

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

«Психолого–педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти»

**МАТЕРІАЛИ
ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО–ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ–
КОНФЕРЕНЦІЇ
(14 ГРУДНЯ 2023 РОКУ, М. БІЛА ЦЕРКВА)**

М. БІЛА ЦЕРКВА

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

«Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти»

**Матеріали
IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(14 грудня 2023 року, м. Біла Церква)**

Частина 2

Біла Церква 2023

Рекомендовано Вченою радою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (протокол № 3 від 19.03.2024 року)

Рецензенти:

Васильєва Олена Олексіївна – декан факультету міжнародного туризму та економіки Національного університету «Запорізька політехніка», член-кореспондент Академії економічних наук України, докторка економічних наук, професорка

Швидка Світлана Петрівна – доцентка кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, кандидатка фізико-математичних наук, доцентка

Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти: зб. матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції у 2 част., м. Біла Церква, 14 грудня 2023 р. Частина 2 / упорядкування: В.С. Кулішов, Ю.С. Герасименко, І.А. Кучеренко. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023. 335 с.

Редакційна колегія: Сидоренко В.В., д.пед.н., проф.; Горошкова Л.А., д.е.н., проф.; Кучеренко І.А., д.пед.н., проф.; Герасименко Ю.С., д.е.н., доцент; Кулішов В.С., к.пед.н., доцент; Торба Н.Г., к.псих.н., доцент; Фурс О.Й., к.псих.н.; Пахомов І.В., Чертов В.І.

У збірнику представлено тези доповідей учасників ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти». Під час проведення конференції було обговорено низку актуальних питань, що стосуються: пріоритетних напрямів розвитку освіти дорослих в умовах воєнного стану; зарубіжного досвіду підготовки конкурентоспроможних фахівців; психологічних і психолого-фізіологічних особливостей здобувачів освіти; використання інноваційних технологій навчання в андрагогії; підтримки інклюзивного навчання в ЗП(ПТ)О; професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців.

Матеріали видання стануть у нагоді педагогічним працівникам закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, науково-педагогічним працівникам закладів вищої та післядипломної освіти, аспірантам, молодим науковцям та всім, хто цікавиться питаннями навчання дорослих у системі неперервної освіти.

За зміст і достовірність матеріалів несуть відповідальність автори тез.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та стиль викладу основного матеріалу

Адреса: вул. Леваневського, 52/4, м. Біла Церква, 09108

E-mail: dipodist@ukr.net.

ЗМІСТ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ.....	12
ОСОБЛИВОСТІ ТЕМПЕРАМЕНТУ ДІТЕЙ-ЛІДЕРІВ ОРГАНІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ	
<i>ЛІСОВЕНКО О.О.....</i>	17
ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ	
<i>ЛОПАКОВ В.С., СТАСЮК О.І.....</i>	20
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
<i>ЛОПАКОВА О.М., МУРАВЬОВА Н.Г.....</i>	25
ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	
<i>МАЛАХОВА А.С.....</i>	29
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ – ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	
<i>МАМЧУР Л.І.....</i>	30
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>МАРАГУЛОВА С.С., ЛЕОНОВА Н.В.....</i>	34
СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗП(ПТ)О В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>МАРИНКА-СИРОМЯТНИКОВА О.В., ГЕРАСИМЕНКО А.С.....</i>	38
THE ROLE OF THE UNIQUE PROPERTIES OF MATERIALS IN THE PROCESS OF MANUFACTURING CLOTHING	
<i>MARYNCHENKO I.V.....</i>	43
СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ	
<i>МАХАШОВА П.М.....</i>	49
ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	
<i>МЕЛЬНИК Т.А.....</i>	55

ТӨНКЕРІП ОҚЫТУ» ӘДІСІН САБАҚТА ҚОЛДАНУ	
<i>МИРЗАЛІЄВА С.Б., МИРЗАБЕКОВА Л.Т.....</i>	60
ПЕДАГОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДОРΟΣЛИХ ЗАСОБАМИ	
ЕТНОЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>МИХАЙЛЮЧЕНКО Д.В., ВЛАДИМИРОВА А.Л.....</i>	67
STEM БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ	
ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ	
<i>МИРЗАЛІЄВА С.Б., АЙДАРОВА А.О., СЕРІБАСВА Ж.Т.....</i>	71
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО	
ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ	
<i>МОЗУЛЬ І.В.....</i>	78
НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ГОЛОВНИЙ СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ	
ФАКТОР ПРИ ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ	
<i>НАДТОЧІЙ О.В.....</i>	85
ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ	
ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	
<i>НАЗАРОВЕЦЬ Т.І.....</i>	88
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ	
ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ	
<i>НЕФЕДОВА О.Г.....</i>	91
EXPLORING THE CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND ETHICAL	
CONSIDERATIONS SURROUNDING THE INCORPORATION OF INNOVATIVE	
TECHNOLOGIES IN ADULT EDUCATION	
<i>НУКУРОЕТС S.S.....</i>	94
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В	
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>НІКАНДРОВА Т.В.....</i>	99
ПЕРЕПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ НА	
БАЗІ НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОГО ЦЕНТРУ	
<i>НІКОЛАСВА О.Б.....</i>	103

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕРІ	
<i>НУРМАНБЕТОВА Б.М.</i>	109
ПРОФЕСІЙНА ПЕРЕПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ ФАХІВЦІВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ	
<i>ОДАЙСЬКИЙ С.І.</i>	117
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ П(ПТ)О В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	
<i>ОЛІФЕРЧУК О.М.</i>	119
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ДОРОСЛОГО НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО	
<i>ОНИЩЕНКО Л.І.</i>	125
РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	
<i>ПАВЛОВА М.А., ЄФІМОВ Д.В.</i>	130
PHILOSOPHY OF SCIENTIFIC LITERATURE TRANSLATION AS A CONTINUOUS PROCESS OF PROFESSIONAL EDUCATION	
<i>PANOV S.F., ZAPARA V.M.</i>	133
КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА КОРОТКОСТРОКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ НА ПРОФЕСІЇ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	
<i>ПАХОМОВ І.В.</i>	137
ІНТЕГРАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	
<i>ПЕРЕВЕРЗЄВА О.В.</i>	141
ПІДТРИМКА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ	
<i>ПЕРЕЛИГІНА М.Р.</i>	148
ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ	
<i>ПЕРЕПАДЯ Л.М.</i>	150

ФУНКЦІЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ	
<i>ПЕЧАРИЦЯ Ю.С.</i>	155
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ РЕСУРСІВ ПІД ЧАС ОНЛАЙН НАВЧАННЯ	
<i>ПОНОМАРЬОВА А., ЄФІМОВ Д.В.</i>	157
ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З УЧНЯМИ, ЩО МАЮТЬ ВАДИ СЛУХУ	
<i>ПОНОМАРЬОВА В.В., ЛУПКА Т.О.</i>	160
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ: ДОСВІД ПОРТУГАЛІЇ	
<i>ПОПОВА В.В.</i>	167
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	
<i>ПРЯДКО Л.О.</i>	172
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ	
<i>РАПТАЄВА Г.М.</i>	177
ДАРЫНДЫ ЖӘНЕ ТАЛАНТТЫ СТУДЕНТТЕРМЕН ЖҰМЫС ЖҰРГІЗУ МАҚСАТЫНДА ОҚУДЫ САРАЛАУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ЕНГІЗУДІҢ ТИІМДІЛІГІ	
<i>РУСТЕМОВА Ш.К., МИРЗАКУЛОВА С.А.</i>	186
ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ	
<i>СЕМЕНОВА Н.І.</i>	191
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
<i>СЕРГІЄНКО В.П.</i>	195
ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	
<i>СИЗОНЕНКО Р.Ю., ЛЕОНОВА Н.В.</i>	198
ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	
<i>СІКАН Л.</i>	202

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ ПОДАННЯ СИГНАЛУ ТРИВОГИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	
<i>СІНЧУК Д.С., ПЛАХОТНИЙ А.П.</i>	206
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ РОЗРОБОК В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ	
<i>СЛОБОДНЮК Р.Є., КОТОВ О.О.</i>	209
КОНФЛІКТОЛОГІЯ: ОЗНАКИ ТА СПОСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ	
<i>СОТНІКОВ В.А., УСАТЕНКО О.В.,</i>	211
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	
<i>СТАРИК О.В.</i>	214
ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПЕРІОД ВІЙНИ	
<i>СТЕЦІЙ В.В.</i>	217
РЕАЛІЗАЦІЯ АНДРАГОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	
<i>СУДАРЕВА Г.Ф.</i>	221
ВНЕСОК К. М. ТУРЧИНСЬКОЇ В РОЗВИТОК ІДЕЙ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (ДО СТОРІЧЧЯ ІЗ ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	
<i>СУПРУН Д.М., СУПРУН М.О.</i>	226
БАЙКА ЯК ДАЛЕКОБІЙНА ЗБРОЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ	
<i>СУРЖКО Ю.М.</i>	231
ПІДТРИМКА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ КРАЇНИ	
<i>СУЩЕНКО С.Б.</i>	232
ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО	
<i>ТАНАНА С.М.</i>	236

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ВИМІРЮВАННЯ ВМІСТУ ОРГАНІЧНИХ РЕЧОВИН МЕТОДАМИ ХРОМАТОГРАФІЇ	
<i>ТЕРЕЩЕНКО Н.Ю., ХИЖАН А.О., ХАЖАН О.І.....</i>	240
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В АНДРАГОГІЦІ	
<i>ТИМОЩЕНКО В.В.....</i>	243
ВПЛИВ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НА РИНОК ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>ТОРБА Н.Г.....</i>	247
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>ФЕДЬКО С.О., ЯЦЕНЮК Л.В.....</i>	250
ПСИХОЛОГІЯ БІЗНЕСУ – НЕВІД’ЄМНА ЧАСТИНА У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>ФУРМАН І.І., ОВДІЄНКО І.М.....</i>	254
ПРИНЦИПИ, МЕХАНІЗМИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЯЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
<i>ФУРС О.Й.....</i>	259
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ TED TALKS У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	
<i>ХМИЗОВА О.В.....</i>	264
ПЕРЕДУМОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
<i>ХОМІЦЬКА В.М., ПАВЛЮК І.С.....</i>	267
ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ П(ПТ)О В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>ЦИКАЛО Н.В.....</i>	271

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	
<i>ЧЕМОДУРОВА Ю.М.</i>	274
ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ	
<i>ЧЕРТОВ В.І.</i>	279
РИЗВИТОК САМОДОСТАТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ	
<i>ЧИЖ О.Ф.</i>	283
ЦІННІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ АКТИВНОСТІ ПЕДАГОГА В СИТУАЦІЯХ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ	
<i>ШАХОВА Л.С., КУЧЕРЕНКО І.А.</i>	285
ТРЕНІНГ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ЯК ПРЕДИКТОР ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ	
<i>ШЕВЧЕНКО С.В.</i>	290
СПІВПРАЦЯ ФАХІВЦІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАННІ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ	
<i>ШЕНДРИК Н.П.</i>	296
ТАКТИКА І МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ В МІСЦЯХ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ	
<i>ШИПУЛА Д.О., ПЛАХОТНИЙ А.П.</i>	301
ЗАСТОСУВАННЯ ВІКІ-ТЕХНОЛОГІЙ У САМОСТІЙНОМУ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ	
<i>ШУМСЬКИЙ О.Л.</i>	306
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ДЛЯ САМОНАВЧАННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО ДОСТУПУ ДО ТРАДИЦІЙНОЇ ОСВІТИ	
<i>ШУПІК Б.В.</i>	309
ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	
<i>ЮДЕНКОВА О.П.</i>	311

**ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА ДІЮЧИХ ПРАЦІВНИКІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВНУТРІШНЬОБЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ ВСЕРЕДИНИ ДЕРЖАВИ**

ЮДИНА А.О., ЛЕОНОВА Н.В...... 323

**МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В
ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

ЮРОВА С.А., ЄФІМОВА Д.В...... 324

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

ЮРОВИЧ С.М...... 327

**ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОСНОВА
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ**

ЯРЕМКО Р.Я., СОЛОМІЯ С.Т...... 331

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

14 грудня 2023 року у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України відбулася IX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «**Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих в системі неперервної освіти**».

Співорганізаторами конференції виступили: Філія АТ «НЦПК «Өрлеу» ІПК ІІІ по Жамбильській області (Казахстан), Тбіліський центр з підготовки й перепідготовки водіїв автотранспорту (Грузія), Національний університет «Запорізька політехніка», Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Навчально-науковий інститут управління Маріупольського державного університету (м. Київ), Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя).

Модераторами IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції виступили – **Володимир Кулішов**, завідувач кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО, кандидат педагогічних наук, доцент та **Оксана Надточій**, здобувачка II курсу освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти.

На конференцію було подано 340 заявок, зафіксовано 160 точок підключення. У конференції взяли участь представники 18 областей України, зокрема Дніпропетровської, Київської, Рівненської, Запорізької, Сумської, Миколаївської, Черкаської, Вінницької, Донецької, Кіровоградської, Чернівецької, Тернопільської, Херсонської, Одеської, Харківської, Львівської, Волинської, Хмельницької, та 6 країн світу: Казахстану, Словаччини, Грузії, Німеччини, Туреччини та України.

Мета проведення заходу: обговорення актуальних проблем розвитку освіти дорослих в умовах воєнного стану, теоретичних і прикладних аспектів професійного становлення особистості педагога у системі неперервної освіти,

впровадження інноваційних технологій навчання в систему освіти дорослих; обмін досвідом з питань розвитку психолого-педагогічної компетентності педагогічних працівників в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти.

У ході конференції було обговорено низку актуальних питань, пов'язаних з розвитком психолого-педагогічної компетентності педагогічних працівників в умовах воєнного стану, зарубіжним досвідом підготовки конкурентоспроможних фахівців, розвитком готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності в системі неперервної освіти, організацією освітнього процесу на засадах особистісно-орієнтованого та самокерованого навчання, використанням цифрових технологій у процесі підвищення кваліфікації фахівців, удосконаленням сучасних моделей підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах сталого розвитку, психологічним супроводом освіти дорослого населення тощо.

Роботу ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти» відкрила Вікторія Сидоренко, директорка Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, докторка педагогічних наук, професорка, яка охарактеризувала прикладні здобутки та інновації Інституту в контексті виконання науково-дослідної роботи «Трендвотчінг ринку праці в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в умовах повоєнного відновлення України». Вікторія Вікторівна ознайомила присутніх із здобутками та напрацюваннями БІНПО, освітніми можливостями для слухачів курсів підвищення кваліфікації та здобувачів вищої освіти, що сьогодні створені в Інституті. Також зробила аналіз новітніх тенденцій глобального і національного ринку праці та освітніх послуг, попиту на компетентності у сфері вищої та професійної (професійно-технічної) освіти.

З вітальним словом до учасників конференції звернулися: **Олена Арабаджи**, проректорка з науково-педагогічної роботи, зовнішніх зв'язків і стратегічного

розвитку Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидатка географічних наук, доцентка, заслужений працівник освіти України; **Марія Пететяцько**, випускниця ОПП «Педагогіка вищої школи» Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (Німеччина).

На пленарному засіданні ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти» виступили з науковими доповідями:

Ельміра Мирзалієва, старша викладачка кафедри інноваційної освіти та інформаційних технологій ФАТ «НЦПК «Орлеу» ІІР ІІІ по Жамбильській області, докторка філософії з психології та педагогіки, стипендіат міжнародної програми «Болашак» (Казахстан), із науковою доповіддю: «Використання методу перевернутого навчання на уроці»;

Звіад Таборідзе, директор Тбіліського центру з підготовки й перепідготовки водіїв автотранспорту (Грузія), із науковою доповіддю «Система освіти дорослих у Грузії»;

Ірина Кучеренко, професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, докторка педагогічних наук, професорка, із науковою доповіддю: «Особистісно-орієнтоване навчання – домінантна ознака сучасної освіти»;

Наталія Магас, наукова співробітниця кафедри будівельних конструкцій Словацького технічного університету в Братиславі, кандидатка технічних наук, доцентка (Словаччина), із науковою доповіддю: «Принципи самокерованого навчання при освоєнні прикладних програм в галузі технічних наук»;

Олена Гришаєва, в.о. директора Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області, із науковою доповіддю «Профтех як драйвер формування людського капіталу»;

Ольга Бойко, викладачка літературного факультету університету Ататюрка, докторка філософії з філології (Туреччина), із науковою доповіддю

«Використання сучасних інформаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації фахівців»;

Наталія Мартинюк, директорка Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Черкаській області, із науковою доповіддю «Пріоритетні напрямки розвитку освіти»;

Ірина Кучерак, доцентка кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти Запорізького національного університету, кандидатка педагогічних наук, із науковою доповіддю: «Інклюзивність як новий тренд майбутнього ринку праці»;

Дар'я Головка, здобувачка I курсу освітнього ступеня «магістр» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, із майстер-класом «Стратегії застосування віртуальних помічників для підготовки кваліфікованих кадрів»;

Станіслав Горошков, здобувач II курсу освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 101 «Екологія» НУ «Києво-Могилянська академія», із науковою доповіддю: «Освіта як основа «економічного дива» Японії»; **Ольга Рузанова**, здобувачка II курсу освітнього ступеня «магістр» спеціальності 053 «Психологія» Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, із науковою доповіддю: «Розвиток підприємливості та фінансової грамотності педагога в рамках національного проекту з фінансової грамотності 2.0».

Організаторам конференції вдалося навіть в умовах воєнного стану створити неймовірно насичену атмосферу заходу, що дозволила поділитися власними напрацюваннями, продемонструвати найбільш цікаві ідеї, отримати колосальний потік нової, надзвичайно корисної інформації, пережити неймовірні емоції взаємного спілкування, розширити свої наукові контакти.

Відкрите інформаційне середовище Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти стало платформою для цікавої дискусії між вітчизняними та закордонними науковцями, педагогами-практиками і ключовими стейкхолдерами.

Запис пленарного засідання та виступи ключових спікерів IX Міжнародної

науково-практичної інтернет-конференції «Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих в системі неперервної освіти» можна переглянути на Ютуб-каналі БІНПО за покликанням:

<https://www.youtube.com/watch?v=5AkZQQfVR4Y&t=13s>

ОСОБЛИВОСТІ ТЕМПЕРАМЕНТУ ДІТЕЙ-ЛІДЕРІВ ОРГАНІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

*ЛІСОВЕНКО О.О., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України*

Освіта є невід’ємним учасником всіх суспільно-політичних змін і переживає період великої кількості генерації ідей, досліджень, експериментів. Яскравою невід’ємною частиною демократичних змін в освіті є учнівське самоврядування.

Учнівське самоврядування – це розвиток самостійності, відповідальності, активності, творчості й ініціативи дітей.

Також існує думка, що учнівське самоврядування – це можливість для виявлення власної життєвої позиції дитини, розвитку лідерських якостей, організаторських навичок і вмінь.

Учнівське самоврядування є цілеспрямованим комплексом вирішення питань соціалізації, адаптації дитини в соціумі та у формуванні життєвих компетентностей, зокрема: пізнавальної, творчої, практичної, соціальної.

Важливим фактором успішної діяльності органу учнівського самоврядування є команда, яка формується з активних здобувачів освіти. Діти всі різні і психологічні особливості їх різні, зокрема: вольовий і сміливий характер, активний і непосидючий темперамент, особисті почуття, людські цінності, схильності, інтереси та інше. Спостерігаючи за активною діяльністю органу учнівського самоврядування Київської області — обласною радою дітей Київщини, була здивована їхньою непосидючістю, зацікавленістю, постійною генерацією ідей і водночас відповідальним ставленням до своєї діяльності. Розуміючи психологічні особливості учнівської молоді можна будувати більш ефективні стосунки, партнерську взаємодію. Ознайомившись зі своїми

психологічними особливостями, діти будуть краще розуміти свої сильні і слабкі сторони, будуть розуміти своє оточення, чому вони так реагують на певні обставини і чому їхня комунікація відбувається так, а не інакше.

На тлі загальнолюдських психічних особливостей у кожної дитини помітно виокремлюються індивідуальні особливості, які позначаються на її житті, поведінці, діяльності. Психічні індивідуальні особливості виявляються в різній швидкості реакцій, порогах чутливості, у властивостях уваги, пам'яті, спостережливості, кмітливості. Особливо яскраво вирізняються діти за індивідуальними здібностями: музичними, образотворчими, спортивними. Природною передумовою індивідуальних особливостей дитини є передусім спадкові та природжені особливості. Дитина народжується з властивими їй конкретними задатками.

Індивідуальні психологічні особливості особистості найяскравіше виявляються в темпераменті, характері та здібностях. Однією із найцікавіших психологічних особливостей є темперамент. Провівши тестування активу обласної ради дітей Київщини за методикою «Формула темпераменту» (А. Белов) та обробивши результати прийшла до висновку, що переважна більшість дітей активу мають яскраву виразність сангвіністичного темпераменту. Вони доволі сильні духом, добре володіють собою, врівноважені, рухливі, завжди справляють враження рішучої, оптимістичної та впевненої в своїх силах дитини.

Сангвінік – людина із сильною, врівноваженою, жвавою нервовою системою. Він має високу швидкість реакції. Завдяки життєрадісності сангвініку властива висока опірність труднощам життя. Він любить жарти, часто стає організатором, душею компанії. Жвавість нервової системи обумовлює мінливість його почуттів, прихильностей, інтересів, поглядів, високу пристосовуваність до змін умов життя. Це товариська людина, що легко вступає в контакт із новими людьми, і тому в неї широке коло знайомств, хоча вона і не відрізняється сталістю в спілкуванні і прихильностях. Сангвінік – продуктивний діяч, але лише тоді, коли

в нього є цікава йому справа, тобто при постійному збудженні. У протилежному випадку він стає нудним, млявим, відволікається. Сангвінік легко переключається з однієї справи на іншу. У стресовій ситуації діє активно, зберігає самовладання. Сангвініки найпродуктивніші в роботі, яка потребує швидкої реакції й водночас врівноваженості.

Серед команди є діти які мають яскраво виражений флегматичний темперамент. Вони врівноважені, але інертні. Внаслідок цього на зовнішні впливи реагують повільно. Емоційно стабільні, їх важко розсердити чи розвеселити. Навіть при невдачах залишаються зовні спокійними, але не здібні швидко реагувати на несподівані ситуації. Ці діти-лідери стратегічно мислять, генерують цікаві ідеї, але не люблять змінювати звички, устрій життя і друзів. Важко і повільно адаптуються до нових умов.

Найменша частина органу учнівського самоврядування, це діти які мають яскраво виразний холеричний темперамент. Вони дуже не стійкі в роботі, швидко кидають одну справу і переключаються на іншу. Швидко реагують на зовнішні подразники, очікування виводять їх із себе, але в критичні моменти здатні до концентрації в своїй діяльності. Також мають схильність до конфліктів, інколи не передбачувані в своїх діях.

Успішна команда обласної ради дітей Київщини – це група дітей, які ефективно спілкуються, вміють слухати один одного, виражати свої думки, вирішувати конфлікти, підтримати і допомогти. Вони гнучкі, готові до змін і головне спроможні досягати результатів. Завдяки різним темпераментам вони доповнюють один одного і становлять дружню, життєдієву, позитивну команду.

Список використаних джерел

1. Вербицький В., Литовченко О., Ковбасенко Л., Консевич Л. Роль учнівського самоврядування у формуванні ціннісних ставлень особистості. URL:

<https://vseosvita.ua/library/rol-ucnivskogo-samovraduvanna-u-formuvanni-cinnisnih-stavlen-osobitosti-100195.html>

2. Ігнатович О. М., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. Психологія професійної діагностики та професійного консультування: практичний посібник: Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 225 с.

3. Ніколаєв Л.О. Тренінгова діяльність психолога: навчально-методичний посібник. Київ: 7БЦ, 2023.150 с.

ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Лопаків В.С., викладач професійно-теоретичної підготовки Державного навчального закладу “Одеський професійний ліцей сфери послуг Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського”

Стасюк О.І., викладач професійно-теоретичної підготовки Державного навчального закладу “Одеський професійний ліцей сфери послуг Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського”

Інклюзивне навчання в професійній освіті є важливим етапом розвитку сучасної освітньої системи. Забезпечення доступності та якості навчання для здобувачів освіти з різноманітними потребами визначає майбутнє освіти та суспільства в цілому. Однак цей шлях не є легким, адже інклюзивне навчання у професійних закладах стикається з рядом складних викликів та проблем.

Ця стаття присвячена аналізу основних викликів, які стоять перед системою інклюзивної професійної освіти. Ми розглянемо проблеми, що виникають на шляху до доступності, адаптації навчального процесу, підготовки педагогічних

кадрів, соціального та психологічного включення здобувачів освіти, обмежених ресурсів, а також необхідність у співпраці зі стейкхолдерами та системному підході з політичною підтримкою.

Розглядаючи ці виклики, ми маємо намір виявити можливі шляхи подолання та вирішення цих проблем, щоб створити ефективне та інклюзивне оточення для всіх здобувачів освіти професійних навчальних закладів. Покликані виробити реальні рекомендації для подальшого вдосконалення системи інклюзивного навчання, ми сподіваємося, що ця стаття буде важливим внеском у сучасну дискусію про майбутнє професійної освіти та її інклюзивний характер.

Один з ключових викликів інклюзивного навчання в професійній освіті становить проблеми доступності та адаптації навчального процесу для різних груп здобувачів освіти. Незважаючи на зростаючий обсяг досліджень у цій області, реалізація ефективних практик залишається завданням, що вимагає уваги.

В багатьох випадках, інклюзивна адаптація навчальних програм та методик залишається обмеженою. Стандартні підходи до викладання можуть не враховувати різноманітні індивідуальні потреби здобувачів освіти. Вирішення цього аспекту включає розробку гнучких програм, здатних адаптуватися до різних стилів навчання та індивідуальних особливостей [1, с. 11].

Інтеграція технологій у навчальний процес може сприяти створенню більш доступного середовища. Використання спеціальних програм, віртуальних інструментів та адаптованих електронних ресурсів може полегшити доступ до інформації для здобувачів освіти із різними особливостями.

Фізичне оточення також грає ключову роль у впровадженні інклюзивного навчання. Забезпечення доступності навчальних приміщень, аудиторій та робочих місць є важливим кроком для створення умов для навчання для всіх здобувачів освіти. Розробка адаптованих інфраструктурних рішень та розсудливе використання просторового плану можуть покращити доступність оточення [5, с.29].

Важливим елементом вирішення цих викликів є постійний діалог між викладачами, адміністрацією та студентською громадськістю з метою пошуку оптимальних рішень для кожної конкретної ситуації.

Обмежені ресурси та фінансові труднощі стають важливою перешкодою на шляху до інклюзивного навчання в професійній освіті. Розглянемо деякі ключові аспекти цієї проблеми та можливі шляхи її подолання.

Однією з найважливіших аспектів інклюзивного навчання є доступ до спеціалізованих технічних засобів для здобувачів освіти із різними особливостями. Втім, фінансові обмеження можуть ставити під загрозу можливість забезпечення такого обладнання. Розширення бюджету для закупівлі та підтримки технічних засобів є важливим напрямком вирішення цієї проблеми [4, с. 17].

Фахівці з освіти потребують постійного професійного розвитку для вдосконалення своїх навичок у сфері інклюзивного навчання. Проте, фінансові труднощі можуть стати перешкодою для організації ефективних тренінгів та семінарів. Необхідно активно працювати над забезпеченням доступу викладачів до якісних інструкцій та ресурсів для вдосконалення їхніх навичок.

Ефективне розподілення обмежених коштів може виглядати як виклик, але водночас це й можливість для удосконалення стратегій фінансового управління. Оптимізація використання наявних ресурсів, ретельне планування бюджету та вибір пріоритетних напрямків фінансування можуть сприяти подоланню цього виклику [6, с. 36].

Забезпечення сприятливого оточення для інклюзивного навчання в професійній освіті потребує взаємодії з зацікавленими сторонами та політичної підтримки для реалізації інклюзивних ініціатив.

Взаємодія з громадськими організаціями та підприємствами є ключовою для створення інклюзивного оточення. Партнерські відносини можуть забезпечити здобувачам освіти реальні можливості для практичного навчання та подальшої

зайнятості. Така співпраця сприяє формуванню позитивного середовища, де інклюзивні цінності отримують підтримку з різних сфер [2, с. 18].

Сприяння інклюзивній освіті вимагає політичної підтримки на рівні уряду та освітніх влад. Важливо розвивати політичні рамки, що сприяють інклюзивній освіті, та допомагати закладам освіти у впровадженні цих політик. Лобіювання та активна участь у діалозі з політичною владою є ефективними інструментами для забезпечення довгострокової підтримки.

Щоб сприяти інклюзивному навчанню, важливо активно сприяти реформам в законодавстві, що стосується освіти. Забезпечення правового захисту для здобувачів освіти із різними потребами та уведення прозорих інструкцій для закладів освіти є важливим етапом для реалізації інклюзивної освіти.

Взаємодія з міжнародними партнерами дозволяє обмінюватися досвідом та найкращими практиками в галузі інклюзивної освіти. Участь у міжнародних програмах обміну, участь у конференціях та спільних проектах може розширити горизонти та надати нові можливості для подолання викликів.

Підтримка наукових досліджень та інновацій в галузі інклюзивної освіти може сприяти виявленню нових методик та підходів. Залучення викладачів та здобувачів освіти до дослідницької діяльності може допомогти розвивати практичні інструменти та методи для вирішення проблем [7, с. 25].

Враховуючи різноманітність факторів, важливих для успішної інклюзивної освіти, розвиток ефективної стратегії взаємодії з зацікавленими сторонами та здобуття політичної підтримки є критичними елементами. Такий підхід сприяє створенню умов для інклюзивного навчання в професійній освіті та сприяє розбудові суспільства, яке цінує та підтримує всіх його членів.

У вигляді інклюзивної освіти в професійній сфері стає відомим, що це важливий етап на шляху до створення справедливого та різноманітного суспільства. Однак, вирішення викликів та проблем інклюзивного навчання вимагає спільних зусиль управлінців освіти, викладачів, здобувачів освіти та

інших зацікавлених сторін. Забезпечення адекватної підготовки викладачів, доступності навчального процесу, раціонального використання ресурсів, співпраці зацікавленими сторонами та політичної підтримки є ключовими аспектами реалізації інклюзивної освіти. Ця робота служить важливим внеском у розуміння викликів та шляхів їх вирішення в контексті професійної освіти, сприяючи створенню середовища, де кожен може розвивати свій потенціал незалежно від своїх особливостей.

Список використаних джерел:

1. Боднар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*. 2011. №3. С. 10 – 14.
2. Колеснікова, В. П. (2018). Інклюзивна освіта: реалії, проблеми, перспективи. Київ: Видавництво «Освіта».
3. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
4. Петренко, О. І. (2019). Інклюзивна освіта в Україні: проблеми і шляхи вирішення». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*, (2). 112-125.
5. Шевченко, Н. В., Гриценко, Т. С. (2021). Використання технологій у процесі інклюзивної освіти в Україні: проблеми та перспективи. *Технології сучасного інформаційного простору*. (3). 45-56.
6. Шевцов А. Г. Сучасні проблеми освіти і професійної реабілітації людей з вадами здоров'яб монографія. Київ : НТІ «Інститут соціальної політики». 2004. 240 с.
7. Ярмощук І. Інклюзивне навчання в системі освіти. *Шлях освіти*. 2009. № 2. С. 24–28.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Лопакова О.М., методист Державного навчального закладу “Одеський професійний ліцей сфери послуг Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського”

Муравйова Н.Г., заступник директора з навчально-виробничої роботи Державного навчального закладу “Одеський професійний ліцей сфери послуг Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського”

Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість всім дітям брати участь у всіх програмах.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [1] або закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Інклюзивне навчання у контексті професійної освіти визначається як педагогічна стратегія, спрямована на створення доступного та сприйнятливого навчального середовища для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхньої індивідуальної здатності, освітніх потреб чи фізичних особливостей.

Доступність навчання – це ключовий елемент інклюзивної освіти. У професійній освіті це означає створення доступних навчальних ресурсів, а також використання технологій та адаптації матеріалів для всіх здобувачів освіти. Такий підхід гарантує, що кожен здобувач освіти має можливість отримати необхідні знання та навички. Не менш важливим є використання індивідуальних підходів до

навчання та оцінювання, щоб враховувати потреби кожного здобувача освіти. Головним аспектом є забезпечення педагогів необхідними знаннями і навичками для роботи зі здобувачами освіти з особливими освітніми потребами та розвитку інклюзивної практики. Необхідно залучати родини, громади та інших зацікавлених сторін до створення сприятливого інклюзивного оточення.

Інклюзивне навчання у професійній освіті сприяє створенню позитивного та взаємовигідного середовища, де кожен здобувач освіти має можливість розвивати свої унікальні таланти та досягати успіху у своїй професійній діяльності.

В сучасному освітньому просторі все більше звертається увага на питання інклюзивного навчання, особливо в контексті професійної освіти. Це не лише новий педагогічний підхід, але й важливий крок у створенні справедливого та рівноправного суспільства.

Одним із головних принципів інклюзивного навчання є розуміння різноманітності здобувачів освіти. У професійній освіті це означає, що педагогічні працівники повинні бути готові пристосовувати підходи до навчання, враховуючи індивідуальні здібності, стилі навчання та особистість кожного здобувача освіти.

Інклюзивне навчання – це не тільки завдання педагогічних працівників. Це спільна відповідальність усієї навчальної спільноти, включаючи адміністрацію, педагогічний персонал, здобувачів освіти та їхніх батьків. Лише взаємодія всіх учасників освітнього процесу забезпечить успішність інклюзивного підходу.

Інклюзивне навчання, яке прагне враховувати різноманітність здобувачів освіти та створювати доступне навчальне середовище для всіх, є важливим кроком у розвитку сучасної освітньої системи. Однак разом із своїми позитивними аспектами, інклюзивна практика несе в собі ряд проблем та викликів, які потребують уваги та розв'язання.

Однією з основних проблем інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є широка різноманітність потреб та здатностей здобувачів освіти. Педагогічним працівникам важко враховувати індивідуальні

особливості кожного здобувача освіти в умовах великої групи. Спроба підлаштовувати весь навчальний процес може призвести до перевантаження педагогічного працівника та неефективного навчання для деяких здобувачів освіти.

Необхідність в освічених та кваліфікованих педагогічних працівниках вкрай важлива для успішної реалізації інклюзивної освіти. Однак багато педагогічних працівників часто не отримують достатньої професійної підготовки в галузі інклюзивної освіти, що може призвести до неправильного підходу та невірному розуміння принципів інклюзивного навчання.

Створення адаптованих умов для різних здобувачів освіти також є серйозним викликом. Це включає в себе створення спеціальних навчальних матеріалів, використання технологій, а також адаптацію інфраструктури закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Фінансові обмеження та недостатнє технічне забезпечення можуть стати перешкодою для створення повноцінних умов для всіх здобувачів освіти.

Здобувачі освіти з особливими освітніми потребами часто стикаються з викликами соціальної адаптації та стереотипами оточуючих. Це може призвести до відчуття відокремленості та вплинути на їхню академічну та соціальну успішність. Сприяння позитивній соціальній взаємодії та подоланню стереотипів вимагає комплексного підходу від усіх учасників освітнього процесу.

Інклюзивне навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти – це невід’ємна частина сучасної освітньої системи, однак воно постійно стикається з рядом викликів. Розробка ефективних стратегій для вирішення цих проблем потребує спільних зусиль учасників освітнього процесу. Лише шляхом взаємодії та спільних зусиль ми зможемо створити інклюзивне навчальне середовище, в якому кожен здобувач освіти матиме можливість розвивати свій потенціал та досягати успіху.

Становлення інклюзивного навчання в професійній освіті є важливим

етапом нашого соціального розвитку. Однак перед нами стоїть завдання подолати виклики та спрямувати наші зусилля на побудову справжнього інклюзивного суспільства.

Нам необхідно активно працювати над підвищенням кваліфікації педагогічних працівників. Розробка та впровадження спеціалізованих програм навчання, спрямованих на вивчення методик роботи зі здобувачами освіти з особливими освітніми потребами, є важливим елементом успішного інклюзивного навчання.

Подальший розвиток інклюзивного навчання потребує підтримки досліджень та інновацій. Залучення вчених, дослідників, та експертів для вивчення та розробки передових методик дозволить нам ефективніше впроваджувати інклюзивні практики в професійній освіті.

Інклюзивне навчання вимагає фінансових та матеріальних ресурсів. Необхідно виділити достатні кошти для створення адаптованих умов, закупівлі спеціального обладнання та забезпечення педагогічних кадрів необхідними знаннями та ресурсами.

Інклюзивне навчання у професійній освіті – це інвестиція у наше спільне майбутнє. Разом, ми можемо змінити стереотипи, розширити можливості, та підготувати нове покоління фахівців, яке здатне працювати у різноманітних та глобальних умовах.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна освіта. *Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Яремченка Національної академії педагогічних наук України.*
URL:https://ispukr.org.ua/?page_id=331

ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Малахова А.С., здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Внаслідок активної фази російсько-української війни соціально-політичні, фінансово-економічні, структурні та комунікаційні зміни, які відбулися в сфері неформальної освіти дорослого населення в Україні, є найбільш чутливими та болючими проблемами. Центри освіти дорослих як місця для неформального навчання та освіти Люди в суспільстві знань потребують освіти та навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації в процесі всього життя.

Також, наближається впровадження Закону України «Про освіту дорослих», проект якого зосереджується на неформальній освіті [1]; розробка регіональних цільових програм підтримки регіональних центрів освіти дорослих та загальнодержавної цільової програми неформальної освіти дорослих; сприяння тому, щоб така освіта була привабливою для інвестицій, з подальшим упровадженням багатьох каналів фінансування; розроблення освіти та впровадження механізмів стимулювання, заохочення людей до благополуччя неформальної, а також до того, щоб роботодавці підтримували навчання працівників протягом усього життя.

Отже, оскільки освіта дорослих є соціальним індикатором людиномірності політики держави, одним із шляхів досягнення соціально-економічної добробуту та засобом просування ідей суспільства, що навчається, розвиток неформальної освіти як важливої складової освіти дорослих має стати одним із результативних завдань національної освітньої політики.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту дорослих» : проект від 22.02.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1216182>
2. План семінарів-практикумів для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти на 2020 рік : затв. Наказом Міністерства освіти і науки України від 28.11.2019 № 1498. URL: <https://udcpro.com.ua/wpcontent/uploads/2019/12/%D1%81%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B8-2020.pdf>
3. Аніщенко, О. (2022). Неформальна освіта дорослих в умовах російсько-української війни: стан, проблеми і перспективи розвитку. 21 (1). С. 18-34.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ – ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Мамчур Л.І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної післядипломної освіти ДЗВО «Університет ме неджменту освіти» НАПН України

Спілкування як основа життя і діяльності суспільства є однією з найбільш необхідних і всезагальних умов формування та розвитку соціуму, держави й освіти зокрема. Нині актуальним і важливим є усвідомлення особистістю ролі і значущості державної української мови як засобу функціонування незалежної суверенної держави України, чинника входження, життя і згуртування громадян у єдину національну спільноту.

Сучасне розуміння питання розвитку комунікативної особистості зумовлює переосмислення загальної і професійної підготовки майбутніх громадян України – суверенної європейської держави, модернізації освітніх програм, в яких

акцентовано увагу на розвитку комунікативної компетентності особистості як ключової – життєво важливої та професійно необхідної. Від якості комунікативної компетентності молодого покоління значною мірою залежить сучасний стан і майбутній розвиток нашої держави.

Мова – основа національної культури, тому повинна виконувати всі суспільні й культурні функції. Що вищий рівень національної культури, національної мови як першоознаки її існування і створення інтелектуально-духовної атмосфери, то вищий рівень свідомості національної, державної. Як відомо, функціонування національної державності можливе лише за умови, коли народ має історичну пам'ять та рідну мову. Ставлення до них людини свідчить і про культурний рівень, і про громадянську позицію. Національна мовна свідомість об'єднує народ у культурному, суспільному, політичному житті. Носії мови повинні прагнути досягти вишуканості та краси власної мови. Мова відіграє важливу роль у житті кожної людини як членом соціуму і є ключовим фактором становлення й розвитку нації, держави, культури, духовності.

Освіта виконує для суспільства дві особливо важливі ролі – навчальну й виховну, закладає фундамент існування цілісного соціуму, в якому нинішні здобувачі освіти, як майбутні громадяни України, визначатимуть вектор розвитку держави. Модернізація освітньої системи в Україні нині відбувається в умовах воєнного часу, прискорення глобальної інтеграції у світове товариство, зростання впливу етнічного фактора на процеси збереження цілісності національної державності та відновлення духовних пріоритетів суспільства. Виникає необхідність розвитку духовно багаті національно-мовної особистості, котра володіє даром слова, вмінням вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами під час сприймання і створення висловлювань в різних сферах, формах, стилях і жанрах мовлення. Одне з нагальних питань сьогодення системи освіти – розвиток комунікативної особистості, котра досконало знає державну українську мову, володіє засобами мовного коду, прогнозує, проєктує, реалізує,

контролює комунікації у різних сферах життєдіяльності, виступає гарантом збереження й подальшого розвитку національної культури.

Мовна особистість – це особистість, котра виявляє високий рівень комунікативної компетентності, володіє арсеналом лінгвістичних одиниць і вміло їх реалізовує в різних сферах і стилях спілкування; вдало, правильно й доречно здійснює мовленнєву діяльність; осмислено розвиває власний мовний дар; має стійке усвідомлення значущості державної мови у власній, суспільній і професійній комунікації. На думку І. Кучеренко, «сучасна мовна особистість в Україні – це носій національної державної української мови, котрий знає мовну систему в усіх її рівнях, вміє вправно використовувати лінгвістичні засоби в різних сферах і ситуаціях спілкування; правильно й доречно здійснює продуктивну й репродуктивну мовленнєву діяльність державною українською мовою; має ефективний соціальний та індивідуальний комунікативний вияв у процесі спілкування і почуття мовної самосвідомості [2, с. 218]. О. Яшенкова характеризує національно-мовну особистість як комуніканта, котрий «володіє культурно зумовленою ментальністю, картиною світу і системою цінностей, дотримується когнітивних підходів, мовних, поведінкових і комунікативних норм певної лінгвокультурної спільноти» [3, с. 288]. Національно-мовна особистість як носій рідної мови не лише володіє лінгвістичними знаннями, а й має навички активної роботи із мовними одиницями різних рівнів, вміє продуктивно спілкуватися, досягати поставлених комунікативних цілей і намірів. Мовна особистість – це комунікативно компетентний мовець, котрий розширює функції мови, творить українськомовне середовище в усіх сферах суспільного життя, відроджує культуру, звичаї й традиції народу, подає зразки висококультурного інтелектуального спілкування літературною мовою.

Комунікативна особистість і мовна особистість – не тотожні, але близькі поняття.

Комунікативна особистість, зазначає Ф. Бацевич – це «комунікант, наділений сукупністю індивідуальних якостей і характеристик, які визначаються його

комунікативними потребами, когнітивним діапазоном і комунікативною компетенцією та виявляються в процесі комунікації» [1]. Комунікативна особистість – це комунікант (мовець), що володіє особистісними якостями, які зумовлені його комунікативними потребами і цілями, когнітивним обсягом, інтелектом, комунікативною компетентністю. Розвиток комунікативної особистості відбувається впродовж життя (під час навчання і самоосвіти) у процесі комунікативної діяльності (навчально-тренувальної, суспільно-життєвої, професійної) одночасно із формуванням мовної свідомості.

Для характеристики комунікативної особистості важливими є такі параметри: мотиваційний, когнітивний, функційний. Мотиваційний параметр, що є обов'язковою ознакою особистості як учасника спілкування, виступає стимулом комунікативної діяльності і зумовлюється комунікативними потребами та комунікативною метою, без яких комунікація не відбувається. Когнітивний параметр становить систему характеристик, що формуються у процесі когнітивного (пізнавального, дослідницького, усвідомленого) досвіду особистості в інтелектуальному, почуттєво-емоційному, естетичному аспектах. Функційний параметр передбачає практичне володіння вербальними і невербальними засобами комунікації, вміння їх поєднувати, комбінувати, варіювати, реалізовувати, здійснювати комунікативні дії, будувати дискурс з урахуванням обраного мовного коду, мовленнєвого етикету, правил поведінки.

Сучасна освіта нині покликана розвивати комунікативну особистість, формувати в здобувачів освіти стійку мотивацію до вивчення і використання української державної мови, забезпечити усвідомлення її суспільних функцій, формування гуманістичного світогляду, усвідомлення національно-мовної значущості особистості в житті та процвітанні нації та держави, розуміння національних і людських цінностей, толерантне шанобливе ставлення до мови як найважливішого засобу спілкування між людьми та їхнього взаєморозуміння.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : 2004. 344 с.
2. Кучеренко І. Формування мовної особистості в умовах дистанційного навчання. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення* : збірник тез доповідей / [ред. кол.; голов. Ред. – О.М.Топузов]. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 217-220.
3. Яшенкова О. Основи теорії мовної комунікації : навч. Посіб. Київ : 2010. 312 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Марагулова С.С., здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Леонова Н.В., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Повномасштабне воєнне вторгнення російської федерації на територію нашої держави значним чином відобразилось на всі сфери суспільних відносин, зокрема й на організацію освітнього процесу у закладах освіти всіх форм, виключенням не стали й вищі навчальні заклади, які безпосередньо здійснюють підготовку фахівців за певними спеціалізаціями, формуючи професійні компетентності, навчання практичним навичкам, створення певного професійного

соціуму, який охоплює здобувачів вищої освіти, надаючи змогу обмінюватись власними здобутками, напрацюваннями, думками тощо. Тематика нашого дослідження присвячена край актуальній в умовах сьогодення тематиці – психологічним аспектам навчання дорослих в умовах воєнного стану.

Оскільки рівень освіченості й культури суспільства визначає політичну, економічну та наукову потужність держави, освіта в широкому розумінні має стратегічне значення для розбудови демократичної правової України. Важливим аспектом інноваційного розвитку суспільства є створення умов для навчання впродовж життя. Проблема освіти дорослих у всій її повноті стала актуальною для системи вищої освіти України у зв'язку з вимогами сучасного етапу розвитку суспільства, чітко вираженими в Законі України «Про вищу освіту» [1, с. 27].

Щодо визначеності кола установ, організацій та закладів, в яких дорослі можуть отримувати освіту, то система освіти дорослих передбачає, сукупність закладів і установ формальної (загальноосвітні, та професійні навчальні заклади), та неформальної освіти дорослих (учнівство на робочому місці, різноманітні курси для здобуття нової спеціальності, і задоволення пізнавальних, соціальних потреб), наукових, науково-методичних, методичних установ, науково-виробничих підприємств, інформаційних служб, інших юридичних та фізичних осіб, які мають право на надання освітніх послуг, а також державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування [2, с.215]. Тобто, освіта дорослих не обмежується здобуванням освітнього рівня в класичному розумінні визначення цієї категорії.

Звертаючи увагу на критерій психологічної готовності дорослої людини до здобуття освіти, зокрема фахового, професійного навчання, в умовах воєнного стану, варто зауважити, що смуток, тривога, страх, стрес – це ті деструктиви, які притаманні будь-якій дорослій людині незалежно від її соціального статусу, наявного рівня освіти та освіченості загалом, майнового стану тощо. Варто зауважити, що для дорослих людей притаманним є існування додаткових турбот

пов'язаних з утриманням сім'ї, забезпечення побутових умов, виконання професійних обов'язків, вирішення питання матеріального стану родини, успішність навчання (в контексті опанування у повному обсязі навчальних матеріалів, які надаються в навчальному процесі, виконання завдань, підготовка до занять тощо), існування сімейних конфліктів, які відповідним чином відображаються на якості опанування знань, засвоєнні навчального матеріалу, успішності навчання в цілому.

Важливим психологічним аспектом, який варто враховувати науково-педагогічним працівникам відповідних установ в яких дорослі здобувають освіту – є створення умов, які певним чином будуть мотивувати здобувача до отримання якісних знань, а не банального сприйняття інформації на слух чи самостійного онлайн-опрацювання лекційного матеріалу. Така мотивація може бути сформована завдяки роз'ясненню здобувачам важливості опанування певних знань з метою подальшого їх застосування у своїй професійній діяльності, зіставлення ситуаційних завдань та їх вирішення за допомогою комплексу знань, отриманих під час вивчення конкретної дисципліни.

Акцентуємо увагу на специфіці тривожного сприйняття зовнішніх загроз дорослими здобувачами освіти, серед яких наразі найбільш поширеними в нашій державі є повітряні тривоги, загрози ракетних обстрілів. Стан тривожності в момент існуючої загрози ракетного обстрілу у дорослої людини є вищим, завдяки відсутності певної підлітково-молодіжної байдужості, яка притаманна молоді. Таке хвилювання у дорослих людей зумовлене стурбованістю не лише за своє життя та здоров'я, а й за своїх близьких, родичів, сім'ї, набутих матеріальних цінностей тощо.

Отже, зауважимо, що для забезпечення належного психологічного стану дорослих здобувачів освіти варто створити максимально убезпечені умови освітнього процесу, які окрім безпекових аспектів (наявність укриття, сховища) будуть враховувати й потребу психологічної допомоги та залучення фахівців-

психологів з метою здійснення інтерактивних форм взаємодії з дорослими здобувачами освіти, ціль таких занять має полягати в утворенні в уявленні здобувачів розуміння та усвідомлення існуючої потреби безперервного самовдосконалення та освіти незалежно від умов в яких така освіта здобувається, формування систем практико-орієнтованого навчання та мотивації здобувачів до відповідального ставлення та сприйняття навчального процесу як потреби сьогодення та стратегічно важливого напрямку формування цивілізованого, європейського суспільства на теренах нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Савіщенко В.М. Адміністративно-правове забезпечення освіти дорослих. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. Семінару (м. Дніпро, 8 грудня 2018 р.). Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 27-30.*
2. Шейко Л. Освіта дорослих як чинник розвитку людського капіталу в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти : Матеріали VIII-ї Міжнар. Науково-практ. Інтернет-конф., м. Біла Церква, 15 груд. 2022 р., С. 214-218.*

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗП(ПТ)О В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Маринка-Сиромятнікова О.В., *методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Харківській області*

Герасименко А.В., *методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Харківській області*

Україна переживає складну ситуацію, пов'язану із повномасштабним вторгненням російської федерації. Сьогодні психологічної підтримки і допомоги потребують усі учасники освітнього процесу.

Харківська область стала однією з перших, що взяла на себе удар від російської федерації. Перші бомби та ракети полетіли по людських домівках. І досі майже кожного дня харків'яни відчують вибухи у місті. Тому одним із важливих напрямків роботи з дітьми та дорослими, які пережили та переживають травмуючі події, є формування стресостійкості та життєстійкості, робота з кризовими станами, освоєння нових форм і методів допомоги учасникам освітнього процесу. У сучасних умовах, пов'язаних із війною, не тільки істотно зростає роль соціально-психологічної служби у ЗП(ПТ)О, а й виникає нагальна потреба у проведенні роботи у дистанційному форматі з метою збереження соціального благополуччя і психічного здоров'я усіх учасників освітнього процесу. В умовах воєнного стану соціально-психологічна служба працює в оффлайн та онлайн-режимі. Ми зосереджуємо свої зусилля на вирішенні психологічних проблем, намагаємось знайти спільну мову з усіма, хто цього потребує.

Для зручності роботи у дистанційному форматі фахівці соціально-психологічної служби активно використовують сайти ЗП(ПТ)О, створюють сторінку фахівця у Фейсбукці, власний сайт, блог, електронну пошту тощо. У своїй

діяльності соціально-психологічна служба спирається на загальну стратегію психологічного онлайн-консультування:

- встановлення контакту (техніки уточнення, перефразування (переказ);
- збір інформації та усвідомлення бажаного результату (пошук «задачі») (нерефлексивне слухання, уточнення, перефразування (переказ), віддзеркалення почуттів, резюмування);
- аналіз гіпотез та пошук альтернативних рішень (подальше резюмування думок, конфронтація, інтерпретація, інформування);
- узагальнення результатів взаємодії з клієнтом (вирішення «задачі») та вихід із контакту (резюмування).

Завданнями практичного психолога ЗП(ПТ)О є:

- психологічний супровід учасників освітнього процесу;
- психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами;
- профілактика суїцидальних тенденцій серед дітей та молоді;
- соціально-психологічний супровід дітей, постраждалих внаслідок військових дій, а також їх батьків;
- профілактика домашнього насильства;
- попередження торгівлі людьми;
- формування навичок життєстійкості/стресостійкості в учасників освітнього процесу.
- попередження професійного/емоційного вигорання педагогів ЗП(ПТ)О.
- забезпечення соціального захисту здобувачів освіти пільгових категорій, які потрапили у складні життєві обставини, з малозабезпечених сімей.

Актуальними напрямками роботи соціально-психологічної служби у 2023 році були:

1. Збереження і зміцнення психічного здоров'я учасників освітнього процесу, підвищення стійкості до переживання наслідків стресу, опрацювання

неефективних реакцій на стрес, розвиток механізмів стресостійкості, опанування технік стабілізації емоційного стану.

2. Профілактика негативних явищ в учнівському середовищі, вивчення соціальної ситуації та факторів ризику; здійснення профілактичних заходів щодо зниження рівня вживання алкоголю та психоактивних, наркотичних речовин підлітками; сприяння створенню безпечного освітнього середовища;

3. Проведення психологічної просвітницької діяльності, надання інформації всім учасникам освітнього процесу щодо збереження їхнього соціального благополуччя і психічного здоров'я; психологічної компетентності, зокрема, навички спілкування з однолітками і дорослими; уміння розв'язувати чи уникати конфліктних ситуацій; долати шкідливі звички; протидіяти насильству тощо.

4. Психологічне забезпечення професійної діяльності педагогів, розвиток їх психологічної компетентності та професійної рефлексії, профілактика емоційного вигорання педагогічних працівників.

5. Сприяння розвитку психологічної культури батьків.

Пріоритетним завданням соціально-психологічної служби ЗП(ПТ)О у Харківській області є допомога усім учасникам освітнього процесу.

Серед багатьох інструментів, які стають у нагоді для вирішення завдань займає арт-терапія. Цей метод підходить як дітям, так і дорослим, і дозволяє за допомогою творчості пережити страхи, внутрішні конфлікти, тривогу, що турбують людину, заважають нормальній життєдіяльності, допомагають знайти внутрішні ресурси.

Люди, які довгий час жили під обстрілами, не можуть або не хочуть говорити ні з ким про свій стан, свої страхи. І тут на допомогу приходять арт-терапевтичні методики, головним завданням яких є надати можливість дорослим і дітям показати свої емоції і страхи через малюнок. Під час роботи з малюнком люди несвідомо звільняються від напруги, яка знаходиться глибоко всередині завдяки війні. Після побаченого людьми під час війни не завжди вистачає слів,

щоб описати ситуацію. Малюнок, палітра, форма допомагають виразити себе не травмуючи. За допомогою арт-терапії ми можемо виділити проблему і подивитися на неї збоку.

Підтримка емоційного та психологічного стану осіб, які були вимушені покинути своє місце проживання, вкрай важлива сьогодні. Дуже важливо дати змогу таким особам переключити свою увагу, відволіктися від кризової ситуації. Незважаючи на страх і тривоги, які володіють нами сьогодні, ці стани необхідно долати, націлюючи себе на позитивний результат – на перемогу.

Одним із видів арт-терапії є казкотерапія. Іноді людям складно пізнати чарівний світ через нерозуміння своїх почуттів, нездатність проникнути за межі реальності. Творення казок пов'язане з творчістю, вірою в добрі сили і нові можливості, якщо ми входимо у світ казки, як її герої, ми самі стаємо чарівниками і створюємо добро. У казках можуть знайти символічне вираження почуттів, про які нам не подобається говорити чи згадувати. Казкова атмосфера та чарівні персонажі допомагають у знятті тривожності, створенні безпечного місця та наповненні ресурсом для утримання душевної рівноваги.

Родзинками в роботі соціально-психологічної служби є впровадження та проведення курсу занять на тему: «Психологічна допомога учасникам освітнього процесу щодо кризових станів», де розглядаються питання щодо вміння надати першу психологічну допомогу, принципи першої психологічної допомоги, особливості гострих реакцій, види кризи, ситуаційні задачі, надаються практичні техніки та вправи тощо. Після кожного заняття відбувається зворотній зв'язок, який дає змогу скоректувати наступне заняття, спираючись на актуальні запити практичних психологів. Кожного разу психологи отримують кейси з практичними вправами та техніками. Практичні психологи діляться досвідом роботи під час воєнного стану.

Важливим напрямком арт-терапії, що допомагає в роботі з учасниками освітнього процесу, є використання метафоричних асоціативних карт (МАК). Це

відносно новий інструмент психологічної роботи, який використовується в індивідуальній та груповій роботі з дорослими та дітьми. Для якісної роботи МАК дозволяють швидко і наочно отримати необхідний обсяг інформації, діагностувати проблему, з'ясувати та усвідомити актуальні переживання і потреби, незавершені внутрішні процеси. Вони дозволяють обійти раціональне мислення, знати захист і внутрішній опір людини, створити умови для діалогу між зовнішнім та внутрішнім світом.

НМЦ ПТО у Харківській області разом з фахівцями соціально-психологічної служби на постійній основі проводяться семінари та тренінги з метою отримання знань та практичних навичок щодо впровадження методики МАК для психологічної підтримки учасників освітнього процесу. На допомогу соціально-психологічній службі, педагогічним працівникам ЗП(ПТ)О розробляються та створюються практичні посібники:

- «Перша психологічна допомога (практикум) » ;
- «Я та мій ресурс»;
- «Використання елементів арт-терапевтичних методів у роботі практичного психолога ЗП(ПТ)О»;
- «Психологічна підтримка підлітків у воєнний період в умовах дистанційного навчання за допомогою практичних технік і вправ».

Науково-методичним центром професійно-технічної освіти у Харківській області проводиться цикл супервізій для фахівців допоміжних професій, де розглядаються такі теми:

- основи першої психологічної допомоги «Теорія та практика»;
- відновлення та створення ресурсу педагогічних працівників;
- зниження тривоги та напруги в учасників освітнього процесу за допомогою арт-терапевтичних засобів.

Щоб навчитися жити в умовах війни, адекватно сприймати реальність, опанувати себе, підтримати близьких, створена група підтримки підлітків та їх

родин, де кваліфіковані психологи ЗП(ПТ)О надають невідкладну психологічну допомогу та проводять консультації за запитом.

Список використаних джерел:

1. Сабліна Н. АРТ-терапія у роботі з постраждалими дорослими та дітьми у дні війни» для психологів, педагогів, психотерапевтів, батьків: посібник. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 104 с.
2. Метофоричні асоціативні карти на піску або Про що говорять сліди на піску. Вінниця, ТВОРИ, 2022. 32 с.
3. Особливості дистанційного консультування учасників освітнього проєкту. Консультування в умовах воєнного стану. URL: https://docs.google.com/presentation/d/1IG19feiwGUnHxGj_G-8E1UBg-h-anLoYACdvL7zhc/edit#slide=id.g29476b4f7db_0_173-https://edu-post-diploma.kharkov.ua/?news=інформація-про-підсумки-вебсемінару-6

THE ROLE OF THE UNIQUE PROPERTIES OF MATERIALS IN THE PROCESS OF MANUFACTURING CLOTHING

Marynchenko I.V., *PhD in Pedagogies, associate professor of the Department of the Vocational Education and Computer Technologies Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*

Raising the level of culture of various strata of the population, expanding the production of consumer goods, improving and accelerating scientific and technical progress is a necessary condition for raising (raising) the standard of living of the population to a qualitatively new level. As most researchers emphasize, the production of goods for the public should be based on the use of achievements of scientific and technical progress. These achievements will allow not only to raise the quality of goods

to a new level, but also to significantly expand their assortment. Thus, light industry faces the tasks of satisfying the population's demand for industrial goods to the fullest, saturating the market with the right products, improving the quality and expanding the range of products, and improving the culture of their consumption. Their consumer properties are of primary importance in satisfying the demand for goods. The role of design in the subject-spatial environment changes over time. Nowadays, design is responsible for the entire subject-spatial environment, and therefore has a direct relationship to the processes of style formation, taking into account national traditions, the most diverse aspects of artistic form creation [4].

«Smart» fabrics are beginning to be used in experimental design. They are more comfortable than skin because they warm in the cold, cool in the heat and even change their size depending on the temperature.

The Corpo Nove company bets on such types of fabrics, which are usually used for applications in extreme conditions. One of the developments is a self-cooling vest, which is a miniature air cooling system. A 50-meter long plastic tube containing coolant is sewn into the jacket. «The model was «borrowed» from the designs of overalls for workers at nuclear plants, where the temperature exceeds 70 degrees».

Another development is a jacket that continues to warm a person, regardless of the surrounding cold, and was called “The Absolute Zero”. His model uses a unique substance called airmel. Corpo Nove representatives claim that this material, which consists of 99.8% air, is the lightest in the world. Clothes made of this substance can keep you warm in the cold at -80 degrees. The principle is quite simple – the air layer serves as an optimal insulator, and this property was used even in the past centuries in Central Asian cotton robes, in North Siberian fur coats, and in so-called «down jackets» [6].

In modern clothing design, optical fiber, milk protein, polymers are already used, the drawing on artificial or natural leather in clothing is applied by digital methods. The most extraordinary designers – such as Paco Rabanne – are not ashamed to «Sew» from

aluminum and glass. Clothing became not only practical and comfortable, it began to reflect the field of activity of its owner and become a «tool of production»: bulletproof suits have already been created, which are not afraid of cold weapons or radioactive radiation. Moreover, the weight of such a suit is slightly more than usual.

Micro-gadgets built into the fabric create an unusual light pattern according to the given program. The pattern on the clothes shines and pulsates to the beat of the music, periodically changes color, shimmers and sparkles like precious crystals [5].

American scientist Marek Urban and student Biswajit Ghosh invented an elastic tissue capable of self-healing after damage. The basis of the material is an inexpensive synthetic polyurethane polymer, to which organic components oxetan and chitosan are added.

There are exclusive models equipped with phones, MP3 players, headphones that can be hidden in the shoulder pads, and a microphone built into the collar. The cost of similar models varies from \$ 600 to \$ 2500 and above. They are available over the counter.

The use of nanotechnology in the textile industry is becoming widespread due to its unique and valuable properties. There is significant potential for beneficial application of nanotechnology in the textile industry. Its use can expand the assortment and processing properties of textile products and ready-made clothes. The use of nanotechnology allows textile materials to become multifunctional and to obtain fabrics with special and new properties [2].

Recently, the Swiss company «Schoeller» developed the Soft-Shell nanotechnology for the production of a new line of branded functional stretch multilayer fabrics. Fabrics and clothing made from them provide an optimal balance of comfort, breathability, wind and water resistance thanks to a soft inner layer and a hard and durable outer layer. This technology is used in the production of clothing for extreme cold weather conditions, for mountain sports, for skiing and other sports ammunition. The company has also developed an innovative technology for the final treatment of

fabrics – Nano-Sphere, which provides self-cleaning and dirt-repellent functions. Schoeller's PCM technology provides moisture management, comfort and protection at the same time. The combination of Nano-Sphere and Soft-Shell processing technologies makes it possible to produce fabric (clothing) that repels rain and snow [1].

A wide range of specialty clothing lines have been developed by several other companies. For example, in Germany, the company «Franz-Ziener» produced ski jackets using Nano-Tex coating, which provides windproof, waterproof, breathable properties. With the help of advanced finishing products and technologies, you can get UV resistance, good air permeability and softness.

Otsuka Kagaku has developed new electrically conductive nanofibers that can be used for shielding against electronic radiation and is developing several other areas of nanotechnology in the production of fabrics for radiation shielding.

One of the main tasks in the textile industry is the decoration of textile fabrics from natural and synthetic fibers to achieve the desired surface texture, color and other special aesthetic and functional properties. The emergence of nanotechnology stimulated significant changes and innovations in this area of research. Fabric processing methods have taken new directions and have shown great potential for significant improvement with the application of nanotechnology [3].

Invista develops DuPont's innovative programs in the field of textiles. Innovations are the most significant and capital-intensive direction of the company's work, the implementation of the Body Care project (Microencapsulation of threads) for underwear and corset products. Basically, anything can be microencapsulated into threads – aloe vera or seaweed extracts, Chitosan, menthol, antibacterial substances, silver elements, while obtaining clothing with specified consumer properties. It is not only about comfort and hygiene, but also about treatment – the agent of microencapsulation can also be medicines, for example, insulin. Yarn based on Tactel Estrela and Tactel Hyperbright fibers, which provide textiles with unique optical effects, is advancing on the markets [4].

Currently, the selection of materials and the production of everyday clothes are carried out without taking into account the climatic conditions of the regions, medical and hygienic requirements, age and social characteristics of the population groups.

Clothing is a complex multi-layer product, the appearance and operational properties of which depend on the main and auxiliary materials used in the package. The correct, scientifically based choice of materials largely determines the quality of the sewing product, its appearance, cost-effectiveness of production, and the possibility of using modern technological equipment. These requirements are met by products made of multilayer materials, the use of which in the production of clothing is relevant, because it allows you to significantly expand the range of products, improve their consumer properties and use low-operation sewing technology.

The use of multi-layer duplicated materials also eliminates the need to use adhesive spacer materials, as well as all operations related to their processing.

When developing multilayer materials, an unconventional combination of textile fabrics is possible, which allows you to create original compositions. For example, the simultaneous use of top fabrics (cloth, suit) makes it possible to create double-sided suits, jackets, skirts, etc., top and lining fabrics – unlined jackets, raincoats, pants, vests; the combination of artificial fur and lined knitted fabrics allows you to expand the range of insulated coats, jackets, vests. In addition, it is possible to use materials that in their initial form are not widely distributed, for example: non-woven thread-stitched fabric (due to low dimensional stability), fabrics made of chemical threads, which are characterized by increased shedding of sections [6].

The perspective of the light industry lies in the increase of the share of domestic goods in the domestic market and in the growth of exports of domestically produced products. This will lead to a stable annual increase in production volumes, an expansion of the product range, a significant improvement in the financial condition of enterprises, and the creation of new jobs.

References:

1. Vasenok T. M., Sheludko I. V. (2017). Designing as a means of forming the professional competence of future teachers of special subjects of vocational training. Bulletin of Oleksandr Dovzhenko Luhiv National University. 2. 24 – 32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2017_2_13.
2. Gavrylenko T. V., Brodyuk I. V. (2018). Prospects for the development of the light industry of Ukraine in the conditions of an unstable external environment. Economic horizons. 1(4). 28-34.
3. Levkovska, T. V. (2013). Economic problems of light industry of Ukraine. Innovative economy. 3(41). 41–47.
4. Marynchenko I. V. (2022). The technology of seamless production of clothes in the training of future teachers of professional training in the sewing industry. Proceedings. Series: Pedagogical sciences. Kropyvnytskyi: Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko. 206. 171-175.
5. Marynchenko I. V. (2020). Problems and prospects for the development of the light industry of Ukraine. Modern engineering and innovative technologies. Germany: Sergeieva&Co Karlsruhe. 13(2). 49 – 55. DOI: 10.30890/2567-5273.2020-13-02-025
6. Inna Marynchenko, Mariana Malchyk, Yurii Iliash, Valentyna Papushyna, Mykola Yakymchko. (2023). Use of digital technology tools for forming the readiness of future specialists in accordance with the requirements of the current labor market of Ukraine. AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research. Vol. 13. Issue 1, Special Issue XXXIV. Pp. 222–229. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130134/papers/J_32.pdf

СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Махашова Патима Менлибаевна, педагогика ғылымдарының магистрі

М.Х. Дулати Тараз өңірлік университеті, Тараз қ.

Бүгінгі күнгі жоғары оқу орындарының басты міндеті – білікті мамандарды дайындау. Заман талабы өзгерген сайын жоғары оқу орындарына қоғам тарапынан қойылатын талап та күшейтілді. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Парламент палаталарының бірлескен отырысында Қазақстан халқына «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» Жолдауында еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстарға ерекше мән берілуін атап өткен болатын[1].

Осыған орай, ЖОО-да оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, терең білімді, ізденімпаз, креативті барлық іс-әрекетінде шығармашылық бағыт ұстанатын, өзін таныта алатын болашақ мамандардың кәсіби білімін қалыптастыру қолға алынуда.

Қазіргі әлемде қоғамның негізгі ресурсына айналып отырған білімнің әлеуметтік рөлінің айтарлықтай артуы байқалады. Өзін-өзі дамытуға қабілетті тұлғаның өзіндік құндылығының басымдылығына негізделген зияткерлік әлеуетті нығайту тәрбиенің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Білім беруді реформалаудың қазіргі жағдайында мұғалімнің мәртебесі, оның білім беру функциялары түбегейлі өзгертінін, сәйкесінше оның кәсіби-педагогикалық құзыреттілігіне, кәсібилік деңгейіне қойылатын талаптардың өзгертінін атап өткен жөн. Мемлекет білім берудегі еуропалық процестерді іске асыруға бағдарланған қазақстандық педагогикалық білім беру жүйесі отандық жоғары оқу орындары студенттерінің әлемдік мәдениетті игерудегі ұтқырлығын ынталандыруға арналған. Бұл ұтқырлық болашақ педагог-психологтарға шетелде білім алу және әр түрлі мәдениеттерде жинақталған, педагогикалық мәселелерді

жобалау және өзгерту туралы ақпаратты қабылдауды, өндеуді және қолдануды көздейтін өзіндік білім беру қызметін модернизациялау кезінде қажет. Бұл болашақ мұғалімдердің құзыреттілік тәжірибесін жинақтау арқылы мүмкін болады, оның әртүрлілігі мұғалімнің адамзат жинаған мәдени әлеуетін студенттерге беру сапасын анықтайды. Оқу үрдісінде заманауи технологияларды атап айтсақ, «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасы шығармашылықты дамытуға көп көмек береді. Пайдаланып жүрген инновациялық әдіс-тәсілдер және оқыту философиясы бойынша сабақтың қызықты, мазмұнды, нәтижелі болуына әсер ететін көптеген факторлар бар. Атап айтсақ; (мотивация тудыру немесе қызығушылықты ояту, өзіндік көзқарас пен ұсыныстар) [2].

Студенттерді жоғары оқу орнында оқу процесінде дайындаудың жетістігі, зерттеулер көрсеткендей (Г.А. Томилова, А.Б. Черных, Е.А. Погосян және т.б.) студенттің жеке басының кәсіби даму процесін басқарумен көбірек байланысты. Болашақ мұғалімді тәрбиелеу және дамыту психологияның маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Бұл мәселе бейімділіктің дамуына, мінез-құлықты тәрбиелеуге, нақты жағдайларда жеке адамның мінез-құлқын қалыптастыруға байланысты мәселелерді қарастыратын жалпы тұлғаны тәрбиелеу және дамыту психологияның маңызды мәселелерінің бірі болып табылады.

Жеке тұлғада кәсіпті игерудің жетер шыңы – кәсіби шығармашылық. Бұл - субъектінің өзіне қажетті әрі түпкі қол жеткізетін мақсатына бағытталған іс-әрекетінің өзара біртұтас байланысы. Қызмет барысында субъектінің кәсіпті игеру қабілеттілігі, жеке таланты, дарындылығы басқа салалармен байланысты түрде қарым-қатынасқа түсе отырып дамиды.

Болашақ педагог-психологтар үшін өзара әрекеттесу кезінде білім алушылар арасында туындайтын мәселелерді шешу тәжірибесі және құзыреттілік қабілетінің болуы маңызды. Педагогикалық теория мен практиканы талдау болашақ педагог-психологтардың арасындағы шығармашылық құзыреттілік

тәжірибесін қалыптастырудың негізгі аспектілері бар екендігін көрсетеді:

- қоғамның әлемдік саяси, экономикалық және мәдени кеңістікке интеграциялануы және азаматтардың өзара іс-қимылының мазмұны, нысандары;

- азаматтардың өзара іс-қимылының әлеуметтік жоғары оқу орындары студенттерінің құзыреттілік тәжірибесін алуға акадemiaлық ұтқырлығын ынталандыру;

- педагог-психологтардың педагогикалық өзара іс-қимылдағы болашақ құзыреттілігінің тәжірибесін объективті бағалау қажеттілігі және тиісті бағалау критерийлері мен көрсеткіштері жүйесінің жеткіліксіз әзірленуі;

- болашақ педагог-психологтардың құзыреттілік тәжірибесін қалыптастыру кезеңдері және осы процестің педагогикалық өзара әрекеттесудің тиісті түрімен байланысының әлсіз негізділігі;

-болашақ педагог-психологтардың құзыреттілік тәжірибесін қалыптастырудың қазіргі теориясы мен практикасы және қалыптасқан педагогикалық өзара әрекеттесу жүйесі.

Мұғалімнің психологиялық-педагогикалық құзыреттілігі-бұл педагогикалық қызметке кәсіби дайындықтың жоғары деңгейі және білім берудегі оқушылармен тиімді өзара әрекеттесуі бар жеке тұлғаның белгілі бір қасиеттерінің жиынтығы.

Шығармашылық адамның рухани және тұлғалық өзіндік даму шартының ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады.

Педагогикалық кәсіптік шығармашылықты дамыту міндеттері:

- Педагогикалық білім бірлігі;
- Педагогикалық кәсіпке бейімділігі;
- Ситуацияларды меңгеру;
- Балалардың психологиялық жағдайын меңгеру.

Шеберліктің ең жоғары сатысы – өнер, шығармашылық. Шеберлік іс-әрекет тұлғаның жеке қасиеттері мен әрекеті ретінде жалпы және кәсіптік білім

алу барысында қалыптасады. Шығармашылық тәжірибе мен еліктеу арқылы қалыптасуы мүмкін. Педагогикалық шеберлік мұғалімнің кәсіби білім, дағды және біліктерін меңгерудің жоғарғы сатысын көрсетіп қоймайды, сонымен қатар бұл мұғалімінің қоғам талаптарына сай білім беру мен тәрбиелеу жүйесінде жоғары дәрежеде әрекет жасауын да талап етеді[3].

Шығармашылық жұмыстар студенттердің дүниетанымына, ізденімдік қабілетінің дамуына, тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етті. Сонымен қатар өздігінен ой қорытып, шешім шығаруға, дұрыс сөйлеп, сауатты жазуға, тіл байлығын арттыруға қолайлы жағдай туғызды. Сабақ барысындағы интеллектуалдық ойындар тұлғаның эмоционалдық деңгейін толықтырып, ақыл-ой мүмкіндіктерін жүзеге асыру арқылы когнитивтік қасиеттерді қалыптастырады.

Болашақ мұғалімнің алдында өзін-өзі тәрбиелеумен және өзін-өзі дамытумен ерекше белсенді айналысу қажеттілігі туындайды, өйткені ол оқушы мәртебесінен мұғалім мәртебесіне ауысады. Практикант-студенттің алдында мазмұндық жаңа міндеттер қойылады: ол оқу үдерісін жобалауы, әртүрлі тәсілдер мен оқыту технологияларын біріктіруі, оқытудың инновациялық жүйелерін қолдануы, педагогикалық рефлексияны жүзеге асыруы, яғни шығармашылық, проблемалық мәселелерді шешуі керек. Шығармашылық қабілетінің құрамдас бөлігін анықтауға арналған ғылыми педагогикалық еңбектердің ішінде А.Н.Лук қабілетті үш топқа бөлінеді: шығару, іздену, ойлап табу. Оқу үрдісінде сабақ мазмұнының теориялық – практикалық құндылығы жоғары болған сайын студенттердің шығармашылығын дамыту өте тиімді жүргізіледі. Студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттыру – мұғалімнің өз еңбегін ұтымды ұйымдастыра отырып, шығармашылыққа ізденуін қалыптастырып, сұрақ қою, эксперименттік тапсырмаларды орындау, ой талқысын жасау, танымдық ойындар сияқты шаралар арқылы іске асырылады.

Оқыту мен дамудың осы жалпы теорияларынан басқа, болашақ мамандарды даярлаудың педагогикалық ерекшеліктерін арнайы зерттеген бірқатар ғалымдар

бар. Мысалы, Малкомның жұмысын да атауға болады. Болашақ мамандарды жоғары оқу орнында оқу процесінде дайындаудың жетістігі, зерттеулер көрсеткендей (Г.А. Томилова, А.Б. Черных, Е.А. Погосян және т.б.) студенттің жеке басының кәсіби даму процесін басқарумен көбірек байланысты. Болашақ мұғалімді тәрбиелеу және дамыту процесі оның тұлғасы мен мінез-құлқының өзгеруімен, қоғамдық өмірде өзін танытуымен, оның құндылық бағдарларымен, күнделікті өмірдегі іс-әрекеттері мен әдеттерімен – жеке психологияға қатысты барлық нәрселермен байланысты. Психологиядағы «тұлға» ұғымы әртүрлі түсіндіріледі. Анықтамалардың бірі тұлға және оның қасиеттері жеке адамның қоғамдық қатынастарға қатысуына қарай қалыптасады, яғни тұлға қоғамдық қатынастардың субъектісі ретінде қарастырылады. Осы анықтамаға сүйене отырып, тұлға нақты өмірлік қатынастар жүйесінде ерекше орын алады. Адам қоғамның басқа мүшелерімен белгілі бір қарым-қатынасқа, ынтымақтастыққа түседі, соның нәтижесінде тұлғалық қасиеттер қалыптасады. Біріншіге жақын басқа көзқарас тұлғаны тек қоғамдық қатынастардың субъектісі ретінде ғана емес, сонымен бірге саналы әрекет субъектісі ретінде де анықтайды.

Студенттердің шығармашылық әлеуетін дамыту педагогика ғылымының ең өзекті міндеттерінің бірі деуге болады. Л.С. Выготский бұл міндетті былайша тұжырымдаған: «Өмір – шығармашылықтың, тұрақты шиеленіс пен жеңудің, мінез-құлықтың жаңа формаларын үнемі біріктіру мен жасаудың жүйесі». Белсенділіктің маңызды негізі нақты студенттердің мүмкіндіктерін пайдалана отырып, олардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік береді. Іс-әрекеттің келесі формалары бөлінеді: шығармашылық бағдарламалар бойынша жеке оқыту; білім беру жүйесінің педагогикалық міндеті болашақ маманның интеллектуалдық және шығармашылық әлеуетін қолдау және дамыту болып табылады, өйткені талантты студенттерді дамыту және тәрбиелеу өзекті мәселені шешеді. Қоғамның шығармашылық әлеуетін қалыптастыра отырып, қарқынды әлеуметтік, ғылыми-техникалық прогреске, мәдениетті, өндіріс пен қоғамдық өмірдің барлық

салаларын одан әрі дамытуға мүмкіндіктер береді. Болашақ маманды дамытудың формалары оқу процесін дараландыру мен саралау негізінде құрылады:

- жеке – тұлғалық даму;
- шығармашылық байқаулар, фестивальдар, олимпиадалар жүйесі;
- ғылыми-практикалық конференциялар мен семинарлар.

Педагог Б.А. Тұрғынбаева: «Студенттерің танымдық қызығушылығын дамытудың негізгі факторы олардың білімі мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен бірге, олардың маңызды психикалық қызметтерін, ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу процесін жолға қою керектігі» - деп көрсетіп, студенттің шығармашылық қабілеті де оның ойлау мен практикалық әрекеттері арқылы дамидығын баса айтады. Ғалымның пікірінше, ойлауға үйрететін сабақтар ғана дамыта оқыту сабақтары деп танылады[4]. Шығармашылық арқылы адам өмір шындығында өзін-өзі тануға ұмтылып, ізденеді, өзінің істеріне есеп беріп, кемшіліктеріне сын көзбен қарай алады. Олай болса, болашақ маманның креативтілігін, шығармашылық дербестігін қалыптастыру өте маңызды, күрделі және көпсалалы мәселе, сол арқылы тұлға бойындағы қабілеттерін дамытып, олардың өшуіне жол бермеу адамның рухани күшін нығайтуға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мемлекет басшысының 2019 жылғы 2 қыркүйектегі[Мәтін]: «Сындарлы қоғамдық диалог Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі шаралар туралы ҚР Президентінің Жарлығы.
2. Мирсеитова. Мұғалім философиясының қалыптасуы мен дамуы: гуманистік парадигма. Қарағанды, 2016. 233б.
3. Оспанова Г.Мұғалім шеберлігі. [Мәтін]: Оқулық. Алматы, 2017. 27б.
4. Тұрғынбаева Б. Шығармашылық қабілеттер және дамыта оқыту- Алматы, 2013. 62б [Текст]:Автореф. дис. к. пед. н. Тюмень. 2016. 23 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Мельник Т.А., методист ВСП «Технологічно-промисловий фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету»

Українська освіта, яка перебуває на стадії глобальних змін та реформації, подолання викликів пандемії та воєнного стану, має виконувати своє основне завдання – забезпечувати якісну освіту молодого покоління. В умовах перетворень, реформ та інновацій у системі фахової передвищої освіти, важливе значення набуває професійне вдосконалення педагогічних кадрів, які здатні забезпечити модернізацію і оновлення структури, форм і змісту професійної освіти та підготовку спеціалістів нового формату, що будуть опановувати складні професійні компетентності, різні форми інтеграції професій з оновленим змістом навчання.

За таких обставин доволі актуальним є вирішення завдань, пов'язаних із глибинним оновленням змісту системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти.

Сучасне нормативно-правове забезпечення процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників надає змогу викладачам коледжів самостійно обирати суб'єкта, який здійснює підвищення кваліфікації, форму участі в програмах підвищення, змістову наповненість програм. Безперервний професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до вимог державної освітньої політики, Державних стандартів у сфері фахової передвищої освіти, запитів роботодавців і стейкхолдерів, а також потреб споживачів освітніх послуг – головні завдання, які постають перед суб'єктами, що реалізують програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти.

З огляду на вищезазначене, постає необхідність пошуку продуктивних

підходів до розв'язання актуальних завдань підвищення кваліфікації педагогічних кадрів фахової передвищої освіти, що сприятиме безперервному розвитку професійних компетентностей педагогів та створення цілісної системи навчання протягом життя. Одними з актуальних завдань підвищення кваліфікації є: всебічний і гармонійний розвиток особистості педагога, задоволення різноманітних освітніх потреб, сприяння професійному самовизначенню і самореалізації. Це вимагає розроблення нових підходів та форм підвищення кваліфікації, які б відповідали сучасним запитам до його актуальності та ефективності на основі визначеної стратегії навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації і об'єктивного оцінювання можливостей закладу освіти в якому здійснює професійну діяльність слухач курсів.

В умовах сьогодення підвищення кваліфікації педагогічних кадрів фактично є інструментом, що забезпечує перебудову галузі освіти відповідно до суспільних запитів на якісно новому рівні. З метою ефективної організації підвищення кваліфікації необхідно врахувати специфіку контингенту слухачів курсів, створити інноваційне освітнє середовище, в якому, опираючись на вже набутий професійний досвід фахівців, сприяти їхньому професійному та особистісному розвитку, здатності проєктувати слухачем власну стратегію ефективної професійної діяльності [1].

Серед загальних тенденцій підвищення кваліфікації педагогічних кадрів визначаються: диференціація змісту навчання відповідно до індивідуальних освітніх потреб, залучення слухачів до визначення змісту їх курсового навчання, застосування інтерактивних методів навчання, діалогізація освітнього процесу, його побудова на основі аналізу професійного досвіду, розвиток креативної творчої сфери особистості, спрямування освітнього процесу на навчання у період між підвищеннями кваліфікації, посилення уваги до використання інноваційних інформаційних технологій та сучасних засобів комунікації, стимулювання саморозвитку [2].

Основний зміст сучасних програм підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів фахової передвищої освіти полягає в розвитку їх загальних і професійних компетентностей на основі фахової освіти, досвіду роботи та життєвого досвіду, особистісних інтересів, суспільних запитів і потреб закладу освіти та держави в цілому щодо якісного виконання обов'язків.

Відповідно до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 підвищення кваліфікації слухачів може відбуватися за очно-дистанційною або очною формою.

Важливим для засвоєння нової інформації під час проходження підвищення кваліфікації є урізноманітнення форм проведення навчальних занять для слухачів курсів.

Незмінно популярною формою навчання в межах формальної освіти є інтерактивна лекція, яка дозволяє залучити колективні знання і досвід, розширити діапазон знань, зрозуміти актуальність і важливість поставленої проблеми, визначати зміст і особливості викладу навчального матеріалу з урахуванням запитів слухачів програми.

Популярною формою навчання сьогодні також залишається семінар, в ході якого можливо здійснити комплексний та всебічний аналіз проблем професійної діяльності викладача. Найефективнішими видами семінарських занять є: семінар-дискусія, семінар-навчально-рольова гра, семінар дослідження, кейс-семінар тощо [3, С. 25].

Семінар-дискусія спрямований на обговорення гострих освітніх питань та сприяє виробленню єдиної стратегії дій під час впровадження інноваційних та засад реформування освітньої галузі. Завдяки даному виду семінару можна виявити прогалини в розумінні функціонування освітнього процесу в коледжі, та порадити, як їх уникнути.

Семінар у формі рольової гри надає змогу відтворити будь-яку

запропонованої координатором професійну ситуацію за допомогою психологічної переорієнтації ролей. Це дозволяє активізувати інтелектуальну діяльність слухачів, відпрацювати на практиці нестандартні освітні ситуації, подолати психологічні бар'єри, які виникають серед незнайомих людей, та розвивати творчі здібності особистості.

Значною популярністю сьогодні користується case-study (кейс-метод), який передбачає всебічний аналіз представленої ситуації професійно-педагогічної діяльності, що обговорюється під час відкритої дискусії й сприяє виробленню в учасників case-study навичок прийняття рішень [3, С, 25]. До переваг застосування даного методу належить повне наближення до практичної діяльності педагога, розвиток уміння самостійного, нестандартного вирішення ситуацій та здібностей до аналізу й апробації власних поглядів і дій.

Неодмінною формою підвищення кваліфікації викладачів залишається самостійна робота, яка успішно поглиблює знання, якісно підвищує освітній рівень слухача програми курсів, розвиває пізнавальну активність. За допомогою хмарних технологій слухач курсів підвищення кваліфікації має можливість ознайомитися з окремими напрямками професійного спрямування, виконати індивідуальні завдання практичного спрямування, підготувати звіт та пройти підсумковий контроль.

Важливе місце в системі підвищення кваліфікації сьогодення відведено проєктним технологіям, які дозволяють розвивати творчість та креативність педагога. Основою успішного виконання проєкту є орієнтація закладу освіти на інтереси та потреби педагога, суспільну користь та використання кінцевого продукту в освітньому середовищі.

ВСП «Технологічно-промисловий фаховий коледж» має позитивний досвід створення оригінальних освітніх продуктів, що можна використовувати в професійній діяльності педагога та освітньому процесі коледжу. Забезпечуючи застосування широкого спектра інформаційно-комунікаційних технологій в

організації освітнього процесу педагогічними працівниками, спільно з ініціативними студентами коледжу були розроблені інноваційні проекти: інноваційний продукт «ApiBread», інноваційний пристрій «HANDS FREE», інноваційне освітнє середовище «Освіта без бар'єрів» та «Центр розвитку особистості та тимблдингу», багатофункціональний мобільний застосунок «SMART ORGANIZER». Створення стартапів та грантових проектів використовуючи базу коледжу забезпечує стійкий зв'язок між закладом освіти та стейкхолдерами, а також формування інноваційного освітнього середовища та розвиток професійних компетентностей педагогічних кадрів коледжу.

Враховуючи вищевикладене приходимо до висновку, що організація підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти є актуальною проблемою. Її вирішення – забезпечення безперервного розвитку професійних компетентностей педагогів та створення цілісної системи навчання упродовж життя. Вибір форми підвищення кваліфікації викладача має велике значення для легкого та ефективного засвоєння нової, необхідної для розвитку професійних здібностей інформації. Сьогодні слухачі курсів надають перевагу активним формам навчання, серед яких актуальною є проектна діяльність з створення інноваційних освітніх продуктів, що сприяє професійному самовдосконаленню, формуванню високої фахової кваліфікації, професійної культури, здатності критично оцінювати, творчо перетворювати педагогічну дійсність, застосовувати нові освітянські ідеї, постійно навчатись та бути в постійному творчому пошуку.

Список використаних джерел

1. Купрієвич В. О. Сучасні вимоги до змісту післядипломної освіти керівників закладів професійної освіти. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725925/> (дата звернення: 15.11.2023).

2. Кремень В. Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. URL: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua> (дата звернення: 10.11.2023).

3. Короткова Ю. М. Підвищення кваліфікації викладачів дисциплін: проблеми й шляхи удосконалення: *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 11–12 лютого 2022 р. Запоріжжя, 2022. С. 23 – 27.

ТӨНКЕРІП ОҚЫТУ» ӘДІСІН САБАҚТА ҚОЛДАНУ

МИРЗАЛІЄВА ЄЛЬМИРА БЕКСУЛТАНОВНА

PhD философия докторы, "Болашақ" халықаралық бағдарламасының стипендиаты, "Өрлеу "БАҰО" АҚ Жамбыл облысы бойынша КДИ филиалының аға оқытушысы, Тараз қ, Қазақстан Республикасы

МИРЗАБЕКОВА ЛЯЗЗАТ ТУРСІНАЛІЄВНА

Тараз инновациялық көпсалалы колледжінің директоры, Тараз қ, Қазақстан Республикасы

Блум таксономиясының қысқа мерзімді жоспарларында қолдану білім беру мақсаттарын дұрыс қоюға көмектеседі. Өздеріңіз білетіндей, мақсаттарға сүйене отырып, мұғалім оқушыларға арналған тапсырмаларды тұжырымдайды және бағалау құралдарын таңдайды. Таксономия арқылы мұғалім оқытуды қалыптастырады, ал оқушы жаңа білім алып қана қоймай, оларды талдауға және өмірде қолдануға үйренеді. Мақсаттар жүйесі қарапайымнан күрделіге дейін құрылады. Барлығы білетіндей, білім мен түсінік ойлау мен дамудың ең төменгі деңгейіне жатады, талдау және қолдану-орташа, синтез және бағалау-ойлаудың жоғары деңгейі. Блумның пікірінше, мұғалімнің міндеті-оқушылардың жоғары

ойлау деңгейіне жетуі.

Үшін жаңа ақпаратты түсіндіру мұғалімдерге көбінесе уақыт жетіспейді, сондықтан оқушылар Блум таксономиясы бойынша ойлаудың жоғары деңгейіне жете алмайды. Кез-келген идеяны түсіндіру үшін мұғалімнің кез-келген жағдайда он минуттан аспауы керек: содан кейін тыңдаушылардың назары басқа нәрсеге ауысады. Уақытты үнемдеудің және білім беру мақсатын ойлаудың жоғары деңгейіне жетудің шешімдерінің бірі-сабақтарда "төңкерілген оқыту" әдісін қолдану.

Көпшілік білетіндей, "төңкерілген оқыту" әдістемесі-бұл теориялық материалды оқушылар сабақ басталғанға дейін өздігінен зерттейтін оқыту сценарийі (әдетте ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы: бейне, аудио-дәрістер, интерактивті материалдар және басқалар). Сабақтағы уақыт проблемаларды шешуге, ынтымақтастыққа, сыныппен өзара әрекеттесуге, білім мен дағдыларды жаңа жағдайда қолдануға және оқушылардың жаңа оқу материалын құруға бағытталған [1, с. 4].

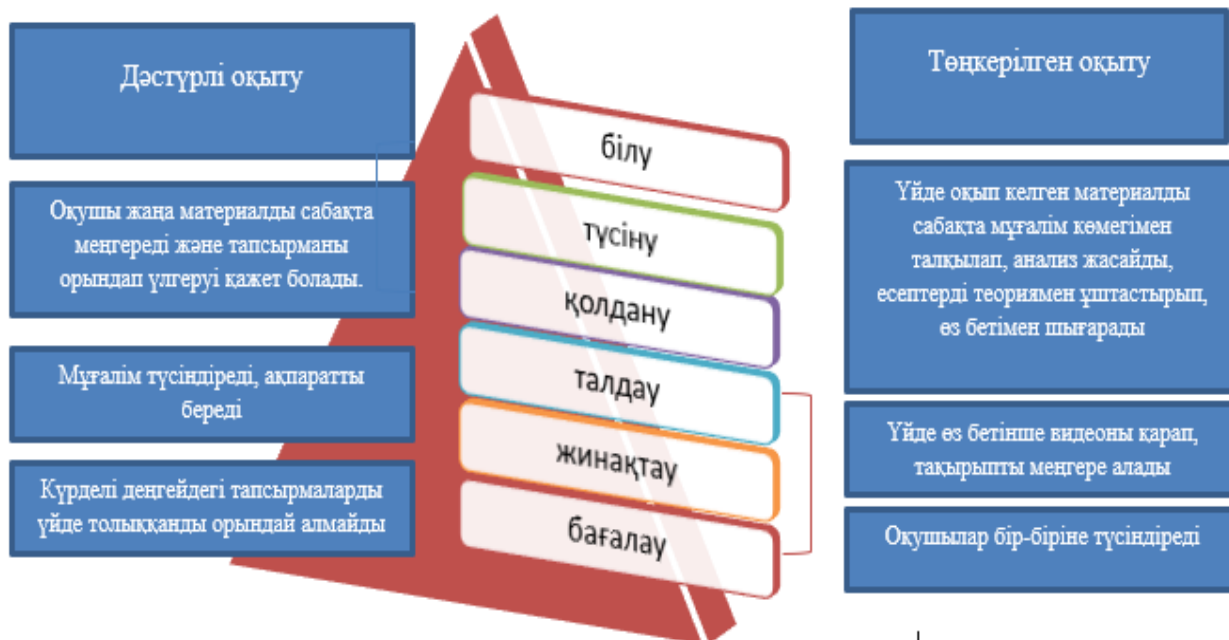
Оқу процесінде «Төңкерілген оқыту» әдісінің теориясы мен практикасы» атты әдістемелік нұсқаулық жаздық, онда эксперименттік алаң ретінде Тараз қаласының № 57 орта мектебін алдық. Бұл әдіс математика, физика және информатика сабақтарында сыналды, онда осы мектептің мұғалімдері оқытудағы педагогикалық өзгерістерді сабақтың жаңа түріне бейімделу және білімді дамыту құралы ретінде қарастырды.

Эксперименттің басында біз теориялық сұрақтарға тоқталдық: "Төңкерілген оқыту қалай жұмыс істейді"? "Төңкерілген оқыту" дегеніміз не? Төңкерілген оқыту мен дәстүрлі оқытудың қандай айырмашылықтары бар? Оқытудағы педагогикалық өзгерістер сабақтың жаңа түріне бейімделу және білімді дамыту құралы ретінде қарастырылады. Оқушылар теорияны сабақтан тыс уақытта меңгереді, сабақта эксперименталды түрде талқылайды, тақырыпты талдайды, практикалық тапсырмаларды орындайды, пікірталастар да, презентациялық

жобалар да ұсынылуы мүмкін. Осылайша, сабақта назар бірге оқуға және жаңа тақырыпты үйренуге емес, үйренуге ауысады.

Бейне сабақтарды, аудио-дәрістерді, интерактивті материалдарды қарау кезінде оқушыларда туындайтын сұрақтар оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады және жаңа тақырыпты есте сақтауға емес, тереңірек түсінуге, талдауға жұмсалады. Егер сыныпта көмекке мұқтаж ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушы (ЕББҚ) оқитын болса, онда мұғалім барлық оқушыларға жеке-жеке түсіндірмейді. Оқыту барысында мұғалім жаттықтырушы, кеңесші, Нұсқаулық, үйлестіруші ретінде әрекет етеді, оқушыларды өз бетінше ізденуге және бірлесіп жұмыс істеуге ынталандырады.

Оқушылар сабақта ойлау қабілетінің жоғары деңгейімен жұмыс істейді (талдау, жалпылау, бағалау). Төңкерілген оқыту мен дәстүрлі оқытудың айырмашылығы неде? Дәстүрлі оқытуда біз сыныпта жаңа тақырыпты түсіндіреміз, теорияны игереміз (мұғалім түсіндіреді, практикалық тапсырмаларға аз уақыт бөлінеді), ал үйде практикалық тапсырмаларды орындау (тапсырмаларды шешу, жаттығуларды орындау және т.б.). Теория-сыныпта, практикада қолдану-үйде (Светлана Яскевич, 2014) [2, с.3].

Зерттеу жұмысын нәтижелі ету үшін мұғалімдер бірінші жартыжылдықта 60-қа жуық бейне сабақтар дайындады. Математика, физика және информатика бойынша бейнежазбалар түсірілді (20 бейне сабақтан), әр сабақта оқушылар рефлексия мен сауалнама жүргізді. Түсірілген бейне сабақтар YouTube арнасына жүктелген құнды оқу ресурстары болып табылады және бейне сабақтарға сілтемелер студенттерге электрондық пошта немесе WhatsApp мобильді желісі арқылы жіберіледі. Өткізілген сабақтар сериясынан кейін, оның негізінде пән бойынша бейне сабақтар алынып тасталды, педагогтар әр сабақ бойынша рефлексия жүргізді.

Әр сабақтың соңында студенттерге жеке сұрақтар қойылды және жазбаша сауалнама. Барлығы 57 қатысушы болды (математика бойынша 6-сынып 15 оқушы; 8-сынып 12 оқушы; физика бойынша 7-сынып 15 оқушы, информатика бойынша-15 оқушы). Оқушылардың сауалнама нәтижелерін директордың оқу-әдістемелік жұмысы жөніндегі орынбасары талдады. Мұғалімдер дайын ресурстар мен бейне сабақтарды түсіру кезінде оқушылардың жас ерекшеліктері мен сезімталдығын ескерген. Әр сабақтың соңында экспериментке қатысқан мұғалімдермен талқылау жүргізілді. Аналитикалық есептер "заттың тығыздығы және тығыздық бірлігі" тақырыбының мысалында жазбаша түрде жүргізілді. Физика пәнінің мұғалімі Абдуллаева Гүлбаршынның рефлексиясы.

15 Қарашада мен физика сабағын 7 "А" сыныбында "Заттың тығыздығы және тығыздық бірлігі" тақырыбында өткіздім. Оқу жоспарына сәйкес оқытудың мақсаты: тығыздықтың физикалық мағынасын түсіндіру; есептерді шешуде тығыздық формуласын қолдану. Төңкерілген оқыту бойынша мен бір апта бұрын оқушыларға сілтеме бойынша бейне сабақ бердім (<https://youtu.be/23F-I8D8reI>), жаңа тақырып бойынша презентация. Формулаларды дәптерге жазу және жаттығу тапсырмаларын шешу тапсырылды. Сабақты бастамас бұрын мен сыныпты 3 топқа бөлдім: "тығыздық", "Масса", "көлем" үш түрлі фигурамен (тік төртбұрыш, үшбұрыш, шеңбер). Топтарға бөлініп, оқушылар өз топтарының капитандарын

сайлады. Капитандарға оқушыларды қалай дұрыс бағалау критерийлері бойынша бағалау қағазы берілді. Біз "Pickers" платформасының сұрақтары бойынша үй тапсырмасын қайталадық, онда штрих-кодпен орындалатын тест сұрақтары оқушыларға үй тапсырмасын тез қайталауға, пысықтауға көмектесті. Жана сабақтың оқу мақсатын ашу үшін оқушылар "ойды түсіндіріңіз" әдісі бойынша постерді қорғады, онда оқушылардың тақырыпқа деген қызығушылығы байқалды. Әрі қарай, "ойланыңыз, жұптасыңыз, бөлісіңіз" әдісі арқылы мен оқушылардың формуланы, физикалық шамаларды белгілеуді және олардың өлшем бірліктерін қалай меңгергенін анықтадым. Сабақтың ортасында "Кім жылдам" әдісімен әр топ бастапқы деңгейдегі тапсырмаларды орындау арқылы мәселелерді шешті. Есептерді шешу кезінде кейбір оқушылар қателік жіберді, ал тақырыпты жақсы меңгерген оқушылар кері байланыс беру арқылы басқа оқушылардың қателіктерін "қатені тап" әдісімен уақтылы түзетіп отырды. Тақырыпты игеру барысында күтілетін нәтижелер толығымен іске асырылды.

"Масса" тобы тіпті сабақтарға қызығушылық танытқаны соншалық, олар барлық тапсырмаларды дұрыс орындап, керемет нәтижелер көрсетті. Бақылау нәтижесінде мен топта кез-келген тапсырмаға тез жауап беруге дайын студенттер болғанын байқадым. Жүргізіліп жатқан топтық жұмыс барысында қоғамдастықты ұйымдастыру кезінде топ мүшелерінің бірігуі, бір-біріне тапсырмаларды орындау, бір-біріне тапсырмаларды түсіндіру кезінде өзара көмек көрсетілуі атап өтілді. Сабақ соңында оқушылар сабақты "ойлау тесті" арқылы бекітті, онда оқушылар 85% дұрыс жауап берді. Сабақты қорытындылау үшін мен әр тапсырманы 10 балдық шкала бойынша бағалау критерийлері бойынша бағаладым.

Сабақ соңында өткізілген сараланған жұмыс барысында оқушылардың бейне сабақ арқылы алған білімдері өз нәтижелерін көрсетті. Оқушылар үлкен дайындықпен келіп, олармен өткізілген сабақтан ләззат алғаны атап өтілді.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ САУАЛНАМА НӘТИЖЕЛЕРІ

Күнделікті оқу процесінің соңында оқушылар келесідей сауалнама жүргізді.

Бейне оқулықтар Сізге қандай әсер етті? (1-ешқандай әсер етпеді, 10-менің білімімді арттыруға өте жақсы көмектесті ме?) Қажетті белгіні қойыңыз (v).

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Бейне сабақтар арқылы пәнді (физика, информатика, математика) үйрену қаншалықты пайдалы болды? (1 өте пайдалы емес, 10 - өте пайдалы болды). Қажетті белгіні қойыңыз (v).

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Сабақты түсіну үшін сабақты қанша рет қарадыңыз? Бір опцияны таңдаңыз.

1. 1 рет
2. 2-3 рет
3. 5 рет
4. көбірек
5. мүлдем қарамады

3-4 сөйлеммен кері байланыс беріңіз (тиімділік туралы)

Күн сайын оқушылар пәндер бойынша жоғарыда ұсынылған сауалнаманы алды. Сауалнамада оқушылар информатика, физика пәндерінен 2-3 рет, математиканы 6-7 рет оқыды.

Алғашқы сабақтарда математиканы қабылдау деңгейі төмен оқушылар 1 рет қарады, ал кейбір оқушылар интернет дұрыс емес әрекет еткендіктен қарамады деп жазды. Сонымен бірге, 5 рет көргеннен кейін ол түсінбеді, бірақ сабақ барысында ол саралау әдістерін қолдана отырып тапсырмаларды орындағанын жазды. Келесі сабақтарға қарап, тиімділігін көрсетті. Дәлел ретінде 6-сынып оқушысы: "терминдерді ауыстырудан бастап, сома өзгермейді, мен бұл мәселені шешуге тиімді екенін түсіндім". Мұғалім мен оқушы үшін бұл сабақтар қызықты және уақытты үнемдеуге бағытталған. Математика сабақтарында мұғалімнің өзі шешіп, тақтадағы есептерді түсіндірген бейне сабақтар оқушыларға түсінікті

болды.

Зерттеу барысында ата-аналар бейне сабақтар арқылы мектеп уақытын еске алып, пәндер бойынша білімдерін жетілдіргенін айтты (7-сынып оқушысының ата-анасы Б. Қосалиева). Мұғалімдердің (8 сынып оқушысының ата-анасы А.Динжанова) сабақ беруін қадағалады. Педагогтар барлық оқушылар сабаққа дайындалғанын және мұғалімдер қиын тапсырмаларды орындау үшін уақытты үнемдей алғанын, оқушылардың кері байланыс дағдыларын дамытқанын, тыңдау дағдыларын арттырғанын және оқушылардың тиімді іс-әрекеті үшін ұялы телефонды пайдаланғанын атап өтті.

Біз сабақтарда "төңкерілген сынып" формаларын қолдануды ұсынамыз

1. Стандартты төңкерілген сынып:

Оқушылар үй тапсырмасын алады-бейне дәрістерді қарау және келесі сабақтың тақырыбына қатысты оқу материалдарын оқу. Сабақта олар білгендерін қолданады, ал мұғалімдерде тақырыпты пысықтауға/бекітуге көбірек уақыт бар.

2. Пікірталасқа бағытталған төңкерілген сынып:

Мұғалімдер дәріс бейнелерін, сондай-ақ сабақ тақырыбына арналған кез келген басқа бейнені немесе оқуды береді (мысалы, TED Talks, YouTube бейнелері және т.б.). Содан кейін сабақтағы уақыт талқылауға және жобалық қызметке арналған. Бұл әсіресе тарих, өнер немесе ана/шет тілі сияқты пәндерге пайдалы тәсіл болуы мүмкін.

3. Демонстрацияға бағытталған төңкерілген сынып:

Әсіресе оқушылардан іс — әрекеттерді дәл есте сақтауды және қайталауды талап ететін пәндерде жақсы-мысалы, химия, физика, математика. Бұл модельде мұғалім жазу бағдарламалық жасақтамасын пайдаланады, содан кейін оқушылар өз қарқынымен жұмыс істей алатындай етіп өз қызметін көрсетеді.[3. с, 7]

Сондай-ақ, біз "төңкерілген оқыту"әдісі бойынша сабақ өткізу кезінде орындалуы керек әрекеттер тізімін ұсынамыз:

* аударғыңыз келетін сабақты таңдаңыз, сабақ жоспарын жасаңыз және оқытудың негізгі нәтижелерін белгілеңіз;

* дәріс қарапайым тілде дайындалған және қосымша түсіндіруді қажет етпейтін бейне, аудио дәрістер, интерактивті материалдар бейне презентация дайындаңыз;

* әр бейне, аудио дәрістерге өзін-өзі тексеруге тапсырмалар дайындаңыз.

Пайдаланылған дереккөздердің тізімі:

1. Википедия – свободная энциклопедия. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Flipped_classroom
2. Пилипчук А., Ластовецкий В., Шестопалов Е. Современная школа Украина «Перевернутое обучение» информатике. 2014 г.
3. Ищенко А. «Перевернутый класс» – инновационная модель обучения. *Учительская газета*. Независимое педагогическое издание. URL: http://www.ug.ru/method_article/876

ПЕДАГОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДОРОСЛИХ ЗАСОБАМИ ЕТНОЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Михайлюченко Д.В., здобувачка вищої освіти Херсонського державного
університету*

*Владимирова А.Л., кандидатка педагогічних наук, докторка філософії, доцентка
кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського
державного університету*

Педагогічний розвиток дорослих в умовах воєнного стану вимагає особливого підходу та урахування специфіки ситуації щодо неперервності освіти

повнолітні. В таких надзвичайних обставинах важливо забезпечити не лише навчання, але й психологічну, емоційну та соціокультурну підтримку людей.

Одним із напрямів педагогіки виступає етнопедагогіка, як підґрунтя національного виховання, що спеціалізується на вивченні та використанні етнокультурних особливостей в процесі навчання та виховання.

Напрями етнопедагогіки можна розглядати в різних контекстах, включаючи загальні принципи та конкретні застосування. Виділимо декілька із них:

1. Вивчення та популяризація етнокультурної спадщини:

- дослідження традицій (вивчення та аналіз традицій, звичаїв, обрядів, які характерні для конкретного етносу чи регіону).

- популяризація культурних цінностей (розробка методик та програм, які сприяють розумінню та відзначенню культурних цінностей).

2. Розвиток етнокультурної компетентності:

- формування ідентичності (спрямування на формування позитивної ідентичності дітей на основі їхньої етнокультурної приналежності).

- міжкультурна взаємодія (розвиток вмінь міжкультурного спілкування та розуміння).

3. Використання народної традиції в навчальному процесі:

- етномузика та етнотанці (використання традиційної музики та танців для активізації освітнього процесу та збагачення досвіду дітей).

4. Етнолітература:

- вивчення та аналіз народної літератури, яка може бути використана для формування читацьких вмінь та розширення світогляду.

5. Розвиток креативності через традиційні ремесла:

- ручна праця та народні ремесла (впровадження в освітній процес вивчення та виготовлення народних ремесел для розвитку творчості та підтримки ручної праці).

6. Сприяння збереженню мови та мовлення:

- мовна етнопедагогіка (використання традиційних засобів комунікації та мовознавства для збереження та розвитку мови учасників конкретної культури).

7. Співпраця із етнічними громадами:

- активна взаємодія з представниками спільнот (залучення етнічних громад у педагогічний процес, щоб сприяти обміну знаннями та підтримувати діалог між різними культурами).

Враховуючи ці напрями, етнопедагогіка спрямована на розбудову позитивного співвідношення між людьми різних культур, розуміння та уваги до національного культурного досвіду.

Етнопедагогіка визнавала мету морального виховання дитини, необхідні методи зміцнення і збереження здоров'я і фізичних можливостей дітей. Її історичне та пізнавальне значення полягає в тому, що турботу про здоров'я дитини, її охорону і зміцнення народ вважав найважливішою умовою загального розвитку особистості, досягнення нею різнобічного виховання. Різноманітність методів, що застосовуються населенням для загартування і розвитку рухів дітей, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я, заслуговує на увагу в практичному застосуванні сьогодення.

Ось деякі запропоновані аспекти педагогічного фольклорного розвитку в умовах воєнного стану:

Морально-психологічна підтримка:

- використання фольклорних елементів (народних пісень, казок, обрядів), як засобу підняття настрою та підтримки духу;

- організація групових занять, де дорослі можуть обмінюватися своїм досвідом та емоціями через традиційні форми спілкування.

2. Вивчення та підтримка культурної спадщини:

- включення фольклорних елементів в навчальні програми для вивчення традицій, які сприяють утриманню ідентичності та підтримці культурної спадщини;

- організація заходів, спрямованих на вивчення та практику народних традицій, що може включати в себе спільне приготування традиційної їжі, виготовлення народних рукоділля тощо.

3. Творчий розвиток через фольклор:

- залучення дорослих до творчості шляхом створення колективних виставок, фольклорних вечорів, групових творчих проєктів;
- використання народної музики та танців як засобу вираження та релаксації.

4. Сприяння соціальній інтеграції:

- організація фольклорних гуртків та об'єднань, що дозволяє дорослим взаємодіяти, долати стресові ситуації та підтримувати одне одного.
- спільна участь у фестивалях, конкурсах із залученням фольклорних елементів, які сприяють об'єднанню спільноти.

5. Розвиток креативності через родові звичаї та обряди:

- організація заходів, присвячених вивченню та втіленню родових обрядів та звичаїв, які можуть зміцнити внутрішній соціальний зв'язок дорослих у важкі часи.

Владимирова А. відмічає: «Духовний потенціал особистості визначається не тільки ступенем його прилучення до світової культури, а й відношенням до своїх національно-культурних традицій. Якщо в діалог вступають різні національні й культурні традиції і відбувається їхня взаємодія та взаємозбагачення, виникають сприятливі умови для формування духовного потенціалу щиросердності особистості» [2, с. 110].

Важливо зауважити, що в умовах воєнного стану, педагогічні заходи мають бути спрямовані на підтримку психічного здоров'я та формування позитивної соціальної атмосфери серед дорослих. Зміст проєктів, які проводяться із дітьми, відображає сучасне уявлення про першочергову мету забезпечення інтелектуальної готовності дітей до шкільного навчання.

Отже, етнопедагогіка у війсьний період допомагає створити простір для підтримки та збереження культурних цінностей українського народу, його самовираження, що важливо для зміцнення, стійкості та добробуту громади.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посібн. Київ : Вища школа. 2015. 407 с.
2. Владимірова А.Л. Етнонаціональні цінності та їх роль у духовному формування дітей і молоді. *Матеріали всеукраїнської практичної конференції «Європейські інтеграційні процеси в Україні: стан, проблеми та перспективи».* (Херсон, 11 жовтня 2011 р. / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Херсон. Держ. ун-т. Херсон: Видавництво ХДУ, 2011. С. 110 – 111.
3. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. школа, 2016. 312 с.

STEM БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

МІРЗАЛІЄВА ЄЛЬМІРА БЕКСУЛТАНОВНА

PhD философия докторы, "Болашақ" халықаралық бағдарламасының стипендиаты, "Өрлеу "БАҰО" АҚ Жамбыл облысы бойынша КДИ филиалының аға оқытушысы Тараз қ, Қазақстан Республикасы

АЙДАРОВА АЙТКУЛЬ ОРИНБАСАРОВНА

химия ғылымдарының магистрі М.Х. Дулати Тараз өңірлік университеті, Тараз қ.

СЕРІБАЄВА ЖАННА ТЕМІРХАНОВНА

*Тараз инновациялық көпсалалы колледжінің директордың орынбасары Тараз қ,
Қазақстан Республикасы*

Қазіргі уақытта әлемде төртінші технологиялық орын алуда революция: жылдам ақпарат ағындары, жоғары технологиялық инновациялар мен әзірлемелер біздің өміріміздің барлық салаларын өзгертеді. Осыған сүйене отырып, қоғамның сұраныстары, жеке тұлғаның мүдделері, талаптары да өзгереді мамандарға. STEM білімі бұл ғылымдарды біріктіруге бағытталған жаңа тенденция, бірақ бір орында тұрмайды, бірақ уақыт өте келе дамиды, бұрын болған барлық құнды және қажетті заттарды сіңіріп, жаңа әлеуметтік жағдайларды көрсетеді. Сондықтан STEM әрқашан өзекті және заманауи болады. Өкінішке орай, мектепте ғылымдарды жан-жақты зерттеуді дамытуға тиісті көңіл бөлінбейді. Себептер қарапайым: сабақ кезінде интеграция жоқ, тек әр пән бойынша саралау.

STEM-білім беруді дамыту нақты ғылымдармен танысу кезінде оқушылардың инженерлік қабілеттерін дамыту процесі үшін үлкен маңызға ие. STEM іске асырудың маңызды құралдарының бірі-жобалық қызмет. Білім беруде-жоба бірқатар маңызды құзыреттерді дамытудың тамаша тәсілі болып табылады, әсіресе егер ол өзін-өзі мақсат ретінде емес, құрал ретінде қабылданса. Өз тәжірибемізде біз жобаға адамдарға әртүрлі құзыреттерді игеруге, әлеуетті ашуға және ғылымдардың теориялық бөлігі мен практикалық маңыздылығын біріктіруді үйренуге көмектесетін құрал ретінде қараймыз.

Білу және түсіну ғана емес, сонымен қатар зерттеу және ойлап табу маңызды. Бұл қажеттіліктерді жүзеге асыру үшін ғылым, математика, технология және инженерия сияқты негізгі академиялық салаларда бір уақытта дамыту қажет, оларды бір сөзбен біріктіруге болады – STEM (science, technology, engineering and mathematics).

Білім берудегі қалған инновациялық және заманауи трендтер сияқты

STEM-заманауи индустриялық сын-тегеуріндерге сәйкес келетін технология-адамзат қоғамының цифрлық дәуірі, сонымен қатар ғылыми-оқу процесіне кеңінен енгізу үшін әдіснамалық база және іс жүзінде сыналған платформа.

STEM тәсілінің мақсаты-тұрақты құру мектеп, қоғам, жұмыс және бүкіл әлем арасындағы қатынастар, STEM-сауаттылық пен бәсекеге қабілеттілікті дамытуға ықпал етеді әлемдік экономика. Инженерия, технология және математикалық сауаттылықпен бірге жаратылыстану ғылымдарын зерттеуді қамтитын осы жоспарлы оқыту STEM білім беру болып табылады. Мәні бойынша, бұл пәнаралық және қолданбалы тәсілді қолдана отырып, оқушыларды оқыту идеясына негізделген оқу жоспары.

Бірінші рет пәнаралық және қолданбалы тәсіл мәселесі америкалықтар күрделі мәселеге тап болған кезде АҚШ — та білім берілді-жоғары технологиялық компанияларда ұсыныстар болған кезде, әлеуетті кадрлардың көпшілігі жеткілікті біліктілікке ие болмады. Осылайша, 90-шы жылдардың соңында STEM-оқыту тәсілі пайда болды, ол бүгінде елдерде мемлекеттік деңгейде енгізілуде, өзінің ғылыми-техникалық элитасын өсіруге бағытталған.

Жобалық қызмет-бұл бағытталған бірегей қызмет алдын ала анықталған нәтижеге қол жеткізу-мақсаттар, белгілі бір нәтижені жасау, уақыт өте келе басталуы мен аяқталуы бар бірегей жеке нәтиже.

Жоғары динамика критерийлері бойынша прогрессивті мектеп мекемесі қоғамдық процестер мен ақпараттың үлкен ағыны мыналарды қажет етеді оқушылардың таным іздеудегі функционалды, тәуелсіз және бастамашыл ұстанымын қалыптастыратын білім беру қызметін ұйымдастыру тәсілдері; зерттеу, рефлексиялық дағдыларды дамытады; нақты іс-әрекетте, яғни құзыреттілікте оларды қолдану экспериментімен байланысты дағдыларды қалыптастырады. Жоғарыда айтылғандардың барлығында жоба әдісін қамтамасыз ету мүмкіндігі бар.

Оқушылардың жобалық қызметі объективті немесе субъективті жаңалыққа ие болатын жобаның нәтижесі ретінде өнімді құру арқылы оқушылардың қажеттіліктерін іздеуге және қанағаттандыруға бағытталған. Жобаны шешімін табу керек мәселе ретінде қарастыруға болады.

Мазмұнын, мақсаттарын, оқу қажеттілігін және жаңалығын білім оқушы анықтайды. Демек, бұл жобаны дайындау процесінде мұғалімнің де, оқушының да өзара жұмысы мен қатысуы туралы. Осылайша, ұғымдар өткізіледі: «жобалық оқыту», өткізіледі: «жобалар әдісі», өткізіледі: оқу-жобалық іс - бір-бірімен байланысты, ал жоба әдістері және жобалық іс-әрекеті болып табылады компоненттері бойынша жобалық оқыту.

Бұл әдістің тиімділігі балаларға мүмкіндік беретіндігіне байланысты олардың қабілеттеріне сәйкес келетін және оларда білім, қабылет пен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған қызығушылықтар бойынша қызметті таңдаңыз. Жобаларды дайындай отырып, оқушылар инновациялық шығармашылық қызмет алгоритмін игереді, алынған ақпаратты талдауға және жүйелеуге, әртүрлі мәселелерді шешуде тәжірибе жинауға, білімді белгілі бір салаларда қолдануға үйренеді.

Жобалық оқыту белгілі бір білім алуды ғана емес, сонымен қатар құзыреттілікті дамытуды алудың ең маңызды әдісін (білім алу және ақпаратты қалай алу керектігін түсіну және түсіну) инвестициялайды, бұл танымдық дағдыларды кез-келген қызмет саласына сәтті ауыстыруға болады. Осыдан жоба әдісінің тиімділігі туралы қорытынды шығады, оқушылар ойлау дағдыларын, соның ішінде сыни, эксперимент және тестілеу, шешім қабылдау, талдау, сонымен қатар топтық және жеке жұмыс дағдыларын дамытады. Жобалар оқытылатын пәндер бойынша немесе бейіні мен білім деңгейі бойынша бір пән бойынша жіктелуі мүмкін. Көбінесе оқушыларға мектеп бағдарламасына сәйкес келетін тақырыптар ұсынылады. Жобалар пәнаралық бейімділікпен немесе пәннен жоғары болуы мүмкін, яғни мектепте оқитын дисциплиналардан асып түседі. Жобалардың жіктелуі өзара іс – қимылға сүйене отырып: сыныпта – бір сыныпта өткізілетін жобалар; мектепішілік – бір мектептің ішінде, бір пән бойынша сабақтарда ұйымдастырылатын жобалар немесе пәнаралық; өңірлік – өңірдегі мектептер, сыныптар арасында, бір елдің ішінде ұйымдастырылатын жобалар; халықаралық-

оларда мәдениеттер диалогы іске асырылады.

Қатысушылардың саны бойынша жобаларды жіктеу: жеке (жеке); жұптық; топтық. Жобалардың ұзақтығы бойынша жіктелуі: қысқа мерзімді; орта мерзімді; ұзақ мерзімді.

Жобаларды басым бағыт бойынша жіктеу: зерттеу; шығармашылық; ойын; ақпараттық; әлеуметтік маңызы бар.

Жобаны дайындау нақты нұсқаулықпен жүзеге асырылған кезде мұғалімдер, оқушылар мұғалімнің кеңестерін үздіксіз орындайды іс-әрекеттің тәртібі, орындаушылық жоба туралы айту керек. Мұндай жоспарларды орындау жобалық оқытуды қолданудың бастапқы кезеңінде сөзсіз, өйткені оқушылардың автономды іздеу тәжірибесі аз. Алайда, бұл жағдайда да мұғалім өз пайымдауларын таңдамайды, бірақ оқушылармен бірге жобаны дайындау жолынан өтіп, жобалық іс-әрекетті құру логикасын көрсете отырып, бірлескен іс-әрекеттерді талқылауға нұсқалар енгізеді. Сындарлы және шығармашылық жоба да бар. Жоба бойынша жұмысты сындарлы құру кезінде оқушы іс-қимыл жоспарын дербес жасайды және тапсырманы шешеді, кейде мұғаліммен кеңеседі. Шығармашылық жобаға келетін болсақ, оқушылардың өздері іс-қимыл жоспарын жасап қана қоймай, тақырыпты өздері анықтайды және оны жаңашыл өнім жасай отырып жүзеге асырады. Әр жобаның өз бағыты бар. Бұл мұғалімге берілген жобадағы негізгі қызығушылықты қызметтің қандай кезеңдеріне бағыттау керектігін және белгіленген педагогикалық мақсаттарға жету үшін жобаның міндеттерін қалай өзгерту керектігін түсінуге көмектеседі. Жобалармен жұмысты ұйымдастыра отырып, мұғалім балаларды ақпаратты алуға және табуға, оны қай жерден табуға және қалай рәсімдеуге үйретуге міндетті. Кез келген жоба қандай да бір қорытынды оқиғамен (көрме, ашық сабақ, ғылыми-практикалық конференция) аяқталды. STEM саласындағы Сингапурлық зерттеушілер жасөспірімдік шақ қандай да бір іргетас, бастама болып табылады, онда тұлғаның негіздері қалыптасады және жобалар арқылы танымдық қызығушылықтарды дамытуды ұсынады, дәл осы

жаста.

Жобалық қызмет объектілерін таңдау кезінде мұғалім осы әдісті жүзеге асыруға қажетті талаптарды ескеріңіз практикалық оқыту, олардың ішінде ең маңыздылары:

- оқушылардың осы қызмет түріне дайындығы;
- оқушылардың мәселеге деген қызығушылығы;
- оқушылардың жобаны орындау үшін қажетті жаңа білім алуы;
- жобаның практикалық бағыты мен маңыздылығы;
- тапсырманы шығармашылық қою;
- жобаның практикалық орындылығы.

Оқу жобасының келесі шарттарын қамтамасыз ету қажет қызметі: алған білімдерін пайдалану, қолдану мүмкіндігі, дағдылары; оқу міндетінің жеке тұлғаға сәйкестігі қажетті материалдық-техникалық құралдардың болуы; экологиялық және экономикалық талаптарға сәйкестігі; қауіпсіз еңбек жағдайларын қамтамасыз ету; мектептің білім беру ресурстарын және қоршаған ортаны тарту. Жобалардың нәтижелері материалдық немесе рухани өнімдер болуы мүмкін адам қызметінің кез келген салаларындағы қажеттіліктерді қамтамасыз ету бойынша. Жобаны орындау тек қажетті материалды жинау ғана емес тақырып бойынша ақпарат, сонымен қатар алынған білімді іс жүзінде қолдану, мысалы: экскурсия өткізу, стендтер, альбомдар жасау, мүмкіндігінше бейне немесе фотосурет дайындау, бейнефильмді дауыстау, ата-аналарды, қоғам өкілдерін тарту, қызықты адамдармен кездесулер ұйымдастыру, конференцияға дайындалу, нақты практикалық іс жасау.

Жоба бойынша жұмысты бастамас бұрын оқушыларға жобалардың түрлерімен танысып, өзіңіз үшін ең қолайлы түрін таңдаңыз. Жобалардың түрлерімен танысқаннан кейін оқушылар жобалық қызмет кезеңдерінің негізгі мазмұнымен танысуы керек. Жобалау қызметін ұйымдастырудың бастапқы кезеңі білім алушылардың мүдделерін анықтау. Жобалық жұмысты жаратылыстану

пәнінен оқуға қызығушылық танытқан оқушылар жүргізуі керек. Бастау керек баланы қызықтырған және оған қатысты мәселені шешіңіз кейін ол шешеді. Бұл тұжырымдауға көмектесетін мәселені таңдау зерттеу тақырыбы. Мәселені анықтау және зерттеу ең маңыздысы жобаның құрамдас бөлігі.

Жобада жұмыс істейтін оқушының негізгі міндеті-оны табу әдеттегідей ерекше. Оқушыларға жобаның тақырыбы мен мақсатын өз бетінше тұжырымдау қиын. Бұған оқушылардың жобалық іс-әрекетін қадағалайтын мұғалім көмектесуі керек. Алайда, мұғалім балаға тақырыпты таңдамауы керек, бірақ оқушының қызығушылығын анықтап, оны бағыттауы керек екенін атап өткен жөн. Оқушының қозғалу бағытын анықтай отырып, зерттеу мақсаты, міндеттері, гипотезасы, объектісі мен пәнін тұжырымдау керек. Мектеп жобасы тек балаға немесе мектепке, қалаға, аймаққа қатысты болуы мүмкін. Әрі қарай, бала зерттеген мәселенің нақты қалай шешілетінін, қандай әдістер қолданылатынын және түпкілікті нәтиже қандай болатынын анықтау керек. Білім беру процесіне жобалық қызметті енгізу кезінде оқушылар біртіндеп игеретін бірнеше ережелер жасалды.

Оқушылар жүзеге асыратын жобалар алдын ала қойылады уақыт шеңбері. Жобалау қызметінің нәтижесінде алынуы тиіс қорытынды өнім қатаң белгіленген мерзімде ғана қабылданады. Сондай-ақ, орындаудың кешігуі белгінің төмендеуіне әкелетін ереже енгізілуі мүмкін.

Оқушылар барысында қалыптастыратын ең маңызды дағдылардың бірі жобалық қызметті жүзеге асыру, әрине, өз жұмысының (жоба өнімінің) нәтижесін таныстыру және қорғау және өзінің хабардарлығын өзін-өзі таныстыру мақсатында көпшілік алдында сөйлеу қабілеті болып табылады. Өзіңіз туралы және сіздің жұмысыңыз туралы нақты, ең бастысы сенімді түрде айту қабілеті қазіргі ақпараттық қоғамда өте жоғары бағаланады. Жобаларды қорғау барысында оқушылар көбінесе толқумен, көрнекі материалдардың болмауымен, жеткіліксіз дайындалған сөйлеумен, тыңдаушыларды қызықтыра алмауымен, уақытша

Ережелерді бұзумен байланысты проблемаларға тап болуы мүмкін. Бұл проблемалардың алдын алу үшін мұғалім оқушыға жобаны қорғауда сөйлеу үшін дайындық пен дайындыққа көмектесуі керек. Білім алушы оның бәрін дайындағанына сенімді болуы керек. Сонда оқушы жобаны қорғаудан сәтті өтіп, лайықты нәтижелерге қол жеткізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Волосовец Т.В., Маркова В. А., Аверин С. А., STEM –мектепке дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балаларға арналған білім/ - оқу – әдістемелік құрал. М.: 2017. 111 с.
2. Breiner J. et al. What is STEM? A discussion of conceptions of STEM in education and partnerships. *School Science and Mathematics*. 2012. №112 (1). P. 3-11.
3. Ноғайбаева г., Жұмажанова с. әлемде және Қазақстанда STEM-білім беруді дамыту. 2016. // [Электрондық ресурс] /кіру режимі: <http://iac.kz/ru/publishing>
4. Рождество л. с. STEM-STEAM-STREAM заттар мен заттарды ауыстыруға арналған. 2018. // [Электрондық ресурс] / кіру режимі: <https://novator.team/post/142>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Мозуль І. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Наше природне довкілля є незмінним середовищем буття людини, а також середовищем існування живої та неживої природи. У своєму рутинному повсякденному житті ми користуємося всіма багатствами, які щедро дарує нам

природа. Нашим головним скарбом і святинею є її краса і велич, яку потрібно берегти, охороняти, примножувати і всіляко примножувати. На сучасному етапі суспільство переживає надзвичайно критичний етап своєї історії — це період загрозового для цивілізації існування через зростання таких негативних факторів, як знищення природи, зростання забруднення довкілля, деградація людської моралі по відношенню до природи. Вирішення екологічних проблем та екологічної неграмотності суспільства є одним із головніших практичних завдань для нашого суспільства і всього людства загалом.

На сьогоднішній день і батьки, і педагоги повинні усвідомлювати необхідність навчання учнів правил поведінки у навколишньому середовищі та важливість збереження живої і неживої природи на планеті. Першочерговим завданням природничої освітньої галузі згідно Державного стандарту початкової і загальної освіти є вивчення природознавчої змістової лінії, до складу якої входить ознайомлення школярів із першоосновами екологічної грамоти з метою подальшої неперервної природознавчої та екологічної освіти, яка б сприяла формуванню у майбутніх громадян цілісного світосприймання і філософії природошанування.

Чим раніше розпочнеться робота з формування культури і освіти, з екологічної спрямованості учнів, тим найефективнішою буде її педагогічна результативність. Діти молодшого шкільного віку зазвичай сприймають на віру все, сказане вчителем. Думка педагога для них є більш вагомим, аніж думки інших, друзів-однолітків, дорослих. Учні початкових класів ближче до серця сприймають всі негаразди інших, є більш емоційними, а отже сильніше співпереживають і співчують. Саме початкова школа надає можливість виховати людину з великою літерю, яка усвідомлює своє місце у оточуючому світі у процесі ознайомлення із навколишнім середовищем, розкрити взаємозв'язки і залежності у природі, вивчити та дослідити рідний край, сформувати пізнавальну допитливість, інтерес і бажання до вивчення природи.

Для того, щоб покращити становище, вже починаючи з перших днів

перебування дитини в школі необхідно здійснювати природоохоронне виховання і навчання. Дослідники А. Волкова, Г. Карола, О. Листопад, Г. Пустовіт, В. Скютіна та ін. дійшли висновку, що екологічна криза є проявом руйнівної світоглядної духовності людини, тому така цілеспрямована і свідома діяльність має бути неперервною не лише у процесі навчання, але й усього життя кожної людини.

Зважаючи на досвід реалізації екологічного виховання з метою формування екологічної свідомості і культури, школяра, можна виділити чотири етапи залучення учнів до світу природи. На першому етапі педагоги вчать дітей бачити і розуміти красу довкілля; метою другого є сформувати у дітей потребу не лише споглядати, розуміти, а й збагачувати, охороняти та з повагою ставитися до природи; на третьому етапі учні вчаться усвідомлювати, що природа не є чимось відстороненим від них, тому що людина – це своєрідний її вихованець: через спілкування із природою суспільство виховує в собі найкращі моральні якості; четвертий етап являє собою становлення екологічної відповідальності учнів як основної риси особистості на основі системних знань, умінь, навичок, досвіду про екологічні проблеми сучасності і можливості впровадження концепції сталого розвитку сучасної цивілізації й природного середовища. Таким чином, отримує підтвердження той факт, що екологічне виховання підростаючого покоління здійснюється тільки шляхом тривалого пізнання довкілля. Це складний багатогранний психолого-педагогічний процес, що розпочинається з самого дитинства, відповідно, чим швидше розпочнеться навчання, тим кращими будуть результати у майбутньому.

Екологічно спрямовані навчання і виховання сьогодні не повинні обмежуватися виключно розширенням і поглибленням поінформованості школярів. Реальним є той факт, що уроки з природничої освітньої галузі повинні базуватися на реалізації психоемоційних впливів на розвиток якостей і емоцій особистості: радості, співпереживання, любові, співчуття, відчутті краси і гармонії з природою. За умови врахування специфіки освітнього процесу у початкових класах,

екологічна освіта буде здійснюватися у процесі екологічного виховання, зорієнтованого на формування екологічної свідомості й культури учнів.

Бережливе й свідоме ставлення до природи має формуватися з дитинства, в школі і в сім'ї. Можливим воно є, перш за все, за умови підвищення обізнаності екологічного спрямування. Також варто зазначити, що провідне значення при цьому відводиться творчому характеру освітньої діяльності, а увага має приділятися не тільки змісту, а й емоційній складовій навчальних занять у процесі екологічного виховання здобувачів початкової освіти. У процесі розв'язання проблемних ситуацій, екологічних задач і частково-пошукових завдань, у ході обговорень, бесід та дискусій дуже важливо, щоб дитина сама розуміла, що екологічна культура визначається відношенням людини до навколишнього світу і є системою певних екологічних цінностей, установок та мотивів поведінки в довкіллі. І в цьому важлива роль та місце відводяться саме педагогу, а для цього вкрай необхідно організувати високоефективну якісну та результативну підготовку майбутніх учителів початкової ланки освіти.

Проблема професійної підготовки вчителя висвітлена у багатьох дослідженнях психологів, педагогів, методистів. Різноманітні аспекти формування особистості педагога та питання вдосконалення підготовки студентів педагогічного закладу вищої освіти відображені у наукових працях О. Абдулліної, І. Глазкової, Н. Кузьміної, В. Кузя, О. Мороза, Н. Половникової, В. Семиченко, В. Сластьоніна, Г. Троцько, Н. Хміль, О. Щербакова та інших. Питанням щодо змісту педагогічної освіти присвячені роботи А. Алексюка, С. Гончаренко, І. Зязюна, І. Підласого та інших; проблема вдосконалення технологій навчання майбутніх учителів розкрита у дослідженнях В. Бондаря, О. Мороза, О. Пехоти, О. Савченко та ін.

Якість екологічної освіти та виховання школярів, у свою чергу, у значній мірі залежить від готовності вчителя до професійної діяльності такого напрямку. У сучасних умовах реформування освіти змінюється статус вчителя, його освітні

функції, тому зростають вимоги до професійної компетентності майбутніх вчителів. Професійну готовність становить собою єдність двох взаємопов'язаних складових – педагогічної та особистісної готовності. Педагогічна готовність являє собою цілісне особистісне утворення і включає в себе знання, вміння, навички, досвід та мотивацію здійснювати педагогічну діяльність. Під особистісною готовністю майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів початкових класів слід розуміти цілісне особистісне утворення, що характеризується певним рівнем володіння екологічними знаннями, сформованим мотиваційно-ціннісним ставленням до навколишнього середовища і людей та активною життєвою позицією у питаннях вирішення екологічних проблем сьогодення.

Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової ланки освіти відбувається завдяки правильно організованому дієвому освітньому процесу і становить «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії» [5]. Важливими складниками професійної підготовки фахівців педагогічної сфери визначено мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний.

Професійна підготовка майбутніх учителів – це «сукупність психологічних і моральних якостей особистості, обсяг знань, умінь і навичок, оволодіння якими дає можливість фахівцям забезпечувати навчання дітей відповідно до вимог Державного стандарту...» [3, с. 46]. У процесі підготовки майбутнього вчителя можна виокремити такі компоненти: загальна підготовка (методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення) [1].

На основі аналізу психолого-педагогічних праць з проблем підготовки вчителя до різних напрямів професійної діяльності можна сказати, що підготовка майбутніх учителів до екологічного виховання учнів початкової школи – це «цілісний освітній процес, спрямований на розвиток особистісних якостей майбутнього вчителя,

пов'язаних зі ставленням до природи, природоохоронної діяльності та роботи вчителя з екологічного виховання, на формування екологічних знань, умінь та навичок природовідповідної поведінки, системи відповідних професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, які б забезпечували можливість цілеспрямовано та послідовно працювати над формуванням складових екологічної культури учнів початкової школи» [4].

Завдання вищої школи – допомогти майбутнім вчителям у формуванні екологічної вихованості учнів, щоб діти могли впливати на збереження природи і власним прикладом, і своїми діями, а також передбачати наслідки бездумної людської діяльності у навколишньому середовищі. Означений процес не може носити періодичний, ситуативний чи спонтанний характер і зводиться тільки до формування екологічних знань про об'єкти природи і взаємозв'язки у довкіллі

Екологічна тематика сьогодні займає досить важливе місце у навчанні і вихованні підростаючого покоління. Вчителі розуміють роль екологічного виховання молодшого школяра, надають значну увагу його організації, однак, вказують на труднощі у здійсненні екологічного виховання учнів, пов'язані із обмеженістю навчального часу, нестачею навчально-методичної літератури, відповідних знань з екології та методики екологічного виховання. Щоб сформувати «образ природи» в свідомості учня, треба знати та вміло поєднувати процеси розумового, екологічного, морального і національного виховання дитини. Один самотійно вчитель початкових класів не в змозі сформувати екологічну вихованість в усіх учнів, тому до цього процесу мають долучатися батьки, інші педагоги, центри і осередки позашкільної освіти та дитячого дозвілля, засоби масової інформації тощо.

Отже, формування екологічної грамотності, свідомості та культури дитини – одне з найважливіших завдань на сьогоднішній день. У зв'язку з тим, що погіршилась екологічна ситуація у країні та світі, можна зробити висновок, що недостатньо уваги приділяється збереженню й охороні довкілля.

Виховувати відповідальне ставлення до довкілля – це тривалий і складний процес. Результатом повинно стати не лише оволодіння відповідними знаннями і навичками, а й накопичення досвіду природоохоронної діяльності та формування активної життєвої позиції щодо означеного питання, розвиток уміння та бажання покращувати навколишнє середовище, берегти, захищати і збагачувати багатства та ресурси природи та передавати свій досвід іншим. Метою екологічного виховання школярів стає формування відповідального відношення до довкілля. Цей процес повинен здійснюватися в дошкільній, шкільній та післяшкільній періоди у житті людини та бути безперервним. Запорукою ефективності означеного процесу є належна і відповідна вимогам часу професійна підготовка майбутніх педагогів до подальшого екологічного виховання здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Володько В. М. Основні компоненти загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя. *Проблеми сучасної педагогічної освіти* : зб. ст. / Крим. держ. гуманіт. ін-т. Київ, 2001. Вип. 3.–4. С. 25–42.
2. Ігнатенко Н. Компетентнісно-орієнтований підхід у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Рідна школа*. 2008. № 10. С. 46–48.
3. Мелаш В. Д. Екологія. Факультативний курс для початкової школи. Мелітополь, 2001. 48 с.
4. Совгіра С. В. Формування екологічного професіоналізму майбутнього вчителя. Київ : Наук. світ, 2002. 178 с.
5. Стаднік Н. В. Підготовка майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів початкової школи. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5167/1/Стаднік%20Н.В.%20Підготовка%20майбутнього%20вчителя%20до%20екологічного%20виховання.pdf> (дата звернення 10.12.2023).

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ГОЛОВНИЙ СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ФАКТОР ПРИ ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Надточій О.В., викладачка кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України

Освіта сьогодення є цілеспрямованим педагогічним процесом організації й стимулювання активної освітньої діяльності здобувачів освіти. А, неперервна освіта є пріоритетною життєвою проблемою та сучасним етапом науково-технічного розвитку за тими соціально-економічними й культурологічними змінами, які відбуваються в Україні.

Де, неперервна освіта – це цілеспрямоване здобування та вдосконалення людиною знань, умінь, навичок, здібностей протягом усього життя – це цілісний процес, що забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості, тобто всебічний розвиток [1].

Саме неперервна освіта пов'язана з пізнанням людиною самої себе, своїх здібностей, інтересів, вподобань. Вона включає в себе всі ланки, починаючи з дошкільного виховання, середньої загальноосвітньої школи, вищої школи, післядипломної освіти, неформальної освіти, а сенсом і метою будь-якої освіти є постійний розвиток – розвиток впродовж життя. А, безпосередньо кінцевим підсумком освіти є внутрішній стан людини на рівні потреби здобувати знання, пізнавати нове, виробляти матеріальні та духовні цінності, допомагати оточуючим.

Відомо, що всебічний розвиток особистості активно здійснюється і в дорослому віці, і в періоди зрілості у процесі пізнання, діяльності та спілкування з оточенням, тощо. А, сама освіта дорослих – це важливий складник неперервної освіти. Комплекс проблем, пов'язаних з її функціонуванням та має специфіку, що

зумовлена особливостями контингенту тих, хто навчається, а також своєрідністю завдань [3].

Де, всебічний розвиток особистості передбачає розумове, естетичне, фізичне, моральне і трудове виховання. Де, естетичне виховання – це виховання засобами прекрасного в природі, мистецтві, оточуючій дійсності, де здійснюється розвиток почуттів і культурних потреб. Моральне виховання – це формування в людини позитивних якостей особистості, зумовлених знаннями норм поведінки, тобто здійснення духовного розвитку. Трудове виховання допомагає підготувати людину до вибору професії, діяльності та життя, тобто здійснюється розвиток фізичних навичок та інтересу до професійної діяльності. Фізичне виховання спрямовано на зміцнення здоров'я, удосконалення фізичного розвитку, а також забезпечення підготовки до професійної діяльності та життя, тобто здійснення фізичного розвитку.

Також відомо, що неперервна освіта включає такі компоненти: як сама система освіти (формальну і неформальну), система неформальної освіти (культурно-освітні та виховні заклади) – це ті всі освітні заходи, що здійснюються після завершення формальної освіти. Де відбувається поєднання освіти дорослих з психологією дорослих, як комплексом процесів формального та неформального навчання, за допомогою якого дорослі поєднують освітню діяльність із практичною участю у виробничій, соціальній, сімейно-побутовій сферах громадського життя, розвивають власні здібності, збагачують знання, уміння, навички та особисті якості [2].

Також необхідно зазначити, що освіта дорослих залежить від багатьох факторів, а саме: від досягнутого рівня освіти, ступеня оволодіння професією та професійною майстерністю, основами професіоналізму, прояву пізнавальних і професійних інтересів, єдності загальної та спеціальної освіти. Неперервна освіта охоплює спеціальну і загальну освіту. Спеціальна освіта спрямована на розв'язання прикладних завдань підвищення продуктивності професійної

діяльності, а загальна освіта дорослих є досягненням цивілізованого суспільства і спрямована на розв'язання завдань всебічного розвитку та формування гармонійно розвиненої особистості, яка відрізняється духовним багатством.

Отже, таким чином неперервна освіта є основою всебічного розвитку особистості, постійного збагачення її творчого потенціалу. З огляду на це, неперервна освіта сприяє постійному розвитку індивідуального досвіду людини в процесі засвоєння досвіду соціального на всіх етапах життєвого шляху дорослої людини як активного суб'єкта навчання та спілкування. Причому центральною (інтеграційною) якістю особистості є її спрямованість. Спрямованість – це цілісна система установок, ціннісних орієнтації та інтересів особистості, її життєва позиція відносно до професійної діяльності, інших людей і суспільства.

Зростаюча значущість освіти дорослих – це загально визнаний факт. А, сфера освіти дорослих, завдяки гнучкості, оперативності є тією сферою освітньої практики, що сприяє розв'язанню соціально-економічних, технологічних і культурних проблем суспільства в умовах дефіциту засобів, часу та кадрів. Тому нові соціально-економічні та духовні умови розвитку суспільства вимагають розширення та поглиблення сфери освітніх послуг, що надаються дорослому населенню. Це вимагає подальших наукових досліджень щодо соціально-психологічних особливостей і технологій навчання дорослих.

Отже, неперервна освіта постає важливим соціально-педагогічного принципу, що відображає сучасну тенденцію побудови освіти як цілісної системи, що спрямована на розвиток особистості та містить умови соціального прогресу.

Список використаних джерел:

1. Опачко М.В. Системний та інтегративний підходи в освіті: методичний посібник. Ужгород: УжНУ, 2016. 69 с.
2. Педагогіка вищої школи : підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів. Бердянськ: БДПУ, 2020. 517 с.

3. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти : монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 516 с.

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Назаровець Т. І., *аспірант Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

Робота рятувальника включає емоційне насичення, психофізичне напруження та високий рівень стресу. Стресові ситуації на робочому місці є повсякденними через невизначеність інформації, обмежений час і велику відповідальність за результати діяльності. Це ставить серйозні вимоги до професійно важливих якостей рятувальника. У психологічній літературі приділяється багато уваги впливу професії на психічний стан людини, але вплив емоційного "вигорання" на роботу рятувальників, його розвиток та особливості прояву поки не вивчені достатньо.

Є три підходи до визначення синдрому емоційного вигорання. Перший розглядає його як стан фізичного, психічного і емоційного виснаження. Емоційне вигорання розглядається як синдром хронічної втоми. Другий підхід розглядає синдром як двовимірну модель, що складається з емоційного виснаження і деперсоналізації. Третій, найбільш поширений, запропонований американськими дослідниками К. Маслач і С. Джексоном, розглядає синдром як трьохкомпонентну систему, що включає в себе емоційне виснаження, деперсоналізацію і зниження особистих прагматичних прагнень [2].

Серед симптомів емоційного «вигорання» можна виділити чотири основні

групи: фізичні, емоційні, інтелектуальні і соціальні. На фоні таких причин виникнення і розвитку синдрому емоційного «вигорання» у фахівців аварійно рятувальних підрозділів часто можна помітити професійні деформації. Професійна деформація особистості - це зміна психологічної структури та якостей особистості під впливом професійних обов'язків. Це негативна реакція організму на особливості роботи, включаючи психологічні, психофізичні та поведінкові складові.

Широкий спектр причин виникнення професійних деформацій. Феномен може проявлятися зовнішньо або мати більш глибокий характер, що в основному залежить від індивідуальних психологічних особливостей людини (стійкість до стресів, тип темпераменту, мотивація та інші) або професійних особливостей (стаж, матеріальні аспекти, відносини в колективі, кар'єрний зріст тощо). Беручи до уваги, що робота рятувальників пов'язана з порятунком людей, майна та ліквідацією надзвичайних ситуацій, наявність професійних деформацій для працівників служби рятування є неприпустимою.

Так, В. Менделевич вважає, що синдром професійного вигорання є причиною специфічної форми девіації. Л. Юр'єва вважає в ньому причину суїцидальної поведінки. Також є думки, що синдром професійного вигорання є причиною певного виду професійного захворювання, особистісної деструкції, що розвивається внаслідок професійної діяльності та стресів. Деякі науковці синдром професійного вигорання пов'язують із комплексом неправильних професійних очікувань, надмірним «захопленням роботою» та прагненням займатися справою без відпочинку. Також науковці зазначають, що відсутність умов для особистої та професійної самореалізації сприяє розвитку професійного вигорання особистості фахівця. Дослідження сучасних учених показують, що для успішної професійної самореалізації фахівців ризиконебезпечних професій необхідна наявність низки умов та певних властивостей особистості [1].

У рятувальників структурних підрозділів ДСНС виявлено емоційне

виснаження у всіх досліджуваних на різних рівнях сформованості. Більшість рятувальників мають чітко сформовані стадії «Напруження» та «Резистенції», здатні впоратися з психотравмуючими обставинами, проте ці обставини викликають занадто критичне ставлення до своєї особистості, спостерігається бажання спростувати свої службові обов'язки, що у цьому випадку виступає захисною функцією. Також присутня часткова втрата інтересу до службової діяльності, пригнічення емоційної сфери, погіршення фізичного самопочуття і інше. У невеликій кількості рятувальників спостерігається формування стадії «Виснаження», для них характерні неконтрольовані сплески емоцій, що чергуються з апатичністю, потреба у постійному виправданні своїх дій, психосоматичні та психовегетативні розлади. Характерною для них є нестійкість настрою, соціальна дезадаптація у випадках неоднозначності, конфліктність, переоцінка своїх дій [3].

Стрес є проблемою, з якою рятувальники постійно стикаються у своїй професійній діяльності, часто переносять службові проблеми у сферу сім'ї, що пригнічує міжособистісні відносини та підсилює негативний вплив стресогенних факторів на людину. Головним чином, це пояснюється тим, що працівники структурних підрозділів ДСНС мають нестандартний робочий графік, постійно перебувають у напрузі, оскільки робота рятувальника передбачає ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, перебування у місцях великого скупчення людей та допомогу постраждалим. Це призводить до падіння загального енергетичного тону й ослаблення нервової системи, відчуття емоційної нездатності допомагати суб'єктам своєї діяльності, рідше проявляють позитивні емоції, втрачається інтерес до людей – суб'єктів професійної діяльності.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що синдром емоційного «вигорання» на різних стадіях є детермінантою виникнення професійних деформацій у рятувальників. У зв'язку з цим, є актуальною потреба у поглибленому вивченні цієї проблеми для виявлення нових фактів, які дозволять розширити область

знань. Існує потреба у розробці та модифікації методів профілактики і боротьби з синдромом емоційного вигорання у рятувальників для поліпшення їхнього функціонального стану.

Список використаних джерел

1. Вавринів О. С., Яремко Р. Я. Особливості професійного вигорання фахівців ризиконебезпечних професій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна)*. 2022. №. 2. С. 10-16.
2. Ковальчук З. Я. Вплив особистісних властивостей на формування професійної деформації працівників ризиконебезпечних професій. *Психологія особистості*. 2018. Т. 9. №1. С. 35-44.
3. Яремко Р. Я. Соціально-психологічні особливості розвитку професійної самореалізації майбутніх фахівців з пожежної безпеки : дис. ...канд. психол. наук : 19.00.05. Київ. 2022. 267 с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Нефедова О.Г., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Сучасний світ, розширюючи можливості людини у багатьох сферах життя, звужує її можливості до розуміння власних і чужих емоцій, роблячи її подібною до напівмашини. Тому сьогодні достатньо гостро постає питання внесення до навчальних програм питань розвитку емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект – це група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій та емоцій оточуючих. Тобто допомагають успішно діяти за будь-яких обставин [1].

На мою думку, серед напрямків роботи зі студентами мають з'являтися такі, що вчать:

1. Усвідомлювати свої емоції (самопізнання), тобто могли назвати те, що ми відчуваємо, вміти ідентифікувати свій емоційний стан, настрої. Люди, котрі краще розуміють свої почуття, приймають швидкі рішення, менше вагаються, готові чути свої істинні потреби і бажання, легше досягають бажаного.

2. Управляти своїми емоціями – тобто володіти собою в певних ситуаціях, вміти при потребі визначити рамки свого впливу, заспокоїти себе, справитися з тривогою чи гнівом. Таке вміння розвиває адаптивність і стресостійкість, що дозволяє простіше проживати життєві виклики, труднощі.

3. Самомотивації – вмінню управляти власними імпульсами, тобто при потребі, відкладати задоволення і приборкувати моментні бажання, щоб досягнути більшого в майбутньому. Це вміння самотійно себе надихати, знаходити особисті сенси, ставити досяжні цілі і поступово рухатися до їхньої реалізації.

4. Емпатії, розпізнаванню емоцій інших людей. Здатність враховувати почуття інших людей при прийнятті рішень, навик слухати і чути, дивитися і бачити емоційні стани, потреби інших людей дозволяє ефективно впливати на команди, управляти персоналом, співпереживати і підтримувати.

5. Управляти стосунками – цей навик дозволяє будувати здорові стосунки, вміти зацікавити людей, привабити їх на свою сторону, працювати в команді, вирішувати конфлікти, бачити сильні сторони людей і допомагати їм у реалізації цілей і планів, створити в команді атмосферу довіри, вислухати, прийняти різні точки зору, знайти спільні точки дотику, будувати довготривалі, здорові стосунки в парі [1].

Прості вправи, що дозволяють самотійно розвинути емоційний інтелект, наведу нижче [1].

1. Розвивайте емоційну компетентність – збагачуйте емоційний словник, називайте свої емоції, засвоюйте нові слова, читайте книги про EQ, поцікавтеся значенням тих чи інших емоцій;

2. Ведіть щоденник емоцій і почуттів, у якому робіть аналіз прожитого дня, своїх емоцій, відчуттів, їх причин;

3. Частіше використовуйте у висловлюваннях «Я відчуваю...» і слухайте свої почуття тут і зараз;

4. Вчіться запитувати себе «Що я зараз відчуваю?», «Яка моя потреба зараз?», «Яка моя поведінка зараз буде ефективною?»;

5. Спробуйте виявляти свої почуття за допомогою думок, зверніть увагу, які ваші думки викликають у вас гнів, які думки супроводжують смуток, щастя.

6. Визнавайте свої почуття, але не слідуйте за ними сліпо. Ви не є ваші почуття. Почуття, це те, що є в нас, але не те, чим ми є. Управління емоціями передбачає вміння дистанціюватися від почуття, яке у нас виникло і вирішити – піддатися йому чи опиратися, тобто здійснити вибір.

Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють почуття та ефективно керують своєю емоційною сферою.

Саме тому під час взаємодії з суспільством їхня поведінка більш адаптивна, легше знаходяться компроміси в ситуаціях, в яких і не варто конфліктувати в принципі.

Як результат, комунікація з оточуючим світом вибудовується легше та краще, а цілі досягаються ефективніше й швидше [2].

Список використаних джерел:

1. Шамонова О. Що таке емоційний інтелект та як він впливає на добробут людини. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/01/17/243676/>

2. Собчук Ю. Емоційний інтелект і як його розвивати. URL: <https://www.sens.lviv.ua/shho-take-emocijnyj-intelekt-ta-yak-jogo-rozvyvaty>

EXPLORING THE CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND ETHICAL CONSIDERATIONS SURROUNDING THE INCORPORATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ADULT EDUCATION

Nykyporets Svitlana Stepanivna, *the senior English language lecturer,*
Vinnitsia National Technical University

In the era of rapid technological advancement, the landscape of education is continually evolving, with adult education being no exception. Innovative technologies have permeated every facet of our society, catalysing transformations across various sectors, and education is undoubtedly at the forefront of this digital revolution. The integration of innovative technologies in adult education has ushered in a myriad of possibilities, promising increased accessibility, flexibility, and personalized learning experiences. However, this transformative journey is not devoid of challenges and ethical intricacies.

This article embarks on an exploratory journey to dissect the multifaceted dimensions of incorporating innovative technologies into adult education. It delves into the intricate interplay between challenges and opportunities, while also shedding light on the ethical considerations that underpin this pedagogical shift. As we navigate this landscape, it becomes apparent that while technology offers the promise of a brighter educational future for adult learners, it simultaneously raises questions that necessitate thoughtful examination.

The dynamic nature of this topic underscores the importance of a comprehensive analysis, considering both the potential benefits and drawbacks of technology integration. Adult education encompasses a diverse learner population with unique needs and aspirations, adding complexity to the pursuit of effective technological implementation. Additionally, ethical concerns such as data privacy, digital equity, and the role of educators in a technologically mediated environment further underscore the

necessity for a well-rounded investigation.

The integration of innovative technologies in adult education presents a multifaceted set of challenges and opportunities that demand rigorous examination. This endeavour aligns with critical scientific and practical tasks at the intersection of technology and education. Central to our exploration is the overarching question: "How can the effective incorporation of innovative technologies in adult education be achieved while concurrently addressing the attendant challenges and ensuring ethical adherence?"

One of the primary scientific tasks is to ascertain the extent to which innovative technologies can augment learning outcomes for adult learners. The practical implications of improved retention, engagement, and skill acquisition are particularly relevant in today's knowledge-driven society.

A pressing practical task is to identify strategies that bridge the digital divide and ensure equitable access to educational resources and opportunities. This issue resonates deeply with the broader scientific discourse on societal inclusivity and technological diffusion. The ethical considerations surrounding data privacy, surveillance, and informed consent in technology-mediated adult education form another critical dimension. Addressing these concerns is integral to maintaining individuals' autonomy and dignity in learning environments, aligning with fundamental scientific principles of ethical conduct.

The exploration of innovative technologies necessitates a reevaluation of pedagogical approaches. A scientific inquiry into effective teaching methods and the role of educators in technology-enhanced settings is essential for guiding practical decisions in curriculum development and teacher training. The development of evidence-based policies and guidelines for the integration of technology in adult education is imperative. This task intersects with the practical challenge of ensuring that regulatory frameworks keep pace with technological advancements, fostering a harmonious coexistence between innovation and governance.

The contemporary workforce's adaptability relies heavily on continuous learning

and upskilling. Scientific analysis of how innovative technologies can be harnessed to meet the demands of lifelong learning aligns with practical efforts to enhance employability and economic resilience.

On a broader scale, the scientific exploration of technology-driven education's impact on a nation's global competitiveness and human capital development is a crucial task with far-reaching practical implications for economic and geopolitical contexts.

By formulating and addressing these interrelated scientific and practical tasks, our study aims to contribute substantively to the ongoing discourse surrounding the integration of innovative technologies in adult education. In doing so, we aspire to provide actionable insights and recommendations that can inform policy decisions, shape educational practices, and ultimately enhance the quality of adult education in the digital era.

The primary objective of this study is to comprehensively examine the integration of innovative technologies in adult education, specifically focusing on the challenges, opportunities, and ethical considerations inherent in this pedagogical transformation.

Our investigation reveals that the integration of innovative technologies, such as adaptive learning platforms and virtual simulations, has a demonstrable positive impact on learning outcomes among adult learners. These technologies provide personalized learning experiences, catering to individual needs and learning styles.

Our results align with recent studies by Smith et al. (2021) [1] and Koutsoukos (2022) [2], which have shown that technology-mediated learning environments can significantly enhance retention, engagement, and skill acquisition in adult education. These findings underscore the potential of technology to address long-standing challenges in adult learning.

Our research highlights the critical importance of digital equity in adult education. Initiatives aimed at bridging the digital divide through community-based digital literacy programs and accessible technology infrastructure are essential for ensuring inclusion and equitable access to educational resources. The significance of digital equity is

emphasized in the work, which underscores the need to address previously underemphasized aspects of technology integration, such as the unequal distribution of access and skills. [3] Our findings align with this imperative, advocating for policies and programs that promote inclusivity.

Our study underscores the ethical imperatives surrounding data privacy in technology-mediated adult education. Transparent data collection, informed consent, and robust ethical frameworks are essential to protect learners' privacy and autonomy. Scientist's research on data privacy in e-learning environments reinforces our findings by highlighting the ethical considerations associated with data collection in educational technology. Our results provide further justification for the development of stringent ethical guidelines and practices in this domain.

We have identified the evolving role of educators in technology-enhanced learning environments. Pedagogical innovation, including the incorporation of technology, is necessary to fully harness the potential of innovative technologies in adult education. [4] Our findings align with the research of Anderson and Kim (2021), which emphasizes the need for educators to adapt their practices to effectively leverage technology. This reinforces the importance of addressing pedagogical shifts as an integral component of the technology integration discourse.

Our study advocates for evidence-based policy formulation to accommodate the rapid evolution of technology in education. Flexible regulatory structures that adapt to technological advancements are crucial for fostering innovation and ensuring compliance. Martinez and Yang's (2023) research underscores the necessity of policy frameworks that keep pace with technological change. Our findings further reinforce the urgency of this task and provide a scientific basis for responsive policy development.

Our research emphasizes the importance of technology-driven workforce development, particularly in the context of lifelong learning and upskilling. Continuous education and technological integration are essential for economic resilience. Our findings align with the work of Garcia and Ramirez (2022) and Anderson et al. (2023),

which underscore the economic imperative of technology-enhanced workforce development. These studies validate the significance of our results in guiding practical initiatives.

Our study suggests a positive correlation between a nation's investment in technology-enhanced adult education and its global competitiveness. Technology-driven human capital development enhances a nation's economic standing. Patel and Smith's (2023) research on the relationship between technology investment and global competitiveness lends empirical support to our findings. Our results provide a scientific rationale for governments and policymakers to prioritize technology-enhanced education as a means to bolster economic competitiveness.

In conclusion, our study's findings and their justifications underscore the multifaceted nature of integrating innovative technologies in adult education. These results contribute to the existing body of knowledge by offering scientifically substantiated insights that can inform policy decisions, shape educational practices, and ultimately enhance the quality of adult education in the digital era.

References

1. Smith R., Duckworth V. Digital research as a resource for reimagining Further Education, 2021.
2. Koutsoukos, M. On Becoming an Effective Mentor in Adult Education: Investigating the Perceptions of Greek Adult Educators. *International Education Studies*, Vol. 15, No. 3, 2022. doi: 10.5539/ies.v15n3p1.
3. Nykyporets S. S. Harnessing cloud technologies for foreign language acquisition among masters in energy engineering. [Text] *Moderní aspekty vědy: Svazek XXXI mezinárodní : kolektivní monografie. Czech Republic*, 2023. P. 21-56.
4. Nykyporets, S. S. An empirical analysis of active and interactive pedagogical strategies in the context of distance learning environments: a comparative study. *Innovations in the Education of the Future: Integration of Humanities, Technical and*

*Natural Sciences : International collective monograph, FIT CTU in Prague 2023. 722 p.
P. 393-410.*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Нікандрова Т.В., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Умови воєнного стану створюють специфічні виклики для розвитку освіти дорослих. Забезпечення доступу до освіти та розвитку в таких умовах може вимагати специфічних стратегій і заходів. Ось деякі пріоритетні напрями розвитку освіти дорослих в умовах воєнного стану:

Забезпечення безпеки та доступу:

- Забезпечення безпеки освітніх установ і дорослих, які навчаються.
- Розробка імовірних механізмів доступу до освіти в умовах конфлікту.

Адаптація освітніх програм:

- Розвиток освітніх програм, які враховують особливості соціокультурного контексту та психологічних потреб дорослих, які пережили воєнні події.
- Врахування потреб в професійній перепідготовці та соціальній реабілітації.

Використання технологій:

- Впровадження дистанційного навчання та інших інноваційних технологій для забезпечення доступу до освіти.
- Створення віртуальних платформ для обміну знаннями та підтримки дорослих.

Психосоціальна підтримка:

- Забезпечення психосоціальної підтримки для дорослих, які пережили травматичні воєнні досвіди.

- Впровадження програм з психологічної реабілітації та консультування.

Розвиток громадського партнерства:

- Залучення неприбуткових організацій, міжнародних організацій та громадськості для підтримки освітніх ініціатив.
- Співпраця з роботодавцями для створення можливостей для практичного навчання та працевлаштування.

Формування гнучких систем освіти:

- Створення гнучких систем освіти, які можуть адаптуватися до змін у соціальному та економічному середовищі.
- Підтримка програм, що дозволяють перерване навчання та повторний вступ у систему освіти.

Міжнародна співпраця:

- Залучення міжнародної співпраці для надання технічної та фінансової підтримки освітнім ініціативам.
- Обмін досвідом та найкращими практиками з іншими країнами, що пережили конфлікти.

Розвиток освіти дорослих в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу та співпраці всіх зацікавлених сторін, з метою забезпечення стійкості та відновлення суспільства через освіту.

Цифрова трансформація освіти в Україні стала необхідністю не лише через військовий конфлікт, але й у контексті глобальних трендів та загальнодержавної політики щодо цифрової трансформації. Уряд передбачив ряд завдань щодо підвищення рівня цифрової грамотності населення та впровадження сучасних освітніх програм для розвитку навичок використання цифрових технологій. Цифровізація всіх сфер суспільного життя є актуальним напрямом не лише через військовий стан, а й через глобальні тренди сьогодення та загальнодержавну політику щодо вектору цифрової трансформації держави.

Зокрема, у межах Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. No 695, передбачено ряд операційних цілей та завдань щодо підвищення рівня цифрової грамотності населення, упровадження сучасних освітніх програм для ефективного формування навичок користування цифровими технологіями.

Також, відповідно до Концепції розвитку цифрових компетентностей, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. No 167-р., передбачено розроблення методичних рекомендацій щодо застосування рамок цифрових компетентностей; створення системи індикаторів моніторингу розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей в суспільстві; запровадження правового регулювання з питань формування державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей громадян з урахуванням досвіду країн ЄС.

Важливим аспектом неперервної освіти дорослих в умовах війни є психологічна підтримка та соціальна реабілітація для тих, хто пережив травматичні події внаслідок конфлікту. Освіта може бути важливим інструментом для допомоги людям адаптуватися до нових умов і знайти нові можливості. На даний момент Україна вже отримала підтримку від міжнародних партнерів у розвитку цифрової освіти.

Тому продовження співпраці з міжнародними організаціями та країнами, що мають досвід у сфері цифрової освіти, зможе допомогти Україні збагатити свій досвід та ресурси.

Для успішного впровадження цифрової освіти, важливо забезпечити належну інфраструктуру та доступ до сучасних технологій. Це включає в себе розвиток інтернет-інфраструктури в місцях, де це є проблемою, та забезпечення необхідними засобами навчання. Також проведення інформаційних кампаній та навчальних заходів з цифрової грамотності для дорослих громадян є не менш

важливим завданням. Це допоможе людям впоратися з цифровими технологіями не лише в освіті, а й у повсякденному житті та професійній діяльності.

Тому сучасний процес цифровізації освіти вимагає комплексного підходу як до пріоритетної складової частини реформи освіти: визначення конкретних ініціатив підключення класів до широкосмугового інтернету; створення та реалізація сучасних моделей забезпечення учнів та освітніх закладів комп'ютерним та мультимедійним обладнанням; підготовку, адаптацію та організацію доступу до мультимедійних технологій та створення відповідних цифрових освітніх платформ для використання в освітньому процесі. Розвиток цифрової освіти забезпечується через налагодження співпраці в освітньому процесі між представниками закладів освіти та академічними науковими установами, державними органами влади, бізнесом, підприємствами, громадськими та іншими організаціями.

Особлива увага приділяється створенню середовища для навчання з використанням цифрових технологій. Результатами такої співпраці є створення регіональних цифрових коаліцій (об'єднання державних органів влади, бізнесу, освіти та зацікавлених сторін на ринку праці) для розвитку цифрових навичок та компетентностей.

Цифрова освіта в Україні, навіть в умовах воєнного конфлікту, може слугувати ключовим інструментом для забезпечення неперервної освіти дорослих, підвищення цифрової грамотності та сприяння розвитку країни в глобальному цифровому світі.

Отже, впровадження цифрової освіти в освітній процес надасть можливість:

- підвищити якість освіти, інтегрувати систему освіти регіону до європейського та світового освітнього простору;
- формувати й розвивати цифрові навички та компетентності; розвиток навичок та компетентностей у науково-дослідницькій та інженерній діяльності, стимулювання творчості та винахідництва, а також формування здатності до

ранньої професійної самовизначеності та готовності до свідомого вибору майбутньої професії.

- популяризувати «цифрові» професії (відповідно до вимог ринку праці, «цифрових» трендів);
- надавати дітям з обмеженими можливостями доступ до використання сучасних цифрових технологій;
- поширювати інновацій у сфері освіти.

ПЕРЕПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОГО ЦЕНТРУ

*Ніколаєва О.Б., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти, майстер виробничого навчання Рівненського
професійного ліцею*

В умовах сьогодення головною метою будь-якого професійного навчання виступає підвищення якості професійного складу працівників підприємства, організації чи установи, формування в них високого професіоналізму, майстерності, сучасного економічного мислення, вміння працювати в нових економічних умовах і забезпечувати на цій основі високу продуктивну працю й ефективну зайнятість.

2016 рік, став роком становлення та стрімкого поширення Навчально-практичних центрів різного галузевого спрямування.

Навчально-практичний центр (далі - НПЦ) є структурним підрозділом закладу професійної (професійно-технічної) освіти державної або комунальної форми власності [7].

Головною метою діяльності НПЦ є реалізація завдань щодо вдосконалення професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки здобувачів освіти,

слухачів професійно-технічних навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів, майстрів виробничого навчання закладів ПТО, підвищення кваліфікації фахівців підприємств, організацій, установ, впровадження у навчальний процес новітніх виробничих технологій із застосуванням сучасного обладнання, інструментів і матеріалів, здійснення шляхом співробітництва і взаємодії постійного зв'язку між підприємствами та іншими професійно-технічними навчальними закладами з метою поширення інноваційних педагогічних та виробничих технологій у тому числі шляхом реалізації освітніх програм неформальної освіти різних форм [7].

НПЦ у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України “Про освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, Положенням про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 30 травня 2006 року № 419, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 15 червня 2006 року за № 711/12585, іншими нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України.

Основними функціями діяльності НПЦ виступає забезпечення якісної, у тому числі із використанням педагогічних, технологічних і виробничих інновацій, первинної професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування здобувачів освіти, зокрема осіб із числа незайнятого населення, працівників суб'єктів господарювання.

Напрями діяльності НПЦ спрямовані на:

1. Забезпечення здобуття здобувачами освіти повних або часткових кваліфікацій та компетентностей.
2. Стажування педагогічних працівників суб'єктів освітньої діяльності та професійне навчання працівників суб'єктів господарювання.
3. Розвиток співпраці із суб'єктами господарювання, закладами освіти, центрами зайнятості, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого

самоврядування, громадськими організаціями, іншими заінтересованими сторонами, відповідно до договорів, укладених закладами професійної (професійно-технічної) освіти, структурними підрозділами яких є НПЦ.

4. Впровадження в освітній процес та поширення новітніх педагогічних, інформаційних та інноваційних виробничих технологій із застосуванням сучасної техніки, обладнання, інструментів і матеріалів [7].

Професійне навчання кадрів на виробництві буває таких видів:

- первинна професійна підготовка робітників;
- перепідготовка робітників;
- підвищення кваліфікації робітників;
- підвищення кваліфікації керівних працівників та фахівців.

Первинна професійна підготовка - це здобуття професійно-технічної освіти особами, які раніше не мали робітничої професії, або спеціальності іншого освітньо-кваліфікаційного рівня, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації, необхідний для продуктивної професійної діяльності.

Перепідготовка робітників - це професійно-технічне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією працівниками, які здобули первинну професійну підготовку. Перепідготовка проводиться задля навчання робітників, що вивільнюються у зв'язку з перепрофілюванням чи реорганізацією підприємства тощо; задля розширення їх професійного профілю; якщо треба змінити професію через брак роботи, яка відповідає професії робітника, або в разі втраченої здатності виконувати роботу за попередньою професією.

Підвищення кваліфікації робітників – це професійно-технічне навчання працівників, що дає можливість розширювати й поглиблювати раніше здобуті професійні знання, уміння і навички на рівні вимог виробництва чи сфери послуг [8].

Підвищення кваліфікації робітників може здійснюватися за такими формами:

➤ виробничо-технічні курси - призначені для підвищення кваліфікації, поглиблення та розширення знань робітників, їх навиків та вмінь до рівня, що відповідає вимогам виробництва за професією, якою вони вже володіють. Успішне закінчення курсів є доконечною умовою для присвоєння робітникам вищого кваліфікаційного розряду (класу, категорії, групи) та професійного зростання.

➤ курси цільового призначення - тут робітники вивчають нове обладнання, вироби, товари, матеріали, послуги, сучасні технологічні процеси, засоби механізації та автоматизації, що використовуються на виробництві, правила та вимоги їх безпечної експлуатації, технічну документацію, ефективні методи організації праці тощо [8].

Основними напрямками підвищення кваліфікації є:

➤ розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій);

➤ формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь;

➤ психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки;

➤ використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку;

➤ мовленнєва, цифрова, комунікаційна, інклюзивна, емоційно-етична компетентність;

➤ формування професійних компетентностей галузевого спрямування, опанування новітніми виробничими технологіями, ознайомлення із сучасним устаткуванням, обладнанням, технікою, станом і тенденціями розвитку галузі економіки, підприємства, організації та установи, вимогами до рівня кваліфікації працівників за відповідними професіями [2].

Підвищення кваліфікації керівних працівників та фахівців проводиться для вдосконалення знань, умінь та навиків за наявною спеціальністю, оволодіння функціональними обов'язками, основами менеджменту, маркетингу, вдосконалення навиків управління сучасним виробництвом, раціональної та ефективної організації праці тощо.

Підвищення кваліфікації керівних працівників та фахівців на базі сучасного НПЦ може відбуватися як:

- спеціалізація;
- довгострокове підвищення кваліфікації;
- короткотермінове підвищення кваліфікації;
- стажування.

Спеціалізація проводиться з метою отримання працівником додаткових спеціальних знань, умінь та фахових навиків в межах спеціальності, якою він уже володіє. Як звичайно, спеціалізація здійснюється у відповідних навчальних закладах за професійним спрямуванням виробничої діяльності працівника без присвоєння кваліфікації та зміни освітньо-кваліфікаційного рівня. Тривалість спеціалізації становить не менше 500 год., після завершення якої працівникові видається диплом про перепідготовку [3].

Згідно з ч. 2, ст. 59 Закону України «Про освіту» результати підвищення кваліфікації у суб'єктів підвищення кваліфікації, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою, не потребують окремого визнання чи підтвердження.

З початку воєнних дій наш ринок праці потерпає від зростання попиту на робочі місця через скорочення штату та ресурсів, міграцію фахівців або їх мобілізацію. Тому більшість роботодавців змушена оновлювати та перекваліфікувати свої кадри, тісно співпрацюючи з НПЦ.

Саме за допомогою НПЦ величезна кількість незайнятого населення з числа Внутрішньо переміщених осіб, має змогу пройти короткотривалі курси

підвищення кваліфікації або перекваліфікуватися задля зміцнення їхніх можливостей отримати якісне навчання, та покращити співпрацю з роботодавцями в подальшому. Адже навчання – це своєрідна віра та інвестиція в майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10 лютого 1998 року № 103/98-В. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 року № 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
5. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 року № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>
6. Про підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800. URL: <https://sqe.gov.ua/law/postanova-kabinetu-ministriv-ukrain-52/>
7. Положення Про навчально-практичний центр закладу професійної (професійно-технічної) освіти: Наказ МОН України від 4 липня 2012 р. за № 1109/21421. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1109-12#Text>
8. Положення «Про професійне навчання кадрів на виробництві: Наказ МОН України від 6 квітня 2001 р. за N 315/5506. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-01#Text>

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕРІ

НУРМАНБЕТОВА БІНАГУЛ МАМАСЕРИКОВНА

Астана қаласы, № 38 мектеп-лицей ШЖҚ МКК бастауыш сынып мұғалімі

Функционалды сауатты адам-бұл адам қызметінің, қарым-қатынастың және әлеуметтік қатынастардың әртүрлі салаларында өмірлік міндеттердің кең ауқымын шешу үшін өмір бойы үнемі алған барлық білімдерін мен дағдыларын қолдана алатын адам. А. А. Леонтьев.

Бастауыш сынып оқушысының функционалды сауаттылығы келесі көрсеткіштермен сипатталады:

- өзгермелі әлеммен оны жетілдіру үшін өз қабілеттерін пайдалана отырып, табысты өзара іс-қимыл жасауға дайын болу;

- әртүрлі (соның ішінде стандартты емес) оқу және өмірлік міндеттерді шешу, негізгі қызмет түрлерінің алгоритмдерін құруда қалыптасқан дағдыларға ие болу мүмкіндігі;

- қоғамның моральдық-этикалық құндылықтарына, серіктестік пен ынтымақтастық; ережелеріне сәйкес әлеуметтік қатынастар құру қабілеті;

- өз сауаттылығын бағалауды, одан әрі білім алуға, өзін-өзі тәрбиелеуге және рухани дамуға ұмтылуды қамтамасыз ететін рефлексивті дағдылардың жиынтығы;

- өз болашағын болжай білу.

Бастауыш мектепте мұғалімнің алдында үлкен міндет тұр: баланы дамыту.

- Ойлауды дамыту - көрнекі әрекеттен оны абстрактілі-логикалық аударуға;

- Сөйлеуді, аналитикалық-синтетикалық қабілеттерді дамыту, есте сақтау мен зейінді, қиял мен қиялды дамыту;

- Кеңістіктік қабылдау;

- Мотор функциясын, қозғалысын бақылау қабілетін, сондай-ақ ұсақ моторикасын дамыту;

- Қарым-қатынас қабілеттерін, қарым-қатынас жасау, эмоцияларды бақылау, мінез-құлқын басқару қабілетін дамыту.

Осы міндеттерді шеше отырып, мұғалім нәтижесінде функционалды дамыған тұлғаны алады.

Қойылған мақсаттарға жету үшін мұғалімдер келесі педагогикалық технологияларды қолданады:

- жаңа білімді игерудің проблемалық-диалогтік технологиясы;
- дұрыс оқу іс-әрекетінің түрін қалыптастыру технологиясы;
- жобалау қызметінің технологиясы;
- "оқу жағдайлары" негізінде оқыту;
- оқытудың деңгейлік саралануы;
- ақпараттық және коммуникациялық технологиялар;
- оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау технологиясы және т. б

Қазіргі мектепте функционалдық сауаттылықтың мәні білімнің өзі емес, оқушының төрт негізгі қабілеті болып табылады:

- 1) жаңа білім алу;
- 2) алған білімдерін практикада қолдануға;
- 3) өз білімін бағалау;
- 4) өзін-өзі дамытуға ұмтылу.

Функционалдық сауаттылықты дамытуға ықпал ететін формалар мен әдістер: бұл

- Топтық жұмыс түрі
- Жұмыстың ойын түрі
- Шығармашылық тапсырмалар
- Тест тапсырмалары
- Практикалық жұмыс
- Рөлдік және іскерлік ойындар
- Зерттеу қызметі

Функционалдық сауаттылық компоненттердің екі тобының жиынтығы ретінде қарастырылады: интегративті және пәндік. Пәндер бастауыш мектептің оқу жоспарына сәйкес келеді. Интегративтіге кез-келген пәндік мазмұнда қалыптасатын коммуникативті, оқырмандық, ақпараттық, әлеуметтік сауаттылық жатады.

Оқу сауаттылығы-функционалдық сауаттылықтың негізгі дағдысы . Бұл адамның жазбаша мәтіндерді түсіну және пайдалану, олар туралы ойлау және мақсаттарына жету, білімі мен мүмкіндіктерін кеңейту, әлеуметтік өмірге қатысу үшін оқумен айналысу қабілеті.

Қазіргі қоғамда ақпаратпен жұмыс істей білу (ең алдымен оқу) сәттіліктің міндетті шарты болып табылады.

Оқу зейінін дамытуға, әсіресе білім берудің бірінші сатысында ерекше назар аудару қажет. Саналы оқу адамның өзін – өзі дамытуының негізі болып табылады-сауатты оқитын адам мәтінді түсінеді, оның мазмұны туралы ойлайды, өз ойларын оңай жеткізеді, еркін сөйлеседі. Саналы оқу қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында табысқа жету үшін ғана емес, сонымен қатар кез-келген пәндік салада сәттіліктің кепілі, негізгі құзыреттіліктерді дамытудың негізі болып табылады.

Оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін "оқу кеңістігін"ұйымдастыру өте маңызды

Бұл:

- Сынақ-іздеу жағдайлары;
- Әңгімелер-пікірталастар;
- Сұрақты өзіңіз қойыңыз;
- Мұғалімнің жеке мысалы;
- Ауызша сурет салуды қабылдау;
- Сөздік-стилистикалық жұмыс;
- Драматизация элементтері;

Бастауыш мектепте оқу сабақтарында мұғалімдердің оқу сауаттылығын

қалыптастыру үшін әртүрлі әдістер мен әдістер қолданылады. Мен олардың кейбіреулеріне мысалдар келтіремін.

1. "Аялдамалармен оқу".

Оны өткізуге арналған материал-баяндау мәтіні. Сабақтың бастапқы кезеңінде оқушылар мәтіннің атауы бойынша шығармада не талқыланатынын анықтайды. Сабақтың негізгі бөлігінде мәтін бөліктерге бөлінеді. Әр фрагментті оқығаннан кейін оқушылар сюжеттің одан әрі дамуы туралы болжам жасайды. Бұл стратегия оқушылардың басқа адамның көзқарасына мұқият қарауына және егер ол жеткіліксіз дәлелденсе немесе дәлелдер мүмкін болмаса, өзінен сабырлы түрде бас тартуына ықпал етеді.

2. "Синквейн".

Бұл жағдайда біз мәтінді түсіну деңгейін анықтау үшін шығармашылық жұмыс туралы айтып отырмыз. Бұл әдіс жеке жұмысты ғана емес, сонымен қатар жұптар мен топтардағы жұмысты да қамтиды.

3. "Сауалнамамен жұмыс"

Бұл әдіс оқулықпен өзіндік жұмыс кезеңінде жаңа материалды енгізу кезінде қолданылады. Балаларға мәтінге бірқатар сұрақтар қойылады, оларға жауап табу керек. Сонымен қатар, сұрақтар мен жауаптар тек тікелей формада ғана емес, сонымен қатар талдау мен пайымдауды, өз тәжірибесіне сүйенуді қажет ететін жанама түрде де беріледі. Өзін-өзі іздегеннен кейін, табылған жауаптардың дәлдігі мен дұрыстығын фронтальды тексеру, артығын електен өткізу міндетті болып табылады.

Мен Л. Н.Толстойдың "Арыстан және ит" мәтініне сауалнаманың мысалын келтіремін, ол оқушыларға жұпта жұмыс істеуге, содан кейін ұжымдық талқылауға ұсынылды.

Сауалнама

Л. Н. Толстой "Арыстан және ит"

1. Шығарманың басты кейіпкерлерін атаңыз.

2. Оқиғалар қайда өтеді?

3. Арыстанмен бірге торға түскенде ит қандай сезімде болды. Жауапты мәтіндегі сөздермен растаңыз.

4. Автор итке қалай қарайды? Ол ол туралы қандай сөздермен жазады? және т. б.

4."Мен білемін, білдім, білгім келеді".

Ол жаңа материалды түсіндіру кезеңінде де, бекіту кезеңінде де қолданылады.

5. "Миға шабуыл" бастауыш сынып оқушыларын белсендіруге, мәселені шешуге көмектесуге, қораптан тыс ойлауды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл әдіс баланы дұрыс және бұрыс жауаптардың шеңберіне қоймайды. Оқушылар қиын жағдайдан шығудың жолын табуға көмектесетін кез-келген пікір айта алады.

Математикалық сауаттылық-бұл адамның өзі өмір сүретін әлемдегі математиканың рөлін анықтау және түсіну, жақсы негізделген математикалық пайымдаулар айту және математиканы қазіргі және болашақтағы шығармашылық қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін пайдалану қабілеті, мүдделі және Ойлы азамат.

Математика пәні математикалық есептеу дағдыларын қалыптастыруды, геометрия негіздерімен танысуды қамтиды;

Жазықтықтағы заттарды өз бетінше тану дағдысын қалыптастыру, уақытты бағдарлай білу, өмірлік жағдайлармен байланысты сюжетті есептерді шеше білу. Бүгінгі таңда оқушылардың логикалық сауаттылығын қалыптастыруға ерекше мән беріледі және оны қалыптастырудың негізгі құралы математика сабақтары болып табылады. Математика сабақтарының негізгі міндеті-баланың интеллектуалды дамуы, оның маңызды құрамдас бөлігі ауызша - логикалық ойлау болып табылады.

Мысал ретінде келесі тапсырмаларды келтіруге болады:

* ребустарды шешу;

* "бос орындарды толтыру" сияқты тапсырмалар,

"сандар қатарын жалғастыру",

* сабақта математика, геометрия тарихынан қызықты фактілерді қолдану (мысалы, компас, оның өнертабысы туралы).

* тапсырма бойынша жұмыстың әртүрлі формалары:

(Тақтаға екі шешімді жазу - біреуі дұрыс, екіншісі дұрыс емес.

Кері есептерді шешу.

Есептерді әртүрлі тәсілдермен шешу.

Тапсырманы талдаудың дұрыс ұйымдастырылған әдісі-сұрақтан немесе деректерден сұраққа.

Тапсырмада сипатталған жағдайды ұсыну ("сурет" салу).

Оқушылардың тапсырмаларды өз бетінше құрастыруы. және т. б.

* логикалық есептерді шешу.

1) Знайка, Незнайка и Пилюлькин №14, 17, 19 үйлерде тұрады.

Егер Знайка 19 және 17-де тұрмаса, ал данно 19-да тұрмаса, бәрі қай үйде тұрады ?

2) 10 өрмекші дөңгелек биге салынып, әрқайсысы көршілерінің әрқайсысының табанынан алды.

Неше аяғы бос болды?

* шифрланған сандармен мысалдарды шешу (бұл жағдайда жеміс түрінде)

Жаратылыстану сауаттылығы-бұл адамның жаратылыстану-ғылыми білімдерді меңгеру және қолдану, сұрақтарды тану және қою, жаңа білімді игеру, жаратылыстану-ғылыми құбылыстарды түсіндіру және жаратылыстану-ғылыми мәселелерге байланысты ғылыми дәлелдерге негізделген тұжырымдарды тұжырымдау қабілеті.

"Қоршаған әлем" оқу пәні интеграцияланған және модульдерден тұрады

әлеуметтік-гуманитарлық бағыттағы, сондай-ақ тіршілік қауіпсіздігі негіздерін зерделеуді көздейді. Сабақта біз уақыт бойынша оқиғаларды тілдік

құралдармен белгілеу дағдысын қолданамыз: алдымен, содан кейін, ертерек, кейінірек, бұрын, бір уақытта. Біз баланың денсаулықты адам болудың ең маңызды құндылығы ретінде тануын, шеберлігін бекітеміз

Қоршаған әлем сабақтарындағы тапсырмалардың түрлерін шартты түрде 3 топқа бөлуге болады:

1. Жаратылыстану сауаттылығының білім компонентін қалыптастыратын тапсырмалар.
2. Білімді практикада қолдануға бағытталған тапсырмалар.
3. Стандартты емес мәселелерді – өмірлік жағдайларды шешуде ойлау тәжірибесін қалыптастыруға мүмкіндік беретін тапсырмалар.

Мысалы, тапсырмалар тобының бірі " қалай білуге болады?».

Бұл тапсырмаларда оқушыға қандай да бір фактілерді анықтау, физикалық шаманы анықтау (өлшеу), гипотезаларды тексеру жолдарын табу ұсынылуы мүмкін; ұсынылған мәселені зерттеу жоспарын құру.

3-сыныпта "заттардың әртүрлілігі" тақырыбын оқығанда біз крахмал сияқты затпен таныстық.

Балаларға сұрақ қойылды: белгілі бір тағамдарда крахмал бар-жоғын қалай білуге болады? Практикалық жұмыс барысында балалар крахмалды йодпен анықтауға болады деген қорытындыға келді.

"Түсіндіруге тырысыңыз" тапсырмалары құбылыстарды түсіндіру және сипаттау, өзгерістерді немесе процестердің барысын болжау қабілеттерін қалыптастыратын тапсырмалар тобына сәйкес келеді.

Мысал келтірейін. Кейбір өсімдіктер өткір тікенектермен, жанып тұрған түктермен, ащы дәммен қорғалған. Бұл өсімдіктерді суреттен тауып, тиісті сандармен белгілеңіз. Ал жануарлар қалай қорғалады? Сызбаларды қарастырып, өзіңіз түсіндіруге тырысыңыз.

"Қорытынды жасау" сериясы қолда бар мәліметтер негізінде қорытынды алу дағдыларын қалыптастыратын тапсырмаларды қамтиды. Бұл деректер сызбалар,

графиктер, диаграммалар немесе ауызша сипаттама түрінде ұсынылуы мүмкін.

"Табиғаттағы су" тақырыбын зерттегенде балаларға осындай ойын ұсынуға болады - "Су қайда жасырылды?" Балалар сұраққа суреттер бойынша жауап береді және табиғаттағы су әртүрлі (сұйық, қатты және газ күйінде) деген қорытынды жасайды.

Қорытындылай келе, мұғалімнің сабақтағы күнделікті жұмысы және ол таңдаған білім беру технологиялары оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес функционалдық сауаттылығын қалыптастырады деп айтқым келеді. Сондықтан қазіргі мұғалімнің кәсіби қалыптасуындағы ең маңыздысы-оның технологиялық құзыреттілігін арттыру, оның ішінде терең теориялық дайындық және сабақта заманауи білім беру технологияларын өнімді қолданудың практикалық тәжірибесі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Байтұрсынов А. Ақ жол. Алматы: Жалын, 1991. 464 б.
2. Примерные образовательные программы начального образования. Астана. 2010.
3. Зимняя И. А. «Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования». 2003 г.
4. Рапацевич, Е.С. Педагогика. Большая современная энциклопедия. Минск: Современное слово. 2005.
5. Тюнников, Ю. С. Анализ инновационной деятельности общеобразовательного учреждения: сценарий, подход. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2004. № 5.
- Лазарев, В. С. Понятие педагогической и инновационной системы школы. *Сельская школа*. 2003. № 1.
6. Орлова, А. И. Возрождение образования или его реформа? *Преподавание истории в школе*. 2006. № 1.
7. Ерофеева, Н.И. Управление проектами в образовании. *Народное*

образование. 2002. № 5.

8. Руднев, Е.Н. Миссия, стратегия и практические действия. *Директор школы. 2006. № 8.*

ПРОФЕСІЙНА ПЕРЕПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ ФАХІВЦІВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Одайський С.І., кандидат педагогічних наук, доцент, директор Чернівецького ВПУ радіоелектроніки.

Сучасний навчальний заклад, який забезпечує якісну професійну підготовку кваліфікованих робітників з урахуванням потреб ринку.

Педагоги під час проведення майстер - класів використовують модульно - компетентнісний підхід, та разом зі здобувачами освітніх послуг проводять майстер - класи як в навчальному закладі так і поза його межами.

Основна мета навчального закладу – розвивати здібності, інтереси, професійну кваліфікацію, готувати конкурентно спроможних фахівців, здатних адаптуватися до швидких суспільних та економічних змін.

Участь у майстер-класах для здобувачів освітніх послуг та викладачів - це чудова можливість для отримання нових знань, поглибленого вивчення конкретної теми та розвитку професійних навичок.

Навчання дорослих – сучасна проблема, викликана швидким старінням раніше придбаних навичок і необхідністю придбання нових. Коли ми навчались, то сподівались, що наша освіта - на все життя, але розширення видів діяльності, «криза компетентності» зумовили пошук нових підходів, нових технологій, нових освітніх систем. Саме особливості сучасного розвитку суспільства ставлять усе нові і нові, значно більші, чим будь-коли в історії людства, вимоги до інтелекту

дорослої людини, його мобільності, пластичності і гнучкості. Вимагають навчатись впродовж життя.

Головною метою діяльності НПЦ якого є реалізація завдань щодо вдосконалення практичної підготовки здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, фахівців підприємств, організацій, установ, впровадження у навчальний процес новітніх виробничих технологій із застосуванням сучасного обладнання, інструментів і матеріалів, здійснення шляхом співробітництва і взаємодії постійного зв'язку між підприємствами та іншими закладам професійної (професійно-технічної) освіти з метою поширення інноваційних педагогічних та виробничих технологій, інформації щодо новітніх матеріалів, інструментів, обладнання.

Багато роботодавців на сьогоднішній день дотримуються думки, що перевчити для нової посади вже перевіреного співробітника вигідніше, ніж брати на роботу нового фахівця. Цей принцип часто діє і у великих компаніях, які пропонують нові вакансії насамперед діючим співробітникам. Коли буде пройдена перепідготовка, людина взагалі в корені може змінити свою діяльність.

Отже, НПЦ є сучасним освітнім середовищем, функціонування якого надає можливості зростання престижності робітничої професії, адже якісна підготовка конкурентоспроможних робітників електротехнічного профілю стане запорукою успішного розвитку промисловості в Чернівецької області та одним з найважливіших чинників для економічного зростання країни.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ П(ПТ)О В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Оліферчук О.М., *старша викладачка кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

В умовах воєнного стану, кардинальних змін у суспільстві, економіці, науці виникає потреба забезпечення особистісного та професійного розвитку педагога в системі неперервної освіти. Це в свою чергу передбачає персоналізацію навчання, розширення можливостей дистанційного та змішаного навчання, використання безлічі освітніх інструментів, розвиток нових функцій педагога. Саме тому постає актуальне питання створення індивідуальної освітньої траєкторії професійно-особистісного розвитку педагога в цифровому середовищі закладу вищої або післядипломної освіти.

Стаття 8 Закону України «Про освіту» чітко дає визначення поняттю видів освіти, зокрема формальної, неформальної та інформальної й водночас зазначає, що будь-яка особистість може реалізувати право на освіту впродовж життя [1].

Післядипломна освіта покликана трансформувати сьогоденні норми та стереотипи у інноваційну індивідуальну освітню траєкторію професійно-особистісного розвитку педагога. Тому кожен заклад післядипломної освіти створює свою регламентовану систему підтримки безперервної освіти педагога в атестаційний та міжатестаційний періоди освітнього процесу для подолання викликів сьогодення та зменшення розриву між наукою та виробництвом [2].

Професійний розвиток педагогічних працівників закладів післядипломної освіти є необхідною умовою забезпечення якості освіти. Заклади освіти, у яких

працюють педагогічні й науково-педагогічні працівники, повинні сприяти їхньому професійному розвитку й підвищенню кваліфікації, як зазначається в статті 59 Закону України «Про освіту» [1]. Низкою документів, зокрема Законом «Про професійний розвиток працівників» регламентуються фінансові, організаційні та правові засади функціонування системи професійного розвитку працівників. Так Законом визначено мету державної політики у сфері професійного розвитку працівників – підвищення їх конкурентоспроможності – й окреслено основні принципи державної політики щодо професійного розвитку педагогічних працівників: доступність, вільний вибір форм і методів забезпечення професійного розвитку та його безперервність [1, 2].

У своїй роботі деякі заклади керуються затвердженою Типовою освітньою програмою організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Програма вказує на необхідність компетентнісного підходу з метою отримання ключових знань, ціннісних орієнтирів та успішної самореалізації в професії та житті здобувачів освіти. Мова йде про формування особистості-інноватора, здатної конкурувати на ринку праці та розвивати економіку, а отже й навчатись неперервно впродовж життя.

Тому перед закладом післядипломної освіти постає питання реалізації професійно-особистісного розвитку педагога нової формації, який стає фасилітатором, коучем, володіє навичками випереджувального проектного менеджменту.

Головною метою діяльності інституту, яка визначена розробленим та затвердженим статутом, є наукове та навчально-методичне забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти відповідного регіону, підвищення кваліфікації та перепідготовка педагогічних працівників освіти. Формами та засобами проведення освітнього процесу перш за все є курси підвищення фахової кваліфікації та стажування. Проводяться онлайн-заняття педагогічних студій з різної актуальної тематики, спільними зусиллями закладів в онлайн-форматі

організуються науково-практичні форуми регіональних та міжнародних рівнів; семінари-практикуми, STEM-майстерні, майстер-класи, педагогічні студії, професійні конкурси, засідання науково-методичних рад.

Першочерговим завданням сучасної андрагогіки у системі післядипломної педагогічної освіти є формування готовності таких педагогів, які мають інноваційне мислення, належну мотивацію до самовдосконалення і самонавчання впродовж життя. Освіта впродовж життя передбачає не тільки підвищення рівня педагогічної майстерності за допомогою курсів підвищення кваліфікації, а й організацію неперервної самоосвіти, самореалізації та самовдосконалення з урахуванням індивідуальних професійних цілей, потреб, мотивів, інтересів педагога, а також мети і завдань освітньої організації [2].

Вмотивований до особистісного та професійного розвитку педагог планує та реалізує власну траєкторію безперервної освіти, обираючи та комбінуючи різні форми освіти.

Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою [1].

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та присудженням часткових освітніх кваліфікацій [1].

Підвищення кваліфікації та стажування дозволяють чітко та просто отримати нові актуальні знання відповідно до визначених потреб.

Реалізацію неформальної освіти заклади післядипломної освіти здійснюють також шляхом проведення конференцій, онлайн-вебінарів, майстер-класів, тренінгів, семінарів із наданням сертифікатів на вказану кількість годин.

Система підвищення кваліфікації є найважливішим складником безперервної освіти, адже її ефективна організація, наповнення новим змістом, результативність використовуваних андрагогічних методів, технологій, єдність курсового і міжкурсного періодів як цілісного андрагогічного циклу тощо є не тільки викликом часу, а передусім визначальним показником діяльності інституцій післядипломної педагогічної освіти [3].

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям, як зазначає Закон України «Про освіту» [1].

На головних сайтах інститутів підвищення кваліфікації розміщуються матеріали передового педагогічного досвіду. Керівництво закладу здійснює організацію конкурсів кращих методичних розробок серед закладів освіти відповідного рівня в межах області. Така реалізація інформальної освіти сприяє професійній конкуренції педагогів, що спричиняє їх професійне зростання та допомагає підвищити рейтинг педагога. Свідомо дана навчальна діяльність не фіксується, однак пропонує різноманітні форми реалізації навчання, зокрема: інтернет-лекції, практичні заняття, семінарські заняття, групи в соціальних мережах.

На базі інституту може бути створено навчально-практичний центр самопізнання або функціонуватиме структурний підрозділ, який здійснює методичний супровід професійного зростання педагогів. Педагоги-початківці особливо потребують методичної підтримки та консалтингового супроводу на шляху становлення професійної кар'єри з метою визначення власної траєкторії безперервного професійно-особистісного розвитку.

Освітній простір закладу впливає на самовизначення майбутнього педагога, формування основ його світогляду, прийняття та засвоєння ним цінностей, побудову життєвих цілей, інтересів, спрямувань та принципів. Навчання

здобувача освіти – це складний процес впливу на його навчально-професійну діяльність, у змісті якої поєднуються різні її види, як-от навчальний, пізнавальний, професійний, оздоровчий, трудовий, науковий, громадсько-політичний та ін., які, взаємодоповнюючись, впливають на процес професіоналізації особистості [3].

В умовах післядипломної педагогічної освіти розбудова гнучкої, випереджувальної системи професійного розвитку фахівців передбачає розроблення й упровадження в систему підвищення кваліфікації багатоваріантних, форм освіти дорослих відповідно до соціально-педагогічних запитів та особистісно-професійних потреб фахівців, що забезпечують їм свободу вибору місця, термінів, змісту навчання за індивідуальною освітньою траєкторією; створення гнучкого, конкурентного освітнього середовища з домінуванням мобільних програм підвищення кваліфікації; модернізацію змісту, форм, методів, технологій навчання залежно від суспільних та індивідуальних освітніх потреб замовників, відповідно до темпів застарівання й оновлення інформації, можливостей та особливостей, компетентнісного досвіду тощо [4].

Загалом сучасна система підвищення кваліфікації повинна максимально задовольнити професійно-фахові, індивідуально-особистісні, соціокультурні запити замовників освітніх послуг, створити такий диференційований акмеологічний простір, що мотивує до постійної творчої самоактуалізації в професійному та особистісному вимірах шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти, дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійно-педагогічної діяльності [4].

З урахуванням інноваційних освітніх викликів, запитів замовників освітніх послуг і ключових стейкхолдерів заклади післядипломної освіти повинні здійснювати розробку та оновлення відповідних нормативних документів та програм підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти.

Визначення основних чинників та мотивів, що обумовлюють професійний розвиток повинно стати основою для створення середовища професійно-особистісного розвитку педагогів закладів післядипломної освіти.

Загалом, середовище професійного розвитку педагога є необхідною умовою забезпечення якості освітнього процесу, ефективність якого визначається якісною співпрацею всіх учасників освітнього процесу, а саме директора, заступника директора, завідувачів кафедр та керівників структурних підрозділів, замовників освітніх послуг, стейкхолдерів. А професійний розвиток є неперервним процесом, який розпочинається з перших днів трудової діяльності й продовжується протягом усього життя.

Отже, в результаті проведеного аналізу виявилось, що заклади післядипломної освіти загалом спрямовують свою діяльність на професійно-особистісний розвиток педагога. Створюють середовище безперервного розвитку, поєднуючи формальну, неформальну та інформальну освіту.

Список використаних джерел

1. Закон України №2145-VIII «Про освіту» (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення: 28.11.2023).
2. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-p> (дата звернення: 23.12.2022).
3. Концепція цифровізації Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти на 2022-2026 роки. Вікторія Сидоренко. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 28 с.
4. Кулішов В. С. Формування індивідуальної освітньої траєкторії педагога ПТНЗ на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період у БІНПО: *Забезпечення якості освіти за високими моделями і формами навчання*

на курсах підвищення кваліфікації: електронний зб. Матеріалів регіонального науково-практичного семінару, м. Біла Церква, 27 травня 2022 р. БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, м. Біла Церква, Україна, С. 47-51.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО

**Онiщенко Л. І., майстер виробничого навчання комунального закладу
«Прилуцький професійний ліцей» Чернігівської обласної ради**

Важливим фактором в житті людини є потреби в освіті, перепідготовці, підвищенні кваліфікації упродовж усього життя.

Враховуємо сумні реалії сьогодення: в Україні є велика кількість внутрішньо переміщених осіб, дорослого незайнятого населення та безробітних, котрі потребують освоєння робітничих спеціальностей, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці.

Під професійним навчанням маються на увазі будь-які систематичні дії, які робляться людьми, що закінчили початковий цикл безперервної освіти, з метою зміни своїх знань, навиків, оцінок і розвитку відносин з навколишніми, для того щоб адекватно виконувати професійні задачі. Процес освіти повинен продовжуватися протягом всього життя, в такому випадку людина не відстане від технічних і соціальних змін, зможе підготувати себе до змін в житті, повністю реалізувати потенціал своєї особистості.

При організації навчання дорослих людей необхідно враховувати наступні особливості:

- усвідомлене ставлення до процесу свого навчання;
- потреба у самостійності;

- потреба в свідомості навчання (для розв'язання важливої проблеми і досягнення конкретної мети), що забезпечує мотивацію;
- практична спрямованість відносно навчання, прагнення до застосування отриманих знань, умінь і навичок;
- наявність життєвого досвіду - важливого джерела знань;
- вплив на процес навчання професійних, соціальних, побутових і тимчасових чинників.

Як правило, дорослі хочуть учитися, якщо вони розуміють необхідність навчання й бачать можливості застосувати його результати для поліпшення своєї діяльності. Крім того, дорослі люди прагнуть активно брати участь у навчанні, привносять у повчальні ситуації власний досвід і свої життєві цінності, стараються співвіднести повчальну ситуацію зі своїми цілями і задачами. Доросла людина, як правило, має безліч сімейних і соціальних обов'язків, тому вчиться без відриву від основної професійної діяльності. Дорослі освоюють нові знання і навички з різною швидкістю, тому при роботі з ними потрібно приділяти особливу увагу індивідуалізації навчання, підвищувати самооцінку і почуття власної гідності кожної людини [2].

Важливою умовою виконання цих завдань є залучення до процесу навчання соціальних партнерів.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти мають виявити готовність до забезпечення якісної професійної підготовки у тісній взаємодії з регіональними ринками праці. Тільки за такої умови можна очікувати, що соціальні партнери, насамперед роботодавці, вишукуватимуть можливості для вкладень у цільовий розвиток освітнього процесу.

Соціальні партнери мають впливати на оновлення змісту освіти, оцінку якості навчання, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних працівників, удосконалення матеріально-технічної бази, забезпечувати соціальний захист усіх учасників освітнього процесу [4, с. 2].

Приведення пропонування закладів освіти у відповідність до вимог роботодавців – одна з умов розвитку професійно–технічної освіти. Регулювання потребують якості підготовки робітників і ті професії, за якими проводиться підготовка.[1, с. 2].

Для прикладу візьмемо багаторічну співпрацю комунального закладу «Прилуцький професійний ліцей» Чернігівської обласної ради із ПрАТ «Прилуцька швейна фабрика».(Основний вид діяльності - виготовлення верхнього одягу та спецодягу).

Прилуцька швейна фабрика є потужним підприємством. Нині фабрика розвивається, працюючи на перспективу. У цехах установлене сучасне швейне обладнання, яке сприяє поліпшенню якості та нарощуванню обсягів випуску продукції.

Підприємство має систему САПР для розрахунку карт розкрою матеріалів та створення економічних розкладок лекал. Оновлений парк обладнання в розкрійній дільниці, автоматизовані настільний та розкрійний комплекси, установлено лазерне обладнання, а саме ріжучий плотер для більш точного крою з опаленими краями, а також прес для термодруку. Оновлений парк обладнання швейних цехів, оснащений машинами циклічного шиття, машинами автоматичної дії для виготовлення кишень. Сучасна лінія для ВТО готових виробів.

Нещодавно був запущений в роботу цех для виготовлення кашкетів.

Відбулося відкриття потоку для виготовлення трикотажних виробів.

У даний час підприємство співпрацює з багатьма європейськими фірмами – замовниками одягу - за давальницькою схемою виробництва. Це фірми таких країн як Франція, Німеччина, Швеція, Бельгія, Чеська Республіка.

Здобувачі освіти в процесі навчання постійно відвідують ознайомлювальні екскурсії, проходять виробничу практику на оплачуваних робочих місцях, отримуючи можливість працювати на сучасному обладнанні та гарантоване працевлаштування, адже сучасний робітник повинен вміти застосовувати на

практиці нові сучасні матеріали, знати їх властивості та технічні характеристики, володіти новими інструментами та обладнанням, мати практичний досвід виконання робіт за інноваційними виробничими технологіями.

Викладачі та майстри виробничого навчання систематично проходять стажування, професійно зростаючи. Ведеться підготовка із упровадження дуальної системи освіти в навчальний процес.

Нещодавно за сприяння Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу та Уряду Німеччини через Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH завершилось навчання слухачів з числа дорослого населення.

Для реалізації проєкту була проведена велика спільна з підприємством робота Організовані рекламна кампанія, співбесіда та ретельний відбір вмотивованих слухачів. Розроблено освітні програми часткових кваліфікацій за професією з урахуванням компетентнісного підходу. Адже програма навчання має відповідати запиту роботодавця з урахуванням виробничих технологій та обладнання, а стажування - повинна мати цілеспрямований характер і бути зорієнтованими на певне робоче місце та робітника, який може його зайняти.

Здобувачі освіти опанували програму часткової професійної кваліфікації з професії «Швачка» обсягом 120 годин у період з 03 липня до 21 липня 2023 року та пройшли стажування у період з 24 липня до 22 вересня 2023 року на ПрАТ "Прилуцька швейна фабрика".

Випускники урочисто отримали сертифікати про оволодіння новими вміннями та навичками з професії, а головне - забезпечені робочими місцями на перспективному підприємстві з європейськими умовами праці.

Такий освітній проєкт у сфері професійної освіти нашого регіону дає змогу оволодіти дорослому населенню новими вміннями та навичками у сфері швейного виробництва та покликаний подолати дефіцит трудових ресурсів задля відбудови

та відновлення інфраструктури Чернігівщини.

І лише тісна співпраця з соціальним партнером здатна забезпечити якісний результат у перепідготовці дорослого населення: результатом даного проєкту стало працевлаштування 82% слухачів.

Ефективне функціонування системи соціального партнерства забезпечується рівноправністю та рівноцінністю сторін. Якщо рівноправність забезпечується нормативними актами, то рівноцінність багато залежить від самих партнерів, від їхніх особистих якостей, професійної підготовки, знань, вмінь і навичок [3].

Отже, соціальне партнерство сьогодні є одним із важливих факторів надання сучасних освітніх послуг для дорослих у підготовці кваліфікованих, конкурентоспроможних робітників.

Список використаної літератури:

1. Василенко В. Соціальне партнерство. Шлях до відновлення робітничого потенціалу. *Професійно - технічна освіта*. 2016. №5. С. 2.
2. Електронний ресурс: <http://surl.li/nxwzh>
3. Навчальні матеріали онлайн. Мета й принципи організації діяльності соціальних партнерів. Навчальні матеріали онлайн. URL: https://pidru4niki.com/80840/ekonomika/meta_printsipi_organizatsiyi_diyalnost_i_sotsialnih_partneriv#.
4. Ніколаєнко С. Якісна підготовка робітничих кадрів – важлива умова соціально – економічного розвитку України. *Професійно - технічна освіта*. 2006. №2. С. 2.

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Павлова М.А., здобувач вищої освіти Горлівського інституту

іноземних мов Державного вищого навчального закладу «ДДПУ»

Науковий керівник - Єфімов Д.В., кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри педагогіки та методики викладання Горлівського інституту іноземних

мов Державного вищого навчального закладу “ДДПУ”

З оглядом на те, що відбувається у суспільно-політичному житті України, більшої актуальності набуває національно-патріотичне виховання молоді. Це має відбуватися на усіх рівнях: у родині, у спільнотах і, обов’язково, у школі. Саме навчальний заклад має стати центром виховання патріотів та справжніх громадян держави, які зможуть покращити стан країни, будувати майбутнє гідним, правовим, демократичним, суверенним та єдиним. Бо діти – то майбутнє, розвиток та покращення. І саме від виховання залежить те, в якому напрямку вони підуть.

Патріотизм – Любов до Батьківщини, до свого народу [1, с. 894] .

Зараз це питання розуміється більш широко: воно несе у собі вдячність країні, народу; відданість і службу інтересам держави. Патріотизм покликаний внести імпульс до переосмислення цінностей або їхнє краще усвідомлення. Але це не тільки про думки та почуття, головне – це дія направлена на перетворення почуттів у справи.

Національно-патріотичне виховання в школі є невід’ємною складовою процесу виховання як такого. Таке виховання дозволяє реалізувати у молодому поколінні справжніх та свідомих патріотів України з активною життєвою позицією, новаторів, тих, хто рухає прогрес догори, це можна виокремити як мету патріотичного виховання.

Національно-патріотичне виховання в закладах середньої освіти має

ґрунтуватися на різноманітних аспектах, включаючи:

1. Вивчення історії та культури: Ретельне вивчення історії своєї країни, її досягнень та викликів. Також важливо ознайомлювати учнів з національною культурою, мовою та традиціями.
2. Формування громадянської відповідальності: Розвивання у учнів усвідомлення важливості активної участі у громадському житті, захисту прав та свобод, а також підтримки демократичних цінностей.
3. Толерантність та розуміння різноманіття: Виховання поваги до різниці, розуміння та прийняття різноманітності культур, релігій, етнічних груп та поглядів.
4. Патріотичне виховання через мистецтво та літературу: Використання мистецьких творів, літературних творів та інших творчих форм для поглиблення патріотичних почуттів та формування ідентичності.
5. Освіта про права та обов'язки громадян: Надання інформації про права та обов'язки громадян, розвиток відчуття відповідальності перед суспільством.

[3]

Робота школи з національно-патріотичним вихованням може охоплювати різні напрямки, спрямовані на формування гармонійно розвиненої особистості та громадянина. Деякі з можливих напрямків включають:

1. Історія та культура:
 - Організація вивчення історії рідного краю, акцент на ключових подіях та видатних постатях.
 - Вивчення традицій, обрядів та національної культури.
2. Громадянська освіта:
 - Впровадження предметів, що спрямовані на формування громадянської позиції.
 - Акцент на правах та обов'язках громадян, а також на засадах демократії.

3. Мовна політика:

- Сприяння вивченню та розвитку рідної мови як важливого аспекту національної ідентичності.

4. Проектна діяльність:

- Організація проектів та заходів, які спрямовані на вивчення та презентацію культурного досвіду.

5. Виховання патріотичних цінностей:

- Виховання поваги до своєї країни, любові до природи та середовища.

6. Шкільні заходи та свята:

- Проведення національних свят та заходів для підтримки національного духу та патріотичних почуттів [2].

Для досягнення мети національно-патріотичного виховання в сучасній школі використовуються багато методів та заходів, які охоплюють різні аспекти виховного процесу. Якщо звернути увагу на заходи, то можна виокремити такі:

1. Уроки з тематикою присвяченою темам становлення української державності
2. Лекції та бесіди
3. Конференції, семінари
4. Виставки малюнків та плакатів
5. Заходи присвячені цивільній обороні
6. Уроки пам'яті історичних та трагічних подій
7. Тиждень української мови та культури
8. Заходи до національних свят
9. Екскурсії в музеї, галереї та виставки
10. Вечори української літератури.

Національно-патріотичне виховання в закладах середньої освіти в Україні відіграє важливу роль у формуванні громадянської свідомості, патріотизму та активної громадянської позиції учнів. Воно було, є і буде актуальним протягом

багатьох років. Основне завдання школи в напрямку національно-патріотичного виховання – це виховання патріотів України та її народу, прищепити розуміння та відчуття патріотизму та любов до Батьківщини, відданість і службу інтересам держави, а також активну участь у створенні позитивних змін.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді в Україні (Затверджена Указом Президента України від 16 вересня 2016 року № 367/2016).
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні «Україна 2030». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3770487-strategia-rozvitku-osviti-i-nauki-do-2030-roku-koli-i-cogo-ocikuvati.html>

PHILOSOPHY OF SCIENTIFIC LITERATURE TRANSLATION AS A CONTINUOUS PROCESS OF PROFESSIONAL EDUCATION

Panov S.F., *Doctor of Pedagogical Sciences, Candidate of Technical Sciences,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages of Natural Sciences
Faculty of Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov*

Zapara V.M., *lecturer of the Department of Foreign Languages of Natural Sciences
Faculty of Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov*

A characteristic feature of the philosophy of technical translation today is its close proximity to a complex of modern issues: technical and social relations, scientific and political relations. This cannot but include international relations. Unlike past centuries, the philosophy of technology itself was due to a part of individual talented researchers

and inventors. They all knew that technology is closely related to the fundamental philosophical problems of our time (Kapp, Dessauer to Heidegger, 1-3).

They did not consider the technical activities of the modern societies they created. Today philosophy, philosophy of technology and philosophy of technical translation function in a completely different way. First of all, the philosophy of technology has developed horizontally and a very large number of people are now involved in this area. These include both professionals in their field and specialists from various fields of science and technology. Engineers, historians of science, doctors, demographers, politicians, historians of technology, cultural scientists, philologists and others were involved in the formulation and solution of the philosophy of translation of scientific and technical literature as a problem of global significance. All of them write philosophical and scientific works and use all means of mass communication and information to promote the philosophy of technical translation as the most necessary and socially useful result of philosophical and technical thought. This makes it possible to philosophically comprehend modern environmental, ethical and other mass movements in a society, and to actively influence its ideological and constructive creation.

This process also has its drawbacks. The life of modern societies proceeds at a very rapid pace: globalization, integration, armed conflicts, epidemics and many problems that require deep and comprehensive philosophical analysis. Some of them are not resolved satisfactorily. And yet, the problems of society are posed and interpreted primarily in forms that always remain open to new research and solutions. At the same time, a wide debate between philosophers of technology and the philosophy of technical translation becomes natural due to many pressing problems. This debate is most often very fruitful, for example, a broad discussion of ethical problems of technology (the controversy surrounding the creation and testing of nuclear weapons). Here, ways to constructively resolve many moral and ethical issues in the development of modern science and technology, which sometimes function uncontrollably, are raised and outlined.

Some philosophers often call for more sober consideration of problems, so that certain solutions are not completely negative. Any person will find two or more tendencies in solving the problem facing him, which is associated with a new concept of nature. Some believe (and they are the majority) that nature should be treated very carefully, its resources should be used within reasonable limits and, as far as possible, preserve virgin nature as a unique gift to humanity.

Others (Walter, Zimmerli, etc.) argue that nature is irreversibly humanized and in the future we should not think about its preservation. From their point of view, it is impossible to judge its new formation and the creation of a new human natural environment within the foreseeable future.

If we combine both of these points of view, two approaches to solving global environmental problems of our time and the near future, then we will not find extremes in either of them, because they are both human in their own way.

Man's ability to redesign and recreate the Earth's nature with the help of science and technology is completely reasonable and humane. Philosophers of the technical direction are well aware that in this case a new vision of the very directions of science and technology is absolutely necessary. Here it is necessary to take into account all their capabilities, the place and role of the philosophy of the technical direction in society and "on Earth". This also concerns fundamental changes in the character of technical philosophers. And here we are talking about the future sources of life, the existence of man himself and all humanity.

All this rests on a problem widely discussed by philosophers, namely, the origins of the problem of human technical activity as the origins of creativity in the technical field. The emergence of modern technology is associated with the manifestation of creativity, search and the formation of some fundamental traits of human beings. Here we are talking about the genesis of technology and intelligent man, which lead to the most ancient times of human history.

From numerous scientific studies it is clear that thinking (a phenomenon of a

living organism) is characteristic of a relatively large number of representatives of the animal world, in particular higher animals, mammals and all vertebrates. This ability was generously gifted to our distant ancestors, the *hominids*, who later became *Homo Sapiens* (an understanding, reasonable person). Along with that characteristic feature, namely, in thinking, man was fundamentally different (and is now different) from other thinking animals in that he has a completely unique ability to form ideas, plans and translate them into objects.

Man has the unique ability to materialize his thinking and thereby become a being not only thinking, but also transforming. Any action of man and society is associated with transformation: whether we are talking about simple natural material or about complex human and social relations. Every human civilization that uses the philosophy of technical translation is based on this principle of transformation. Here, not without reason, we can talk about the “technical civilization” of ants, bees, termites and other living beings.

As previously discussed, it can be pointed out that the high ethical and moral position of a person is both social and political, and a highly moral engineer is not at all outside of these positions. We can only talk about what position he chooses and what moral principles are closer to him. In the formation of these attitudes, the philosophy of translation technology and philosophy in general play a large role.

References

1. Гайдеггер М. Буття і час/ Гайдеггер М. ; [пер. з нім. В.В. Бібіхін]. Харків: "Фоліо" (Philosophy). 2003. С. 503
2. Dessauer, F. (1933). Philosophie der Technik. Das Problem der Realisierung (3rd ed.). Bonn: Friedrich Cohen Verlag.
3. Kapp, Ernst Grundlinien einer Philosophie der Technik. Entstehungsgeschichte Zur der Kultur aus neuen Gesichtspunkten Herausgegeben von Maye, Harun und Scholz, LeanderPhilosophische Bibliothek. 2015. P. 675.

КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА КОРОТКОСТРОКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ НА ПРОФЕСІЇ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

*Пахомов І.В., старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України*

В умовах повоєнного відновлення України великого значення набуває комплексна система короткострокового прогнозування попиту на професії, яку здійснює Державна служба зайнятості. Її фахівцями були визначені низка професій та спеціальностей, які мають попит на ринку праці. Усі вони були включені до державної програми «Ваучер на навчання».

Ваучер – це документ, який дає право безоплатно здобути освіту за затвердженим переліком професій та спеціальностей. Вартість ваучера встановлюється в межах вартості навчання і не може перевищувати десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Поточна максимальна вартість його складає 26 840 грн. Оплачує ваучер Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Щоб отримати ваучер на навчання, необхідно подати заявку он-лайн або звернутися до найближчого Центру зайнятості.

Законодавством визначені категорії осіб, які мають право на отримання ваучера – громадяни, які мають професійно-технічну чи вищу освіту, незареєстровані в службі зайнятості та: вік яких становить 45 та більше років, а страховий стаж є не меншим 15-ти років; які були звільнені з військової служби та служби в органах внутрішніх справ у зв'язку із скороченням чисельності штату або за станом здоров'я до досягнення пенсійного віку, за наявності вислуги не менше 10 років, які не набули права на пенсію; звільнені з військової служби після

участі у проведенні АТО/ООС до досягнення пенсійного віку; внутрішньо переміщені особи за відсутності підходящої роботи; які у період дії воєнного стану отримали поранення внаслідок військової агресії; особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення свободи внаслідок збройної агресії проти України (ст. 30 Закону України «Про зайнятість населення»).

Тобто, отримати ваучер на навчання можуть категорії громадян, які мають певні заслуги перед державою, і які завдяки здобуттю професійної (професійно-технічної) або вищої освіти можуть стати більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Механізм видачі ваучерів на навчання регламентуються «Порядком видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян на ринку праці», який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 207 від 12.03.2013 року. Згідно цього Порядку, зарахування особи на навчання на підставі ваучера здійснюється закладами освіти. Договір про навчання укладається між закладом освіти та особою протягом 90 днів після видачі ваучера.

Перелік професій, спеціальностей, для навчання за якими може бути виданий ваучер, затверджується Наказом міністерства економіки України № 2040 від 11.04.2023 року. Таких професій та спеціальностей нараховується 123. Серед них переважають робітничі професії, які потребують професійної (професійно-технічної) освіти (55%). Спеціальностей, які потребують вищої освіти, значно менше, і серед них переважають технічні, інженерні (45%). Перелік цих професій та спеціальностей не випадковий: вони є найбільш потрібними на ринку праці, більшість вакансій у Службі зайнятості населення саме з них.

Серед робітничих професій переважають кваліфіковані робітники промислової галузі: «верстатник», «газорізальник», «електрогазоварник», «електромонтер», «зварник», «монтажник», «налагоджувальник та оператор верстатів», «слюсар», «столяр», «токарь» та «фрезерувальник».

Також ваучер можна отримати на здобуття професій, пов'язаних з

транспортною сферою: «водій», «дорожній робітник», «машиніст», «монтер колії», «оглядач вагонів», «помічник машиніста», «провідник», «регулювальник швидкості руху вагонів», «складач поїздів» та «черговий по переїзду».

В умовах повоєнної відбудови України великого значення набувають будівельні професії, на здобуття яких також можна отримати ваучер: «бетоняр», «лицювальник-плиточник», «маляр», «муляр», «покрівельник» та «штукатур»; а також професії, пов'язані зі сферою обслуговування: «взуттьовик», «закрійник», «кухар», «кондитер», «кравець», «оператор котельні», «охоронник», «продавець», «прийомоздавальник вантажу», «комірник» та «швачка». Деякі зі спеціальностей сфери обслуговування можна здобути у закладах вищої освіти: «туризм і рекреація», «маркетинг» та «підприємництво та торгівля».

У зв'язку з необхідністю відродження сільського господарства України ваучер також можна отримати на деякі з них: «бджоляр», «плодоовочівник» та «тракторист». Крім того, ваучер надається також на спеціальності: «агрономія», «біотехнології» та «ветеринарна медицина», «технологія виробництва і переробки продукції тваринництва», «харчові технології», які можна здобути у закладах вищої освіти.

Спеціальностей, які передбачають здобуття вищої освіти за ваучером, також досить багато (45% з усіх професій та спеціальностей).

Більшість з них пов'язані з інженерно-промисловими спеціальностями, які можна здобути у закладах вищої освіти: «автоматизація», «автомобільний та залізничний транспорт», «гірництво», «деревообробні та меблеві технології», «електроенергетика», «електротехніка та електромеханіка», «енергетичне машинобудування», «мікро- та наносистемна техніка озброєння та військова техніка» та «теплоенергетика».

Також великого значення набувають спеціальності, пов'язані з діджиталізацією: «комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка», «інженерія програмного забезпечення», «інформаційні системи та технології»,

«кібербезпека та захист інформації», «комп'ютерні науки» та «системний аналіз».

В умовах повоєнного відновлення України особливої актуальності набувають будівельні спеціальності, на здобуття яких також можна отримати ваучер: «архітектура», «будівництво», «геодезія та землеустрій», «дизайн» та «менеджер (управитель) житлового будинку (групи будинків)»,

Велике значення мають і педагогічні спеціальності, які дозволяють формувати компетентності здобувачів освіти. Тому ваучер надається на наступні педагогічні спеціальності: «дошкільна освіта», «середня освіта» («вчитель математики», «вчитель фізики», «вчитель хімії», «вчитель української мови і літератури»), «професійна освіта» (за спеціалізаціями) та «фізична культура і спорт».

Враховуючи напружений психологічний стан та необхідність вирішення соціальних проблем більшості населення України, ваучер також надається на здобуття спеціальності «психологія» та «медична психологія», «соціальна робота» та «соціальне забезпечення».

Погіршення стану здоров'я значної частки громадян України потребують покращення системи медичного обслуговування, тому ваучер надається на здобуття професії «медична сестра» та «екстрений медичний технік», а також на здобуття спеціальностей: «медицина», «медсестринство», «терапія та реабілітація», «фармація», «технології медичної діагностики та лікування». В наш час важко переоцінити необхідність цивільної безпеки населення України, тому ваучер передбачено також для здобуття спеціальності «цивільна безпека».

Також на сайті Міністерства освіти і науки України міститься перелік закладів освіти, які мають право здійснювати діяльність на рівнях вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, для навчання в яких може бути виданий ваучер.

Одним з них є Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, який надає можливість

здобуття вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» за спеціальністю «Психологія».

Таким чином, отримання ваучеру на здобуття освіти дозволяє низці категорій громадян України здобути безкоштовну професійну (професійно-технічну) або вищу освіту за професіями та спеціальностями, конкурентоспроможними на ринку праці України.

ІНТЕГРАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

*Переверзєва О.В., концертмейстер кафедри теорії і методики музичної освіти
та хореографії Мелітопольський державний педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького*

Актуальність обраної теми пояснюється певними змінами в професійній діяльності концертмейстерів в умовах дистанційної освіти. Перехід до онлайн освіти з використанням сучасних Інтернет-технологій призвів до певних проблем у системі вищої освіти. Онлайн-освіта вимагає нових підходів до організації практичних занять, індивідуальних завдань, потребує приділяти більше уваги самовдосконаленню та самоосвіті. З'явилися нові форми і методи роботи зі застосуванням інноваційних технологій. На практичних заняттях з «Хорового диригування» і «Хорового класу» в умовах дистанційного навчання у викладача виникають труднощі в показі диригентських жестів, в відтворенні художньо-виконавської інтерпретації задуму композитора. Тому роль концертмейстера в навчальному процесі є необхідною і може бути досить вагомою. Концертмейстер на практичних заняттях в умовах дистанційної освіти – рівноправний учасник навчального і педагогічного процесу. Дослідження проблеми професійної діяльності концертмейстера в умовах дистанційного навчання має теоретичне і

практичне значення та заслуговує на особливу увагу. В тезах надано деякі пропозиції щодо професійної діяльності концертмейстера в умовах дистанційної освіти на практичних заняттях з «Хорового диригування» та «Хорового класу».

Останнім часом в Інтернеті з'являються публікації, де обговорюються питання впливу дистанційного навчання на освітній процес. Надаються пропозиції що до роботи викладачів в дистанційному режимі. Пропонуються нові форми та методи професійної роботи вчителів. Лузан О.В. і Самолюк В.М. розглядають специфіку роботи концертмейстера в умовах дистанційного навчання [1]. Бондаренко А. досліджує проблеми та перспективи дистанційної освіти у формуванні музикантів-виконавців, зупиняється на проблемі іміджу сучасного педагога [2]. Васильєва Л. висвітлює досвід формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання [3]. Видаються нові «Методичні рекомендації» з використанням досвіду роботи викладачів в умовах дистанційного навчання. Пономарьов Л.М. в методичній доповіді досліджує сучасні вимоги до професійної роботи концертмейстера [4]. Публікації що до роботи концертмейстера в умовах дистанційної освіти з використанням інноваційних технологій на практичних заняттях з «Хорового диригування» і «Хорового класу» не було знайдено.

Тези присвячені удосконаленню навичок концертмейстера щодо проведення практичних занять з «Хорового диригування» та «Хорового класу» в умовах дистанційної освіти; формуванню умінь роботи концертмейстера з музичним програмним забезпеченням; інтеграції традиційних та інноваційних методів роботи.

На сайті «Вища освіта» зазначено: «Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі» [5].

Розглянемо пропозиції щодо професійної діяльності концертмейстера в

умовах дистанційної освіти з використанням інноваційних технологій. Концертмейстер, за згодою з викладачем, може створювати конференції для практичних занять з освітньої компоненти «Хорове диригування» і «Хоровий клас» на платформі BigBlueButton [6] чи Zoom [7]; повідомляти всіх учасників про дату і час конференції. Ця задача не складна, але теж потребує часу.

Концертмейстер повинен мати всі контакти здобувачів освіти для надання необхідної інформації. Також концертмейстер повинен бути не тільки професійним і чутливим піаністом-ансамблістом, а ще й педагогом-вихователем. Від його поведінки, душевного та емоційного настрою в багатьох випадках залежить емоційний стан і душевна рівновага здобувача освіти, загальний рівень його зосередженості і творчої мобілізованості. Концертмейстер з однаковою мірою довіри може розмовляти і зі здобувачами освіти, і з викладачами, він виявляється своєрідною проміжною ланкою між ними, здатною встановлювати атмосферу більшого взаєморозуміння і спокійної доброзичливості. Здобувачі освіти охоче йдуть на відвертість з концертмейстером, тому що певною мірою це більш безпечно: концертмейстер сам не виставляє їм оцінок, не підводить підсумки семестру або року, не вирішує таким чином їх долю. Але він може допомогти педагогу краще зрозуміти здобувача освіти, пояснити причини можливих негараздів і допомогти становленню об'єктивнішого, зваженого ставлення до нього. Епізодичне коректне втручання концертмейстера в хід заняття може бути надзвичайно корисним і ефективним.

Отже, емоційний стан всіх учасників освітнього процесу дуже важливий для успішного навчання, для засвоєння освітньо-професійних програм. Тому до кожного здобувача освіти повинен бути індивідуальний підхід. Концертмейстер, володіючи високою професійною культурою, здатний надавати здобувачам освіти дійсно дуже серйозну допомогу, домагаючись разом з ними якісного виконання будь-яких деталей художнього твору. В цьому випадку концертмейстер виступає як другий педагог, повноправний «співавтор» навчального процесу.

Концертмейстер може допомагати викладачу формувати «Індивідуальні робочі програми» здобувачів освіти. Для цього можна виконати пошук в інтернеті електронних збірників дитячих пісень, опрацювати електронні підручники на сайті «Інститут модернізації змісту освіти» [8], підготувати партитури шкільних пісень за програмою загальноосвітніх навчальних закладів та створити картотеку шкільних пісень. Звичайно пошук шкільних пісень – це індивідуальна робота здобувача освіти, але якщо виникли труднощі в цьому питанні, то можна запропонувати партитуру шкільної пісні з картотеки концертмейстера, або надати посилання на електронний підручник чи збірник пісень.

На практичному занятті концертмейстер може використовувати фонотеку хорових творів. Відеофайли хорових творів можна зберігати на YouTube каналі [9]. Якщо є декілька варіантів виконання хорового твору, можна послухати всі варіанти, а потім обговорити, який варіант сподобався більше і чому. Тобто вчити критично мислити і висловлювати свою думку. Для виготовлення аудіофайлів пропонуємо використання аудіоредактора Audacity [10], який є безкоштовний. Audacity – вільний багатоплатформений редактор звукових файлів, орієнтований на роботу з декількома доріжками. Дозволяє виконувати такі функції, як редагування звукових файлів (Ogg Vorbis, FLAC, MP3 і WAV), запис, оцифрування звуку, зміна параметрів звукового файлу, накладення треків і застосування ефектів (наприклад, приглушення шуму, зміна темпу і тону).

На практичному занятті концертмейстер може використовувати функцію «демонстрація екрану» для показу партитури хорового твору. Пропонуємо підготувати картотеку партитур хорових творів, або виконати роботи з оцифрування хорових партитур за відсутності їх в інтернеті та за наявності в паперовому вигляді.

Концертмейстер може виконувати роботи з адаптації партитури музичного твору для роботи з хоровим колективом за допомогою графічного редактора (GIMP [11], Krita [12], Paint.NET [13]). Наприклад, пропонуємо використовувати

редактор GIMP. GIMP є високоякісним додатком для фоторетуші та дозволяє створювати оригінальні зображення, є платформою для створення потужних та сучасних алгоритмів обробки графіки вченими та дизайнерами. Ми використовуємо малу частину можливостей графічного редактора для нарізки та компонування хорової партитури.

Концертмейстер може виконувати роботи з адаптації партитури хорового твору для полегшення гри на інструменті з використанням нотних редакторів (MuseScore [14], Sibelius [15]). Пропонуємо нотний редактор MuseScore, тому що він простий в застосуванні, має професійний нотний редактор, введення даних за допомогою MIDI клавіатури, відкритий код, експорт в різні формати файлів і є безкоштовний.

На практичному занятті можна використовувати додаткові програмні засоби для вивчення хорових творів (Virtual Piano Keyboard [16], Online metronome [17]). Віртуальне піаніно ідеально підходить, коли немає в наявності справжньої клавіатури або якщо фортепіано чи клавіатура не розташовані поруч із комп'ютером. Онлайн-клавіатура фортепіано імітує справжню клавіатуру фортепіано з 88 клавішами клавіатури (п'ять октав), має педаль, представлення нот в системі ABC або DoReMe, зміну масштабу та повноекранний режим. Також на практичних заняттях пропонуємо використання: електронного метроному, за допомоги якого можна визначати темп шляхом точного відліку тривалостей музичного метру; графічного редактору для зображення диригентських схем та засобів музичної виразності (Microsoft Paint [18]).

Для успішного навчання здобувачів освіти необхідний пошук в інтернеті чи виготовлення необхідних медіа метеріалів для практичних занять з освітнього компонента «Хорове диригування» і «Хоровий клас» та розміщення їх на сайті дистанційної освіти МДПУ [19] в розділі «Контент для концертмейстерів». Концертмейстер також може робити відео, аудіо та фотофіксацію практичних занять, заліків та іспитів.

Таким чином, в наш час в умовах економічних відносин і жорсткої конкуренції на ринку праці особливе значення мають знання, навички та досвід. Фахівець ХХІ століття – це людина, яка вільно володіє сучасними інформаційними технологіями, постійно підвищує і вдосконалює свій професійний рівень, що значно розширює можливості самореалізації і сприяє кар'єрному росту. В умовах дистанційної освіти виникає необхідність модернізувати форми та методи роботи концертмейстера на практичних заняттях. Концертмейстер має постійно удосконалювати навички професійної роботи щодо проведення практичних занять з «Хорового диригування» та «Хорового класу» за допомоги сучасних технологій; удосконалювати уміння роботи з музичним програмним забезпеченням; інтегрувати традиційні та інноваційні методи роботи на практичних заняттях з «Хорового диригування» та «Хорового класу». Це є запорукою ефективного засвоєння освітньо-професійних програм здобувачами освіти в умовах дистанційного навчання.

Список використаних джерел:

1. Лузан О.В., Самолюк В.М. Специфіка роботи концертмейстера в умовах дистанційного навчання. URL: http://isp.poippo.pl.ua/issue/view/2522-9729-2020-6%28195%29/pdf_123
2. Бондаренко А. Дистанційна освіта музикантів-виконавців: проблеми та перспективи. URL: http://isp.poippo.pl.ua/article/view/202243/pdf_55
3. Васильєва Л. Досвід формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/7-3.pdf>
4. Пономарьов Л.М. Сучасні вимоги до професійної роботи концертмейстера. URL: <https://naurok.com.ua/suchasni-vimogi-do-profesiyno-roboti-koncertmeystera-237754.html>

5. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном “Вища освіта”. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro>
6. Офіційний сайт BigBlueButton. URL: <https://bigbluebutton.org/>
7. Офіційний сайт Zoom. URL: <https://zoom.us/>
8. Офіційний сайт “Інститут модернізації змісту освіти”. URL: <https://lib.imzo.gov.ua>
9. Офіційний сайт YouTube. URL: <https://www.youtube.com/>
10. Офіційний сайт аудіоредактора Audacity. URL: <https://www.audacityteam.org/>
11. Офіційний сайт графічного редактора GIMP. URL: <https://www.gimp.org/>
12. Офіційний сайт графічного редактора Krita. URL: <https://krita.org/>
13. Офіційний сайт графічного редактора Paint.NET. URL: <https://www.getpaint.net/>
14. Офіційний сайт нотного редактору MuseScore. URL: <https://musescore.com/>
15. Офіційний сайт нотного редактору Sibelius. URL: <https://www.avid.com/sibelius>
16. Virtual Piano Keyboard. URL: <https://www.onlinepianist.com/virtual-piano>
17. Online metronome. URL: <https://metronom.us/ru/>
18. Microsoft Paint. URL: <https://www.microsoft.com/uk-ua/>
19. Центр освітніх дистанційних технологій МДПУ імені Б. Хмельницького. URL: <https://dfn.mdpu.org.ua/>

ПІДТРИМКА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Перелигіна М.Р., здобувачка вищої освіти Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

Леонова Н.В., кандидатка філологічних наук, доцент кафедри методики
викладання соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Досліджувана проблема інклюзивне освіти - синтезом, способів і засобів для спільного навчання, умов виховання та гармонійного розвитку здобувачів вищої та середньої освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей є актуальною проблемою досліджень сучасних соціології та педагогіки.

Понад 20 років тому в Україні створили оригінальний проект із соціальної адаптації та інтеграції у соціум людей із особливими потребами використовуючи їх навчання у загальноосвітніх закладах. Із цього часу у нашій державі продовжується полеміка, як саме залучити таких осіб у загальний навчальний процес. В Україні в інклюзивних класах чи студентських групах можуть навчатися до 30 осіб, троє з яких мають особливі потреби. Під час навчання поряд може бути асистент, який буде підтримувати під час навчання та на перерві особу з особливими потребми. Зокрема, доведено що велика кількість заходів з метою впровадження інклюзивного навчання в Україні відбулися, у 2015-2016 рр.

Таким чином, у закладах професійної (професійно-технічної) та вищої освіти кожна людина може показати свою індивідуальність. Стратегія планування інклюзії закладів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти є не просто сумою якихось пропозицій зі здійснення у закладах освіти додаткових дій та ініціатив по відношенню до здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, у ній розкриваються способи позитивної зміни закладів професійної (професійно-

технічної) та вищої освіти відповідно до інклюзивних цінностей. Інклюзія починається з того, що визнається наявність відмінностей між здобувачами освіти. Під час розвитку інклюзивного підходу до навчання такі відмінності враховуються і є основою освітнього процесу. Враховуючі такі зміни Міністерству освіти та науки можуть також слід впровадити істотні зміни в освітньому середовищі. Потрібно професійно пропагувати толерантне ставлення до особливих дітей і молоді.

Певний період історій педагогіки у світовій спільноті досліджується питання інклюзивної освіти та її розвитку. Зокрема, проаналізуємо як саме створити навчальне середовище для людей із особливими потребами, які існують потреби учнів. Сполучені Штати, Ізраїль, Франція та Німеччина це країни, що прагнуть забезпечити рівноправні можливості для освіти людей з особливостями. Наприклад, у США довго займаються цими питаннями. У них є закон про освіту осіб із вадами розвитку, який призвів до різноманітних підходів навчання, а саме індивідуальний план навчання учня, також модель спільного навчання, які поєднують основну та спеціальну освіту. В Ізраїлі підхід до навчання полягає у тому, що людей з ООП інтегрують у загальні класи, якщо це можливо. Також вони надають можливість педагогічного розвитку для вчителів та фінансування додаткового персоналу для допомоги учням із вадами. У Франції методологія навчання полягає в інтегруванні учнів і розвиток навчальних закладів саме для учнів з більш важкими вадами. Педагогічні методи Німеччини передбачають тісну співпрацю між загальноосвітніми школами та центрами спеціальної освіти. Незважаючи на певний прогрес у цих країнах, прогалини все одно присутні.

Наразі перевагами інклюзивного навчання є, усунення бюрократичних перешкод у системі освіти людей з особливими освітніми потребами. Люди з особливими освітніми потребами отримують можливість соціалізації, розвитку своїх інтересів і талантів і подальшої інтеграції у суспільство, вступу до професійних і вищих закладів освіти. Люди з особливими освітніми потребами

мають змогу налагодити дружні стосунки з колегами, а ті в свою чергу отримують можливість сприймати та толерантно поводитись до людей із особливостями. Для педагогів - це можливість опанувати нові методики навчання та розвинути їх співвідносно з навчальними робочими програмами.

Отже, проаналізувавши різні джерела інформації зазначаємо, що заклади освіти намагаються розвиватися та використовувати інноваційні технології, методи на місці та надавати освіту людям з особливими потребами. Таким чином переважна кількість нових педагогічних методик і навчальних планів за допомогою яких люди з особливостями можуть отримувати професійну і вищу освіти.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна освіта за кордоном. URL : <https://schoolnavigator.com.ua/uk/posts/inkliuzyvna-osvita-za-kordonom>
2. Інклюзивна освіта в Україні: засади та розвиток URL : <https://buki.com.ua/news/inkluzyvna-osvita/>
3. Інклюзивне навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
4. Інклюзивна освіта. URL: <https://kvpu.com.ua/inklyuzivna-osvita/>

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ

Перепада Л.М., методист відокремленого структурного підрозділу
«Нікопольський фаховий коледж Дніпровського державного аграрно-економічного університету»

На засіданні Верховної Ради України 12 січня 2023 року зроблено важливий крок на шляху законодавчого врегулювання системи освіти дорослих – розглянуто та прийнято у першому читанні проект Закону України «Про освіту

дорослих» (реєстраційний № 7039), який розробила робоча група при Міністерстві освіти і науки України.

Законопроект визначає правові, організаційні та економічні засади функціонування і розвитку системи навчання та освіти дорослих в Україні, створює умови для ефективної співпраці всіх заінтересованих сторін з метою реалізації права дорослої особи на навчання впродовж життя для задоволення її особистісних потреб з урахуванням пріоритетів суспільного розвитку та запитів економіки.

Загалом проект закону враховує досвід і основні рекомендації Європейського Союзу з питань розвитку освіти впродовж життя та освіти дорослих, а також вітчизняні напрацювання з цього питання.

Також триває міжнародна освітня ініціатива Ukraine Global Faculty для українських студентів, аспірантів та викладачів.

Попередником сучасних уявлень про неперервну освіту вважається Я.Коменський, який відзначав, що кожний вік людини підходить для навчання і в людини в житті взагалі немає іншої мети, окрім навчання.

Поняття «андрагогіка» було введене вперше німецьким істориком педагогіки Олександром Каппом в 1833 для позначення науки, яка займається проблемами освіти дорослих.

Андрагогічна теорія навчання дорослих виходить з того, що мета сучасного підходу до освіти полягає у сприянні розвитку та збагаченні цілісної особистості, прояву її самобутності, актуалізації та здібностей. Вона об'єднує знання про специфіку навчання дорослої людини з урахуванням її віку, освітніх та життєвих потреб, реальних можливостей, індивідуальних особливостей і досвіду, психіки і фізіології. Андрагогічна наука вивчає зміст, форми, методи та засоби організації навчання дорослих людей з метою його полегшення, вдоволення освітніх потреб, підвищення операціональності отриманої освіти під час вирішення життєвих проблем, досягнення індивідуальних цілей, самореалізації особистості [2].

Навчання впродовж життя є способом й умовою ефективної життєдіяльності людини. Розвиток системи і змісту навчання в сучасному світі відбувається в контексті глобальних освітніх тенденцій, серед яких найбільш помітними є масовість освіти та її неперервність як нова якість; значущість освіти для індивіда й суспільства; орієнтація на активне опанування людиною способів пізнавальної діяльності; адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтація навчання на особистість, забезпечення можливостей її саморозвитку [2].

Роль викладачів у навчанні дорослих полягає і в тому, щоб створити атмосферу взаємоповаги, співробітництва, толерантності і свободи самовираження, заохочення відвертості, стимулювання зацікавленості у розвитку дорослого.

Особливих підходів потребує управління професійним навчанням дорослих, одним з яких є використання управлінських інноваційних технологій.

Управлінські технології - це сукупність дій щодо вибору доцільних процедур (методик), що співвідносяться з характерними для управління технологічними ситуаціями. Виконання цих процедур і здійснення впливів забезпечує перетворення, переведення соціально-педагогічної системи в бажаний стан. Методами вирішення проблемної ситуації, засобами управлінських технологій є: реагування на ситуацію; пошук аналогічних станів; дослідження стану; вибір процедур перетворення в даній ситуації. Основна функція управлінських технологій полягає в забезпеченні наукового та функціонального взаємозв'язку процесу управління з конкретними функціями, а саме: планування, організації, мотивації і контролю тощо [1].

Як свідчить аналіз літературних джерел, в освіті дорослих найбільш поширені такі технології навчання [2]:

- структурно-логічні (задані) технології, що являють собою поетапну організацію постановки завдань навчання, вибору способів їх розв'язання,

діагностики й оцінки одержаних результатів;

- комп'ютерні технології, пов'язані із застосуванням інформаційних, тренінгових, розвивальних і контрольних навчальних програм різних типів, а також електронних підручників;

- тренінгові технології, пов'язані з відпрацюванням визначених алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання типових завдань в ході навчання (тести і практичні вправи);

- дистанційні освітні технології, спрямовані на підвищення ефективності взаємодії викладача і тих, хто навчається, що забезпечується пересилкою навчально-методичних матеріалів електронною поштою; організацією безпосереднього спілкування за допомогою форумів, інтернет-пейджерів і відеоконференцій; віддаленим виконанням практичних робіт; поточним контролем засвоєння знань в онлайн-режимі.

Необхідно акцентувати увагу на певних вимогах до особистісно орієнтованих технологій в освіті дорослих [3]:

- навчальний матеріал має забезпечувати виявлення змісту суб'єктного досвіду дорослого, зокрема досвід його попереднього навчання;

- виклад матеріалу у підручнику (або педагогом) має бути спрямованим не лише на розширення обсягу знань, структурування, інтегрування, узагальнення предметного змісту, а й на постійне перетворення набутого суб'єктного досвіду кожного дорослого;

- у процесі навчання необхідне узгодження суб'єктного досвіду дорослих із науковим змістом здобутих знань;

- активне стимулювання дорослих до самооцінної освітньої діяльності, зміст і форми якої мають забезпечувати кожному можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження під час оволодіння знаннями;

- конструювання та організація навчального матеріалу, який дає можливість дорослому вибирати його зміст, вид та форму у розв'язанні завдань;

- виявлення та оцінка способів навчальної роботи, якими користується дорослий учень самостійно, стабільно, продуктивно;
- необхідність забезпечення контролю, оцінювання не лише результату, а головним чином процесу учіння;
- освітній процес має забезпечувати побудову, реалізацію, рефлексію, оцінку учіння як суб'єктної діяльності [1].

Організація педагогічного процесу у межах технологій навчання для дорослих потребує максимальної гнучкості, індивідуалізації навчання, посилення акценту на самонавчання. Технології навчання в освіті дорослих за своєю сутністю мають бути адаптивними, що передбачає узгодження всіх складових (цілей, змісту, методів, способів, засобів навчання, форм організації пізнавальної діяльності учнів, діагностики результатів та ін.), інтерактивність гнучкої системи різнорівневого навчання із урахуванням основних когнітивних стилів, що дозволяє учням успішно навчатися в адаптивному режимі.

Список використаних джерел

1. Сучасні технології освіти дорослих: посібник / [О.В. Аніщенко, Л.Б. Лук'янова, С.В. Зінченко та інші]. Київ, 2013. 251 с.
2. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. Київ : Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2014. 108 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібн. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

ФУНКЦІЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Печариця Ю.С., здобувачка вищої освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,

Леонова Н.В., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри методики викладання соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Наразі стверджуємо, що професійне спілкування в сучасному світі відіграє ключову роль у взаємодії між людьми в різних сферах діяльності. Зокрема, мова у якій відбувається таке спілкування, має свої особливості та функції, що визначають його ефективність та високі досягнення. Розглянемо основні функції мови професійного спілкування та їх важливість для успішного виконання професійних завдань як актуальну проблему сучасних наукових досліджень.

Інформаційна функція

«Однією з ключових функцій мови професійного спілкування є передача інформації. У професійному оточенні чіткість та точність інформації визначають успіх виконання завдань. Мова має бути структурованою та лаконічною, забезпечуючи точне розуміння інших учасників комунікації.»

Маніпулятивна функція

Професійне спілкування також передбачає наявність маніпулятивної функції, що полягає в здатності впливати на цільову аудиторію, її погляди, подальші рішення. Ефективність зазначеної функції полягає у професійному вмінні використовувати переконливі аргументи, створювати довірливі директ-відносини та професійно вести перемовини.

Експресивна функція

Мова професійного спілкування відображає особистість та емоційний стан говорячого. Експресивна функція використовується для вираження почуттів,

думок та поглядів. У професійному контексті важливо вміти виражати свої ідеї чітко та адекватно.

Регулятивна функція

Отже, мова у професійному спілкуванні виконує також і регулятивну функцію, що полягає у різних методах становлення порядку кодифікації правил і стандартів. Таким чином це є важливими умовами ефективного координування роботи команди, управління проектами та досягнення поставленої мети .

Соціалізаційна функція

«Професійна мова допомагає в інтеграції новачків у колектив, передає корпоративні цінності та створює сприятливий клімат для спільної діяльності. Спілкування в професійному середовищі сприяє формуванню позитивного колективного досвіду.»

Мова професійного спілкування виконує низку важливих функцій, що визначають успіх комунікації в професійній сфері. Інформаційна, маніпулятивна, експресивна, регулятивна та соціалізаційна функції сприяють ефективній взаємодії та досягненню спільних цілей. Усвідомлення цих функцій дозволяє підвищити рівень професійної компетентності та досягти більшого успіху в роботі.

Список використаних джерел:

1. Гриценко Т.Б. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 624 с.
2. Марусич Н.Ю. Українська мова (за професійним спрямуванням). Культура фахового мовлення: методичний посібник. 2012. URL: https://umanpedcollege.at.ua/SR/DO/I/UMZP/materiali_zanjata_posibnikom_marusich_n.j.pdf
3. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
4. Плотницька І.М. Ділова українська мова. Навчальний посібник. 3-тє видання. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 256 с.

5. Шевчук С. Українське ділове мовлення: Навч. посіб. Київ : Літера, 2000. 480 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ РЕСУРСІВ ПІД ЧАС ОНЛАЙН НАВЧАННЯ

Пономарьова А., здобувачка вищої освіти Горлівського інституту іноземних мов Державного вищого навчального закладу «ДДПУ»

Науковий керівник - Єфімов Д.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики викладання Горлівського інституту іноземних мов Державного вищого навчального закладу “ДДПУ”

У сучасному світі все більше стає актуальним питання онлайн навчання. На питання чому так відбувається відповідь проста – час минає, новітні технології удосконалюються, і тому вибір багатьох людей направлений саме на онлайн навчання. Дана робота буде містити декілька факторів, чому саме онлайн навчання набирає популярності в наш час та які цифрові інструменти ми можемо використовувати саме для онлайн – навчання.

І найперший пункт – це зручність та економія часу. Як на мене, то набагато зручніше приєднуватися до всіх конференцій, уроків саме онлайн. Це не займає багато часу, порівняно з тим, скільки часу потрібно щоб дістатися до школи/роботи і т.д. Другий пункт – це можливість розвивати в дітей сучасні навички володіння комп’ютером, телефоном, застосування різних програм та спосіб їх використання. Але не потрібно забувати, що є також певні мінуси онлайн – навчання:

- Технічні моменти (проблеми зі зв’язком, інтернетом).

- Певна неефективність від занять, але ж при наявності в дитині зацікавленість до предмету, увімкнена камера та плідна праця на уроці приведе до приголомшливого результату).

Використання цифрових та інтерактивних ресурсів стає важливим аспектом освіти, розширюючи можливості студентів та надаючи нові інструменти для активного навчання. Всі ми знаємо, що онлайн уроки зазвичай проводяться на таких платформах, як Zoom, Google Meet, але б хотілося розширити цей список за допомогою наступної таблиці:

Призначення	Приклади
Проведення відеоуроків	Zoom, Google Meet, Skype, Microsoft Teams, Cisco Webex Meetings, Loom
Організація спілкування через месенджери	Viber, WhatsApp, Telegram, Slack
Організація та керування навчальною груповою роботою	Microsoft Teams, Granatum, TrainingSpace
Залучення та проведення опитувань	Kahoot!, Socrative, Plickers, Quizizz, Quizalize, Mentimeter
Організація спільної роботи з документами	Notion, Google Workspace for Education, Microsoft Office 365
Інструменти для візуалізації	Visme, Easel ly, Google Charts, Piktochart, Venngage, Canva
Інструменти для опитування	Classtime, Mentimeter, Kahoot!, Poll Everywhere, Google Forms, Microsoft Forms, EDpuzzle, ClassMaker, платформа «На урок»
Інструменти для створення презентацій	Prezi, Moovly, Emaze, Beautiful.ai, Google Slides, Sway, Haiku Deck
Інструменти для створення ментальних карт	XMind, Mindmeister, Coggle, WiseMapping, FreeMind, Spider Scribe, Mindomo
Інструменти для створення стрічок часу	Timeline JS, Tiki-Toki, TimeToast, Histropedia, Sutori
Інструменти для створення хмари слів (терів)	WordArt, Tagxedo, Wordle i Wordclouds
Віртуальні цифрові дошки	Google Jamboard, WikiWall, Tutorsbox, Glogster, Dabbleboard, Twiddla, Scribblar, Padlet, Educreations, Popplet, Miro, Twiddla
Інструменти для створення інтерактивних вправ	LearningApps, Etreniki, Міксике, Jigsawplanet, rebus1.com

В наявній таблиці ми бачимо увесь перелік ресурсів, програм та сайтів, за допомогою яких ми можемо здійснювати якісне онлайн навчання.

До платформ, де ми можемо проводити відеоуроки, я б додала таку - Discord. Цей застосунок набирає популярності не тільки серед дітей, які люблять ігри, а також для проведення занять.

Окремо хочу виділити таку платформу, як *Google Classroom*. Ця платформа дозволяє нам контролювати кількість домашніх завдань, виконаних в класі,

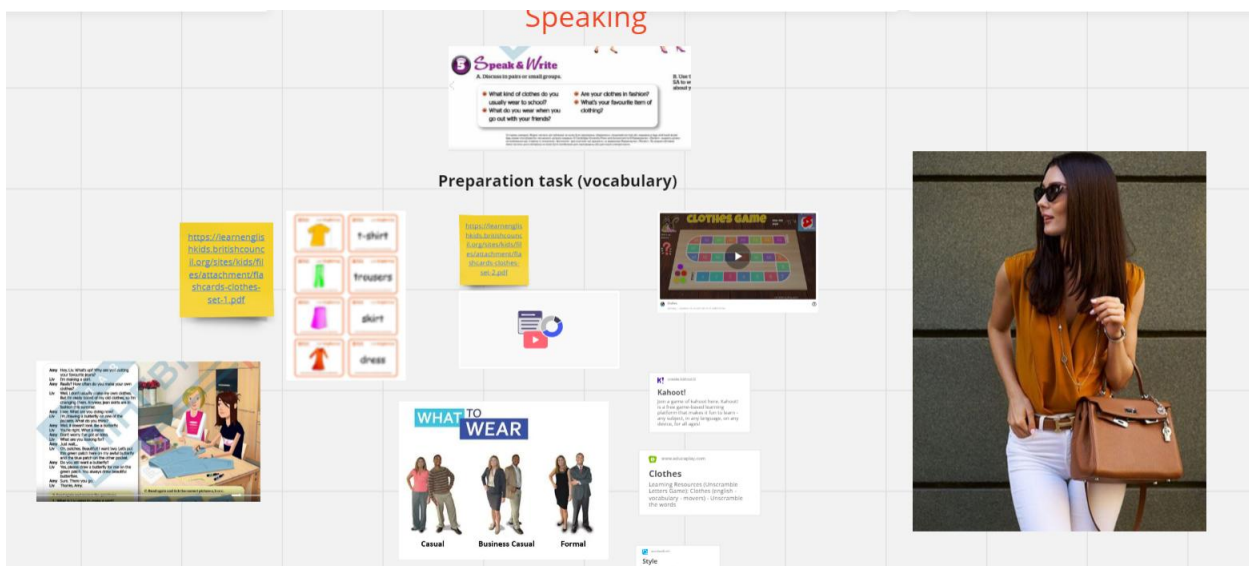
перевірка класних робіт, а також певна активність на одному з наступних сайтів.

Наступний крок – це інтерактивні ресурси та сайти. Як вказано в таблиці, їх безліч. Але хочу виділити два основних сайти, які дітям дуже подобається. І 1 сайт – Kahoot. Це неймовірний застосунок, який подобається як і дітям, так і дорослим. На цьому сайті можна знайти безліч цікавих тестів, вікторин, опитувань та все це буде у вигляді гри. 2 сайт – Wordwall, за допомогою якого також можна створювати різноманітні завдання та ігри.

Також, дуже важливу роль відіграє штучний інтелект. Усім нам відомий ChatGPT, який нам надасть відповідь на будь-яке запитання (але ж усю інформацію потрібно перевіряти). Як приклад, можемо використовувати наступні сайти, як: Copy AI, Midjourney, Kaiber.

І наступний крок – це уявна інтерактивна дошка, на якій ми можемо записувати будь-які записи, а також створювати неймовірно гарні уроки.

На практиці це виглядає так:

Під час вибору платформ, інструментів та ресурсів для організації онлайн - навчання необхідно звертати увагу на такі критерії:

- 1) відповідність поставленим навчальним цілям, тобто наскільки ресурс та онлайн-інструмент уможливіє досягнути очікуваних результатів навчання;
- 2) універсальність – необхідно скоротити кількість різних платформ, які

використовуються для навчання;

3) зрозумілість інтерфейсу для дітей різного віку;

4) доступність для дітей з особливими освітніми потребами;

5) можливість використовувати на пристроях з різними операційними системами;

6) безпечність – варто мінімізувати платформи, що збирають персональні дані дітей та педагогів.

Як висновок, розвиток інноваційних технологій, таких як розширена реальність та штучний інтелект, відкриває нові перспективи для ефективного та захоплюючого онлайн навчання та використання цифрових ресурсів стимулює співпрацю та взаємодію між студентами, розвиваючи навички комунікації та командної роботи.

Список використаних джерел

1. Гриневич Л., Ільч Л., Морзе Н та інші. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину : аналітична записка. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020.

2. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації / Упорядники : Коберник І., Звиняцьківська З. URL: <https://cutt.ly/gYiaWjR>

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З УЧНЯМИ, ЩО МАЮТЬ ВАДИ СЛУХУ

Пономарьова В.В., кандидатка педагогічних наук, директорка ДНЗ
*«Харківський регіональний центр професійної освіти поліграфічних
медіатехнологій та машинобудування»*,

Лупіка Т.О., методист ДНЗ *«Харківський регіональний центр професійної
освіти поліграфічних медіатехнологій та машинобудування»*

Дистанційне навчання – сукупність інформаційних технологій та методик викладання, які передбачають здобуття освіти без очної присутності здобувачів у закладі освіти. Дистанційна освіта дозволяє здобувачам освіти отримувати доступ до навчального матеріалу в будь-який зручний для них час.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти учнів з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Інклюзивна освіта в широкому сенсі передбачає створення рівних можливостей для всіх категорій дітей в Україні. Жоден з них не має відчувати себе іншим – це головне завдання інклюзії.

Відповідно до Положення про дистанційне навчання, навчання осіб із особливими потребами (у тому числі з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, психічними розладами) передбачає залучення додаткових технологій дистанційного навчання при здійсненні всіх видів підготовки, включаючи професійно-практичну, з урахуванням особливостей розвитку учнів (вихованців) [1].

У грудні 2015 року Україна ратифікувала основні міжнародні документи у сфері забезпечення прав дітей згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Передусім йдеться про статтю 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, в якій визначено обов'язок держави щодо реалізації інклюзивної моделі освіти, тобто створення такого предметно-просторового спеціального середовища, яке б дало змогу всім дітям бути однаково рівними учасниками навчального процесу в єдиному освітньому просторі відповідно до їхніх особливостей, потреб та можливостей [3].

Забезпечення рівного доступу до освіти для всіх громадян, у тому числі і для осіб з інвалідністю, є одним із найважливіших гуманітарних завдань. Це необхідна умова розвитку будь-якого демократичного суспільства, де забезпечуються права кожної людини, зокрема і право на освіту, і де кожен може відчувати свою причетність до громадських справ і затребуваність своїх дій. Незалежно від потреб та особливостей розвитку будь-якого громадянина держава зобов'язана забезпечити для нього можливість повністю реалізувати свій потенціал, приносити користь суспільству і стати його повноцінним членом [3, с. 5].

На сьогоднішній день освіта учнів з особливими освітніми потребами зіштовхнулася з певними труднощами – пандемія коронавірусу SARSCoV-2, а з 24 лютого 2022 року повномасштабне вторгнення рф в Україну. Це певний виклик і нові вимоги до забезпечення освітнього процесу, адже дистанційна освіта для таких учнів є новим і незрозумілим елементом навчання – учні не розуміють, що саме потрібно робити на онлайн-уроках: сидіти і слухати викладача чи дивитися в екран монітору.

Серед учнів з інклюзією значну групу складають діти з порушеннями слуху. Учень, який має важкі порушення слухового аналізатора, не має змоги самостійно навчитись розмовляти, тобто оволодіти звуковою стороною мовлення, оскільки він не чітко сприймає звукове мовлення, не має можливості отримати слухові

зразки, не контролює свою вимову, внаслідок чого виникає спотворене мовлення, усне мовлення не розвивається взагалі. Уміння спілкуватися з оточуючими – досить велика проблема для учнів з порушеннями слуху. Їх словниковий запас обмежений, а мова маловиразна. Втрата можливості усної комунікації найчастіше робить їх замкнутими і пасивними. Вони бояться вступати в контакт з оточуючими їх чуючими людьми, а це, в свою чергу, призводить до соціальної ізоляції.

Водночас в інклюзивному середовищі для учнів зі зниженим слухом відкриваються додаткові можливості щодо спілкування, мовленнєвого та загального розвитку, ефективної соціалізації, адаптації до реалій сучасного життя. Такі учні не ізолювані від здорових однолітків, а це може сприяти підвищенню рівня загальноосвітньої підготовки та розвитку комунікативних навичок; їхня увага та підтримка створюють умови для нормального психічного становлення й особистісного розвитку. Усе це сприяє кращій соціалізації та інтеграції в громаду [4].

Професійно-технічна освіта є складовою системи освіти України. Вона забезпечує здобуття громадянами професії відповідно до їх інтересів та здібностей, передбачає формування у громадян професійних умінь і навичок, необхідних для виконання певної роботи чи групи робіт тощо [5].

Професійне навчання для учнів, які мають вади слуху – це перш за все підвищення їхнього соціального статусу, можливість навчитися працювати, оволодівши певними навиками тієї чи іншої роботи. А для суспільства професійне навчання учнів з вадами слуху – це певною мірою розв’язання соціальних, зниження напруженості на ринку праці, підвищення суспільної продуктивності та сприяння до інтеграції цих учнів у суспільство.

Професійне навчання є одним із заходів професійної реабілітації. Питання навчання осіб з порушенням слуху пов’язані із сучасним розумінням особистісного розвитку дітей цієї категорії. Головна проблема для таких учнів –

отримання інформації в тому ж обсязі, що й решта учнів. Найкраще, аби учням цієї категорії у професійно-технічних навчальних закладах допомагали навчатися сурдопедагоги чи сурдоперекладачі. Але, ймовірніше, до ПТНЗ прийде учень, який вже володіє навичками спілкування: може говорити, трохи чути і читати по вустах. Перед тим, як почати його навчати слід з'ясувати, якими навичками він володіє і як краще організувати його навчальний процес і спілкування з однолітками.

Спілкуючись із учнями з порушеннями слуху, потрібно говорити дуже чітко (однак не кричати) і не забувати дублювати сказане (письмово чи перефразовуючи інформацію), особливо якщо справа стосується термінів, правил, інструкцій тощо. Навчальні фільми за можливості мають супроводжуватися субтитрами [6, с. 88-89].

Глухота, звичайно, визиває почуття жалю та співчуття. Але при вихованні та навчанні учнів з вадами слуху ми, педагоги, повинні відноситися до них як до рівних, без натяку на поблажливість, орієнтуватися в своїй роботі не на дефект, а навпаки, в процесі навчання та виховання, вчити цих учнів долати труднощі, тим самим розвивати особистість, готувати їх до дорослого життя.

В процесі роботи з учнями-інвалідами для викладача створюються умови для постійного професійного вдосконалення, адже слід враховувати індивідуальні особливості та можливості кожного учня, слід створити сприятливі умови для того, щоб в процесі пізнання матеріалу, кожен учень міг зрозуміти його, необхідно також здійснювати й різнорівневе оцінювання знань цих дітей.

Сучасний освітній процес за дистанційною формою в закладах професійно-технічної освіти організований з використанням ІКТ, базовою основою яких є платформи дня навчання MOODLE, GOOGLE CLASSROOM, а для проведення відео уроків - Microsoft Teams та Zoom.

Організовуючи дистанційне навчання учнів з вадами слуху, важливо пам'ятати, що вся освітня діяльність має спиратися на можливості і потреби таких

учнів та враховувати принцип інтерактивності, принцип диференціації, принцип індивідуального підходу та принцип пластичності.

При плануванні он-лайн навчання для учнів з порушеннями слуху необхідно враховувати рівень розвитку слухового сприймання та мовлення. Важливо пам'ятати, що учні з порушеннями слуху можуть мати різні освітні потреби – в залежності від специфіки реабілітації комусь важливіший якісний мікрофон, комусь – артикуляція губ, наявність підписів). Також запитайте його або батьків, який формат навчання буде найзручнішим, адже те, що працювало у класі, може не допомагати в режимі он-лайн: наприклад, якщо в класі учень сприймав матеріал на слухо-зоровій основі з допомогою звукопідсилюючого обладнання, то в умовах віртуального класу необхідними будуть послуги перетворення аудіо інформації у текстову тощо).

Важливим є і можливість бачити обличчя викладача під час говоріння (викладач не відвертається, не закриває обличчя руками) або супровід субтитрами, можливість бачити обличчя однокласника, який говорить (під час відповідей на питання, обговорення, спілкування); чітка артикуляція викладача, нормальний темп та гучність мовлення.

Слід пам'ятати, що для учня з вадами слуху важливо підкріплення словесної інформації наочностю, використання додаткової наочності (малюнки, фото, схеми, відео тощо), використання чітких покрокових або візуальних інструкцій, слухова інформація має бути доступна через друкований текст, підписи тощо, доцільними є слайди /фото із тексом, який озвучується, на візуальних носіях (відео, фільми, ролики) мають бути доступні субтитри. Якщо текстовий супровід вебінару / уроку неможливий, можна замінити його письмовим завданням, розміщеним, наприклад, на платформі Moodle [7].

Таким чином, можна з упевненістю стверджувати, що учні, які мають вади слуху і навчаються разом із звичайними учнями, отримують освіту на правах рівних можливостей – вони почувають себе на рівні з іншими, у них поступово

руйнуються комплекси, виникає вільне спілкування, набувається досвід подолання труднощів, посилюється інтерес до життя, з'являється додаткова мотивація до навчання, можливість розвиватись на рівні зі здоровими дітьми, формуються звички до життя в колективі, зникає відчуття самотності у житті, відбувається процес самоствердження як повноцінної людини, з'являється можливість почуватися не ізольованим, а повноцінним, здоровим і щасливим. А у здорових учнів, які навчаються разом з учнями-інвалідами, формуються в першу чергу моральні почуття поваги та толерантності – співчуття, доброзичливість, прихильність, симпатія, уміння знаходити підходи в спілкуванні з іншими, з'являється відчуття відповідальності за себе та інших, розуміння того, що є люди, які потребують допомоги

Отже, навчання учнів з вадами слуху в єдиному середовищі навчального закладу відкриває можливість одержання професійної освіти, сприяє їхньому професійному становленню, подальшому навчанню та працевлаштуванню, можливості адаптації таких учнів у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Положення про дистанційне навчання, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
2. Інклюзивне навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
3. Пащенко О. В. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: Навчально-методичний посібник. Київ : Арт Економі, 2012. 184 с.
4. Таранченко О. М. Інклюзивна освіта для дітей із порушеннями слуху: революційна тенденція чи еволюційний процес? URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/326>

5. Професійна освіта інвалідів, осіб з особливими потребами у професійно-технічних навчальних закладах. *Щомісячний методичний веб-журнал*. Випуск 2 (6), лютий 2012 р.

6. Пащенко О. В. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: Навчально-методичний посібник. Київ : Арт Економі, 2012. 184 с.

7. Світлана Литовченко. Он-лайн навчання учнів з порушеннями слуху: рекомендації шкільним командам супроводу. URL: http://ispukr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Копія-Дистанційне-навчання-дітей-з-порушеннями-слуху_Литовченко.pdf

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ: ДОСВІД ПОРТУГАЛІЇ

Попова В. В., доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання
Інституту професійної освіти НАПН України

Умови воєнного стану значною мірою змінюють пріоритетні напрями розвитку професійної освіти дорослих в Україні. В першу чергу даються взнаки значні руйнування соціальної, транспортної та енергетичної інфраструктури. Масштабні знищення житлового фонду та промислових підприємств змінюють умови праці освітян і цільові орієнтири освітнього процесу. Такий стан речей є безпрецедентним для європейського простору, тому приклади поводження в таких умовах важко знайти. Разом з тим, актуальним питанням є пошук і аналіз досвіду налаштування освіти на виведення економіки з катастрофічного стану.

У відбудові післявоєнної України професійній освіті належатиме визначальна роль – адже саме у цій системі надається більшість кваліфікацій, формуються професійні навички та здійснюється перепідготовка працівників, у тому числі і

дорослих. Пріоритетним напрямом розвитку освіти для дорослих в умовах воєнного стану має бути підготовка кваліфікованих працівників, навички яких будуть корисними для відбудови України.

Багато країн Європейського Союзу, до якого прагне долучитись Україна, накопичили чималий досвід здобуття професійної освіти для дорослих, кваліфікаційні навички яких будуть актуальними на ринку праці. У цьому контексті Україні може бути корисним досвід Португалії. У Португалії розроблена ефективна програма відновлення економіки після світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр., коли вона потерпала від фінансових обмежень і високого рівня безробіття. У цій програмі професійна освіта була визначена як вагомий інструмент для вирішення проблем у освіті взагалі та перекваліфікації дорослих зокрема.

Доцільно акцентувати увагу, що освіта у суспільстві відіграє визначальну роль: адже вона створює людський капітал, завдяки якому зростає та розвивається національна економіка. Тому система освіти будь-якої країни має враховувати структурні особливості економіки, профіль промисловості, домінуючі позиції експорту, ступінь монополізації галузей, середній розмір підприємств, тощо.

У цьому контексті економіка Португалії має певні особливості: у ній є велика частка мікрофірм (до 9 працівників) і малих фірм (10-49 осіб), які забезпечують зайнятість понад 60% працездатного населення. Це на 10 п. п. вище середнього показника по ЄС [1]. Рівень безробіття у Португалії майже у 1,5 рази вищий за середній по країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (7,1% проти 4,9%) [2].

Права громадян і обов'язки держави у сфері освіти Португалії, а також принципи викладання та навчання визначені Конституцією Республіки від 1976 р. Відповідальність за освіту покладена на Міністерство освіти, яке визначає, координує, реалізує та оцінює національну політику країни щодо загальної системи освіти (дошкільна, базова, старша середня та позашкільна освіта), а також

поєднання освітньої політики з політикою кваліфікації та професійної підготовки. Особливістю системи освіти Португалії є орієнтація на положення конвенції про визнання кваліфікацій у Європі, розробленою Радою Європи, ЮНЕСКО та ратифікованою 55 країнами [3].

Державна освіта у Португалії є обов'язковою та безкоштовною. Вона триває 12 років (від 6 до 18 років) і складається з базової (1–9-й класи) та старшої середньої (10–12-й класи). Різні типи організації освітнього процесу є взаємоузгодженими та гарантують доступ до вищої освіти через національні іспити. Напрямок, не орієнтований на подальше навчання, передбачає академічну і професійно-технічну сертифікацію, тобто, поєднання загальної технічної підготовки та підготовки на робочому місці.

Ключовим моментом професійної освіти Португалії стала орієнтація на досягнення певного кваліфікаційного рівня. Особливе значення надається визнанню, підтвердженню та сертифікації компетенцій протягом усього життя як відповідної для навчання та професійної підготовки дорослих з низьким рівнем шкільної освіти.

Професійна освіта та навчання дорослих є спільною відповідальністю Міністерства освіти та Міністерства праці, солідарності та соціального забезпечення. Освітньою системою Португалії передбачено, що дорослі, які не отримали базової або старшої середньої освіти у відповідному віці, мають можливість отримати академічну та професійну сертифікацію у національній мережі центрів Qualifica. Ця мережа забезпечує систему орієнтації для дорослих і координує широке коло навчальних закладів [4].

Реформи у системі освіти Португалії розпочалися з 2002 р. коли «Національне агентство з питань освіти та навчання дорослих» було змінено на «Генеральне управління професійної освіти та навчання». У 2006 р. було створено «Національне агентство кваліфікацій», підпорядковане Міністерству освіти і Міністерству праці та соціальної солідарності, яке відповідає за управління та

координацію професійної освіти на національному рівні [5]. Урядовою реформою 2007 р. на базі цієї інституції було створене «Національне агентство кваліфікації та професійної освіти», яке стало основним постачальником послуг у галузі професійної освіти [6].

Програми професійної освіти у Португалії узгоджені з «Національним каталогом кваліфікацій». На старшому рівні середньої школи більшість учнів системи професійної освіти відвідують професійні курси (80%), які тривають 3 роки, або курси учнівства (15%), які тривають 2,5-3 роки. У результаті видається професійний сертифікат і диплом про завершення 12-го року навчання [7]. У 2016 р. уряд розробив нову версію «Програми кваліфікацій», яка стала частиною національної «Програми економічних реформ», узгодженою з Європейською Комісією. Програми кваліфікацій орієнтовані на досягнення для 50% населення повної середньої освіти; для 15% дорослих можливості підвищення кваліфікації упродовж життя; для 40% осіб 30-34 років – здобути сертифікат про вищу освіту [8].

Для реалізації «Програми кваліфікацій» було створено 300 центрів кваліфікації, де дорослим надавали актуальну інформацію, рекомендації, направляли на професійну освіту та навчання. Вони також мали повноваження сертифікувати результати попереднього навчання. Такі центри були створені при державних і приватних школах, центрах професійної підготовки, підприємствах та соціальними партнерами [9]. Разом з галузевими радами, вони постійно оновлюють Національний каталог кваліфікацій; здійснюють управління національною системою визнання, підтвердження та сертифікації компетентностей; розробляють прогнози кваліфікацій відповідно до потреб ринку праці, тощо. Але із-за браку фінансування, португальська система кваліфікацій залежна від пріоритетів бюджетного процесу ЄС [10].

Результатом комплексних реформ стали позитивні зміни у професійній освіті Португалії: зменшилась кількість тих, хто навчається за програмами

професійної освіти у старших класах середньої освіти (з 39% у 2019 р. до 48% у 2020 р.); упала частка осіб з низьким рівнем кваліфікації або без неї з 73,7% (2005 р.) до 44,6% (2020 р.), хоча усе ще залишається найвищою у ЄС; зріс рівень працевлаштування з 78,2% (2016 р.) до 82,2% (2020 р.), що перевищило середній показник по ЄС (79,6%) [11].

Ці тенденції стали результатом впровадження у професійній освіті Португалії положень Лісабонської Конвенції про визнання кваліфікацій у європейському регіоні. Відповідно до неї державні інституції налаштовують освітній процес на досягнення визнаного на міжнародному просторі кваліфікаційного рівня. Дотримання загальноєвропейських стандартів, своєю чергою, розширює можливості працевлаштування для португальців та навчання іноземців у португальських навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. OECD (2020), *Strengthening the Governance of Skills Systems: Lessons from Six OECD Countries*, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3a4bb6ea-en>
2. Unemployment Rates, OECD – Updated: February 2023. *OECD*. <https://www.oecd.org/newsroom/unemployment-rates-oecd-update-february-2023.htm>
3. Council of Europe and UNESCO. “Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region.” Lisbon Recognition Convention, 1997.
4. National Education Systems: Portugal. *European Commission*. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/portugal/overview>
5. EAEA (2011): *Country report Portugal*. (Helsinki). www.eaea.org/country/portugal
6. CEDEFOP, 2014. *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2014: country report Portugal*.

<http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/validation-non-formal-and-informal-learning/european-inventory>

7. OECD (2020), *Strengthening the Governance of Skills Systems: Lessons from Six OECD Countries*, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3a4bb6ea-en>

8. ANQEP et al. (2020), *Qualifica*, <https://www.qualifica.gov.pt/#/>

9. Portugal RVA country profile in education and training. *UNESCO Institute for Lifelong Learning*. (11 September 2016). <https://uil.unesco.org/document/portugal-rva-country-profile-education-and-training>

10. OECD (2018), *Skills Strategy Implementation Guidance for Portugal: Strengthening the Adult-Learning System*, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264298705-en>

11. Cedefop; Educational Research Institute (2022). *Vocational education and training in Europe - Portugal: system description* [From Cedefop; ReferNet. Vocational education and training in Europe database]. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-ineurope/systems/portugal-u2>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Прядко Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
спеціальної освіти та менеджменту Сумського інституту післядипломної
педагогічної освіти

Під час війни школа є осередком, який дає змогу дітям отримати не лише знання, а й психологічну підтримку, не втрачаючи почуття приналежності до громади. Тому дуже важливо гнучко підійти до організації роботи школи та налагодити навчальний процес так, щоб було комфортно та безпечно як для дітей,

так і для вчителів.

Навчання дітей наразі відбувається в незвичних для нас умовах. Це виклик не тільки для дітей і сімей, а й для вчителів. Діти відчують стрес і хвилювання у важкі часи війни. Їхні емоції настільки сильні, що вони не завжди розуміють, що відбувається. З огляду на це висуваються нові вимоги до вчителів, учнів та батьків.

Сьогодні його акцент робиться на змінах і формулюванні пріоритетів. А під час війни головне – вижити, а не втратити себе. Тому в нинішніх умовах ми маємо змістити фокус уваги з успішності у навчанні на підтримку та нормалізацію психічного стану студентів. Зараз це нормально.

Ситуація, що склалася, не могла вплинути на поведінку учнів та їхню здатність засвоювати матеріал. Стрес впливає на увагу, пам'ять і здатність концентруватися. Дорослі не повинні зосереджуватися на регресі як одному з механізмів захисту психології дитини. Це проявляється як модель втечі від реальності, і до цього слід ставитися з терпінням і розумінням. Не можна на цьому акцентувати увагу і травмувати дітей.

В умовах воєнного часу вчитель виступає у багатьох іпостасях: викладача, посередника, конфліктолога, аніматора, експерта, терапевта, товариша, організатора.

Відповідно організовуючи курси підвищення кваліфікації необхідно удосконалювати такі напрямки роботи з вчителями:

- 1) зміна ролі сучасного вчителя;
- 2) робота з батьками в умовах воєнного часу;
- 3) оцінювання досягнень дітей в умовах воєнного часу;
- 4) врахування піраміди навчання в умовах воєнного часу;
- 5) терапевтичне спілкування з дітьми з ООП в умовах воєнного часу;
- 6) специфіка роботи асистента вчителя в умовах воєнного часу.

Сьогодні особливо важко дітям-переселенцям та дітям, які проживають у

зоні активних бойових дій. Дітям часто бракує елементарних навичок спілкування. Багато дітей дивляться на вчителя як на старшого друга, який їх зрозуміє і розрадить. Тому надзвичайно важливо не тільки провести урок, а й дати учням можливість висловитися: розповісти про свій настрій, розповісти про свою справу.

Але під час розмови у будь-якої людини змінюється активність частин мозку, що зменшує тривогу. Дозвольте учням поговорити про смуток чи гнів, але не забудьте звернути увагу на маленькі перемоги, сильні сторони та хороші новини. Дітей треба вчити щодня знаходити щось позитивне.

Якщо ви знаєте, що з учнем сталася жахлива травма, не розпитуйте про це докладно. Повторення деталей може викликати повторну травму психіки. Також пам'ятайте, що якщо хтось ділиться жахливими подіями в групі, це може сприяти травматизації інших слухачів.

Якщо дитині потрібно поділитися, запропонуйте по можливості поговорити особисто після заняття, або краще доручіть цю роботу психологу.

Особливо складно у воєнний час дається навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Під час роботи з ними дуже важливо зберегти той актуальний рівень розвитку, який було досягнуто, до воєнного часу. Не дати стартувати регресу, або його попередити. Адже ці діти за відсутності постійного підкріплення втрачають раніше набуті знання, сформовані уміння і навички.

Якщо для дитини з ООП взагалі важливо постійно актуалізувати знання, то перерви у навчанні, постійні стреси призводять до неможливості досягти сталого результату, який і є рушійною силою розвитку.

Особливо слід звернути увагу на дітей, які виявляють ознаки наслідків психологічної травми.

У складні для дитячої психіки часи завжди стрімко зростає кількість дітей з проявами небажаної поведінки. Дуже важливо усвідомити причини появи такої поведінки, не загострювати її, а гасити.

Батьки дітей з ООП тепер дійсно виступають партнерами, а не банальними отримувачами освітніх послуг як і діти. На них лягає важкий вантаж тлумачення понять, виконання складних завдань разом з дітьми, ретельного слідкування за виконанням домашнього завдання та його пояснення.

Вчителі також працюють з батьками. Головне завдання батьків – зберігати рівновагу, контролювати свої реакції та дії, намагатися не показувати дитині своїх переживань і страхів. Діти цієї категорії особливо лякаються, коли бачать, як дорослі втрачають самоконтроль, гіперемоційно й агресивно реагують на ситуації. Звичайно, батьки теж люди, які відчувають страх, злість і втому. Але батькам треба намагатись бути стабільними. Це найважливіше для дитини.

Важливо пам'ятати, що для дитини з ООП дуже важливо отримувати від батьків підтримку, бути впевненими в тому, що дорослі знають, що робити і можуть їх захистити.

В цей складний час дуже велика відповідальність покладається і на асистента вчителя закладу загальної середньої освіти, адже саме він надає підтримку дитині з ООП в умовах організації дистанційного навчання у віртуальному просторі, зустрічається з дитиною для виконання домашнього завдання, яке дитина не зрозуміла, надає додаткові пояснення дитині щодо виконання матеріалу, що вивчається, та надає завдання в окремій онлайн-залі, перевіряючи виконання таких завдань.

Асистент вчителя забезпечує індивідуалізацію технологій дистанційного навчання шляхом догляду за особливими освітніми потребами, включаючи підбір відповідного обладнання та консультування батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями з особливими освітніми потребами.

Окремо слід зупинитись на зміні підходів до оцінювання досягнень учнів з ООП. В умовах воєнного часу більше і краще орієнтуватися на індивідуальний прогрес дитини, на витрачені зусилля та мотивацію дитини до навчання. Обов'язково враховуємо обставини, за яких дитина змогла виконати завдання.

Завжди оцінюючи таких дітей слід пам'ятати, що оцінювання їх має бути стимулюючим.

Демонстрація власного спокою та врівноваженості – це найбільш простий спосіб допомогти заспокоїтись нашим дітям.

Не зайвим буде нагадати вчителям про турботу про себе. Пам'ятайте: для того, щоб надавати допомогу іншим, необхідно відновлювати свій власний ресурс, задовольняти свої базові потреби. Подбайте про безпечне місце для себе, де ви зможете проводити уроки.

Під час проведення онлайн-занять бажано залучати учнів до активної роботи, висловлювання своїх ідей та пропозицій, надавати можливість їм спілкуватися між собою.

Таким чином, професійна діяльність вчителя в умовах воєнного часу є ще більш розширена і переважно терапевтична. Сучасний вчитель має дбати і про дітей, але і про себе, щоб не розчинитись у хвилях життя. Лише йому дана влада вести дитини до знань через терени до зірок.

Список використаних джерел

1. Дубровинський Г. Р. Діти війни: дослідження явища психотравми під час військової агресії в Україні. *Український психологічний журнал*. 2016. № 1. С. 16-26.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
3. Косенчук О. Г. Особливості роботи соціального педагога з дітьми та сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок військових конфліктів. *Theory and methods of educational management*. 2017. № 1.
4. Чуйко О. В. Зарубіжні моделі психосоціальної реабілітації дітей, травмованих війною. *Український психологічний журнал*. 2017. № 1. С. 192-203.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

РАПТАСВА ГУЛЬНАРА МУРАТБЕКОВНА

*И. Панфилов атындағы №39 мектеп-гимназиясының директоры,
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі Тараз қ. Қазақстан*

Қазіргі қарқынды дамыған заманда «сауаттылық» ұғымының аясы кеңейіп келеді. Қарапайым сауаттылық ұғымына жататын адам баласының оқи, жаза және есептей білу дағдыларымен қатар, «функционалды сауаттылық» ұғымы белсенді қолданыла бастады. «Функционалды сауаттылық» ұғымы алғаш рет өткен ғасырдың 60-жылдары ЮНЕСКО құжаттарында пайда болды. Функционалды сауаттылық – мектеп білімі мен адам баласының күнделікті өмірдегі көпсалалы әрекетін байланыстыру нәтижесінде тұлғаның әлеуметтік ортаға бейімдей отырып қалыптастыратын білім-білігі. Функционалды сауаттылықтың негізгі ерекшелігі өзгермелі қоғамның түрлі салаларында қолданбалы білімге сүйене отырып, өмірлік мәселелерді шеше білумен сипатталады [1].

Мектеп оқушыларының функционалды сауаттылығын дамыту үшін барысында жасалатын ішаралардың мақсаттылығын, біртұтастығын және жүйелілігін есепке алу керек. Жалпы, функционалды сауаттылық дегеніміз – бұл жеке тұлғаның әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық салаларында белсене араласуы және өмір бойы білім алуына негіз салу, заман ағымына ілесе алатын, меңгерген білімін күнделікті тұрмыс тіршілікте өз керегіне жаратып, өмірге дайын болу. Жоспардың міндеті – жалпы білім беретін мектеп оқушыларының өзгермелі әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін, білім алудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру зияткерлік, рухани және дені сау дамыған азаматын қалыптастыру.

Функционалды сауаттылықтың құрамдас бөліктері:

- ақпаратты, ережелерді, принциптерді білу; өмірдің түрлі салаларында стандартты мәселелерді шешудің когнитивті негізін құрайтын жалпы түсініктер мен дағдыларды игеру;

- өзгермелі әлемге бейімделу мүмкіндігі; қиындықтарды шешу, ақпаратпен жұмыс жасау; іскери хат-хабар жүргізу; өмірде жеке қауіпсіздік ережелерін қолдану;

- қазіргі әлемнің құндылықтары мен нормаларына бағдарлауға дайын болу; олардың өмірлік қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін өмірдің ерекшеліктерін қабылдау; саналы таңдау негізінде білім деңгейін көтеру [2].

Функционалдық сауаттылықтың бірнеше негізгі түрлері бар: Сөйлеу әрекетінің барлық түрлерінде еркін сөйлеуді көздейтін коммуникативтік сауаттылық; басқа біреудің ауызша және жазбаша сөзін түсіну қабілеті және өз ойын өз бетінше жеткізе алу [3].

Тілдік пәндер бойынша жаңартылған білім беру бағдарламалары оқушылардың кең спектрлі когнитивті дағдыларын дамытуға бағытталған.

Олар: – функционалды сауаттылық (әлеуметтік қарым-қатынас пен қызметтегі міндеттерді шешу үшін білім мен дағдыларды қолдана білу);

- сыни ойлау (негізгі және қосымша ақпаратты ажырату, факті мен пікірді тексеру, астарлы ойды түсіну, мәтіндерді салыстыру);

- медиасауаттылық (БАҚ-та берілген ақпараттарды таба білу және сыни тұрғыдан бағалау, әртүрлі дереккөздерден алынған ақпараттарды салыстыру);

- тілдерді практикалық тұрғыда меңгеру (алуан түрлі бағыттағы ауызша және жазбаша мәтіндерді түсіну және құрастыру, ауызша және жазбаша мәтіндердің мазмұнын талдау және бағалау, таныстырылым дайындау, көпшілік алдында сөйлеу);

- ауызша және жазбаша мәтін құрау барысында әдеби тіл нормаларын (грамматика, орфография, пунктуация) сауатты қолдана білу;

- әртүрлі жанр мен стильдегі мәтіндер мен ақпарат түрлерін (мәтіндік,

графикалық, сандық т.б.) салыстырмалы талдау (ауызекі сөйлеу, ресми-іскери және т.б. стильдерді жағдаятқа сай қолдана білу, сөздік қорын байыту, соның ішінде академиялық, тұтас емес мәтін түрлерімен (диаграмма, кесте, график) жұмыс істеу т.б.);

– академиялық адалдық (өздігінен мәтін құрастыру, плагиат жасамау; өз жұмысын жоғары деңгейде дайындауға ұмтылу; автор жұмысына сілтеме жасау арқылы авторлық құқыққа құрмет көрсету; өз ісі үшін жауапкершілік алу; өзгелердің идеясын бағалау);

– ынтымақтастық (топта бірлесіп өнім дайындай білу; топтық жұмыста өз міндетін атқару; өзгелердің пікірін тыңдау; топтың мүддесін ескеру, мақсатқа бірлесе отырып, қол жеткізу). Пән бойынша оқу бағдарламаларын тиімді жүзеге асыру үшін әдістемелік қолдау ретінде әр сыныпқа арналып оқу жоспарлары дайындалды. Оқу жоспарларында оқушылардың коммуникативтік дағдылары мен функционалды сауаттылықтарын арттыру үшін түрлі әдістемелік материалдар берілді. «Қазақ тілі» пәнінен 9-сыныпқа дайындалған «Оқу жоспарында» оқылым материалдарымен жұмыс жүргізу кезеңдері туралы мынадай ақпарат ұсынылды: Оқылымалды тапсырма: мәтін тақырыбын ашуға бағытталған тапсырмалардан құралады. Бұл кезеңде таныс емес сөздерді алдын-ала үйретуге, мәтін мазмұнын болжауға байланысты сұрақтар қоюға болады. Оқылым тапсырмасы: әртүрлі оқылым дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалардан (сұрақтар) тұрады. Алғашқы тапсырмалар мәтіннің жалпы мазмұнын түсінуге бағытталса, кейінгі тапсырмалар нақты ақпаратты табуға арналуы тиіс. Оқылымнан кейінгі тапсырма: мәтінде көтерілген мәселеге, ақпаратқа байланысты талқылау сұрақтары ұсынылады. Мұндағы сұрақтар жаңа сөздерді қолдана отырып, мәтінде көтерілген мәселе бойынша өз ойын білдіруге бағытталады.

Құндылықтар негізінде функционалды сауаттылықты қалыптастыруда күтілетін нәтижелер: - терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту; өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру; ақпаратты өздігімен

түсініп, жан-жақты талдап, таңдап алу; өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру; пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу; шешім қабылдау және қиын мәселелерді шешу. Жалпы функционалдық сауаттылық деген ұғымды таратып айтар болсақ, адамдардың (жеке тұлғаның) әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы және өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторы. Яғни, бүгінгі жаһандану дәуіріндегі жаңа ағымға қарай ілесіп отыруы.

Ой-өрісі кең тұлғаны қалыптастыруда жаратылыстану пәндерінің орны ерекше. Қазіргі кезде қазақ тілі мен әдебиет пәнін оқытуда оқушылардың функционалдық ойлау қабілеті мен шығармашылық тұрғыдағы жұмысын дамытуда өз бетімен жұмыс жасаулары және логикалық тапсырмаларды орындаудың маңызы зор.

Оқушының бойына білім нәрін дарытуға көмек беретін функционалдық сауаттылық мұғалім бойында да болуы тиіс. Барлық елде балаға білім беру ерекше орын алып келеді. Мұғалім сабақты түрлендіріп, өмірмен байланыстырып өтуінде, пәндік білімдеріне, ептіліктеріне және сауаттылығына сүйене отырып, оқу пәндері арқылы, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру негізінде жүзеге асады.

Мектепте оқу сабақтарында мұғалімдердің оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін әртүрлі әдістер мен әдістер қолданылады. Мен олардың кейбіреулеріне мысалдар келтіремін.

1. "Миға шабуыл" бастауыш сынып оқушыларын белсендіруге, мәселені шешуге көмектесуге, қораптан тыс ойлауды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл әдіс баланы дұрыс және бұрыс жауаптардың шеңберіне қоймайды. Оқушылар қиын жағдайдан шығудың жолын табуға көмектесетін кез-келген пікір айта алады.

2. "Бұрыштар" әдеби оқу сабақтарында қолдануға болады шығарманың кейіпкерлерінің сипаттамасын құрастыру. Сынып екі топқа бөлінеді. Бір топ мәтінді және оның өмірлік тәжірибесін қолдана отырып,

кейіпкердің жағымды қасиеттерінің дәлелдерін дайындайды, екіншісі мәтіннен алынған дәйексөздермен жауабын күшейте отырып, жағымсыз. Бұл әдіс бүкіл шығарманы оқығаннан кейін қолданылады. Сабақтың соңында бірлескен қорытынды жасалады.

3. "Шығармашылық жұмыстарды жазу" әдісі кезеңде өзін жақсы көрсетті зерттелген тақырыпты бекіту. Мысалы, балаларға өздеріне ұнайтын шығарманың жалғасын бөлімнен жазуға немесе ертегі немесе өлең жазуға шақырылады. Бұл жұмысты балалар даму деңгейіне байланысты орындайды.

4. "Викторина құру".

Тақырыпты немесе бірнеше тақырыпты оқығаннан кейін балалар оқу мәтіндерін қолдана отырып, викторинаға сұрақтар дайындайды, содан кейін топтарға бірігіп, жарыс өткізеді. Сіз әр топқа ең жақсысын – "білгірді" таңдауды ұсына аласыз, содан кейін оған сұрақтар қоя аласыз(барлығы қатысады).

5. "Логикалық тізбек".

Мәтінді оқығаннан кейін оқушыларға оқиғаларды логикалық ретпен құру ұсынылады. Бұл стратегия мәтіндерді қайталауға көмектеседі. Бұл техниканы үлкен көлемдегі шығарманы қайталауға дайындық кезінде қолдануға болады.

6. "Жұқа және қалың сұрақтар".

Балалар біржақты жауап беруге болатын сұрақтарды (нәзік сұрақтар) және жауап беру мүмкін емес сұрақтарды, проблемалық (қалың) сұрақтарды ажырата білуге үйренеді.

Қалың және жұқа сұрақтардың кілт сөздерінің мысалдары

1) қалың сұрақтар

Неліктен бірнеше түсініктеме беріңіз...?

Неліктен сіз солай есептейсіз (ойлайсыз)?

Айырмашылығы неде?

Егер...болса не болады деп ойлайсыз?

2) жұқа сұрақтар

Кім ? Не?

Қашан ? Мүмкін...?

Болады ма? Мүмкін бе?

Дұрыс па? Болды ма?

Аты кім?

Сіз келісесіз бе?

Бұл жұмыс оқушылардың ойлауы мен зейінін дамытуға ықпал етеді, сондай-ақ "ақылды" сұрақтар қою қабілетін дамытады. Сұрақтардың жіктелуі мәтінді ойландырады және оның мазмұнын жақсы сіңіруге көмектеседі.

1 МЫСАЛЫ

1. . «Төрт ана » өлеңінің авторы кім?

А . Гафу Қайырбеков

В. Мұхтар Шаханов

С. Әдібай Табылды

Д. Тайыр Жароков

Мысалда В әріпі қоршалған түрде белгілеу керек, өйткені бұл өлеңнің авторы Мұхтар Шаханов. Егер сіз ойыңызды өзгертіп басқа нұсқаны таңдаймын десеңіз, өзіңіз ойлаған нұсқаны қоршаңыз. Жұмысты орындай отырып, оқылған мәтінді қайтадан бірнеше рет қарап шығып, сұраққа жауап табуға болады.

Кейбір тапсырмаларды орындағанда өз жауабыңызды жазуға, оған арнайы орын берілген. Төмендегі үлгіге қараңыз.

2 МЫСАЛЫ

2 Әңгімеленіп отырған әңгімедегі оқиға қай жыл мезгілінде болған?

1

2 мысалдың қасында қарындаштың суреті және оның жанында 1 цифры салынған, егер сіз сұраққа жауап берсеңіз, 1 ұпай аласыз.

3 мысалдың қасында қарындаштың суреті және 3 цифры салынған, егер сіз сұраққа жауап берсеңіз, онда 3 ұпай аласыз.

3 МЫСАЛЫ

3.Әңгіменің соңын бір мезгілде қызықты да, қайғылы не қылады? Өз ойыңды білдіру үшін, не туралы оқығаныңды пайдалан.

Үлгілік тапсырмалар

МӘТІН МАЗМҰНЫНА ЖАЛПЫ ШОЛУ ЖАСАУ ЖӘНЕ ТҰТАС
МАҒЫНАНЫ ТҮСІНУ

1-мәтін

Мәтінді мұқият оқып, тапсырманы орында. Кеше сенбі күні Астана веложолы туралы бейнешолу жасадым. Сонымен бірге ғаламтордан «Астана веложолы» деп іздеу кезінде бірден табылатындай мәтіндік жазба жазу керек деп шештім. Соңғы кездері қала тұрғындарының спортпен айналысып, жүгіріп, велосипедпен жүре бастағанын байқадым. Қалада триатлондар мен марафондар көптеп ұйымдастырыла бастады. Астана тұрғыны ретінде бұл мені қуантады. Өзім де Астананың жаңа веложолын байқап көріп, бұл туралы не ойлайтынымды жазамын деп шештім.

Велосипедшілерге арналған инфрақұрылым

Соңғы жылдары елордада велосипедшілер үшін инфрақұрылым дамып, веложолдар саны арта бастады. Мен Есіл өзенінің жағалауындағы екі жолақты веложолды барып көрдім. Онда велосипедпен кетіп бара жатып қоқыс тастауға

қолайлы жәшіктер, сонымен қатар ұялы телефонды қуаттауға арналған күн батареялы орындықтар қойылған.

Менің жолым

Мен Кенесары көшесіндегі автобустарға арналған жолаққа түсіп, орталық саябаққа дейін бардым. Жаяу жүргіншілерге арналған ескі көпірден өткеннен кейін оң жақта веложол басталады, осы жолмен «Дәулет» теннис орталығына дейін жүріп отырып, сол жақтағы өзен жағасымен Ақордаға жетіп, кейін қайттым.

Астана веложолының картасы

Қазіргі уақытта Яндекс-те де, 2ГИС-те де Астана веложолы карталары жоқ. Google Maps-те функционал болғанымен, карталар әлі құрылмаған. Егер сұраныс болса, олар осы карталарды жасайды деп ойлаймын.

Бейнешолу: Астана веложолдары

Кейбір адамдар бейне контентті жақсы қабылдайтындықтан, осы тақырыпта бейнешолу жасадым. Бірден өз қателерімді атап кетсем, бейнематериал тігінен түсірілген, дыбыстық сапасы нашар. Бірінші рет түсіргенге жарайды деп есептеймін. Келешекте техникалық құрал жақсы болса, сапалы бейнематериал жасау ойда бар. Әзірше бейнешолуды қабыл алыңыздар. Жалпы алғанда,

Астана веложолы тақырыбын аша алдым деген пікірдемін. Сондай-ақ велосипедшілерге арналған құралдар дүкендерінің сілтемесін беріп отырмын. (<https://www.kanariya.ru/velodorozhki-v-astane/>).

1-тапсырма. Берілген мәтіннің басты тақырыбын анықта.

- a) Астанадағы велоспорт инфрақұрылымы
- b) Астанадағы велосипед бизнесі
- c) Астана веложолы

2-тапсырма. Берілген мәтіннің мақсаты (міндеті) мен көзделген аудиториясын анықта.

- a) әуесқой велосипедшілерді Астана веложолымен таныстыру
- b) әуесқой велосипедшілер арасында велоспортты насихаттау

с) әуесқой велоспортшыларға арналған құралдарды жарнамалау

3-тапсырма. Автор неліктен өз жазбасының соңында веложолға арналған бейнешолу ұсынды?

- а) Мәтіндік жазбаны көпшілігі оқи бермейді.
- б) Халық бейне контентті жақсы қабылдайды.
- с) Бейнешолу түріндегі ақпаратты оңай табуға болады

Сонымен, функционалдық сауаттылық адамның мамандығына, жасына қарамастан үнемі білімін жетілдіріп отыруы. Мұндағы басшылыққа алынатын функционалдық сапалар: белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлау, шешім қабылдай алу, өз кәсібін дұрыс таңдай алуға қабілеттілік, т.б. Яғни, жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның физикалық құбылмалы әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады [4].

Қолданған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы / Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы №1118 Жарлығы. PISA халықаралық зерттеуі. Әдістемелік құрал. – Астана. 2013, - 121 б. 3 TIMSS халықаралық зерттеуі. Әдістемелік құрал – Астана, 2012, ҰББСБО. - 77 б.
2. Әдістемелік нұсқау хат 2023-2024 оқу жылы [19-20,б]
3. Оқушылардың оқу сауаттылығы. Оқу құралы «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, «Педагогикалық өлшеулер орталығы».
4. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы.

ДАРЫНДЫ ЖӘНЕ ТАЛАНТТЫ СТУДЕНТТЕРМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУ МАҚСАТЫНДА ОҚУДЫ САРАЛАУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ЕНГІЗУДІҢ ТИІМДІЛІГІ

РУСТЕМОВА ШОЛПАН КАБИЛБЕКОВНА,

Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық жоғары колледжі

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

МИРЗАКУЛОВА САГАДАТ АХМЕТОВНА

Абай атындағы Жамбыл гуманитарлық жоғары колледжі

ән салу пәнінің оқытушысы

Білім – бір құрал. Білімі көп адам құралы сай ұста сықылды, не істесе де келістіріп істейді.

Ахмет Байтұрсынұлы

Қазақстан жаңа ғасырға дүниежүзі елдері қатарында терезесі тең ел ретінде келіп отыр. Жаңа ғасырды бастаған ұрпақ келер ұрпаққа қарыздар болып қалмас үшін қолдан келген игіліктерді жасайтыны анық. Қашанда білімі мол, рухани байлығы бар халықтың ұл-қыздары ешқашанда жүдемесі хақ. Біздің басты байлығымыз- білім. Қазіргі жас ұрпақтың білім мен тәрбиесі қандай дәрежеде болса, еліміздің ертеңі де сондай дәрежеде болмақ. Сондықтан қоғам талабына сай, қоғамды көркейтетін, дамытатын, Қазақстан Республикасының ішкі және сыртқы істер байланысында мемлекеттің өркениеті үшін еңбек ететін, шетелдермен еркін ғылыми және мәдени қарым-қатынас жасай алатын, оқығанын өмірде қолдана алатын, ана тілін жетік білетін, ұлтжанды азамат дайындау - бүгінгі ұстаз қауымының басты мақсаты.

Барлық мұғалімдер балаларға білім беруде барынша жоғары жетістіктерге қол жеткізу үшін қолайлы орта жасауға тырысады. Дарынды және талантты балаларға қатысты бұл – ойлауды, талқылауды және мұқият жоспарлауды талап

ететін едәуір күрделі мәселе. Әртүрлі теориялар мен стратегиялар балаларды оқытудың мазмұнын анықтау үшін тиісті бағдарлама шеңберінде қолданылады.

Фриман (1998) тексеру парақтары мұғалімдерді шатастырып, дарынды, талантты балаларды анықтау барысында қате бағыт беретіні жайында зерттеулерден мысал келтіреді. Бірақ тексеру парағында зерттеулерге негізделген және ең үздік оқушыларды анықтайтын сенімді өлшемдерді тиімді қолдануға болады, олар төменде көрсетілген (Montgomery, 1996; Freeman, 1998)

- Есте сақтау және білім: олардың есте сақтау қабілеттері өте жоғары; олар ақпаратты біліп қана қоймай, оны пайдалана алады;
- Өз білімін жетілдіру: олар оқу үдерісінің қалай жүретінін басқалардан гөрі жақсы біліп, өздерінің оқуын реттей алады.
- Ойлау қабілетінің жылдамдығы: олар жоспарлауға көп уақыт жұмсауы мүмкін, бірақ жоспарды тез жүзеге асырады;
- Мәселені шешу: олар ақпаратты толықтырып, олардың қайшылықтарын анықтап, мәніне тезірек жетеді;
- Икемділік: басқаларға қарағанда олардың ойлау қабілеттері жақсы ұйымдастырылған, олар оқуда және проблемаларды шешуде балама шешімдерді көріп, қабылдай алады;
- Күрделілікке деген сүйіспеншілік: қызығушылығын арттыру үшін олар күрделі ойын мен тапсырмаларға ұмтылады;
- Шоғырлану: ерте жасынан бастап ерекше қабілеттерін ұзақ уақытқа шоғырландыра алады;
- Ерте символдық белсенділік: олар ерте жасынан сөйлей, оқи және жаза бастайды. (САН. 67-68 бет)

Қабілетті, дарынды балалар көбінесе шапшаң, тез ойланатын, көп көлемде білімді меңгеретін, оны ұзақ уақыт бойына ұмытпайтын болып келеді. Түсінігі өте жоғары, сезімтал, жоспарлаған ойын, алдына қойған мақсатын қалайда орындауға

тырысатын, түйсігі ерте дамып, моральдық қасиеттерге бай, қиялы ұшқыр, батыл әрекеті басым болып келеді.

Дарындылық ұғымымен бірге шығармашылық қабілет деген де ұғым бар. Шығармашылық—өзіне тән жаңашылдықпен, өзгешелікпен ерекшеленетін, белгілі бір өнімді алуға мүмкіндік беретін жеке тұлғаның бойындағы қабілеттілік дер едім. Дарынды, талантты, қабілетті баламен жұмыс істеудің негізгі мақсаты: олардың шығармашылық жұмыстарда өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Енді ол мақсат қажет оқу бағдарламасын тереңдете отырып, баланың танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асырылады. Дарынды, талантты балаларды анықтау – баланың дамуын таңдаумен байланысты ұзақ процесс.

Тізбектелген төрт сабақта талантты, дарынды балаларды толықтай анықтау мүмкін еместігі белгілі, өйткені ол жүйелі ұзақ мерзімді уақытта анықталатын қабілеттер. Ұзақ дейтін себебіміз, әрбір адам жеке тұлға, оның түрлі қабілеттері болады, әртүрлі бағытта шығармашылықтарын түрліше көруге болады. Мысалы: бір студент мәнерлеп, мәтінді әсерлі жеткізуге шебер болса, бірі шығармадағы айтылар астарлы ойды жылдам байқайды, бірі сурет салуға, бірі ән салуға, бірі пікірін нақты дәлелдер келтіріп айтуда, бірі өз ойын көркем тілде жазып көрсете білсе, бірі өлең жазуға талпынады. Сабақта студенттердің шығармашылық қабілетін оятуға, түрткі болатындай әдіс-тәсілдерді жүйелі түрде іріктеп қолдана білсек, нәтижеге жетуге болады.

Жұмыс жоспарының тығыздығы мен күрделілігі студенттердің арасындағы «өте жақсы» және «деңгейі төмендеу» студенттердің қарым-қатынасын шиеленістіреді. Студенттер арасында бәсекелестік қарым-қатынас басым. Осы негізде кейбір студенттердің өзіне деген сенімділігі төмен, пәнді оқудың міндеттілігін сезініп, жақсы көрсеткіштерге ұмтылғанмен, оның барлық маңызын түйсініп, сезіне алмайды. Топтық жұмысты ұйымдастыру арқылы ондағы студенттердің қарым-қатынастағы шиеленістікті жою, олардың арасында өзара

серіктестік және түсіністік қарым-қатынасты орнату студенттердің сенімсіздіктерін жойып, жалпы топтағы студенттердің қабілеттерін арттыруға өз үлесін қосар еді. Сонымен қатар, дарынды балалардың ішкі потенциалын ашуға бағытталған әрекеттерді ұйымдастыру олардың топтағы студенттермен жақсы қарым-қатынасын орнату арқылы, өз сенімділіктерін дамытуға жол ашар еді.

Әр сабақта дайындаған тапсырмаларды қарастырғанда әр баланың ерекшелігін ескеріп жасаған жөн. Сабақта барлық студенттерге қабілеттерін аша түсу мақсатында, ерекшеліктерін бақылау үшін бірдей жұмыс беруге көңіл бөлініп, «Досыма хат», «постермен жұмыс», «Ойлан, бірік, бөліс», «Еркін ойлау», «Ойлаудың алты қалпағы», «Ойды жалға» т.б. әдіс-тәсілдерін қолдану барысында эссе, хат, сурет салу, ән салу, фильм бойынша өз ойларын, пікірлерін жеткізуде студенттер бір-бірінен ерекшеленеді. Тапсырмаларды орындауда студенттер сыни тұрғыдан ойлана отырып өз жұмысының ерекше болуына көңіл бөлгендіктері байқалады. Әрбір тапсырмаларды орындау барысында студенттер өз қабілеттерінің ерекшеліктерімен дараланады. Кейбір студенттерді жаңа қырынан тани бастаймыз. Ешбір студент қалыс қалған жоқ бірі сурет салу жағынан, енді бірі ән салу, өлең, эссе, хат жазу барысында, енді бірі қолдан гүлдің макетін жасауда ерекше қабілеттерімен танылды.

Қабілетті студенттердің қажеттіліктерін ескеру мақсатында оқуды үйрету тапсырмаларды орындау негізінде олардың ойының ұшқырлығын, ойын ашық айта алуын, болжам жасай алатындығына анық көзімізді жеткізуге болады. Оқу сабақтарында көрнекіліктерді қолдану бойынша соның ішінде АКТ-ны пайдаланудың пайдасы мен зияны туралы «Айналмалы бекет» стратегиясы бойынша жалпы адамға тигізер әсері туралы ойларын талқыға салады. Жауаптарында студенттер бұрыннан білетін білімдерін зерделеп ұтымды пікірлерін айтып постер бойынша қорғай алады. Қабілетті студенттердің сыни тұрғыдан ойлауға мүмкіндік беретін сұрақтарды қою, сыни көзқараспен сыни тұрғыдан ойлауға үйрету және өз бетімен ізденуге, өз бетімен түйін шығарып,

дағдылануға үйрету осы тәжірбиелік сабақтарымыздағы мақсатымыз еді. Осындай студенттер қоғамдық жұмыстарға белсенді араласады, жарыстар мен байқауларға қатысып білім дәрежелерін одан әрі арттырады. Әрине, бір айлық тәжірибе аралығында үлкен нәтижелерге қол жеткізуі мүмкін емес. Студенттердің білім алу әрекеті ой қозғаудан басталады. Ойлану барысында олар әр нәрсеге өзінің көзқарасын білдіреді. Сабақ барысында студенттер орындаған тапсырмалардың әдеттегі тапсырмалардан айырмашылығы сабаққа белсенді қатысып отыратындығымен ерекшеленеді. Жаңа білімді өз бетінше игеріп, ойларын құрбы-құрдастармен талқылап, қорытынды шығарып, оны қорғап дәлелдейді. Студенттердің рөлі орындаушыдан баяндаушы, бақылаушы және бағалаушыға ауысып отырады. Студенттен тәртіптілік пен тыңдауды талап етеді. Тәртіпті сақтауда оқу материалын қызықты және байыпты мазмұндаудың маңызы зор. Тәжірибелік жұмысымызда орын алған өзгерістерді болашақта да жүйелі түрде тәжірибемізге енгіземіз деген ойдамыз. Осы әрекеттерді тиімді жолдармен ұйымдастырып, іс-тәжірибеде қолдансақ нұр үстіне нұр болар еді. Алған тәжірибемізді әрі қарай дамытып, студенттеріміздің сапалы білім алуына, өзіндік ойы бар белсенді студент дайындауға құлшына кірісетініміз сөзсіз.

Дарынды, талантты, қабілетті студенттерді анықтау тек санаулы сағаттардың көлемінде шектелмей, барлық сабақтарда жүргізілуі керек, жүйелі жүргізілген жұмыстың нәтижесінде ғана топтағы студенттердің қабілеттерін анықтауға болады.

Қорыта келгенде, Қазіргі кезде студенттің алған білімі мен іс-әрекет түрлерін іс жүзінде пайдалана алатындай дәрежеге жеткізудің маңызы зор. Ол үшін өз бетімен жүргізілетін шығармашылық жұмысты әртүрлі деңгейде ұйымдастыруға болады.

Дарынды баланың бойынан табылатын асыл қасиеттердің, өмірге құштарлық, биік ізгіліктің бәрінің кілті – мыңды жығатын білімде.

Ұлы ойшыл Плутарх кезінде былай депті: «Көптеген табиғи талант дарынсыз

ұстаздардың кесірінен жойылып кетеді. Сондықтан әрбір ұстаз бұған жол бермеуі керек». Өйткені ХХІ ғасыр – білімділер ғасыры. Сол себептен де білім сапасын арттыру, студенттердің дарындылығын айқындап, біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыруымыз керек. Ендеше бізге ой – өрісі жоғары дамыған, зерделі ұрпақ тәрбиелеу керек екенін естен шығармауымыз керек. Студенттердің сабақтағы шығармашылық қабілеті мен белсенділігін артыру жолында мұғалімге үнемі ізденуді, тынымсыз еңбек етуді міндеттейді.

ХХІ ғасыр – бәсекелестік ғасыры. Демек, әлемдік бәсекелестіктің жылдам дамуына ілесе алатындай білімді де тапқыр, дара тұлғаның тағдыры ұстаздар қауымына аманат етіп тапсырылып отырғаны анық. Бүгінгі оқу орындарының басты міндеті-өзіндік ой-көзқарасын ашық айта алатын, өмірге бейім тұлға қалыптастыру болса, оған мұғалім мен студенттің бір-біріне деген сүйіспеншілігі, оны тұлға ретінде бағалауы баланың адамдық қасиеттерінің дамуына басты кепіл болуды көздейді. Ойын еркін айтатын, сын тұрғысынан ойлауға бейім, интеллект қабілеті дамыған, өмірде өз орнын таба алатын жеке тұлғаны қалыптастыру оқу орындарының мұғалімдері үшін жауапты іс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Тренерге арналған нұсқаулық «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2015 ж.
2. Студентке арналған нұсқаулық, НЗМ, 2015 ж.
3. Үйлестіріме материалдар, НЗМ, 2015 ж.
4. Б.К.Умиралиева, З.А.Сапарбаева. Сабақтың тиімділігін арттыратын 370 әдіс + саралаудың 100 тәсілі. Шымкент: «Нұрдана-LTD» баспасы, 2018 ж.

ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

Семенова Н.І., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Згідно з теоретичними позиціями психологів (Л. С. Виготський, А. Н. Леонт'єв, Д. Б. Ельконін), гра є провідним видом діяльності в дошкільному віці. Майже увесь свій вільний час дитина проводить граючись. Таким чином гра впливає на формування психічний процесів (мислення, мовлення, увага, пам'ять, уява) і властивостей (здібності, характер) психіки дитини.

М. Монтесорі, Ф. Фребель та інші видатні науковці, на практиці довели, що дидактична гра – це один з найбільш ефективних засобів розвитку у дитини розумових здібностей. Розумові здібності є дуже важливими, адже вони визначають здатність дитини до засвоєння знань, умінь і навичок в процесі навчання. Якщо ще в ранньому дитинстві батьки допомогли своєму малюкові розвинути такі здібності, процес навчання у школі буде для нього значно легшим. І в майбутньому допоможе в повній мірі розкрити таланти доньки чи сина.

Вчені вже не одне століття займаються дослідженням значення та особливостей дидактичної гри, разом з тим, питання розвитку розумових здібностей за допомогою дидактичної гри дотепер лишається актуальним.

На жаль, не всі педагоги та батьки знають, як доцільно використовувати такий інструмент, як дидактична гра у роботі з дітьми і через брак знань та досвіду вони не можуть у повній мірі розкрити інтелектуальний потенціал дитини. Тому так важливо допомогти дорослим усвідомити внутрішні механізми розвитку здібностей та навчити правильно добирати ігри (відповідно до вікових і психологічних особливостей дитини), а також здійснювати керівництво ними так, щоб розвиток дитини відбувався якомога ефективніше.

Дослідженням проблеми ролі дидактичної гри у розвитку дитини займалися

такі науковці як: А. Н. Леонтьев, Д. Б. Ельконін, Л.С. Виготський, К. Д. Ушинський, Ф. Фребель, Є. І Тихеева, А. І. Сорокіна, Н.К. Крупська, А. К. Бондаренко, Н. Я. Михайленко.

Мета роботи: дослідити шляхи формування розумових здібностей дошкільників засобами дидактичної гри.

Дидактичні ігри являються невід'ємною частиною занять, тому що вони реалізують завдання багатьох освітніх напрямків Базового компоненту дошкільної освіти, який є освітнім стандартом дошкільної освіти.

Зокрема, освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» ставить за мету набуття дитиною сенсорної компетентності (знання кольорів, форм, величин). Всі ці навички малюк з легкістю набуває у дидактичних іграх.

Одна з таких ігор на сенсорний розвиток – «Залатай килимок». На її прикладі, ми можемо побачити, що використання сюжетів під час дидактичних ігор є дуже важливим. Суміщення, як в даному випадку сюжетного задуму та ігрових завдань, сприяє налагодженню невимушеної ігрової атмосфери, яка мотивує дитину, адже головне для неї – це отримати задоволення в процесі гри. Під час цієї гри дитина знайомиться з геометричними фігурами та кольорами, при цьому весь процес оволодіння знаннями відбувається органічно, без труднощів для дитини.

Неможливо уявити належний рівень життєвої компетенції без опанування мовлення. Видатний педагог Костянтин Ушинський зауважував, що рідне слово є основою розумового розвитку й скарбницею всіх знань [1, с.4].

Завдання мовленнєвого розвитку реалізуються в освітньому напрямі «Мовлення дитини». І в цьому випадку дидактична гра виступає потужним джерелом знань, умінь та навичок. Саме тому важливо формувати мовленнєву компетенцію дитини у мовленнєво-ігровій діяльності, заснованій на розвитку дитячого мовлення засобами гри з використанням наочного матеріалу, в словесних іграх та з використанням різних ігрових атрибутів [1, с. 5].

Лексична гра «Склади одяг до шафи», якраз є прикладом такої дидактичної

гри. В цій грі використовується наочний матеріал – картки з зображенням одягу та шафки. І це не випадковість, тому що не менш важливим, ніж цікавий сюжет – є наочний матеріал, який використовується у грі. Він має бути яскравим, привертати увагу дитини, але в той же час бути їй знайомим, зрозумілим. Образна пам'ять дошкільника закарбує зображення побачених предметів, які в майбутньому стануть у пригоді.

Для того, щоб запам'ятати назви тварин і рослин, явища, які відбуваються у природі і осмислити взаємозв'язок усього живого, не обійтися без дидактичної гри. Отже, освітній напрям «Дитина у природному докiллі» не може бути реалізований у повній мірі без застосування дидактичної гри. Завдяки нескладним рухам, запропонованим у грі «Дерево, кущ, трава», що супроводжуються словесними вказівками, малюк з легкістю засвоєю різницю у розмірі, між трав'янистими рослинами, кущами і деревами, і в той же час запам'ятовує їх назви та опановує величини цих рослин.

Розумовий розвиток дитини, як особистості та індивіда, неможливий без реалізації завдань освітнього напрямку «Дитина у соціумі». Дошкільник має знати місце кожної людини в соціальному середовищі, мати уявлення про себе та своє тіло. І в цьому їй знову ж таки допоможе вміле керівництво вихователем дидактичною грою. Дидактична гра «Що для чого?», вчить дитину розпізнавати частини тіла та їх функції. Тут в ролі вихователя виступає гномик – персонаж якого цікаво слухати і за яким весело повторювати, тому діти уважно слухають його і з радістю виконують вказівки. Отже, залучення персонажа в гру покращує сприйняття дітьми нової інформації.

Робота школярів – навчатися, дорослих – працювати, а дошкільників – грати. Назва освітнього напрямку «Гра дитини», говорить сама за себе. Одним із завдань напрямку є знання дитиною змісту сюжетно-рольових, будівельно-конструкційних, словесних, настільно-друкованих, рухливих, режисерських, театралізованих, українських народних ігор, а також дидактичних ігор. Граючи у дидактичні ігри

дитина набуває тих знань і умінь, які знадобляться їй в майбутній самостійній ігровій діяльності.

Отже, дидактичні ігри, як і будь-які ігри навчального характеру сприяють розвитку у дітей психічних пізнавальних процесів та розумових операцій. Зокрема, дидактичні ігри мають позитивний вплив на формування таких психічних процесів як пам'ять, увага, уява, мислення та невід'ємного від нього – мовлення. За допомогою дидактичної гри успішно реалізуються завдання освітніх напрямків Базового компоненту дошкільної освіти: «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина в соціумі» та «Гра дитини».

Список використаних джерел

1. Логвичук С. Л. Дидактичні ігри, вправи та творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 191 с.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сергієнко В.П., доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, директор Навчально-наукового інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації УДУ імені Михайла Драгоманова

Інститутом здійснюється цілеспрямована робота з вдосконалення фахової майстерності педагогічних працівників і керівників закладів освіти. Серед пріоритетних напрямів діяльності Інституту, як самоокупного підрозділу університету, визначено запровадження системи освіти дорослих за наскрізними навчальними планами та програмами підготовки, перепідготовки (друга вища освіта), підвищення кваліфікації педагогічних кадрів через очну, заочну,

дистанційну, а також змішану форми навчання; проведення науково-дослідних робіт; підготовка учнів до ЗНО, олімпіад, конкурсів МАН України тощо.

Переосмислення соціальної і професійної місії педагогічного працівника актуалізує потребу розвитку його професійних компетентностей з метою забезпечення адаптації в умовах соціально-турбулентного середовища, здатності творчо працювати, засвоювати нові професійні ролі і функції. Тому нами ставилося завдання щодо запровадження сучасних моделей підвищення кваліфікації педагогічних працівників, їхньої підготовки до здійснення професійної діяльності в інноваційному освітньому просторі з використанням новітніх засобів навчання та розвитку.

З метою забезпечення наступності в процесі модернізації системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників було здійснено пролонгацію та концентроване подання навчального матеріалу, форм, методів, засобів навчання в системі підготовки майбутніх учителів і створено на цій основі педагогічні умови для розвитку їх професійних компетентностей впродовж життя, побудови власної траєкторії самоосвітньої діяльності. Такі підходи реалізовувалися з врахуванням визначення найзатребуваніших компетентностей на світовому ринку праці; сучасної синергетичної моделі освіти, що передбачає нову продуктивно-відтворювальну форму навчання; моделі впровадження положень концепції Нової української школи, що спирається на наскрізне впровадження STEAM навчання.

На цій основі була відпрацьована відповідна методологія побудови базових 150 годинних програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників за 15 основними галузями знань в системі загальної середньої освіти. Ці програми стали результатом системної роботи нашої наукової школи під час виконання міжнародних та національних мегапроектів, дисертаційних досліджень, підготовки понад 100 монографій, підручників, посібників та ін. Перемог у всеукраїнських конкурсах молодих вчених, міжнародних стажуваннях, запрошеннях міжнародних експертів, проведення знакових науково-практичних

форумів. Програми передбачають інваріантну і варіативну складові. Спрямовані на широке використання ІКТ, інноваційність і самоосвітню діяльність педагогічних працівників протягом життя, а також розвиток їх логіки, творчості, критичного та системного мислення.

В цілому нами створена методична система, в основу якої покладено відповідні чинники забезпечення якості навчання. Зокрема професорсько-викладацький склад, що залучався до занять налічує авторів шкільних підручників і навчальних видань для закладів освіти усіх рівнів, розробників професійних стандартів, інноваційних методик навчання, експертів МОН України, сертифікованих тренерів, учителів-новаторів, координаторів міжнародних мегапроектів і міжнародних експертів та ін.

Здійснене нами поєднання нових інструментів Google технологій та існуючих освітніх платформ Moodle, Classroom дало можливість створити багатоцільовий, динамічний навчально-методичний комплекс з впровадженням нових цифрових рішень, спрямованих на здійснення освітнього процесу в режимі online з максимальним наближенням до очного навчання, забезпечення професійного розвитку слухачів і в міжкурсовий період за власною траєкторією самоосвітньої діяльності.

Основу цього комплексу складає відкрите інтегроване освітнє середовище спрямоване на індивідуалізацію та гнучкість освітнього процесу, яке забезпечує ефективну реалізацію усіх форм навчання, а також можливість побудови студентом або слухачем власної траєкторії навчальної діяльності в режимі 24*7 з максимальним наближенням віртуального і реального. Все це сприяє формуванню інформаційно-комунікаційного ландшафту відкритої освіти на засадах доступності, системності, а також безкоштовності ресурсів для впровадження.

Впровадження інтегрованої технології розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників сприяє також успішній реалізації ідей STEAM – навчання. Складовими створеної нами методичної системи є форми і

методи інтерактивного навчання, а також відповідні технології і засоби, як стандартні, так і авторські. Використовувалися новітні засоби на базі комп'ютерної компанії Навігатор, Центру STEM навчання МАН України, а також створювалися засоби у співпраці викладачів і слухачів.

Загалом навчання з підвищення кваліфікації фахівців здійснювалося протягом останніх 5 років за понад 100 тривалими і короткотривалими програмами у тісній співпраці зі слухачами на робочих місцях, масових спільних заходах, і у дистанційній формі на основі понад 300 угод про співпрацю із органами управління, освітніми закладами, центрами професійного розвитку педагогічних працівників та іншими установами.

Запропонована модель розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників сприяє їх готовності до інноваційних змін, здатності адаптуватися до умов соціально-турбулентного середовища; налаштованості педагогів на саморозвиток і навчання впродовж життя; формуванню здатності педагогів прогнозувати результати своєї діяльності, моделювати навчально-виховний процес на основі досягнень сучасної педагогічної науки й практики.

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Сизоненко Р.Ю., здобувач вищої освіти факультету «Право»

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Леонova Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри
*методики викладання соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

Війна – цього бояться всі покоління людей, бо страшнішого бути нічого не може. Вона несе лише страждання та горе. Ці страшні події зачіпають всі сфери

життя, а особливо відбиваються на якості навчання. Під час війни навчання має багато особливостей, відбуваються також зміни і в організації самого процесу, зазвичай вони мають негативний характер, так як люди вимушені багато часу перебувати у сховищах, або взагалі покидати свої домівки [1]. Військовий стан в Україні став стресом для усіх здобувачів освітнього процесу.

Не винятком є і здобувачі вищої освіти, які по різних причинах вимушені пристосовуватись до нинішніх умов навчання. Всі студенти опинились в різних умовах навчання, але життя продовжується, а з ним і потреба здобувати освіту. Війна це завжди стрес для людей. Тому всі студенти, не в залежності від вікової категорії потребують насамперед моральної підтримки та розуміння.

Наразі в Україні малорозвинена сфера психологічної підтримки, тому українцям важче вийти з важкого морального стану, якщо порівняти з іншими країнами Європи та Америкою. Послаблення морального стану може спричинятись багатьма різними факторами, а зокрема: переїзд в іншу область або країну, втрата близьких та рідних людей, розмовний бар'єр за кордоном, що тягне за собою ще одне порушення потреб – живе спілкування, невпевненість у майбутньому і відсутність чітких планів, відсутність бачення свого в майбутньому суспільстві, втрата свого дому, університету [4].

Ще один негативний фактор, який впливає на освітній процес – це саме дистанційна форма навчання, яка розділила студентів та викладачів ще 2 роки тому під час пандемії. Студенти, які починали здобувати освіту в період 2020-2022 роки – не знають як це, просинатись раніше для того щоб вчасно дійти чи доїхати до університету, мінімізація візуального спілкування з викладачем та одногрупниками – це спричиняє затримку соціально-суспільного дорослішання, не нагальність для досвіду набуття самоорганізації, неможливість повноцінного навчання з деяких дисциплін (фізкультура, спеціальні дисципліни такі як: тактика, вогнева підготовка, якщо мова йде про військові або правоохоронні спеціальності; вивчення деяких нюансів з інших дисциплін, також великою проблемою під час

дистанційного навчання є гіподинамія, тому що саме така форма навчання спричиняє малорухливість в студентів.

Тож, війна, а з нею дистанційна форма навчання внесла багато негативних корективів в освітній процес і життя сучасних студентів. Війна позбавила можливості навчатись деяких взагалі. Переважна більшість хлопців, які зараз несуть почесну службу в Збройних Силах України мають велике бажання отримувати вищу освіту, але майже не мають можливостей – дуже складно взяти відпустку або виклик на сесію із-за відсутності штатної заміни.

Навчання дорослих студентів, так як і студентів підлітків в умовах воєнного стану має свої психоціалні аспекти:

1. Стрес та психологічні аспекти: Умови воєнного часу можуть створювати додатковий стрес для дорослих студентів, впливаючи на їхню здатність концентруватися, сприймати інформацію та взагалі займатися навчанням.

2. Взаємодія учасників групи: Дорослі студенти можуть взаємодіяти в групах, де кожен може мати власний досвід воєнних подій, що може впливати на соціальний клімат та спільноту в навчальному середовищі.

3. Адаптація до змін: Умови воєнного часу можуть створювати постійні зміни в житті дорослих, і вони можуть потребувати особливих навичок адаптації та стратегій для успішного продовження навчання.

4. Психологічна підтримка: Дорослі можуть потребувати додаткової психологічної підтримки, оскільки воєнний час може викликати тривожність, депресію та інші психічні труднощі.

5. Вплив на вибір професії: Умови воєнного часу можуть впливати на вибір професії дорослих, зокрема на вибір напрямків навчання, які пов'язані з потребами суспільства в умовах конфлікту.

6. Соціальна відповідальність: Навчання дорослих у воєнний період може включати обговорення соціальної відповідальності, громадянської активності та

можливостей участі в різних ініціативах для вирішення проблем, пов'язаних з конфліктом.

7. Технології в навчанні: Застосування сучасних технологій може стати важливим аспектом навчання дорослих у воєнний період, дозволяючи забезпечити доступ до освіти навіть у важких умовах.

8. Патріотизм та ідентичність: Навчання дорослих може сприяти формуванню патріотичних цінностей та сприяти утвердженню національної та соціальної ідентичності в умовах воєнного конфлікту [2].

В той самий час постає питання про продовження навчання вже в іноземних закладах освіти, тим більше що багато навчальних закладів самі пропонують здобувати освіту у них за спрощеною системою вступу. Звісно нашим громадянам для продовження навчання за кордоном потрібно опанувати іноземну мову, пристосуватись до їхнього способу життя. З іншого боку, за кордоном вони можуть отримувати моральну підтримку, будуть планувати своє життя в подальшому [3]. Для нашої країни це може означати втрату цінних кадрів у майбутньому. Хоча, у випадку якщо такі громадяни вирішать зрештою повернутися до України, країна отримає фахівців які здобули іноземну освіту з іншим світобаченням, з європейськими нормами поведінки та вирішенням питань. І це може бути перевагою при можливій майбутній євроінтеграції.

В підсумку можна сказати, що війна внесла суттєві корективи в навчання і продовжує вносити. Результат ми побачимо лише після завершення бойових дій і зможемо бачити в порівнянні наскільки змінювався освітній процес під час війни та після неї. Зараз можна сказати, що українці продовжують життя в тих умовах, в яких вони є, не дивлячись на страшні події вони навчаються в повну силу і мають надію, що скоро війна закінчиться.

Список використаних джерел

1. Ничкало Н.Г. Освіта дорослих в умовах трансформаційних процесів (передмова). *Освіта дорослих – регіональний розвиток: досвід, виклики, стратегії*: збірник матеріалів Форуму до Міжнародних Днів освіти дорослих у Запорізькій області (м. Запоріжжя, 5-6 жовтня 2016 р.) [колектив авторів]. Мелітополь, 2017. С. 6-10.
2. Борисова О.М. Про роль професійної діяльності в розвитку особистості. *Психологічне формування і розвиток особистості* / Під ред. Л.І. Анциферової. Львів: Освіта, 2002. 146 с.
3. Татур Ю. Г. Компетентність у структурі моделі якості підготовки фахівця. *Вища освіта сьогодні*, 2004, № 3. С. 20 -26
4. Освіта дорослих: енциклопедичний словник /за ред.. В.Г.Кременя, Ю.В.Ковбасюка; [упоряд.: Н.Г.Протасова, Ю.О.Молчанова, Куренна та ін.]; Нац. акад. пед. наук України, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.]. Київ : Основа, 2014. 496с.

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Сікан Л., здобувачка вищої освіти Білоцерквського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджмент освіти» НАПН України

Військова агресія російської федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 р., призвела до значних змін у всіх сферах життя суспільства, у тому числі і в освіті. В Україні потреба в психосоціальній підтримці відчутно зросла від початку повномасштабного вторгнення росії, адже наші співвітчизники стикнулися з такими кризовими подіями, які складно передбачати та проживати. Багато людей втратили рідних, житло, були роз'єднані з близькими чи вимушено залишили

власні домівки, перебували під обстрілами чи тимчасовою окупацією. Так само значна кількість учасників освітнього процесу отримала психологічні травми різного ступеня, які часто призводять до посттравматичного розладу, потребують постійної психологічної підтримки та допомоги [1. с. 4].

Дорослі особи, які змушені знаходитися в цих умовах, мають величезні труднощі у здобутті освіти, і це стає серйозним викликом для розвитку суспільства.

Один із ключових аспектів - це психологічний стрес, який супроводжує військовий час. Навчання в умовах загостреної ситуації може стати не тільки інструментом збереження психічного здоров'я, але й засобом подолання стресу. Дорослі, здобуваючи нові знання та навички, мають можливість впоратися з важкими емоціями, знизити ризик розвитку психічних порушень та покращити свою психічну стійкість.

У психологічній літературі, психологічне благополуччя особистості – це динамічна характеристика особистості, в яку входять суб'єктивні та психологічні складові, які, своєю чергою, пов'язані з адаптивною поведінкою. Дослідники, більшою мірою, пов'язують благополуччя з самооцінкою та почуттям соціальної належності, аніж з якимось фізичними станами або фізичними функціями організму. Окрім цього воно пов'язане з реалізацією певних можливостей людини (матеріальних, духовних тощо) [2].

Соціальна ізоляція є ще однією проблемою, з якою дорослі стикаються в умовах воєнного часу. Навчання може виступити як засіб підтримки соціальної взаємодії та сприяти відновленню спільнот. Групові заняття, де дорослі можуть обмінюватися досвідом та підтримувати один одного, допомагають зменшити почуття відчуження та стимулюють соціальну активність.

Економічна нестабільність в умовах війни також може ускладнити доступ до освіти. Дорослі можуть знаходитися в ситуації, коли вони втрачають роботу або не можуть дозволити собі навчання через фінансові труднощі. У таких

випадках важливо розглядати можливості надання фінансової підтримки та створення програм, спрямованих на розвиток навичок, які забезпечать дорослим можливість знайти нові робочі можливості.

Крім того, важливо враховувати мовні особливості дорослих, які навчаються в умовах війни. Дорослі можуть стикатися із складнощами у володінні основною мовою навчання через переселення, евакуацію або інші фактори. Програми навчання повинні надавати підтримку в оволодінні мовою та забезпечувати можливості для збереження та розвитку рідної мови. Мовно-культурні адаптації: Важливо враховувати культурні контексти та вивчити мовні властивості учнів. Адаптація програм навчання до мовних реалій і використання культурно відповідних прикладів сприяють ефективному засвоєнню матеріалу.

Фізичні та емоційні стани людини взаємопов'язані і взаємно впливають один на одного. Реакції на стрес або інтенсивні емоції викликають фізіологічні зміни, які можуть бути помітними в різних аспектах поведінки та фізичного стану [2]. Специфічні потреби та обставини деяких дорослі внаслідок військових подій можуть мати фізичні обмеження. Освітні програми повинні бути адаптовані до цих обставин, надаючи доступність та підтримку для людей із різними фізичними здібностями.

У психологічній літературі, психологічне благополуччя особистості – це динамічна характеристика особистості, в яку входять суб'єктивні та психологічні складові, які, своєю чергою, пов'язані з адаптивною поведінкою. Дослідники, більшою мірою, пов'язують благополуччя з самооцінкою та почуттям соціальної належності, аніж з якимось фізичними станами або фізичними функціями організму. Окрім цього воно пов'язане з реалізацією певних можливостей людини (матеріальних, духовних тощо) [3].

Для того, щоб подолати ці проблеми, необхідно враховувати психологічні аспекти навчання дорослих в умовах воєнного часу в Україні. До таких аспектів належать:

- Важливість створення безпечного та комфортного освітнього середовища. Люди повинні відчувати себе в безпеці та комфорті, щоб вони могли зосередитися на навчанні. Це означає, що освітні програми та заходи повинні проводитися в безпечних регіонах, а освітні заклади повинні створювати сприятливе та підтримуюче середовище для навчання.

- Необхідність використання адаптованих освітніх методів та матеріалів. Освітні методи та матеріали повинні бути адаптовані до потреб та можливостей людей, які переживають стрес та тривогу. Це означає, що програми повинні бути менш тривалими, мати більш гнучкий графік та використовувати адаптовані навчальні матеріали, які враховують особливості психологічного стану людей в умовах воєнного часу.

- Важливість надання психологічної підтримки. Люди, які навчаються в умовах воєнного часу, повинні мати можливість отримати психологічну підтримку, щоб вони могли впоратися зі стресом та тривогою. Це означає, що освітні заклади повинні співпрацювати з психологами та психотерапевтами, які можуть надавати допомогу людям, які навчаються.

Отже, психосоціальні аспекти навчання дорослих в умовах воєнного часу є невід'ємною частиною успішної реабілітації та відновлення життєздатності індивіда та суспільства в цілому. Врахування психічного стану, соціальної ізоляції, травматичних досвідів та інших психосоціальних аспектів є критичним для розробки та реалізації ефективних освітніх програм.

Список використаної літератури:

1. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу : навчально-методичний посібник. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», Громадська організація «Ла Страда-Україна», Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) Київ, 2023. URL: <https://drive.google.com/file/d/1EK88elXsT-7rOuRQasYiRT6s6YagcbIz/view>

2. Каргіна Н. В. Основні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості: теоретичний аспект. **Наука і освіта: наук.-практ. журнал.** 2015. № 1. С .48-55.

3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazi/2022/08/20/01/Dodatok.1.psykholohichni.aspekty.orhanizatsiyi.osvitnoho.protsesu.v.u.movakh.voyennoho-pislyavoyennoho.stanu.20.08.2022.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ ПОДАННЯ СИГНАЛУ ТРИВОГИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сінчук Д.С., здобувач вищої освіти ФПФППД Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Плахотний А.П., старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Закон про Національну поліцію визначає умови та обставини, за яких поліцейські мають право застосовувати вогнепальну зброю. Відповідно до закону, вогнепальна зброя може бути застосована лише за певних обставин і в разі крайньої необхідності для захисту життя та безпеки громадян, працівників поліції та інших осіб.

Важливо відзначити розрізнення між двома термінами: використання вогнепальної зброї проти людини можливе лише у випадках виконання допоміжних функцій, таких як виклик підкріплення чи подача сигналу тривоги. Щодо використання вогнепальної зброї для знищення тварин, які загрожують

життю чи здоров'ю поліцейських та інших людей, думки вчених розділені. Питання щодо цього застосування викликає дискусію, оскільки тварини є живими істотами, і думки щодо обґрунтованості такого заходу розходяться [6, с. 192].

Використання вогнепальної зброї як засобу тривоги в Національній поліції України дозволяється лише за певних обставин [1]. Ці обставини включають ситуації, коли поліцейському потрібно викликати підкріплення чи подати сигнал тривоги, або коли поруч є тварина, яка становить загрозу для життя людини. Важливо зазначити, що застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї категорично заборонено щодо жінок з явними ознаками вагітності, неповнолітніх та осіб з явними ознаками інвалідності [2]. Ці обмеження введені для забезпечення безпеки та захисту вразливих осіб.

Проте є ситуації, коли вогнепальну зброю можна застосувати без попередження. Це може включати спроби особи, яка перебуває під вартою, наблизитися до нього під дулою зброї, збройний напад або раптовий напад із застосуванням механізмів, транспортних засобів тощо. Крім того, вогнепальну зброю можна використовувати для запобігання спробам захоплення або для подачі звукової сигналізації та інших небезпечних для життя ситуацій.

Порядок і протоколи застосування вогнепальної зброї для подачі тривоги в Національній поліції України суворо регламентовані законодавством [2]. Кабінет Міністрів України затвердив Положення про порядок застосування вогнепальної зброї, в якому визначено особливості застосування вогнепальної зброї та дії, які необхідно вжити до, під час і після застосування вогнепальної зброї [3]. У конкретних ситуаціях, поліцейські мають право використовувати вогнепальну зброю після попередження та повідомлення про намір її застосування. Це включає такі випадки, як відбиття нападу на поліцейського чи його родину, захист осіб від загрози життю чи здоров'ю, звільнення заручників, або зупинка транспортного засобу, якщо водій створює загрозу [5, с. 201]. Ці правила спрямовані на те, щоб використання вогнепальної зброї завжди було крайнім заходом і щоб поліцейські

були навчені вирішувати такі ситуації з максимальною обережністю та професіоналізмом.

Офіцери, уповноважені використовувати вогнепальну зброю для сигналізації, проходять комплексне навчання та підготовку, щоб переконатися, що вони готові діяти в будь-якій ситуації, яка може виникнути [4]. Цей тренінг включає як теоретичні, так і практичні компоненти, охоплюючи такі теми, як безпека вогнепальної зброї, влучна стрільба та прийняття рішень у ситуаціях високого стресу. Крім того, офіцери повинні проходити регулярне підвищення кваліфікації, щоб підтримувати свої навички та бути в курсі будь-яких змін у правилах або процедурах [4]. Забезпечуючи належну підготовку та підготовку офіцерів, Національна поліція України може забезпечити належне та відповідальне ставлення до використання вогнепальної зброї як засобу тривоги.

Список використаної літератури:

1. Стаття 46. Застосування вогнепальної зброї - Протокол. (n.d.) Відновлено December 8, 2023/ URL: protocol.ua/ua/pro_natsionalnu_politsiyu_stattya_46/
2. Поліцейські заходи примусу. (n.d.) Відновлено December 8, 2023. URL: wiki.legalaid.gov.ua
3. Про затвердження Положення про порядок (n.d.) Відновлено December 8, 2023. URL: zakon.rada.gov.ua/go/575-92-%D0%BF
4. Коли поліцейський може застосувати зброю: стаття 46. (n.d.) Відновлено December 8, 2023. URL: vikna.tv
5. Плахотний А. П., Карпенко О. М. Щодо розмежування понять «застосування» та «активне застосування» вогнепальної зброї поліцейськими національної поліції України. *Правовий часопис Донбасу*. № 4 (81) ч. 1, 2022. С. 200–203.

6. Плахотний А. П. Проблемні питання щодо відмежування понять: застосування, активне застосування та використання вогнепальної зброї в законі про національну поліцію. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3. С. 191–195.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ РОЗРОБОК В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Слободнюк Р.Є., кандидат технічних наук, викладач Дніпровського технологічно-економічного фахового коледжу

Котов О.О., викладач Дніпровського технологічно-економічного фахового коледжу

Сучасний освітній процес полягає в формуванні у майбутніх фахівців ключових компетентностей: комунікативну, предметну, міжпредметну. Ключові компетентності дають можливість для життя і розвитку як особистості, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування [1]. Їх формуванню в навчальних закладах фахової передвищої освіти велику роль відіграють соціально-гуманітарні, філологічні та природничо-математичні дисципліни .

Формування фахових компетентностей дає можливість поглиблення у професію, вміння творчо підходити до реалізації виробничих та промислових задач, використання механізованих технологій та сучасного обладнання, інформаційно-комунікаційних засобів організації виробництва, тощо.

Велику роль у вирішенні цієї задачі відіграють природничі та фундаментальні дисципліни, при здійсненні міжпредметних зв'язків з фаховими навчальними дисциплінами. При складанні навчальної та робочої програми слід враховувати та визначати які теми, розділи певних фундаментальних дисциплін дають можливість на сучасному науковому рівні розглядати теоретичні та практичні

питання фахової дисципліни. Так, при вивченні фахових дисциплін спеціальності «Харчові технології» слід розглянути на достатньому науковому рівні основні фізико-хімічні процеси, що відбуваються при зберіганні, транспортуванні харчової сировини та ті процеси, що супроводжуються при здійсненні механічної та теплової обробки продуктів та страв.

Але, на нашу думку, для формування творчої особистості, висококваліфікованого фахівця цього недостатньо. Для вирішення такої навчальної задачі необхідно поєднання класичних і сучасних технологій та ознайомлення з досягненнями в науці та технології, що потребує сьогодення. З цією метою нами запровадження в навчальний процес низка додаткових теоретичних та лабораторно-практичних занять, що висвітлюють нові досягнення в харчовій науці. Вивчивши досвід підготовки фахівців в Toronto Metropolitan University за освітньою програмою Nutrition and Food ми дійшли до висновку про необхідність посилення фахової компетентності, інформаційної та фізіологічної підготовки майбутніх фахівців. Нами запроваджено вивчення властивостей та застосування безпечних харчових добавок, новітніх технологій - Sous vide (сувід), PacoJet (пакоджеттінг), фудпейрінг, ультразвуковий гомогенізатор та інші.

При вивченні інноваційних технологій та десертів нами пропонуються розробки, що є власними науковими дослідженнями в галузі технології десертної продукції з використанням оклейстеризованного механічно модифікованого крохмалю [2, 3]. Вивчення класичних та сучасних та фізико-хімічних методів аналізу, що розглядаються в навчальній літературі, створеній нашими співробітниками, дають можливість викладання основ стандартизації, контроль якості харчової продукції на більш високому науковому рівні.

Для формування у майбутніх фахівців творчого мислення, набуття міцних знань та практичних навичок, нами використовується проведення науково-дослідницької роботи студентів. Для вирішення цієї задачі нами організовані наукові товариства здобувачів освіти, які мають чітке фахове спрямування.

Реалізація комплексного підходу при такому навчально-виховному процесі дає можливість значно покращити якість підготовки майбутніх спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019, № 30, ст.119.
2. Слободнюк Р. Є. Вивчення механічної дії на ОКД з метою одержання десертів молочних. *Харчова наука и технологія: Науково-виробничий журнал*. Одеса, 2012. № 2 (19). С. 65-67.
3. Slobodniuk R., Prasol D., Spievak A. Investigation of phase transformation process of hydroacoustically treated gelatinized corn starch. *Jornal of ECO Agri Tourism / Transilvania Universitet of Brasov*. Brasov, 2013. Vol. 9. № 2(27). P. 39-45.

КОНФЛІКТОЛОГІЯ: ОЗНАКИ ТА СПОСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ

Сотніков В. А. здобувач вищої освіти НТУ «Дніпровська Політехніка»

Усатенко О. В., доктор економічних наук, професор кафедри Міжнародних відносин і аудиту НТУ «Дніпровська Політехніка»

Поняття конфлікту отримало різноманітні визначення у різних джерелах. Проте, у всіх визначеннях є спільна ідея присутності протиріч у взаємодії між сторонами конфлікту. Отже, загальною ознакою конфлікту є відсутність взаєморозуміння між двома або більше сторонами.

Сторонами конфлікту можуть бути, як індивіди так і група індивідів. Конфлікт може мати як позитивний, тобто конструктивний, так і негативний, тобто деструктивний ефект. Позитивний ефект конфлікту проявляється в наявності різноманітних точок зору, виявленні додаткової інформації та різноманітної кількості альтернатив. Проте, негативний ефект конфлікту

проявляється в несприйнятті конфліктуючих сторін одне одного, погіршення відносин конфліктуючих, під час конфлікту та навіть після нього, а також емоційні витрати конфліктуючих сторін [1].

Основні ознаки конфлікту включають:

- Присутність протиріч у конфліктуючих сторонах.
- Протистояння позицій, що може бути виражене як відкрита або прихована ворожнеча між сторонами конфлікту.
- Протилежність позицій конфліктуючих сторін.
- Боротьба між конфліктуючими сторонами.
- Відсутність або недостатність спілкування між ними.

У кожному конфлікті є предмет, об'єкт, учасники та стадії. Предмет конфлікту - це причина, що викликала протиріччя між сторонами. Об'єкт конфлікту визначається як цінність, на яку претендує кожна з конфліктуючих сторін, що викликає між ними протиріччя. Цей об'єкт може бути реальним або потенційним.

Учасники конфлікту поділяються на основних (прямих), які безпосередньо беруть участь у конфлікті, і неосновних (непрямих), які відіграють другорядну роль у його розвитку, іноді вони називаються третьою стороною конфлікту. Спосіб вирішення конфлікту залежить від мети сторін. У табл. 1 наведено п'ять способів врегулювання конфліктів, наведених К. Томасом.

Таблиця 1.

Способи врегулювання конфліктів за К. Томасом [2]

Спосіб	Характеристика	Переваги	Недоліки
Суперництво (конкуренція)	Задоволення власних потреб, зовсім не враховуючи інтереси іншої сторони	Можливість досягти своєї мети попри все	Завдання шкоди іншій стороні, погіршення взаємостосунків із нею
Пристосування	Поступок власними інтересами	Збереження відносин, збереження сил та	Втрата важливих позицій та самоідентифікації

		часу	
Компроміс	Знаходження рішення, яке передбачає часткове задоволення інтересів обох сторін	Врахування інтересів обох сторін	Неповне задоволення своїх потреб
Уникнення (ігнорування)	Уникнення обговорення проблем, відкладання прийняття рішень	Зменшення напруги та уникнення будь-яких втрат	Виникнення побічних проблем у майбутньому
Співпраця	Пошук рішення, яке б повністю задовольняло інтереси обох сторін	Конструктивне врегулювання конфлікту та збереження відносин	Потреба в часі та значних зусиллях при існуванні ризику недосягнення взаємовигідних умов

Отже, управління конфліктами — це складний процес, і краща стратегія вирішення конфлікту може залежати від багатьох факторів. Важливо мати на увазі, що кожна ситуація є унікальною, і не існує універсального підходу до вирішення всіх конфліктів.

Запобігання конфліктам завжди бажано, якщо це можливо, але коли конфлікт виникає, важливо аналізувати його особливості та контекст, щоб вибрати найбільш підходящу стратегію поведінки. Це може включати спроби знайти компроміс, співпрацювати, уникнути конфлікту чи відстоювати свої позиції. Ключовою є гнучкість та здатність адаптуватися до конкретної ситуації, враховуючи потреби та інтереси всіх учасників конфлікту. Такий підхід може сприяти більш ефективному вирішенню проблем та зміцненню відносин між сторонами.

Список використаних джерел:

1. Хома У. Шляхи вирішення конфліктів у сучасних умовах. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної*

відбудови України : Всеукр. наук.-практ. конф. 2022. С. 530–532.

2. Шутяк І. Методи врегулювання конфліктів та запобігання їм.. *Modern engineering and innovative technologies*. 2019. № 22-02. С. 37–41.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Старик О.В., викладач Відокремленого структурного підрозділу «Кам'янець-Подільський фаховий коледж Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Модернізація системи освіти та введення в освітнє середовище інноваційних технологій дають можливість створити сучасні та комфортні умови навчання в умовах інклюзії для студентів обмеженими можливостями, за цих сприятливих умов кожен здобувач освіти відчуває свою значущість, необхідність і може проявити і розкрити свої найкращі здібності, а також продемонструвати свої знання, уміння й навички, тобто відчувати впевненість у собі та своїх силах.

У сучасних умовах, в яких перебуває Україна, важливе значення має виховання людей, які мислять самостійно, незалежно, критично і творчо. Важливо навчити здобувачів освіти з особливими освітніми потребами навичкам критичного осмислення та аналізу фактів і подій, які відбуваються навколо. Однією з причин гальмування демократичного розвитку суспільства є те, що значна частина людей не готова до свідомої та активної участі в цьому процесі, не здатна самостійно і критично осмислювати реалії життя, але від наявності чи відсутності вищезгаданих факторів та рис певною мірою залежить доля українського суспільства. Критичне мислення є не тільки наслідком демократичного способу життя, але і чинником його формування [3].

Процес формування умінь і навичок стає набагато якіснішим та результативнішим, якщо організувати навчання у співпраці, яке ґрунтується на спільній діяльності, взаєморозумінні та взаємодопомозі. Тому, саме навчання з використанням інтерактивних технологій сприяє формуванню ключових компетентностей студентів, підвищує інтелект, зміцнює віру у власні здібності, стимулює активність і творчість. Наразі надзвичайно важливо сприяти виробленню у студентів з особливими освітніми потребами уміння критично мислити, об'єктивно оцінювати ситуації та навчити аналізувати різноманітні явища, процеси, події.

Дослідженню критичного мислення займаються такі науковці: Дж. Брунер, Л. Виготський, Д. Дьюї, Д. Клустер, А. Кроуфорд, М. Ліпман, Д. Макінстер, С. Метьюз, Р. Пауль, Ж. Піаже, Д. Халперн та ін. Серед українських учених: І. Бондарчук, Т. Воропай, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Л. Терлецька та ін. Критичне мислення для української дидактики і методики викладання є достатньо новим, адже в Україні інтерес до нього як освітньої інновації з'явився лише наприкінці ХХ століття [1].

Серед основних ознак критичного мислення науковці визначають такі вміння:

- вміння виокремлювати та аналізувати різні ситуації, які виникають у реальному житті;
- пропонувати варіанти для розв'язання поставлених завдань, порівнювати, оцінювати, виявляти недоліки і переваги кожного з них, вибираючи оптимальний;
- приймати самостійні рішення та прогнозувати їхні наслідки;
- вміння збирати інформацію з різних джерел;
- аналізувати інформацію щодо достовірності, точності, корисності для розв'язання поставленої проблеми;

- чітко і продумано викладати власні думки, аргументовано доводити свою точку зору, уважно ставлячись до чужої та враховуючи її;
- розпізнавати суперечливі дані, судження, аргументи, виявляти і виправляти помилки в чужих розмірковуваннях та визнавати їх у своїх [4].

Критичне мислення є не лише наслідком демократії, а й важливим чинником її формування. Критичне мислення є частиною підготовки громадян до життя в суспільстві [1].

Розвиток критичного мислення полягає насамперед у здатності чітко та аргументовано формулювати і висловлювати свої думки і судження; критично оцінювати отриману інформацію, виокремлювати головне, аналізувати і робити правильні висновки; визначати власну ідентичність як особистості, громадянина.

Самоцінність знань переосмислюється лише тоді, коли людина може швидко адаптуватися до різноманітних обставин, самостійно навчатися, уміти працювати з набутою інформацією, аналізувати і узагальнювати її, зіставляти, протиставляти, робити аргументовані висновки і лише потім приймати рішення. Тобто потрібно навчитися мислити самостійно, критично, творчо, генеруючи нові ідеї.

Таким чином, розвиток критичного мислення є дійсно актуальним та життєво необхідним для освітньої системи. В першу чергу, критичне мислення допомагає набутти умінь аналізувати отриману інформацію, оцінювати її достовірність, зважено розглядати різноманітні підходи до вирішення проблеми, щоб приймати обґрунтовані рішення; формулювати власні самостійні судження й будувати переконливу аргументацію; здійснювати рефлексію та коригування власної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бондарук І. П. Формування критичного мислення дев'ятикласників у процесі навчання історії : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 Ірина Петрівна Бондарук; Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2012. 276 с.

2. Вовк Т. В. Технологія розвитку критичного мислення як засіб формування особистості учня. *Педагогічна майстерня*. 2012. №2 (14).

3. Гупан Н. Формування критичного мислення учнів у процесі навчання прав людини. *Психологопедагогічні проблеми сільської школи: збірник наук. праць / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини*. Умань, 2008. № 27.

4. Хачумян Т. І. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій: дис. канд. пед. наук: 13.00.09 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : 2005. 243 с.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Стецій В.В., здобувач вищої освіти кафедри соціальної психології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Гендерні особливості резилієнтності студентської молоді в період війни стали важливою та актуальною темою у сучасному українському суспільстві. Україна, переживаючи складну історичну епоху, стикається з рядом викликів, серед яких війна на сході країни зазнала найбільшого впливу на психологічний стан та соціальну адаптацію громадян, зокрема студентської молоді.

Аналіз цієї теми надасть можливість розкрити, як гендерні ролі впливають на стійкість та резистентність студентської молоді в умовах воєнного стану, сприяючи вдосконаленню програм та стратегій, спрямованих на поліпшення психологічного та соціального добробуту студентів в Україні. Такий аналіз є надзвичайно важливим для формування ефективних політик та програм, спрямованих на підтримку молоді в умовах воєнного стану та побудову стійкого та процвітаючого суспільства.

Термін "резилієнтність" в загальному асоціюється із здібністю психіки відновлюватися після негативних умов. Вивчення того, як деякі люди витримують, відновлюються і навіть зростають психологічно після важких життєвих обставин або катастроф, є об'єктом інтересу для фахівців у галузі психології, психотерапії та інших суміжних професій. Вивчення резилієнтності має важливе значення, оскільки розуміння людської здатності до позитивної психологічної адаптації в умовах негативних обставин може сприяти розробці спеціальних методів для психологічної профілактики та розвитку резилієнтності, життєвої стійкості та стресостійкості, а також розвитку здатності самостійно подолати стресові ситуації тощо.

Резилієнтність представляє собою біо-психо-соціальне явище, що охоплює особистісні, міжособистісні та суспільні переживання, виражаючи природний результат різноманітних процесів розвитку протягом певного часу.

Загалом резилієнтність пов'язана із здатністю психіки відновлюватися після впливу негативних умов.

Залежно від акценту та об'єкта дослідження, резилієнтність може розглядатися як характеристика особистості, що притаманна конкретній людині, або як динамічний процес.

Роль резилієнтності виявляється важливою у здатності та формуванні посттравматичного стресового зростання особистості.

Вивчення гендерно-психологічних особливостей резилієнтності студентської молоді в умовах війни неможливе без емпіричного дослідження, яке і було проведено.

Дослідження резилієнтності було проведено серед студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Загальна кількість опитуваних склала 74 людини, з них 38 дівчат та 36 хлопців. Вік респондентів - 18-24 роки.

Для дослідження було взято саме студентів, оскільки молодь є важливим сегментом суспільства і грає важливу роль у майбутньому країни. Дослідження резилієнтності серед студентів може надати важливі відомості про те, як цей сегмент населення впорається зі стресом та труднощами, зокрема в умовах воєнного стану. Дане дослідження може послужити основою для розробки та впровадження програм та інтервенцій, спрямованих на підвищення резилієнтності в цій групі. Підвищення резилієнтності студентів може покращити їхні можливості подолати стресові ситуації та зберегти психічне та фізичне здоров'я. Дослідження серед студентської молоді може допомогти виявити, як статеві ролі та ідентичність впливають на реакцію на стрес та адаптацію до воєнного стану.

Методика дослідження включала три основні кроки:

Аналіз інформації та вибір інструментів для дослідження: Перший етап передбачав теоретичний аналіз наукової літератури з питань резилієнтності студентської молоді в умовах війни, а також особливостей гендерно-психологічних особливостей стосовно даного питання. Цей аналіз визначив напрямки подальшого дослідження і встановив критерії для створення анкети та вибору методик.

Проведення емпіричного дослідження: Другий етап включав в себе опитування студентів для з'ясування їхньої резилієнтності в період, коли країна перебуває в стані війни.

Обробка отриманих результатів та формування висновків: На останньому етапі дослідження проводився аналіз отриманих даних, що дозволило зробити висновки щодо поставлених завдань та допомогло визначити гендерно-психологічні особливості резилієнтності студентської молоді в умовах війни.

В рамках цього дослідження використовувалися різні психодіагностичні методи для досягнення цілей:

- Модель "BASIC Ph";
- Методика психологічної діагностики копінг-механізмів (Е. Heim);

- Методика діагностики самооцінки психічних станів Г. Айзенка;
- Методика “Шкала самооефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема”;
- Опитувальник сенсу життя (MLQ);
- Шкала резиліентності Коннора-Девідсона-10.

На підставі аналізу результатів всіх проведених опитувань можна зробити кілька значущих висновків. Більшість чоловіків (41.7%) і жінок (31.6%) мають середні рівні самооефективності. А значна частка опитаних, як чоловіків (53.5%), так і жінок (58.9%), мають рівні самооефективності, які перевищують середні значення. Чоловіки виявилися більш стриманими та спокійними у виявленні своїх емоцій. Їхні рішення відзначаються прагматичністю та стійкістю, що вказує на їхню більшу готовність до вирішення завдань в спокійних умовах. Водночас чоловіки проявляють меншу гнучкість та готовність до змін, що може відобразити їхню ретельність у власних підходах та схильність до стабільності.

Жінки, навпаки, виявили більший емоційний спектр та схильність до виявлення різноманітних емоцій та маючи вищий рівень фрустрації (більше половини). Вони виявляють вищу готовність приймати зміни в житті та легше відкриті до нового. Однак це може супроводжуватися більшою тривогою та ригідністю, що вказує на їхню виразнішу реакцію на стресові ситуації.

У той же час, незважаючи на вищезазначені різниці між статями, обидві групи виявили високий рівень оптимізму та резиліентності. Емпіричне дослідження виявило, що більшість опитаних чоловіків та жінок мають показники середній (55,6% та 34,2%), вище середнього (13,9% та 28,9%) або високий рівень резиліентності (16,7% та 15,8% відповідно). Це свідчить про внутрішню міцність та здатність ефективно долати труднощі незалежно від гендерних різниць. Зрештою, можна зазначити, що і чоловіки, і жінки демонструють високий рівень психологічної стійкості, впорядкованості та оптимізму в умовах воєнного періоду.

Дослідження, яке було нами проведене може відобразити тільки частину від загальної ситуації щодо резиліентності у нашій країні, так як в опитуванні брали

участь суто молоді студенти Івано-Франківських ЗВО. Ми усвідомлюємо, що загальна картина резиліентності по країні може відрізнятися, в залежності від місця проживання, віку, умов та багато інших чинників. Саме тому проблема резиліентності українського суспільства є актуальною як ніколи і потребує подальшого дослідження та розвитку її у кожному громадянині України.

РЕАЛІЗАЦІЯ АНДРАГОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сударева Г.Ф., старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Сумського інституту післядипломної педагогічної освіти

У сучасній вітчизняній науці та освітній практиці останнім часом усе більше уваги приділяється проблемі удосконалення системи неперервної освіти людини впродовж життя й актуалізується розуміння того, що освіта дорослих суттєво відрізняється від освіти дітей і молоді. Тому сьогодні постає питання активізації та оптимізації застосування андрагогічного підходу до організації та змістового наповнення процесу підвищення кваліфікації у системі післядипломної освіти. Адже андрагогіка як наука про освіту дорослих навчає педагога з базовою освітою швидко адаптуватися до всіх суспільних перетворень, змін на ринку праці та освітніх трансформацій, сприяє його професійному зростанню, забезпечує оптимальні шляхи самовдосконалення й самоосвіти як фахівця, що впливає на рівень його успіху.

Фундамент теорії навчання дорослих складають основні андрагогічні принципи як науково обґрунтовані керівні норми освітньої діяльності, спрямовані на реалізацію суспільних та індивідуальних освітніх потреб дорослої людини щодо її професійного, загальнокультурного та наукового рівнів [1, 3]. До таких принципів належать:

- пріоритетність самостійного навчання;
- спільна діяльність усіх учасників освітнього процесу та їх взаємодія;
- використання наявного позитивного життєвого досвіду, практичних знань, умінь, навичок того, хто навчається;
- індивідуалізація навчання;
- системність навчання;
- контекстність навчання;
- актуалізація результатів навчання;
- елективність навчання;
- принцип розвитку освітніх потреб;
- принцип усвідомленості навчання.

Важливо зазначити, що сформульовані андрагогічні принципи не заперечують дидактичних принципів педагогіки. Їх дія в умовах неперервного навчання дорослих визначається певною специфікою, що дає можливість значною мірою використовувати їх у системі післядипломної педагогічної освіти.

У світлі зазначеного вітчизняні і зарубіжні вчені у наукових розвідках привернули увагу на ефективність здійснення освітнього процесу дорослих за технологією контекстного навчання, яка відповідає вище зазначеним принципам андрагогіки і забезпечує налагодження продуктивної взаємодії між викладачем і слухачами, позитивного психологічного клімату, рівноправного партнерства, побудованого на діалозі, спільній розвивальній діяльності, а також відкриває широкі можливості використання в освітньому процесі сучасних інновацій.

За теорією контекстного навчання контекстним є таке навчання, що за змістом і формами навчальної діяльності наближено до предметного і соціального змісту професійної діяльності фахівця [2, с. 87]. Головна мета і результат контекстного навчання полягають у розвитку здобувачем освіти професійних компетентностей. В освітньому процесі викладач-фасилітатор актуалізує, стимулює здобувачів освіти до розвитку, створює умови для їхнього

самовдосконалення на основі використання емоційно-ціннісного досвіду як власного, так й інших.

Технологічну основу контекстного навчання складає сукупність трьох базових форм діяльності з відповідним змістовно-методичним контентом, а саме:

- навчальна діяльність із провідною роллю лекцій і семінарів;
- квазіпрофесійна діяльність, що здійснюється в іграх, спецкурсах, спецсемінарах тощо;
- навчально-професійна діяльність, наближена до реальних ситуацій професійної сфери.

Передбачається, що у послідовному переході від однієї до іншої із зазначених базових форм організації освітнього процесу і наближення до кінця навчання здобувачі освіти мають отримувати все більш розвинену практику засвоєних знань.

Ідеї технології контекстного навчання нами покладено в основу розробки структурно-функціональної моделі викладання на факультеті підвищення кваліфікації інституту післядипломної педагогічної освіти програмного курсу «Педагогічна інноватика» (табл.1).

Таблиця 1. Структурно-функціональна модель контекстного навчання

Блоки	Складові блоків	Мета навчальної діяльності	Методи, форми, засоби
Підготовчий	Мотиваційно-цільова	Визначення мети, завдань, очікуваних результатів.	Самостійна робота викладача.
	Змістова	Відбір оптимальних змісту та засобів навчання.	Самостійна робота викладача.
Процесуальний	Навчальна	Надання слухачам необхідної наукової інформації.	Лекції, семінари, ІКТ та ін.
	Квазі-професійна	Набуття слухачами первинних знань і вмінь.	Семінари, ділові ігри; ІКТ та ін.
	Навчально-професійна	Закріплення слухачами первинних знань і вмінь.	Виконання проєктів, складання конспектів уроків; ІКТ та ін.
Результативно-оцінний	Результативно-оцінна	Визначення результатів розвитку професійної компетентності слухачів курсів, порівняння їх із метою й очікуваними результатами.	Тестування, написання наукової статті, виконання вправ; ІКТ та ін.

Розроблена структурно-функціональна модель містить три блоки: підготовчий, процесуальний і результативно-оцінний.

У мотиваційно-цільовій складовій підготовчого блоку моделі представлено цілі, завдання й очікувані результати навчання за програмою певного курсу, що зумовлені системою професійних компетенцій, потрібних педагогу в реалізації певних освітніх завдань відповідно до законодавчих актів про освіту, професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [4].

Змістова складова підготовчого блоку моделі є результатом відбору викладачем оптимального змісту та методичного контенту навчання, що забезпечуватиме формування та розвиток у слухачів комплексу компетенцій, зазначених як очікувані у мотиваційній складовій.

Процесуальний блок реалізується, у свою чергу, у навчальній, квазіпрофесійній і навчально-професійній складових освітнього процесу.

Навчальна складова цього блоку орієнтована на надання слухачам необхідної наукової інформації, важливої для професійної діяльності педагога. Основними організаційними формами навчальної діяльності на цьому етапі є лекції, робота в парах і групах з аналізу нормативних документів і навчальних програм, ознайомлення з відповідними науково-методичним матеріалами.

Квазіпрофесійна складова процесуального блоку має демонструвати практику реалізації проблеми, що розглядається. Цей намір здійснюється на семінарських заняттях, у ділових іграх за варіативною тематикою. Наприклад, за вибором слухачів проводяться семінарські заняття з тем «Концепція 4К у формуванні наскрізних умінь школярів», «Інтерактивні технології як засіб формування ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів», «Кейс-метод як інноваційний засіб соціального розвитку учнівської молоді» тощо. Завданням семінару за будь-якою темою є формування у слухачів первинних умінь

користування певними освітніми інноваціями у професійній діяльності. Тому семінарське заняття проводиться обов'язково в інтерактивному форматі з використанням різноманітних інтерактивних вправ (робота в групі, метод ПРЕС, мозковий штурм, мікрофон, ажурна пилка, сенкан, SWOT-аналіз тощо), що демонструють їх можливості в освітньому процесі зі школярами.

Навчально-професійна складова процесуального блоку передбачає виконання слухачами професійно спрямованих завдань, заснованих на застосуванні набутих під час навчання на курсах теоретичних знань і первинно засвоєних професійних умінь. Прикладами таких завдань є виконання групових проєктів за веб-квест-технологією, вправи «Кейс-парад», ІКТ («Падлет», «Джамборд») тощо.

Метою результативно-оцінного блоку моделі є вивчення результатів формування та розвитку професійної компетентності слухачів курсів, порівняння їх із метою й очікуваними результатами через варіативну систему контролю та самоконтролю: тестування за допомогою інструментів Microsoft Forms або Kahoot, написання статті з відповідної тематики, самопрезентація досвіду роботи, портфоліо здобутків у власній педагогічній діяльності.

Оцінюючи ефективність створеної структурно-функціональної моделі викладання курсу «Педагогічна інноватика» на основі андрагогічного підходу, слід відмітити її помітний вплив на мотивацію слухачів до навчання на курсах підвищення кваліфікації, до інноваційної діяльності, до побудови власної педагогічної системи навчання школярів на інноваційних засадах.

Список використаних джерел

1. Вітюк В. Андрагогічні принципи навчання педагогів у системі післядипломної освіти. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pedp/2009_3_4/pp/63/nayk/vituk.pdf.
2. Красильник Ю. Особливості реалізації технології контекстного навчання в

навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти. *Вісник післядипломної освіти*. 2015. Вип. 15. С. 86–95.

3. Орлова О. Андрагогічний аспект підготовки вчителів у системі післядипломної освіти. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VZhDU/2011_55/vip55_25.pdf.

4. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

ВНЕСОК К. М. ТУРЧИНСЬКОЇ В РОЗВИТОК ІДЕЙ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (до сторіччя із дня народження)

*Супрун Д. М., докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри
соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і
природокористування*

*Супрун М. О., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної
освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Українська спеціальна педагогіка має всі підстави для ствердження, що в її історії однією з таких визначальних фігур є постать Клавдії Михайлівни Турчинської (1924-1976). Клавдія Михайлівна народилася 1 січня 1924 року в селі Рублівці Кременчуцького району Полтавської області у родині вчителя-дефектолога. У 1948 році вона вступила на дефектологічний факультет КДПІ імені О. М. Горького, який закінчує у 1953 році. У 1954 році К. М. Турчинська вступає до аспірантури при кафедрі педагогіки цього ж вишу. Після закінчення аспірантури 23 липня 1957 року Клавдія Михайлівна призначена на посаду

викладача кафедри педагогіки. У 1964 році Клавдія Михайлівна Турчинська захистила кандидатську дисертацію на тему: «Активізація діяльності розумово відсталих учнів на уроках ручної праці в допоміжній школі». 25 червня 1965 року вона була призначена на посаду завідувача кафедри олігофренопедагогіки. 30 листопада 1965 року була призначена деканом дефектологічного факультету і паралельно обіймала посаду завідувача кафедри олігофренопедагогіки. Наукові інтереси Клавдії Михайлівни Турчинської досить широкі, про що свідчить різноманітність її наукових проблем: вивчення об'єктивних закономірностей фізичного і психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, з метою дослідження професійної придатності і визначення потенційних можливостей їхнього розвитку; визначення особливостей спеціально організованого процесу профорієнтації осіб з інтелектуальними порушеннями; розробка наукових основ змісту, принципів, методів, організаційних форм профорієнтаційної роботи в допоміжній школі; розробка шляхів удосконалення підготовки осіб з інтелектуальними порушеннями до самостійного життя, самостійної трудової діяльності й соціально-трудової адаптації.

Навчально-методичну роботу вона органічно поєднувала з науковою діяльністю. За її підручниками навчались учні допоміжних шкіл, до її посібників і статей звертались студенти-дефектологи. Її наукові розробки завжди привертали увагу фахівців. Підсумком багаторічної наукової праці К. М. Турчинської стала підготовлена до захисту докторська дисертація.

Саме Клавдія Михайлівна була ініціатором відкриття нової на той час спеціальності «Учитель професійно-трудового навчання в допоміжній школі».

16 грудня 1976 року Клавдія Михайлівна Турчинська трагічно загинула в авіакатастрофі.

К. М. Турчинська за своє коротке, але напрочуд яскраве життя воістину багато зробила і на теренах практичної та теоретичної олігофренопедагогіки, і у сфері підготовки фахівців-дефектологів, коли протягом багатьох років була

провідним викладачем, деканом і завідуючою кафедрою олігофренопедагогіки та психопатології КДПІ імені О. М. Горького. Передусім, необхідно наголосити на тому, що нею була зроблена ґрунтовна систематизація актуальних проблем педагогіки та психології вищої дефектологічної освіти, що й на сьогодні становить її методологічну базу. В основу педагогічних поглядів К. М. Турчинської було покладено особистісно центрований підхід при реалізації всього широкого спектра питань підготовки дефектолога нового типу.

Постійно тримаючи в полі зору історію розвитку дефектології взагалі і системи підготовки дефектологічних кадрів зокрема, К. М. Турчинська зробила цілий ряд ґрунтовних історико-педагогічних досліджень, що для періоду 60-70-х років двадцятого століття було досить сміливим поглядом на минуле вітчизняної спеціальної педагогіки.

Сучасний фахівець-дефектолог, як завжди стверджувала К. М. Турчинська, насамперед має бути інтелігентною людиною, що передбачає не тільки оволодіння знаннями в різних сферах життєдіяльності, у тому числі, безумовно, і в професійній, а й головне – керування ними в повсякденному житті.

Досліджуючи шляхи ефективного використання навчально-виховного процесу в особистістю професійному зростанні спеціаліста в галузі дефектології, К. М. Турчинська виходила з припущення, що його виховання має реалізовуватися як цілісна структурна система, у якій навчальна робота (аудиторна, практика і стажування) та позааудиторна діяльність студентів гармонічно доповнювали б одна одну, а саме працювали на кінцевий результат діяльності закладу освіти – на підготовку спеціаліста. Методологічною основою ствердження є головне соціально-педагогічне завдання вишу – формування інтелігента, готового виконувати широку суспільну та професійну діяльність.

Визначальними педагогічними факторами, що забезпечували успіх дефектологічного факультету в досягненні цієї мети, була постійна науково-педагогічна робота педагогічного колективу на чолі з його деканом та свідомо

активна навчально-пізнавальна і наукова діяльність вихованців. Саме керуючись даним підходом до проблеми підготовки кадрів дефектологів, К. М. Турчинська постійно прагнула у своїй праці до розвитку творчого мислення студентів у процесі навчання. Дотримуючись такого бачення природи педагогічної творчості, та, зокрема, розуміючи, що успіх у навчанні студента визначається чіткістю постановки та реалізацією широкого комплексу ключових завдань навчального процесу, вчена прагнула тримати в полі зору постановку цілей, змісту та організацію навчально-виховного процесу факультету. Особливо це проявлялося в проведенні навчання студентів відділення факультету з підготовки вчителів трудового навчання для допоміжних шкіл. Дана спеціалізація дефектологів-олігофренопедагогів була відкрита саме завдяки творчим зусиллям К. М. Турчинської.

Поряд із значними здобутками у сфері підготовки дефектологів її наукові інтереси сягали й галузі безпосереднього застосування сил педагогів спеціальної школи з позицій гуманістичних завдань корекційного навчання. Однією із стрижневих проблем даного типу дитячих навчальних закладів вона слушно вважала профорієнтаційну роботу – вагомий чинник соціалізації дитини в дорослому житті. Найбільш значимі результати її багаторічного наукового пошуку лягли в основу монографічного дослідження, яке слугувало основою її докторської дисертації, яку К. М. Турчинська не встигла захистити через трагічну смерть на самому злеті її творчого життя [1].

Щиро вболіваючи за долю випускників допоміжних (нині спеціальних) шкіл України, К. М. Турчинська, як справжній педагог-гуманіст, напрочуд багато зробила для успішного вирішення проблем їхнього працевлаштування. Розуміючи те, що зростаючі вимоги сучасного виробництва будуть поступово звужувати коло можливих професій для учнів спеціальних шкіл, вона за допомогою своїх однодумців-практиків постійно вносила суттєві корективи до навчальних програм з трудового навчання допоміжних шкіл. З метою досягнення успіхів у цій

багатогранній проблемі нею була всебічно вивчена професійна стійкість випускників, що сприяло значному покращанню адаптації підлітків до умов конкретного виробництва. Обрання професії учнів допоміжної школи мають стати, на думку вченої, центральною проблемою не тільки для педагогічного колективу, а й для всіх відповідних органів освіти. Саме на реалізацію цього положення і було спрямоване формування професійної спрямованості учнів, що здійснювалося через формування стійких професійних інтересів. Реалізовувалося дане завдання через широкомасштабне вдосконалення змісту та форм профорієнтаційної роботи в цьому типі навчальних закладів. З цією метою в школах широко використовувалися, особливо в старших класах, не тільки внутрішньошкільні, але й державні форми профпропаганди: спеціально організовані конференції, зустрічі, екскурсії на підприємства тощо. Ознайомлення учнів із загальнодержавними службами ті юридичними основами працевлаштування, яке стало у 70-ті роки досить широко проводитися у спеціальних школах, суттєво підвищувало готовність учнів як до обрання професії, так і для самостійної організації трудової діяльності після завершення навчання.

До безперечних науково-практичних досягнень дослідниці необхідно також віднести методику професійної адаптації випускника допоміжної школи до нових умов трудової діяльності. Це поняття, на думку автора, включає два тісно пов'язані між собою процеси: трудову та соціальну адаптацію – пристосування організму особистості як до нового режиму професійної діяльності, так і до нових умов встановлення професійних міжособистісних професійних стосунків. Безумовно, що подібні новаторські ідеї К. М. Турчинської стосовно реформування всієї системи професійної орієнтації вихованців допоміжних шкіл вимагали перегляду змісту та форм трудового навчання учнів восьмирічних допоміжних шкіл, уточнення часових параметрів рівня трудової підготовки (пропедевтичний, загальнотехнічний, професійний). Особливої уваги потребує у

наш час її ідея стосовно початку випускників допоміжних шкіл різних років в спеціальних групах в професійно-технічних училищах.

Таким чином, у нас є всі підстави стверджувати, що весь багаторічний пошук К. М. Турчинської, спрямований на суттєве вдосконалення професійної орієнтації учнів допоміжних шкіл, виявився досить результативним і не втратив своєї наукової та практичної значимості й у наш час.

Список використаних джерел:

1. Турчинская К.М. Профориентация во вспомогательной школе. Київ : Рад. школа, 1976. 128 с.
2. Супрун М.О. Внесок К.М. Турчинської в розвиток теорії та історії вітчизняної корекційної педагогіки. Київ : Наук. метод. центр вищої освіти. Проблеми освіти : Наук. метод. зб. 2002. № 29. С. 116–126.
3. Супрун М.О. Педагогіка: підручник. Київ : Аксіома, 2018. 400 с.
4. Супрун М.О. Мої науково-педагогічні стежки- вибрані публікації. Київ: Аксіома, 2023. 344 с.

БАЙКА ЯК ДАЛЕКОБІЙНА ЗБРОЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

*Суржко Ю.М., здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту
філології та журналістики Таврійського національного університету
ім. В.І. Вернадського*

У сучасних умовах українське суспільство відчуває необхідність у теоретичному вивченні своїх давніх коренів у етнокультурі, міфології, фольклорі та літературно-мистецьких джерелах, які визначають духовне життя нації. У доповіді аналізується українська байка з урахуванням культурних та мовних аспектів. Під час написання роботи було надано визначення жанру байки та його

класифікацію, а також проаналізовано, як байка сприяє втіленню рис народності в сучасних творах українських байкарів, зокрема А. Косматенка та П. Шабатина. Визначено, що нова українська байка відтворювала різноманіття суспільного життя країни, розглядаючи його у контексті соціального розшарування. Вона виокремлювала соціальні проблеми, які стали об'єктом сатирично-викривального пафосу, підносила моральність українського селянина та підтримувала важливість людської гідності. Дослідження спрямоване на розкриття значущості байок у власній культурі та формуванні нашої національної свідомості.

ПІДТРИМКА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ КРАЇНИ

Сущенко С. Б., директор Державного навчального закладу «Одеський центр професійно-технічної освіти»

Війна в Україні призвела до дестабілізації в багатьох аспектах нашого життя. Однією з найбільш вразливих галузей стала освіта. Заклади освіти, які ще не стабілізувалися після випробування глобальною пандемією, змушені адаптуватися до обмежень та загроз воєнного стану. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти, як і всі інші заклади освіти в Україні, стикнулися із завданням гарантувати безпеку, надійність та доступність освіти в найскладніших умовах.

Вплив війни на освіту в Україні – це питання, від якого залежить майбутнє як країни загалом, так і наступних поколінь. Особливого значення набуває в сучасних умовах інклюзивне навчання. Враховуючи складну ситуацію, важливо

забезпечити доступ до освіти для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхньої фізичної, психологічної чи соціальної спроможності. Ключовими викликами освітнього процесу в умовах війни є нестабільні умови навчання, обмеженість способів організації навчально-пізнавальної діяльності, зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан здобувачів освіти, викладачів та майстрів виробничого навчання.

Для підтримки інклюзивного навчання в умовах воєнного стану, в Державному навчальному закладі «Одеський центр професійно-технічної освіти» (далі ДНЗ ОЦПТО) впроваджуються спеціальні програми та підходи, які враховують запити здобувачів освіти з особливими потребами. Педагоги використовують навчання в малих групах, індивідуальні підходи до навчання, психологічну та педагогічну підтримку, доступність спеціальних ресурсів та обладнання.

Надання підтримки здобувачам освіти з особливими потребами під час воєнного стану вимагає спільних зусиль педагогів, адміністрації закладу, батьків та громадськості. Важливо створити сприятливі умови для навчання та розвитку кожного здобувача освіти, незалежно від обставин.

Психологи ДНЗ ОЦПО проводять роботу з підтримки здобувачів освіти, педагогічних та інших працівників, які можуть відчувати емоційне та психологічне напруження через воєнну ситуацію. Вони надають індивідуальні консультації для тих, хто може почувати стрес, тривогу чи депресію, організують групові сесії для обговорення та вираження емоцій, проводять тренінги з стресостійкості.

Педагогічний колектив ДНЗ ОЦПТО має досвід з інклюзії. Починаючи ще з 2006 р. в закладі освіти формуються інклюзивні групи для навчання дітей з особливими освітніми потребами (з порушеннями слуху). На базі закладу освіти проходив експеримент Всеукраїнського рівня «Технологія забезпечення доступності освітнього простору професійно-технічного навчального закладу для

учнів з порушеннями слуху» на 2016–2018 роки. Розроблені технології, навички дистанційного навчання стали у пригоді під час пандемії. І, звісно, неабияку користь вони принесли в цей час. Ми були готові реалізувати всі свої методики, розроблені і повністю сформовані кейси з предметів, контрольні-діагностичні комплекси, щоб не припиняти навчання в умовах бойових дій.

Сьогодні кожен українець розуміє цінність робітничих професій для відбудови країни. Навчання інвалідів та людей, постраждалих під час бойових дій, грає надзвичайно важливу роль не тільки під час воєнного стану, а й у післявоєнній відбудові України. Таке навчання не лише підвищує їхні можливості на ринку праці, але й демонструє пошану до кожної людини та її потенціалу. Надання доступу до освіти, навчальних ресурсів та підтримки в процесі навчання для цієї групи людей – це важлива складова у формуванні сильної та незалежної України.

Професійне навчання осіб з інвалідністю внаслідок війни в нашому закладі освіти організовано згідно з рекомендаціями медико-соціальної експертної комісії та регламентується Порядком реалізації експериментального проекту з організації професійного навчання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Державної служби зайнятості, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 984 від 15 вересня 2023 р.

Згідно з Положенням у ДНЗ ОЦПТО створюються відповідні умови для професійного навчання – диференційований підхід до розроблення освітніх програм, розумне пристосування навчальних місць, забезпечення необхідними навчально-методичними матеріалами та інформаційно-комунікаційними технологіями для організації освітнього процесу згідно із законодавством, безперешкодний доступ до будівель, споруд і приміщень закладу освіти відповідно до державних будівельних норм, стандартів і правил тощо [1].

Попри війну МОН продовжує розвивати, оновлювати і вдосконалювати систему профтехосвіти. Крім того, розвиток конкурентоспроможності професійної освіти є одним із пріоритетів у Програмі з відновлення України. Адже саме майбутні випускники профтехів будуть найактивніше залучені до відбудови України і подальшого розвитку її економічного потенціалу [2].

Освіта під час війни потребує координації та співпраці між державою, місцевими організаціями, соціальними працівниками та незалежними експертами для забезпечення освітньої діяльності, надання рівного доступу до освіти та захисту здобувачів освіти в умовах навчання.

Для гарантування доступності освіти необхідно забезпечити систему достатнім фінансуванням, інфраструктурою та обладнанням, необхідно забезпечити навчальні процеси не лише методичними матеріалами, технологіями та технічними засобами, а й соціальною та емоційною підтримкою, гарантуватимуть безпеку для всіх учасників освітнього процесу.

Також необхідно сприяти підготовці педагогів до роботи зі здобувачами освіти, які мають відставання у навчальному процесі або психологічні травми, які перешкоджають цілковитій адаптації у колективі або освітньому середовищі. Поряд з цим, важливістю набуває андрогогіка та інклюзія. Освіта дорослих перетворюється із засобу на мету розвитку людини, провідною метою якої є самовираження, самореалізація, розвиток соціальних зв'язків і умінь діяти. Сучасне розуміння неперервної освіти значно розширюється, до її змісту додається активна форма практичної діяльності, а сама освіта набуває багатоплановості. Учасники бойових дій та особи з інвалідністю внаслідок війни можуть безоплатно пройти професійне навчання, і важливою умовою вдалого забезпечення їх навчання є належна організація інклюзивного навчання й забезпечення його необхідними доступними способами (формами, методами, прийомами, засобами) навчання.

Список використаних джерел:

1. Порядок реалізації експериментального проекту з організації професійного навчання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни в закладах професійної (професійно-технічної) освіти Державної служби зайнятості. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

2. Основні здобутки професійної освіти до повномасштабного вторгнення РФ та в умовах воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/osnovni-zdobutki-profesijnoyi-osviti-do-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rf-ta-v-umovah-voyennogo-stanu> (дата звернення: 12.11.2023).

3. Нові міжнародні комунікаційні проекти, зміна законодавства та велика відбудова: якою є професійна освіта в умовах війни. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/novi-mizhnarodni-komunikacijni-proyekti-zmina-zakonodavstva-ta-velika-vidbudova-yakoyu-ye-profesijna-osvita-v-umovah-vijni> (дата звернення: 08.11.2023).

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛГІЙ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО

Танана С.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології, перекладу, методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі

З огляду на розширення та розвиток міжнародних відносин України, євроінтеграція, входження в європейський освітній простір та інтернаціоналізація ділових стосунків підвищує вимоги до мовної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Висококваліфіковані професіонали з різнобічними і професійними знаннями, вміннями, готові до постійного оновлення та поглиблення знань, – кінцева мета вищої освіти. Її основні завдання

полягають у формуванні й розвитку професійних мовних знань і високого інтелекту майбутніх фахівців, їхніх особистісних рис, здібностей і вмінь використовувати здобуті знання необхідних для реалізації професійної ділової комунікації. Ефективність якості мовленнєвої підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти «вимагає всілякого переосмислення, оскільки вчитель сучасної української школи повинен не просто давати учням знання, як це відбувається нині, а й розвивати вміння застосовувати їх на практиці, формувати духовно та інтелектуально розвинену творчу особистість, адаптовану до сучасних вимог, соціально зрілу, яка успішно засвоює ціннісний досвід поколінь» [1]. Саме тому метою вищої освіти є створення сприятливих освітніх умов для повноцінного особистісного і професійного розвитку майбутніх учителів іноземних мов.

Суспільні і соціальні тенденції розвитку України в руслі її інноваційної політики потребують розгортання інноваційних педагогічних технологій у педагогічній практиці, що характеризується пошуком шляхів підвищення ефективності освітнього процесу.

Останнім часом в освіті в цілому і в іншомовній освіті зокрема знаходять все більше застосування інформаційні технології. Однією з різновидів таких технологій є хмарні технології (англ. Cloud computing), які, є ще одним способом реалізовувати заявлені навички у студентів, розширювати межі інформаційно-комунікативної компетенції, а також іншомовних компетенцій. Крім того, хмарні технології можуть стати зручним інструментом педагога, який прагне організувати педагогічну взаємодію студентів [1].

Яскравим прикладом хмарних технологій, які можуть бути впроваджені в іншомовне навчання, є сервіси, що надаються інтернет-гігантом, компанією Google: Google Docs (документи, таблиці, презентації, форми, схеми, малюнки), Google Calendar (електронний календар з широкими можливостями нагадування про події, інформування групи осіб про майбутні заходи), Google Mail (електронна

пошта з розширеним інтерфейсом), Google Translate (онлайн-перекладач на всі мови світу), Google Groups (сервіс, що надає практично необмежені можливості спільної роботи над створенням, редагуванням і публікацією документів), Google Talk (веб-клієнт, що надає можливість живого спілкування в мережі Інтернет), Google Labs (інкубатор ідей для нових сервісів) тощо [2], [3].

Очевидними перевагами даного прикладу хмарної технології для подальшого впровадження в іншомовний навчально-пізнавальний процес є наступні:

- 1) доступність – Google надає всі свої перераховані вище сервіси на безкоштовній основі;
- 2) інтерактивність – хмарні технології дозволяють створити взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу;
- 3) взаємодоповнюваність – хмарні технології проникають в усі сфери навчального процесу і можуть бути використані, як на заняттях з іноземної мови, так і під час позааудиторних видів іншомовного навчання, таких як керована самостійна робота і контрольна-самостійна робота;
- 4) наочність – саме завдяки вище переліченим хмарним сервісам і студенти й викладач отримують миттєвий доступ до результатів як спільної, так і індивідуальної роботи, наприклад, презентації;
- 5) відсутність кордонів – з одного боку хмарні технології для своєї функціональності не вимагають постійно працюючих комп'ютерів, мобільних пристроїв тощо; з іншого боку спільна робота над проектами, дистанційне навчання, постановка і виконання завдань – все це стає можливим навіть, якщо суб'єкти іншомовного освітнього процесу знаходяться в різних точках світу, не мають спеціального обладнання з встановленим програмним забезпеченням. Все, що необхідно для доступу до хмарних технологій, комп'ютер або мобільний пристрій і доступ в Інтернет [4].

Результатами взаємодії суб'єктів педагогічного процесу навчання іноземних

мов є: здатність організувати спільну діяльність і міжособистісну взаємодію суб'єктів освітнього процесу з використанням хмарних технологій; здатність учнів враховувати різні думки й прагнути до координації різних позицій.

Разом з тим, не можна стверджувати, що хмарні технології є інноваційними технологіями навчання іноземної мови, проте, вони надають додатковий інструмент для суб'єктів процесу навчання, а також привносять ефект новизни в сучасні педагогічні технології.

Список використаних джерел:

1. Рогульська О. О. Загальнодидактичні та специфічні принципи іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія : збірник наукових праць / редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця, 2018. Вип. 56. С. 34–75.

2. Ткаченко Л. П. Підходи до оцінювання знань в умовах застосування інноваційних технологій навчання. *Сучасні педагогічні технології підготовки фахівців нового покоління* : матеріали IV Міжнар. конф., (Кривий Ріг, квітень 2006 р.). Кривий ріг, 2016. С. 207-211.

3. Lyla M., Chyzhma D. SENSORY-PERCEPTUAL ACTIVITY IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING /Norwegian Journal of development of the International Science № 60, 2021 VOL.3. P. 41-45

4. Tanana S. Using of interactive methods as a guarantee of effectiveness of professional preparation of future teachers-philologists. Проф.освіта: методологія, теорія та технології: зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2015. Вип. 1. С. 172–180.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ВИМІРЮВАННЯ ВМІСТУ ОРГАНІЧНИХ РЕЧОВИН МЕТОДАМИ ХРОМАТОГРАФІЇ

Терещенко Н.Ю., кандидатка хімічних наук, доцентка кафедри медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О.

Богомольця

Хижан А.О., лаборантка кафедри загальної, органічної та фізичної хімії Національного університету біоресурсів та природокористування України

Хижан О.І., кандидатка хімічних наук, доцентка кафедри загальної, органічної та фізичної хімії Національного університету біоресурсів та природокористування України

Виконання професійних обов'язків фахівців сучасних вимірювальних лабораторій: інженерів-лаборантів, лікарів-лаборантів потребують знань та вмінь щодо інструментального та органолептичного виявлення, інструментального кількісного вимірювання аналітів та здійснення статистичного аналізу результатів вимірювання відповідно стандартизованих методик лабораторного контролю.

Сучасний світ технологій та інтеграції знань різних галузей вимагає від фахівців вміння опрацьовувати значний об'єм інформації, вчитися та розвиватися впродовж життя [1-4].

Метою даної роботи є розробка та впровадження інноваційних методів навчання вимірювання вмісту органічних речовин хроматографічними методами для підвищення кваліфікації співробітників лабораторій: агрохімічних, медичних та біохімічних досліджень.

В роботі створено практичні кейси для вимірювання вмісту органічних речовин методами хроматографії. У кейсах застосовано стандартні зразки фармацевтичних препаратів, харчових продуктів та дієтичних добавок. Лабораторні проби стандартних зразків штучно контаміновано органічними речовинами для отримання моделей зразків, що підлягають дослідженню у

відповідній галузі фахівця лабораторії. Відповідно індивідуального плану навчання першим етапом практичної роботи в лабораторії є висвітлення особливостей методів підготовки проб: подрібнення, центрифугування, фільтрування, екстракція. Інструментальний аналіз підготованих до дослідження лабораторних проб зразків відбувається відповідно тематики навчання виключно хроматографічними методами дослідження відповідно затверджених стандартизованих методик.

Інструментальний контроль аналітів у модельних зразках та підготованих до дослідження пробах проводиться: газовою та рідинною хроматографією із різними типами детекторів (ГХ/МС, ГХ/ПД, ВЕРХ/ФЛД, ВЕРХ/ДМ, ВЕРХ/МС/МС) [4]. Вимірювання здійснюються в серії 5 паралельних зразків, розрахунок середнього та похибки результатів випробування виконується в програмі MS Excel.

В роботі встановлено, що одним із способів навчання людини, що отримала професію, є навчання на курсах підвищення кваліфікації, або її додаткове дистанційне навчання у профільних вищих навчальних закладах відповідно до галузі професійної діяльності.

Навчання дорослих ґрунтується на основах професійної теорії освіти, але дещо відрізняється від навчання студентів у вищих навчальних закладів та відбувається за спеціально розробленими андрагогічними моделями навчання.

Інженери-лаборанти та лікарі-лаборанти під час навчання у вищому навчальному закладі отримують знання та вміння працювати із об'єктами різного хімічного складу, індивідуальними хімічними речовинами, керуючись теоретичними знаннями щодо назви, будови, хімічних та фізичних властивостей органічних та неорганічних речовин. Разом з тим, робота в хроматографічній лабораторії, окрім теоретичних знань щодо властивостей сполук та лабораторних методів їх дослідження потребує від фахівців вміння підтримувати хроматографічне вимірювальне обладнання у робочому стані, здійснювати заміну хроматографічних колонок у методах газової та рідинної хроматографії,

проводити профілактичні роботи із всіма вузлами вимірювального обладнання.

Для здійснення навчання фахівців лабораторій потрібно застосовувати інноваційні методи навчання, симуляції та інструменти доповненої реальності, що допомагають здійснювати ошадливе використання реактивів, розхідних матеріалів вимірювального обладнання та допоміжних лабораторних приладів.

Результати підвищення кваліфікації фахівця перевіряються викладачем на кожному етапі навчання. На останньому етапі навчання здобувач освіти самостійно виконує аналізи зразків із різними аналітами, що потребує здійснення відповідних аналітичній задачі налаштувань хроматографу, виконання методології підготовки проб та вимірювання вмісту аналітів, підтвердження якості отриманих результатів вимірювання.

Загальна кількість годин одного практикуму з підготовки фахівця залежить від рівня попередньої підготовки фахівців, досвіду їх роботи у вимірювальній лабораторії. Тривалість навчання в лабораторії становить від 32 до 72 годин. При цьому, поза лабораторією, самостійна робота здобувача освіти становить від 16 до 72 годин, характеризується зі сторони фахівця високою мотивацією та відповідальністю у підготовці до майбутньої роботи.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк, О. А., О. А. Самойленко. Основи андрагогіки (для фахівців у галузі освіти дорослих): навч.-методичний посібник. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 247 с.
2. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За ред. Г.Л. Єфремової. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.
3. Терещенко, Н. Ю., та ін. Кейс-метод навчання методології вимірювання вмісту ксенобіотиків хроматографічними методами. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №1. С. 258–263.

4. Doty, Constance M., et al. Impact of high-intensity training with a mixed-reality simulator on graduate teaching assistants use of questioning. *Physical Review Physics Education Research*. 2023. 19, № 020101. P. 1–17.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В АНДРАГОГІЦІ

Тимощенко В.В., викладач-методист Дніпровського професійного
залізничного ліцею

В сучасному світі зростає попит на електронні та онлайн - ресурси для навчання дорослих. Сприяє цьому необхідність постійного навчання та підвищення кваліфікації у зв'язку з швидкими змінами в технологіях та економіці. Онлайн-курси, вебінари, відкриті онлайн-курси (МООС) і інші формати електронного навчання надають дорослим можливість отримати нові навички та знання в зручний для них час.

В Україні, розвиток інфраструктури Інтернету та доступ до технологій у багатьох регіонах дозволяють більшій кількості людей користуватися технологіями для навчання. Організації та навчальні заклади можуть також сприяти цьому шляхом створення та просування онлайн-курсів.

В останні роки інноваційні технології навчання активно впроваджуються в андрагогічну практику для поліпшення ефективності навчання та забезпечення високого рівня залученості дорослих у процес навчання. Існують деякі способи використання інноваційних технологій в андрагогіці [1, с. 24]:

Електронні навчальні платформи:

Сучасні електронні платформи, такі як Moodle, Google Classroom Zoom Microsoft Teams, Google Meet, Skype тощо [2, с.24] дозволяють створювати інтерактивні курси та давати дорослим можливість вивчати матеріал в зручний

для них час. Форуми та чати на платформах сприяють обміну ідеями та досвідом між учасниками.

Мультимедійні ресурси:

Використання відео, аудіо та інших мультимедійних засобів допомагає узагальнити та конкретизувати навчальний матеріал.

Відео-лекції, вебінари та інтерактивні презентації зроблюють процес навчання більш доступним і цікавим.

Мобільні додатки:

Використання мобільних додатків дозволяє дорослим вчитися в будь-якому місці та часі, забезпечуючи гнучкість у навчанні.

Гейміфікація у мобільних додатках може бути використана для стимулювання мотивації та досягнення цілей.

Інтерактивні вправи та симуляції:

Використання сучасних технологій для створення інтерактивних вправ та симуляцій дозволяє дорослим отримати практичні навички безпосередньо в онлайн-середовищі.

Віртуальна та розширена реальність:

Дозволяє створювати іммерсивні навчальні середовища для дорослих, що може покращити засвоєння складних концепцій.

Адаптивні технології:

Використання адаптивних систем навчання, які аналізують індивідуальний прогрес та адаптуються до потреб кожного учня, забезпечуючи ефективне навчання на власному рівні.

Системи аналізу та звітності:

Використання технологій для аналізу даних дозволяє викладачам отримувати інформацію про успішність здобувачів та адаптувати навчальний процес відповідно.

Всі ці інноваційні технології можуть забезпечити ефективно, гнучке та персоналізоване навчання для дорослих у андрагогічному контексті.

Під час воєнного стану використання інноваційних технологій навчання в андрагогіці може мати ключове значення для забезпечення безпеки та готовності населення до дій у критичних ситуаціях. Придбання нової професії через курсову підготовку може бути важливим і цікавим кроком для професійного розвитку дорослої людини на базі учбового закладу.

В Дніпровському професійному залізничному ліцеї проводиться курсова підготовка з застосуванням Електронних платформи для дистанційного навчання [2, с. 4], що дозволить дорослим отримувати необхідні знання та навички безпосередньо в домашніх умовах чи у безпечних місцях.

Використання інноваційних технологій в андрагогіці під час воєнного стану допомагає забезпечити оперативне та ефективно навчання для підвищення готовності та безпеки населення. Такі технології можуть забезпечити доступ до інформації, тренування та ресурсів, необхідних для ефективного взаємодії з викликами воєнного стану.

Треба пам'ятати, що успіх в здобутті нової професії залежить від самодисципліни, мотивації та готовності вчитися.

Дорослі, які беруть участь в курсовій підготовці під час воєнного стану на Україні, можуть отримати кілька важливих переваг:

Підвищення навичок та компетентностей:

Курси підготовки можуть надати дорослим необхідні навички для ефективного функціонування в умовах воєнного стану.

Вивчення основ військової тактики, медичних навичок, орієнтування на місцевості та інших важливих аспектів допомагає підготувати громадян для різних сценаріїв.

Підвищення готовності до воєнної дії:

Курси підготовки можуть сприяти підвищенню фізичної готовності та стійкості до стресу, що є важливими факторами під час воєнного стану.

Отримання навичок управління стресом та прийняття швидких рішень може збільшити шанси на виживання в екстремальних ситуаціях.

Збільшення самостійності та взаємодії в групі:

Курси підготовки можуть вдосконалити навички комунікації та взаємодії в групі, що є важливим для успішної співпраці в умовах воєнного конфлікту.

Розвиток лідерських якостей дозволяє дорослим бути активними учасниками та приймати ініціативу в критичних ситуаціях.

Підготовка до надзвичайних ситуацій:

Навчання вмінню реагувати на надзвичайні ситуації та вести себе в умовах небезпеки може зберегти життя та захистити інших учасників спільноти.

Підтримка соціального зв'язку та солідарності:

Участь у курсах підготовки може зміцнити соціальний зв'язок та взаємопідтримку в громаді.

Дорослі, які готуються разом, мають можливість побудувати солідарність і спільний дух, що є важливими в умовах воєнного конфлікту.

Узагальнюючи, курси підготовки для дорослих грають ключову роль у забезпеченні безпеки та готовності населення до дій в умовах воєнного стану. Вони допомагають громадянам бути більш самостійними, готовими до викликів і забезпеченими необхідними навичками для подолання складних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Організація дистанційного навчання: навч. посіб. : 2020. 71 с.
2. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 р. № 1115-р.

ВПЛИВ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НА РИНОК ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Торба Н.Г., кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Ринок праці є невід’ємною складовою загальноекономічного ринкового простору, що характеризується як одне з найбільш складних соціально-економічних явищ суспільства, в якому віддзеркалюються всі сторони його життєдіяльності. Процес функціонування ринку праці постійно знаходиться у колі зору держави та суспільства. Деякі науковці використовують термін «ринок робочої сили», розглядаючи його як сферу обігу специфічного товару «робоча сила»; як особливий, властивий товарно-грошовим відносинам, спосіб його включення до економічної системи. Також розглядають ринок праці як систему відносин, які формуються на вартісній основі між роботодавцями – власниками засобів виробництва та найманими працівниками – власниками робочої сили, як інститут взаємодії споживачів робочої сили, тобто роботодавців (юридичних і фізичних осіб), з одного боку, та конкретних фізичних осіб, які мають певні фізичні й розумові здібності, певні професійні знання, навички та вміння. [4, с. 6].

Макроекономічна нестабільність та політична залежність української економіки, неефективна фіскальна та монетарна політика, військовий конфлікт та пандемія COVID-19 призвели до нищівних наслідків на ринку праці. Значна кількість малих та середніх підприємств збанкрутіли, а нові у зв’язку із високими адміністративними й податковими бар’єрами та несприятливим інвестиційним кліматом майже не створюються. Це призвело до скорочення сукупного попиту на робочу силу, вивільнення великої маси робочої сили та збільшення її сукупної пропозиції, посиливши тим самим дисбаланс на ринку праці. Відсутність роботи,

підвищує конкуренцію між працівниками, тим самим провокує роботодавців до зниження реальної ціни на робочу силу та зменшення доходів населення, загрози для фізичного здоров'я та життя в умовах воєнного стану сприяє проявам психоемоційної напруги та психологічної нестабільності.

Однією з гострих проблем розвитку ринку праці в умовах воєнного стану є проблеми демографічного характеру, в тому числі –довготривале погіршення фізичного та психологічного здоров'я населення. Психоемоційна складова виступає водночас і як підґрунтя, і як наслідок реалізації та розвитку всього комплексу різнопланових потреб і можливостей індивіда, а також впливає на результат функціонування економічних ресурсів і механізмів. Демографічні фактори впливу на розвиток ринку праці набувають екстенсивного характеру, відтворюючи трудовий потенціал населення через кількісну складову та характеризуючи структурні особливості (статеві-віковий склад, стан здоров'я) його розміщення. Дані фактори визначають загальну кількість і статево-вікову структуру працездатного населення; його територіально-галузевий розподіл та якісні характеристики, рівень народжуваності, смертності; природне відтворення населення; форми зайнятості й рівень мобільності. Специфіка кризової демографічної ситуації в Україні визначається тим, що значні кількісні втрати населення, зумовлені не лише низькою народжуваністю, а й значними масштабами передчасної смертності, не заміщуються належним “приростом” якості населення, про що свідчить погіршення стану як фізичного так і психоемоційного здоров'я [3].

Екологічний фактор можна вважати фактором прямої дії із зростаючим негативним впливом на розвиток трудового потенціалу через погіршення стану здоров'я [2, с. 35], а отже й на розвиток ринку праці.

Ринок праці в Україні зазнав неймовірних трансформацій з початком повномасштабного вторгнення. Мільйони українців залишили свої робочі місця і вимушено виїхали за кордон, бізнесу довелося переформатувати свою роботу,

чоловіків мобілізують, а підприємства нарікають на брак кадрів.

Виокремлення психоемоційних факторів є необхідною передумовою обґрунтування основних пріоритетів розвитку ринку праці та зайнятості населення, які спрямовані забезпечити безпеку життєдіяльності населення.

Проблема в тому, що під час війни, під час перебування у сильному стресі маска спокійної та непохитної людини може коштувати дуже дорого. Стимування сильних почуттів без дозволу собі їх прожити може з часом вилитися у нервовий зрив, глибоку депресію, складний посттравматичний розлад. Під час війни зростає рівень відповідальності та рівень стресу. Важливо розуміти, що дбати про своє психічне здоров'я так само важливо, як і про фізичне. А в умовах війни це напрочуд важливо.

За даними «Бізнес Цензор», відповідно до статистики Конфедерації роботодавців України, 79% роботодавців побоюються наймати на роботу ветеранів через їхній психоемоційний стан. Це стало однією з причин, чому зацікавленість колишніх військовослужбовців у відкритті власної справи втричі більша, ніж у цивільних українців. [5].

Національні опитування показують невідповідність між потребами працівників та роботодавців щодо психічного здоров'я населення[6], отже психічне здоров'я населення стає пріоритетом у питаннях функціонування та розвитку ринку праці в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Брояка А.А., Ясінська Б.О. Науково-теоретичні засади розвитку людського капіталу в сільській місцевості. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/42-2020>
2. Дослідження впливу інституціональних змін в економіці на функціонування регіонального ринку праці (заключний): звіт про НДР / кер. НДР Тельнов А. С., 2007, 98 с.

3. Зуб М.Я. Фактори впливу на розвиток регіонального ринку праці за умов євроінтеграції. *Вісник хмельницького національного університету* № 5. 2009. т. 1. с. 221-224.
4. Лібанова Е.М. Ринок праці : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2003. 224 с.
5. Радіо Трек: НОВИНИ. URL: https://radiotrek.rv.ua/news/divni-tendenciyi-na-rinku-praci-ukrayini-cholovikam-vidmovlyayut-u-pracevlashtuvanni_318614.html
6. Національне дослідження роботодавців. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/healthcare-systems-and-services/our-insights/national-surveys-reveal-disconnect-between-employees-and-employers-around-mental-health-need>
7. Чорна Н., Чорний Р. Ринок праці України: сучасні виклики. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. №1. 2020. С. 64-73.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Федько С.О., кандидат технічних наук, доцент, викладач Відокремленого

структурного підрозділу «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки» ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Яценюк Л.В. викладач Відокремленого структурного підрозділу «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки» ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Сучасна ера цифровізації та розвиток новітніх технологій відкрили широкі можливості для перетворення процесу навчання дорослих на більш інтерактивний та цікавий. Інтерактивність є ключовою успішності андрагогічної моделі навчання, адже дорослі мають змогу самостійно конструювати знання та набувати

досвід через взаємодію і реалізацію навчального процесу. Сучасні технології дозволяють реалізувати інтерактивні методики на новому рівні, крізь призму соціально-особистісний досвід.

Андрагогічне навчання є підходом до освіти та навчання, спеціально розробленим для дорослих студентів. Термін андрагогіка (від грецького слова *aner, andros* – дорослий чоловік, зрілий муж + *ago* – веду) – наука про навчання дорослих, котра обґрунтовує діяльність дорослих, що навчаються, та тих, що навчають, за організацією процесу навчання [1].

Таким чином, андрагогіка фокусується на особливостях навчання дорослих та їхніх потребах.

Основна ідея андрагогічного навчання полягає в тому, що дорослі студенти мають власний досвід, знання та потреби, які впливають на їх сприйняття та засвоєння нової інформації. Крім того, андрагогіка ставить за мету створення навчальної атмосфери, яка враховує ці особливості та сприяє активному залученню дорослих студентів до процесу навчання.

Основні принципи андрагогічного навчання включають:

Співробітництво: андрагогіка підтримує активну взаємодію між викладачами та студентами. Викладач виступає як фасилітатор, сприяючи обміну досвідом, ідеями та знаннями між учасниками навчального процесу.

Орієнтація на дорослого студента: андрагогіка враховує попередній досвід, потреби, цілі та мотивацію дорослих студентів. Навчання структурується таким чином, щоб відповідати їхнім потребам і сприяти їх особистому розвитку.

Активне навчання: андрагогіка підтримує використання інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, групові проекти, практичні вправи та рольові ігри. Це допомагає активному залученню дорослих студентів до процесу навчання, сприяє їхньому критичному мисленню та практичному розвитку знань.

Самостійне навчання: андрагогіка посилює розвиток навичок самостійного навчання у дорослих студентів. Вони навчаються ставити питання, шукати власні

джерела інформації та критично оцінювати отриману інформацію.

Контекстуалізація навчання: андрагогіка підкреслює важливість пов'язаності навчання з реальними життєвими ситуаціями дорослих студентів.

Інтерактивні методики навчання - це методи, які передбачають активну взаємодію всіх учасників навчального процесу (викладачів і слухачів) між собою. Основна ідея полягає в тому, що знання формуються не стільки під час односторонньої передачі інформації, скільки в підсумку спільної діяльності, діалогу, обміну думками.

Сучасні технології навчання - це сукупність інструментальних засобів та методів, які застосовують цифрові та інформаційні технології для організації навчального процесу. Це, зокрема: електронні освітні ресурси; мережеві технології; мультимедійні технології; мобільні технології.

Тобто сучасні технології створюють якісну технічну основу для реалізації інтерактивних методик навчання.

В андрагогіці, яка є освітнім підходом для дорослих, можна використовувати різні інноваційні технології для покращення процесу навчання:

- Електронне навчання (e-learning): це використання електронних платформ, таких як веб-сайти, відеоконференції, вебінари та інтерактивні курси, для забезпечення навчання дорослих студентів.

- Віртуальна реальність (VR): VR-технологія створює іммерсивне середовище, яке дозволяє дорослим студентам переживати реалістичні ситуації та отримувати практичний досвід.

- Мобільне навчання (m-learning): мобільні пристрої, такі як смартфони, дозволяють дорослим студентам отримувати доступ до навчальних матеріалів та ресурсів.

- Соціальні медіа: соціальні медіа, такі як блоги, форуми, мережі спілкування та соціальні платформи, можуть бути використані для створення віртуальних спільнот і співпраці між дорослими студентами. Вони сприяють

обміну досвідом, спільному навчанню та співпраці над проектами.

- Гейміфікація: гейміфікація включає використання елементів гри, таких як бали, досягнення, рейтинги та конкурси, для стимулювання мотивації та залучення дорослих студентів до навчання.

Застосування інтерактивних методик у поєднанні з сучасними технологіями навчання має свої особливості в андрагогічному навчанні, яке спрямоване на освіту дорослих. Ось деякі з них:

Орієнтація на досвід: андрагогіка підкреслює значення досвіду дорослих у навчанні. Використання інтерактивних методик, таких як дискусії, групові проекти та розв'язування реальних ситуацій, у поєднанні з сучасними технологіями дозволяє дорослим студентам використовувати свій досвід у навчальному процесі. Це сприяє більш глибокому розумінню теми та стимулює активну участь у навчанні.

Гнучкість та доступність: сучасні технології навчання, такі як онлайн-курси, веб-конференції та мобільні додатки, забезпечують дорослим студентам можливість навчатися системно, орієнтовно, самовизначено в зручній для них час і місце.

Практична спрямованість: андрагогічне навчання орієнтоване на практичну застосовність знань. Використання сучасних технологій, таких як симуляції, віртуальна реальність та інтерактивні веб-середовища, дозволяє дорослим студентам отримати практичний досвід, суб'єктивну позицію у безпечному середовищі.

Сприяння індивідуалізації навчання: Кожен дорослий учень має свої унікальні потреби та стилі навчання. Застосування сучасних технологій, таких як адаптивні навчальні платформи та персоналізовані програми, дозволяє індивідуалізувати навчання для кожного студента. Інтерактивні методики, такі як самостійне вирішення завдань та інтерактивні тести, можуть бути адаптовані до потреб та рівня компетенцій кожного студента, забезпечуючи ефективніше

засвоєння матеріалу.

В цілому поєднання інтерактивних методик та сучасних технологій навчання в андрагогічному навчанні дозволяє створити більш гнучке, доступне та ефективне навчальне середовище для дорослих студентів. Воно сприяє активній участі, практичному формуванню знань та індивідуалізації навчання, що завершує якість освіти та задоволення від процесу навчання.

У сучасному світі де технології швидко розвиваються, використання інтерактивних методик навчання з використанням сучасних технологій стає все більшим. Ці методики не тільки забезпечують ефективне засвоєння знань, але й сприяють залученню дорослих у навчальний процес та підвищують їх мотивацію.

Список використаних джерел:

1. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Київ: ВД ЕКМО, 2011. 324 с.

ПСИХОЛОГІЯ БІЗНЕСУ - НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Фурман І.І., здобувачка вищої освіти факультету торгівлі та маркетингу
Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: **Овдієнко І.М.**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Київського національного торговельно-економічного університету

Маркетинг і психологія нерозривно пов'язані, так як більшість маркетингових прийомів запозичені саме з психологічних досліджень і будуються на відомих принципах. Психологія бізнесу визначає сучасне сприйняття та розвиток підприємницької діяльності, акцентуючи увагу на психологічних аспектах споживацької поведінки та маркетингових стратегіях. Ця галузь стає

необхідною для ефективного взаємодії з клієнтами та досягнення успіху в конкурентному бізнес-середовищі.

Психологія бізнесу взаємодіє з маркетингом, вивчаючи психологічні аспекти споживацької поведінки. Взаємодія зі споживачами є ключовим аспектом психології бізнесу, оскільки вона визначає способи, якими компанії взаємодіють із своєю аудиторією, розуміють їхні потреби та створюють значущі взаємовідносини. Ось кілька аспектів цієї взаємодії:

Розуміння мотивацій та потреб: Психологія бізнесу допомагає розкрити глибинні мотивації споживачів, розуміти, що робить їх задоволеними та яким чином їхні потреби можна втілити у продуктах чи послугах.

Сегментація аудиторії: Аналіз психографічних та демографічних факторів дозволяє підприємствам визначати сегменти ринку та створювати персоналізовані підходи до взаємодії із споживачами.

Емоційне зв'язки: Використання психології дозволяє створювати емоційні зв'язки між брендом та споживачами. Це може бути досягнуто через створення історій, які сприяють емпатії та ідентифікації. Приклад: Технологічна компанія привертає клієнтів, розповідаючи їм історії успіху користувачів та використовуючи яскраві, емоційні елементи в рекламних кампаніях.

Вплив на прийняття рішень: Розуміння психології взяття рішень допомагає підприємствам створювати маркетингові стратегії, які впливають на процес вибору споживачами та сприяють підвищенню конверсії.

Збудження зацікавленості: Використання психології дозволяє створювати креативні та привабливі пропозиції, які привертають увагу та збуджують зацікавленість споживачів.

Взаємодія зі споживачами стає важливою не лише для продажу товарів чи послуг, а й для створення довготривалих відносин та підтримання позитивного іміджу бренду. Розуміння психологічних аспектів цього процесу дозволяє підприємствам ефективно взаємодіяти зі своєю аудиторією та досягати високого

рівня задоволення споживачів. Формування брендової ідентичності є невід'ємною частиною успішної стратегії бізнесу, і використання психологічних принципів в цьому контексті грає важливу роль у взаємодії з клієнтами. Давайте розглянемо це детальніше:

Ідентифікація з цінностями: Психологія бренду дозволяє компаніям визначати свої цінності та цільові принципи, які збігаються з цінностями їхньої аудиторії. Це формує відчуття спільноти та ідентифікації споживачів із брендом.

Побудова лояльності: Через психологічну взаємодію, бренд може стати не лише постачальником товарів чи послуг, але й частиною ідентичності споживача. Лояльність виникає з відчуття приналежності та розпізнавання.

Створення визнаної особистості: Сприяючи формуванню індивідуальної та визнаної особистості, психологія бренду робить компанію більш доступною та близькою для споживачів, що позитивно впливає на їхнє відношення до бренду.

Контроль враження: Сприйняття бренду формується в розумінні, яким чином він представлений у суспільстві. Психологічні принципи дозволяють брендам активно керувати цим сприйняттям, надаючи додатковий рівень контролю над враженням, яке вони залишають. Приклад: Автомобільна компанія активно працює над зміною свого іміджу через спонсорські заходи та рекламні кампанії для створення позитивного сприйняття бренду.

Психологія бренду не тільки сприяє створенню унікальної ідентичності, але й глибоко впливає на споживачів, роблячи їх більш відданими та залученими. Завдяки емоційним зв'язкам та визнанню, бренд може стати не тільки виробником товарів, але і частиною життя своїх клієнтів. Стратегії конкуренції - побудовані на аналізі психологічних аспектів конкурентного середовища, відіграють ключову роль у залученні та утриманні клієнтів, а також у формуванні ефективної позиції на ринку. Розглянемо це більш детально:

Сприйняття цінностей споживачів: Розуміння психологічних аспектів дозволяє підприємствам визначати цінності, які важливі для їхніх клієнтів.

Спрямовані стратегії можуть бути побудовані на врахуванні цих цінностей, що сприяє залученню та утриманню аудиторії.

Ефективна комунікація: Психологічний аналіз конкурентів допомагає підприємствам створювати ефективні комунікаційні стратегії. Розуміння, яким чином взаємодіють конкуренти із своїми клієнтами, дозволяє знаходити унікальні підходи та виділятися на тлі конкуренції.

Використання психології ціноутворення: Розуміння того, як споживачі сприймають ціну продукту чи послуги, дозволяє оптимізувати стратегії ціноутворення. Це може включати в себе стратегії диференціації або створення психологічної вартості.

Акцент на користувачів: Залучення споживачів в процес прийняття рішень та надання їм впливу на продукт чи послугу може бути потужним інструментом конкурентної стратегії. Розуміння психології участі клієнтів дозволяє підприємствам створювати привабливі та взаємовигідні пропозиції.

Адаптація до змін у психології споживачів - є ключовим аспектом успішної стратегії бізнесу. Розглянемо більш детально, як психологічне розуміння ринкових тенденцій сприяє сталому розвитку та конкурентоспроможності підприємств:

Аналіз змін у споживацьких уподобаннях: Психологічний аналіз дозволяє підприємствам виявляти зміни у споживацьких уподобаннях. Сприйняття того, що споживачі цінують та вимагають, дозволяє підприємствам адаптувати свої продукти та послуги для відповіді на нові потреби. Приклад: Туристична агенція швидко реагує на зміни в попиті, адаптуючи свої тури та послуги відповідно до змінених вимог клієнтів.

Гнучкість стратегій маркетингу: Розуміння психологічних аспектів допомагає створювати гнучкі маркетингові стратегії, які можна швидко змінювати відповідно до змін у психології споживачів. Це забезпечує ефективну комунікацію та пристосування до нових ринкових реалій.

Інновації та розвиток продуктів: Підприємства, які активно спостерігають

за психологічними зрушеннями, можуть бути в кращому положенні для розробки інноваційних продуктів або модифікації існуючих. Це сприяє залученню нових клієнтів та утриманню старих.

Клієнтське спілкування: Психологічне розуміння змін у споживацьких уподобаннях дозволяє підприємствам активно взаємодіяти з клієнтами, реагуючи на їхні змінені потреби та виражаючи інтерес до їхніх вражень.

Сталість та впевненість у конкурентному середовищі: Підприємства, які швидко адаптуються до змін у психології споживачів, можуть зберігати стабільність та впевненість у конкурентному середовищі. Це дозволяє їм уникати втрат ринкової частки та підтримувати своє лідерство.

В цілому, психологічне розуміння ринкових тенденцій є стратегічною перевагою для бізнесу, оскільки дозволяє підприємствам активно взаємодіяти зі змінами у споживацьких уподобаннях та залишатися реактивними та конкурентоздатними в швидкозмінному світі.

Отже, психологія бізнесу визнається ключовою не лише у вивченні споживацької поведінки, а й у формуванні стратегій, спрямованих на досягнення успіху в сучасному бізнес-середовищі. Її вплив на маркетингову діяльність визнається як важлива складова, що сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Маркетингові прийоми та психологія споживача. URL: <https://inseed.marketing/uk/blog/marketingovi-prijomi-ta-psihologiya-spozhivacha/>
2. Основні психологічні прийоми у маркетингу - Press Association. URL: <https://pressassociation.org.ua/ua/osnovni-psihologichni-prijomi-v-marketingu/>

ПРИНЦИПИ, МЕХАНІЗМИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЯЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Фурс О.Й., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Для розвитку та формування психічної саморегуляції здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти доцільно впроваджувати в сучасні підходи у практику психологічної допомоги.

Стрижневими, що визначають загальний напрямок та формування психічної саморегуляції, її мету, зміст та методику, є такі основні принципи формування саморегуляції:

Принцип етапності включає:

- ритмічність у виконанні кожної дії здобувачами;
- виконання здобувачами навчальних дій у послідовності, яка визначається змістом ланок саморегуляції: визначення мети їх діяльності, моделі значущих умов, складання програми дій та її реалізації, оцінка отриманих результатів, їх аналіз і зіставлення з метою, що визначає циклічність навчальної дії; у разі потреби – корекція отриманого результату.

Здійснення кожного компонента саморегуляції здобувачами є дія, а виконання сукупності цих компонентів є навчальною діяльністю. Якщо здійснюється сукупність компонентів при багаторазовому повторенні (розв'язання завдань, виконання вправ, робота з літературою), то закріплюється навичка організації навчальної діяльності – саморегуляція, тобто виконання елементарних навчальних дій здобувачами на рівні автоматизму, без чого неможливе оволодіння знаннями і вміннями, розвиваючого навчання, навчання вмінню вчитися на всіх

етапах розвитку особистості здобувача.

Принцип паритетності в процесі формуванні саморегуляції здобувачів освіти:

– суб'єктивна взаємодія викладача й здобувача – вимагає виконання таких педагогічних правил:

- налагодження між педагогом і здобувачем суб'єкт-суб'єктивних взаємовідносин;

- застосування інноваційних, активних, методів і форм навчання.

Найбільш ефективно навчальний процес проходить тоді, коли здобувач максимально активний, а педагог здійснює консультативно - координаційну функцію (спрямовує, керує, організовує та перевіряє навчальну діяльність здобувачів).

Принцип усвідомленої перспективи:

– глибоке розуміння і усвідомлення здобувачем близьких, середніх і майбутніх перспектив своєї діяльності;

– при його реалізації здобувач повинен усвідомлювати:

- програму своєї діяльності в обсязі окремої дисципліни, комплексну дидактичну мету, яку він повинен зрозуміти і усвідомити як особистісно значущий і очікуваний результат;

- цілі навчання як результати при виконанні кожного завдання.

Триєдина мета: навчальна, виховна і розвиваюча є усвідомленою ланкою саморегуляції.

Принцип розвиваючого навчання:

– досягнення ефекту розвитку в пізнавальній діяльності, процес здійснення предметних дій;

– перехід від простого до більш складного;

– постійний рух (діяльність) і зміна властивостей об'єкта, яка набуває регулярного характеру і закріплюється у часі.

Структура саморегуляції зберігається сталою, але зміст кожного компонента зазнає свого розвитку на кожному новому рівні (розвиток по спіралі): ускладнюються цілі, більш складною стає оцінка, корекція, більш досконалою конструкція дій, діяльність, мислення, більш глибокою рефлексія, що відображає динамічність процесу формування саморегуляції.

Зміни і розвиток реалізуються передусім у діяльності здобувачів, а потім – у діяльності педагогів. Це дає можливість розкрити перспективу розвитку здобувача, постійного ускладнення його діяльності, зняття протиріччя між ускладненим завданням і попередніми способами його вирішення, підтягування операційної основи діяльності до вищого рівня.

Принцип наступності:

– загальнодидактичний принцип, який щодо навчання потребує постійного забезпечення зв'язку між окремими сторонами, частинами, етапами і ступенями навчання і всередині їх, розширення і поглиблення знань, набутих на попередніх етапах навчання, перетворення окремих уявлень і понять у струнку систему знань, умінь, навичок.

– дидактична сутність наступності: це база для теоретичної побудови процесу засвоєння нових понять і способів дій в певній логічній послідовності.

Наступність у формуванні саморегуляції полягає у тому, що через усе навчання проходять такі наскрізні лінії:

- 1) побудови цілісної картини світу, бо кожна людина є частиною Всесвіту;
- 2) чіткої організації виконання кожного навчального завдання, що перетворюється на навички (здійснюється операційний механізм саморегуляції);
- 3) чітка організація виконання кожного навчального завдання, згідно з компонентами саморегуляції, та пошук свого місця в навколишньому світі, самовизначення, адаптація.

Функції принципу наступності:

– методологічні: динамічна функція, тобто властивість принципу

відображати закономірності динаміки і діалектики педагогічного процесу; конструктивна функція, яка поєднує три педагогічні виміри – минуле, сучасне, майбутнє в їх взаємодії; інтегративна функція, яка забезпечує цілісність навчально-виховного процесу та його результатів.

- регулятивні: структурно-змістовна функція, яка відображає напрямок здійснення змісту освіти;

- субординативна функція, пов'язана з характером взаємозв'язку між компонентами педагогічної системи, що передбачає різні варіанти побудови взаємодії навчання і вивчення; координуюча – регулює взаємодію здобувачів, сім'ї, школи та суспільства.

Принцип методу діяльності:

- здобувачі оперують поняттями, одержаними в результаті сприйняття інформації від педагога, тобто розглядають їх в нових умовах, здійснюють узагальнення, аналіз, синтез, класифікацію та ін.

- саме в такій діяльності здобувач освіти збагачується досвідом навчальної діяльності.

Рівні активності:

- репродуктивно-наслідувальна, за допомогою якої досвід діяльності накопичується через досвід інших;

- пошуково-виконавча, коли після усвідомлення мети завдання слід самостійно знайти засоби виконання;

- творча активність, коли завдання формулює сам здобувач і самостійно обирає нові, нестандартні засоби розв'язання.

Перехід на рівень творчої активності свідчить про значний стрибок у загальному розвитку особистості, про значну силу внутрішніх процесів саморегуляції та самоорганізації, оскільки праця на попередніх рівнях збагатила її досвідом.

Діяльність педагога базується на реалізації педагогічної функції –

формування саморегуляції здобувачів залежно від цілей навчання і виховання.

Принцип гнучкості:

– вміння регулювати власну діяльність залежно від навчальної ситуації; в основі – усвідомлення своїх можливостей, тобто самооцінка;

– забезпечує можливість пристосування змісту освіти і шляхів його засвоєння до індивідуальних потреб навчання, тобто відкриває можливості індивідуалізації змісту і процесу оволодіння знаннями, дає можливість переносити акцент навчальної діяльності на відпрацювання кожного компонента саморегуляції, дозволяє реалізувати ідеї гуманізації в освіті.

Принцип модульного навчання:

модуль – це навчальний пакет, який охоплює концептуальну одиницю навчального матеріалу і має такі складові: ціль вивчення змісту модуля; матеріал модуля; питання для самоконтролю.

Для викладання матеріалу модуля лист розділяється на дві частини. У правій частині – інформація, в лівій – керівництво по вивченню (алгоритм). Кожний елемент навчання закінчується питанням для самоконтролю, відповіді на які містяться на лівій стороні, тобто модуль містить усі компоненти саморегуляції. Повний функціональний цикл навчального модуля має двофазний характер. Основне призначення першої фази полягає у первинному сприйнятті й осмисленні конкретного змістового модуля; другої – у відпрацюванні умінь і навичок способів узагальнюючої і рефлексуючої діяльності.

Така організація навчальної діяльності здобувачів сприяє вирішенню проблеми співвідношення навчання, розвитку і саморегуляції, становленню та психосоціальному росту особистості, її самоактивності.

Вищеописані принципи відіграють важливу роль у формуванні психічної саморегуляції здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти і є її невід'ємною частиною.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ TED TALKS У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

*Хмизова О.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри правничої
лінгвістики Державного податкового університету*

Навчання у закладах вищої освіти України має забезпечити завершене формування у здобувачів потреби вивчення англійської мови з оволодінням нею як засобом спілкування, пізнання, самоактуалізації, соціальної адаптації та професійної самореалізації в полікультурному суспільстві в контексті євроінтеграції нашої держави [1]. У сучасних умовах воєнного стану використання досягнень у сфері інформаційних технологій є ефективною стратегією організації освітнього процесу, зокрема у дистанційній та змішаній формах. Водночас, значна кількість доступних викладачам і студентам інтернет-ресурсів (електронних платформ, MOOCs, YouTube, соціальних мереж, блогів) обумовлює проблему вибору актуального, наукового, автентичного контенту, що відповідає вимогам до мовної підготовки фахівців. Одним з таких джерел сучасної англійської мови є TED.com [2] – платформа, що містить широкий спектр відеоматеріалів, зміст яких відповідає загальним компетенціям CEFR (Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти) у межах знань про світ, міжкультурну взаємодію, уміння навчатися.

Вітчизняні і зарубіжні дослідники розглядають різноманітні аспекти використання відеоресурсів TED.com в освітньому процесі, зокрема, в контексті покращення навичок аудіювання і підвищення комунікативної компетентності студентів [3, с. 214; 4, с. 110], їх інформаційної грамотності, критичного мислення, ораторської майстерності [4, с. 112].

Метою доповіді є висвітлення окремих психолого-педагогічних аспектів використання медіа-контенту TED.com у навчанні студентів спеціальності 081 «Право» професійно-орієнтованій англійській мові.

Автентичні відеоматеріали, що пропонує платформа TED [2], поділяються на промови (TED Talks) (відео тривалістю від 5 хв. до 34 хв.) та короткі анімовані відео освітнього характеру (TED-Ed videos тривалістю до 5 хв.). Організатори TED Talks виділяють сім основних типів промов: «Велика ідея», «Технічна демонстрація», «Перформанс», «Висловлювання митця», «Захоплення здивуванням», «Маленька ідея» і «Обговорення проблеми». Значне розмаїття представлених тем сприятиме тому, що викладачі і студенти зможуть обрати автентичні відео для особистісного та професійного зростання, насичені загальною чи спеціалізованою лексикою (наприклад, мотивація, освіта, лідерство, право, закон, суд, судова система тощо).

TED Talks мають субтитри різними мовами, список рекомендованої літератури, посилання на назви книг (статей), профілі видатних особистостей, які згадуються у промові, та коментарі, де можна висловити власну думку. Пошук на платформі здійснюється за темами, мовою, назвами, спікерами і тривалістю відео. Наявні також спеціальні добірки із декількох промов, поєднаних темою або мовцем.

Відбираючи промову для перегляду (на занятті або у позааудиторний час), викладач має враховувати [5, с. 27-28]: корисність і доцільність тематики відео (вимоги навчальної програми, теми модулю і заняття; особливості конкретної студентської групи); відповідність відео академічному середовищу; рівень складності мови й вимови (лексичні та граматичні одиниці тексту, побудова речень, стиль подачі інформації, темп мовлення, чіткість вимови лектора).

Для ефективної роботи з відеоматеріалами TED Talks варто дотримуватися певного алгоритму, який має три етапи: переддемонстраційний (зняття мовних і лінгвокраїнознавчих труднощів), демонстраційний (розвиток навичок сприйняття інформації), післядемонстраційний (розуміння змісту промови та розвиток мовних умінь і мовленнєвих навичок).

Дидактичне використання медіа-контенту TED.com повинно враховувати

впливи TED Talks у соціокультурному, компетентнісному, мовному і психологічному вимірах [5, с. 26-27]. Зокрема, промови, що знайомлять із соціокультурними тенденціями, науковими відкриттями, гіпотезами, сприяють формуванню особистої думки, власного бачення причин і шляхів розв'язання певної проблеми [5, с. 26]. Методично правильно побудована робота з відеоматеріалами TED Talks сприятиме розвитку у студентів навичок аудіювання (безпосередній перегляд відео), читання (робота з наявними у вільному доступі повними текстами промов), говоріння (у межах організованої дискусії за темою відео з акцентом на структурних і лексичних особливостях промови) і письма (письмові завдання після завершення перегляду й усного обговорення проблеми); а також презентаційних навичок та навичок нотування [5, с. 26]. Мовна робота з відеоматеріалами TED Talks сприятиме контекстному баченню лексико-граматичної складової частини промови, розумінню акцентів мовців-не носіїв англійської мови, тобто того, як слова, граматичні форми та конструкції функціонують у живому мовленні [5, с. 26]. Автентичність, емоційність подачі інформації у TED Talks, цікавість і сучасність тем створюють позитивну навчальну атмосферу, сприяють подоланню комунікативного бар'єру [5, с. 26-27].

Отже, використання відеоматеріалів TED Talks на заняттях або у позааудиторний час допомагає студентам вдосконалювати уміння вільно спілкуватися англійською мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України Наказ МОН № 898 від 25.07.2023 року URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89634/ (дата звернення: 08.12.2023).
2. TED: Ideas worth spreading. URL: <https://www.ted.com> (date of access:

08.12.2023).

3. Нестеренко І. Використання платформи TED Talks для підвищення комунікативної компетентності студентів при вивченні іноземних мов. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 64. С. 209-216.

4. Кузан Г. С. Використання матеріалів лекцій TED Talks для підвищення комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. 183. С. 109-113.

5. Корнюш Г. В. Можливості використання відеоматеріалів TED Talks у процесі викладання англійської мови у вищій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Вип. 66. Т. 2. С. 24-30.

ПЕРЕДУМОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Хоміцька В.М., к.н.ф.в.с., доцентка кафедри фізичного виховання Національного
університету харчових технологій

Павлюк І.С., к.н.ф.в.с., завідувач кафедри фізичного виховання Національного
університету харчових технологій

Психологічний розвиток людини є безперервним процесом, який проходить від народження до смерті. Він характеризується певними фазами розвитку з конкретними завданнями навчання та адаптації. Психологічний розвиток може включати зміни, які ми не можемо побачити, такі як розвиток мозку, і зміни, які ми можемо спостерігати, такі як фізичне зростання або зміни в поведінці.

Існують різні теорії, які намагаються пояснити шлях нашого психологічного розвитку протягом усього життя. Двома найвідомішими підходами є теорії психосоціального розвитку. Ерік Еріксон та гуманістичний погляд. Ерік Еріксон,

неофрейдист, розробив теорію психосоціального розвитку, що охоплює вісім стадій життя, починаючи з дитинства та закінчується смертю. Кожна з цих фаз характеризується конкретним конфліктом, який особистість має вирішити індивідуально, щоб досягти цілком здорового психологічного росту. Гуманістична перспектива, навпаки, підкреслює роль свободи волі та спроможності людей формувати своє власне зростання та розвиток. Він припускає, що люди природним чином потребують повної реалізації свого потенціалу. Ця концепція відома як самореалізація [5].

Карл Роджерс, ще один представник гуманістичного підходу, підкреслює важливість сприятливого середовища, в якому прийняття, співчуття і справжність надаються індивідуальним досягненням та включені до своєї самореалізації.

Психологічний розвиток включає різні аспекти, такі як когнітивний, соціальний та емоційний розвиток. Когнітивний розвиток займається розвитком навичок мислення, включаючи навчання, вирішення проблем, об'єм пам'яті, увага, розвиток мови та розуміння себе. Соціальний розвиток належить до здатності керувати взаємодією з іншими, підтримувати відносини, а також забезпечувати дотримання соціальних правил та норм. Емоційний розвиток відповідає за здатність розпізнавати емоції, розуміти, виражати і вчитися правильно реагувати на ці емоції. Важливо, що ці аспекти розвитку тісно пов'язані між собою і один напрямок розвитку може впливати на інші. Наприклад, у студента, якому важко зрозуміти нову концепцію в університеті (аспект когнітивного розвитку), може розпочатися стрес переживання тривоги (аспект емоційного розвитку), що вплине на його здатність орієнтуватися у соціальних ситуаціях (аспект соціального розвитку).

Розглядаючи психологію особистості студентів маємо зазначити, що особистість людини визначається індивідуальними закономірностями, а термін «особистість студента» визначає взаємодію безпосередньо між розвитком особистості та навчальними факторами, які є в навчальному закладі. Для цього

необхідно враховувати певні стратегії навчання, психічне та фізичне здоров'я, соціальну поведінку, а також навчальну та виховну поведінку викладачів. Для цього необхідно розглянути деякі емоційно-мотиваційні виміри особистості (цільові орієнтації, віра у справедливий світ), а також когнітивно-оцінювальні вимір особистості (здібності Я-концепції, очікування самоефективності, толерантність до невизначеності) [2].

Викладання та навчання зазвичай будуються в такий спосіб, що від студентів вимагають певні досягнення. Студенти усвідомлюють цілі, які вони переслідують у певних сферах, важливих для успішності. Але є різниця між цілями навчання та цілями продуктивності.

У ситуаціях, пов'язаних з успішністю, цілеспрямовані студенти насамперед мають на меті розширення своїх компетенцій та набуття нових навичок, які базуються на об'єктивних критеріях чи основі індивідуального прогресу у навчанні [1]. Відповідно, зворотний зв'язок щодо продуктивності розглядається як корисна інформація про ваш власний прогрес у навчанні. Невдачі розглядаються як частина процесу навчання та вказують на те, що для виконання завдання необхідна інша стратегія чи додаткові зусилля. З іншого боку, в ситуаціях успішності цілеспрямовані студенти в першу чергу прагнуть досягти якомога позитивніших результатів у соціальному порівнянні з іншими студентами, щоб досягти позитивної оцінки успішності та розвивати свої здібності, тобто працювати краще або хоча б не гірше за інших студентів. Відповідно, тільки зворотний зв'язок щодо продуктивності є показником власних здібностей та невдач, який виступає як підказка.

Тому в залежності від методів навчання та викладання, як свідчать результати багатьох досліджень, саме діяльнісні ставлять студентів у центр освітнього процесу, забезпечують їх суб'єктність проти пасивного сприймання інформації – «простого запам'ятовування», забезпечують розвиток їх когнітивних та метакогнітивних умінь, активізують та підтримують пізнавальний інтерес,

створюють ситуації успіху, групової підтримки, формують почуття впевненості в собі, забезпечують досягнення студентами високих академічних результатів завдяки актуалізації їх здатності до самонавчання, можливості вчитися відповідно до своїх здібностей, нахилів [3, 4].

Таким чином, успішність навчання, що складається з сукупності різних чинників, які визначають якість підготовки майбутнього фахівця будь-якої професійної галузі, неможливо вимірювати лише академічною успішністю, а залежить і від психологічного розвитку особистості здобувачів, тому обов'язковим завданням освіти є формування всебічно розвиненої особистості.

Список використаних джерел:

1. Білуха, Т., Дейниченко, Л., & Кухар, Т. (2022). Особистісні передумови успішності професійного навчання. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Психологія. №4 (53). С.12-18. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.4.2>
2. Калюжна Є.М., Омельчук В.А., Омельчук В.В. Прийняття рішення особистістю: філософсько-психологічний і правовий аспект. *Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць Запорізького національного університету та Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України*. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. № 2 (14). С. 89–96.
3. Konopka C.L., Adaime M.B., Mosele P.H. Active Teaching and Learning Methodologies: Some Considerations. *Creative Education*. 2015. № 6. P. 1536–1545.
4. J. Hackathorn, E.D. Solomon, K.L. Blankmeyer, R.E. Tennial, A.M. Garczynski. Learning by Doing: An Empirical Study of Active Teaching Techniques. *The Journal of Effective Teaching*. 2011. Vol. 11. No. 2. P. 40–54.
5. Lehrer-Schüler-Interaktion. Inhaltsfelder, Forschungsperspektiven und methodische Zugänge: сайт URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-531-91104-5>

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ П(ПТ)О В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Цикало Н.В., заступник директора з навчально-виховної роботи, КЗО
«Покровське вище професійне училище» ДОР»

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану потребує суттєво іншого змісту та методів проведення виховної роботи. Потрібно враховувати конкретні ситуації, адже багато дітей знаходиться за кордоном, хтось працює лише дистанційно, хтось приїхав із регіонів, де ведуться активні бойові дії. Тому підходи до освітнього і виховного процесу змінюються і повинні підлаштовуватися до реалій сьогодення. Старі методи та прийоми більше не діють, або діють обмежено. Педагогам необхідно шукати та запроваджувати нові ідеї та шляхи вирішення проблем сьогодення.

Основним цільовим, першочерговим напрямом має стати забезпечення збереження життя і здоров'я кожної особистості, забезпечення її фізичного, психічного, соціального і духовного благополуччя.

На сьогодні перед нашим суспільством, зокрема, педагогічними працівниками стоїть завдання – подолати проблеми з виховання у молодого покоління почуття патріотизму на засадах моральності та толерантності з метою формування гідного громадянина нашої держави з усіма його правами та обов'язками, повагою до патріотичних цінностей. А саме: національної ідеї, української мови, лідерів і героїв нації, національної культури, історії народу і держави, національної самовизначеності, громадянської активності, дотримання законів.

Виходячи з цього основними напрямками та завданнями виховної роботи класних керівників, вихователів та майстрів виробничого навчання мають стати:

- ✓ надання здобувачам освіти базових знань з основ безпеки та формування поведінки, правильних дій в умовах воєнного стану: навчити правилам збереження здоров'я, життя свого і оточуючих в разі бойових дій, надання першої медичної допомоги, поводження з вибухонебезпечними предметами;
- ✓ надання психологічної підтримки, забезпечення психолого-педагогічного супроводу емоційно вразливих категорій осіб; сприяння адаптації та емоційно-психологічної підтримки внутрішньо переміщеним особам; розвиток критичного мислення та медіа грамотності;
- ✓ реалізація Концепції національно-патріотичного виховання; формування рис і патріотичних якостей «українця-переможця»: моральна стійкість, витримка, сила волі і твердість духу; протидія ворожій пропаганді, віра в перемогу, підтримання власного емоційного ресурсу; здатність та вміння протистояти негативним емоціям, стресу, тривозі, почуттю небезпеки; співчуття, милосердя, взаємодопомога, волонтерство, відчуття себе громадянином.

Нова реальність диктує нові правила життя. Тепер одне з найважливіших завдань – навчити дітей правилам безпеки, які допоможуть зберегти життя. Особлива і важлива роль в цьому належить класним керівникам, вихователям, майстрам виробничого навчання які добре знають своїх вихованців, організують виховний процес в навчальних групах, залучають до проведення виховних заходів спеціалістів відповідних служб.

Особливу увагу у своїй діяльності педагогам необхідно зосередити на наступних питаннях: воєнний стан, надзвичайна ситуація, заборони та обмеження; правила поведінки в умовах надзвичайної ситуації воєнного характеру: *необхідно, не рекомендується, забороняється*; як діяти під час сигналу «повітряна тривога», під час онлайн-уроків, якщо вмикається сигнал «повітряна тривога»; правила

спілкування в соціальних мережах в умовах воєнного стану; як вчиняти з інформацією, яка несе загрозу для України (не фотографувати місцевість, не публікувати, не «репостити» інформацію, яка містить фото з координатами інфраструктури населеного пункту, розташування ЗСУ тощо); що робити, якщо виявлено підозрілий або вибухонебезпечний предмет; як поводитися під час обстрілів стрілецькою зброєю, артобстрілах, артилерійських обстрілів системами залпового вогню; як діяти в умовах хімічної атаки; перша домедична допомога під час обстрілів; домашня медична аптечка, що в ній має бути.

Один з нагальних та важливих напрямків діяльності педагогічних працівників – це робота з дітьми з числа внутрішньо-переміщених осіб. Завдання педагога – допомогти здобувачам освіти з числа тимчасово внутрішньо переміщених осіб адаптуватися в новому навчальному закладі, працювати над створенням сприятливого соціально-психологічного клімату в учнівському колективі навчальної групи. Потрібно подбати про те, аби вони почували себе комфортно та захищено у новому колективі. Діти, як ніколи, потребують психологічної та емоційної підтримки. Їм потрібна наша впевненість у тому, що все буде добре, наша стійкість та віра в перемогу навіть у важкі часи невизначеності.

Розв'язання цього питання, організація підтримки та допомоги має здійснюватися у співпраці з практичним психологом та соціальним педагогом закладу в плані соціальної, емоційної, психологічно моральної підтримки та матеріальної допомоги із залученням відповідних служб місцевих громад.

Військові дії в країні проходять глибокою емоційно психологічною раною всередині кожної людини. Зміна настрою, страх, тривога, неврівноваженість, емоційні вибухи, паніка, зневіра. Це неповний перелік тих характеристик, які руйнують особистість, заважають їй критично оцінювати ситуацію, адекватно діяти.

Тому, першочерговим завданням педагога в умовах воєнного стану має

стати підтримка і надання здобувачам освіти допомоги в нормалізації та стабілізації психічного стану, як через особистий прояв посиленої уваги, вияв любові до вихованців, так і звернення до практичного психолога для подальшої психологічної підтримки тих вихованців, які цього потребують.

Список використаних джерел:

1. Мокан В. Військово-патріотичне виховання: курс на відродження. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3243419-vijskovopatrioticne-vihovannakurs-na-vidrodzenna.html>
2. Виховна робота в умовах війни: важливі аспекти. URL: <https://cutt.ly/RB8dMy1>
3. Виховна робота в умовах воєнного стану. URL: <https://cutt.ly/EB8kGxV>
4. Виховна робота в умовах війни. URL: <https://cutt.ly/aB8luFa>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Чемодурова Ю.М., кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри менеджменту освіти та психології КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР

Сьогодні більшість українців переживає кризову ситуацію, пов'язану з активними військовими діями на території держави. Війна значно порушила звичну життєдіяльність громадян, нанесла шкоду їх здоров'ю, призвела до великих людських втрат і значних матеріальних збитків. Все це вкрай негативно позначається на психологічному стані українського суспільства. Багато сімей були вимушені залишити свої домівку, виїхати на більш безпечні території або за кордон, що найчастіше супроводжується втратами не лише матеріальними, але і

соціальними, пов'язаними з розлукою або смертю близької людини.

За даними ООН та Міжнародної організації міграції (МОМ), станом на грудень 2023 року поза межами України в наслідок військових дій залишаються 6,3 млн осіб, ще 5,4 млн осіб – внутрішньо переміщені (ті, хто залишили свої домівки, але знаходяться на території України). Половина (52%) з усіх переміщених осіб є діти шкільного віку (від 6 до 17 років) [4], які є найуразливішою групою населення і потребують в умовах війни інтенсивної психологічної підтримки та забезпечення мінімального соціального захисту. Зважаючи на все це, психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу стає першочерговим завданням української системи освіти.

Психосоціальна підтримка населення є порівняно молодого галуззю сучасної соціальної практики, яка увійшла в життя світової спільноти разом з глибокими соціальними зрушеннями, економічними кризами, етнічними протистояннями та збройними конфліктами, в наслідок чого з'являлися соціально незахищені верстви населення, сотні тисяч біженців та вимушено переміщені особи. З виникненням нових соціальних криз, Інститути психічного здоров'я різних країн світу часто відчують безпорадність, в силу того, що накопичені ними традиційні знання та досвід виявилися недостатніми для подолання проблем реальної ситуації. Але поступово почали з'являтися спеціалісти (або навіть ініціативні «нефахівці»), які на громадських засадах створюють неурядові організації і реалізують складні функції з надання психологічної та соціальної допомоги, тим хто цього потребує.

Так, сьогодні психічне здоров'я та психосоціальна підтримка є одним із стратегічних напрямків діяльності Товариства Червоного Хреста у різних країнах світу, який з 2014 року реалізується й в Україні. У програмних документах цієї організації зазначається, що психосоціальна підтримка передбачає дії, спрямовані на задоволення психологічних і соціальних потреб окремих осіб, сімей та спільнот; полегшення страждань осіб, які перебувають у важкій життєвій ситуації та відновлення їхнього психосоціального благополуччя [3]. Під час збройних

конфліктів Товариство Червоного Хреста надає першу психологічну допомогу, базову психосоціальну підтримку населенню за місцям проживання, в пунктах видачі гуманітарної допомоги тощо. З метою психосоціальної підтримки дітей і дорослих у місцях їх розташування проводяться заняття з елементами творчості, рекреаційні заходи та активні ігри, структуровані заняття для підвищення емоційної стійкості, психоедукаційні заходи для дорослих тощо.

Міжнародна організація з міграції (МОМ), яка є частиною структури Організації Об'єднаних Націй (ООН), починаючи з 2012 року, визнає психосоціальну підтримку як одну з 15 пріоритетних сфер втручання МОМ у гуманітарні та міграційні кризи [2]. Взагалі, прагнення до найбільш досяжних стандартів здоров'я та психологічного благополуччя мігрантів та переміщених осіб закріплено у багатьох нормативних документах ООН: Глобальному договорі ООН про безпечну, впорядковану та врегульовану міграцію (2018); Глобальному договорі ООН про біженців (2018); Порядку денному ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року тощо. Важливо відмітити, що більшість програм і проєктів психосоціальної підтримки цих організацій спрямоване на допомогу біженцям і внутрішньо переміщеним особам за місцем їх перебування.

Останнім часом у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки лунає заклик змістити фокус уваги в програмах і проєктах щодо дій в умовах надзвичайної ситуації з психологічних симптомів, їх лікування та профілактики на колективні та контекстуальні елементи наслідків негативних ситуацій. Це включає розуміння важливості колективних реакцій на надзвичайні, кризові події, а також вплив соціальної згуртованості, соціальної підтримки, соціальної ідентичності на визначення індивідуального та соціального благополуччя після катастроф [2].

Ще одна міжнародна організація, яка активно діє під егідою ООН в тому числі на території України, Дитячий фонд ЮНІСЕФ (UNICEF) визначає психосоціальну допомогу як: «...такі компоненти програм підтримки, що допомагають дітям, сім'ям та громадам подолати кризу та зміцнити чи відновити

здоровий психосоціальний розвиток і стійкість на тлі складних життєвих обставин» [5]. Так, результати реалізації проєктів ЮНІСЕФ з надання психосоціальної підтримки населенню в різних країнах світу, які потерпають від військових конфліктів (зокрема на сході України у 2015-2016 рр), демонструють, що психосоціальна підтримка на базі освітніх закладів відіграє ключову роль у задоволенні основних психологічних і соціальних потреб дітей, у забезпеченні їх ефективного навчання. Відзначається, що значимою у цих процесах є роль учителів і керівників шкіл, які «покликані перетворити сучасну школу на школу, дружню до дитини, створити середовище партнерства між учнем, вчителем та батьками, де учень матиме всі можливості для всебічного розвитку його потенціалу» [1, С. 6]. Такі умови підтримують психосоціальне благополуччя дітей, сприяють ефективному навчанню, відновлює довіру між дітьми і дорослими.

Саме такий підхід лежить в основі методичних рекомендацій, виданих у 2016 році Глобальною коаліцією, створеною на захист освітніх установ від нападів (GPCEA), що є міжвідомчим об'єднанням організацій, які працюють у галузі освіти і реалізують свою діяльність в умовах надзвичайних ситуацій та на постраждалих від конфліктів територіях. Організації у складі GPCEA, зосереджуючись на вирішенні питань захисту прав людини на засадах міжнародного гуманітарного права, підкреслюють, що сьогодні в країнах, де відбуваються військові дії, особливо актуальною є проблема постійних нападів як на самі освітні установи, так і на учасників освітнього процесу - учнів, студентів та вчителів [6].

Отже, за результатами незалежного зовнішнього дослідження «Що можуть зробити школи, щоб захистити себе від нападів та від використання у військових цілях», проведеного на замовлення GPCEA в різних країнах світу, які потерпають від військових конфліктів, було систематизовано та описано те, що реально втілюється на рівні шкіл для захисту освітніх установ, визначено основні ризики і виклики, які при цьому виникають [6]. На основі цього аналізу були створені

рекомендації для міністерств освіти, організацій структури ООН, міжнародних і місцевих неурядових організацій з питань захисту освітніх установ від нападів і використання шкіл у військових цілях, підтримки локальних управлінь освіти, директорів шкіл, педагогів, викладачів та інших освітніх діячів. Відповідно до цих рекомендацій, визначено і описано заходи на рівні освітнього закладу, які визнані найбільш дієвими у даному контексті. Зазначається, що подібні заходи школи можуть розробляти і впроваджувати самостійно або за підтримки батьків, громади, міністерства, урядових чи неурядових організацій, в тому числі міжнародних, тощо. Ці заходи не є вичерпними, хоча і репрезентують те, що було впроваджено у деяких країнах світу (в тому числі в Україні). Важливо, що всі заходи повинні бути адаптовані у кожному регіоні для задоволення специфічних, конкретних потреб певних освітніх установ.

Таким чином, міжнародний досвід надання допомоги учасникам освітнього процесу дає підстави визначити психосоціальну підтримку однією з найважливіших складових створення безпечного середовища у закладі освіти.

Список використаних джерел:

1. Богданов С. О. та інші. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/ стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах: навч.-метод. посіб. / заг. ред. : В. М. Чернобровкін, В. Г. Панок. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 208 с. С. 6.
2. Посібник із психічного здоров'я і психосоціальної підтримки на рівні громад в умовах надзвичайної ситуації та переміщення населення. Міжнародна організація з міграції (МОМ), Женева. 2021. 232 с.
3. Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка / Національний комітет Товариства Червоного Хреста України . URL : <https://redcross.org.ua/mhpss> (дата звернення 08.12.2023).

4. Operational Data Portal. Ukraine refugee situation. URL : <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення 08.12.2023).

5. UNICEF Programming for Psychosocial Support, Frequently Asked Questions undated. URL : <http://www.bettercarenetwork.org/sites/default/files/attachments/Programming%20for%20Psychosocial%20Support%20FAQs.pdf>

6. What Schools Can Do to Protect Education from Attack: Global Coalition to Protect Education from Attack. 2017. URL : http://www.protectingeducation.org/sites/default/files/documents/technical_guide_2017.pdf

ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Чертюк В.І., викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»*

У відповідності до провідних ідей Болонського процесу, до якого Україна приєдналась у 2005 році, сучасні умови стрімкого розвитку освіти вимагають від кожної людини постійного засвоєння нових знань та розвиток навичок впродовж життя [1].

Вища освіта та її роль у формуванні майбутніх кваліфікованих фахівців стають не лише основою національного розвитку, але і ключовим елементом глобальної конкурентоспроможності. Викладач закладу вищої освіти відіграє ключову роль у цьому процесі, тому визначальне значення мають його професійна підготовка та постійне самовдосконалення.

Важливим аспектом є розуміння психологічних особливостей самого

викладача, його мотиваційно – ціннісного компоненту та особистісних рис, що впливають на ефективність професійної діяльності.

Спираючись на знання про сучасні умови інформаційного суспільства і цифровізацію освіти, дослідження даної теми припускає розроблення стратегій підвищення кваліфікації, професійне зростання, особистісний розвиток та безперервний свідомий процес накопичення нових компетентностей та переформатування власного досвіду [4].

В сучасному освітньому просторі роль викладача займає ключове місце у формуванні майбутніх спеціалістів. Його професійний розвиток включає розуміння психолого – педагогічної сутності власної діяльності для ефективної роботи зі студентами [3].

Від того, наскільки педагог є гнучким, відкритим до нових ідей та безперервно підвищує свою майстерність, залежить успішність і конкурентоспроможність закладу вищої освіти. Одночасно з цим, викладач повинен розуміти психологічні аспекти розвитку власної професійної ідентичності.

Зокрема, розглядаючи аспекти розвитку викладача вищої школи, важливо визначити конкретні критерії, що визначають його професійний успіх:

1. Викладач вищої школи повинен враховувати важливість постійного саморозвитку, враховувати сучасні тенденції та потреби у навчанні студентів. Також саморозвиток викладача включає у себе не тільки навчання новим методикам викладання, а і розвиток особистих якостей, таких як: комунікація, лідерство та толерантність [2].
2. Розуміння мотивації здобувачів освіти та уміння підтримувати їх інтерес до навчального матеріалу є ключовим аспектом педагогічної діяльності, а також системою заохочення і стимулу для викладача.

3. Вміння будувати довірчі та толерантні відносини зі студентами, колегами та адміністрацією, сприяє ефективному навчанню та взаєморозумінню в освітньому середовищі.
4. Сучасне покоління штучного інтелекту вимагає якісно нових, динамічних, інтерактивних форматів навчання. Саме тому активне впровадження інноваційної та сучасної методики навчання, оновлення дидактичної бази сприяє ефективності педагогічного розвитку.
5. Застосування методів активного навчання сприяє розвитку критичного мислення та творчих навичок як у діяльності педагога так і у студентів. Не менш важливі і *soft skills*: комунікація, емоційний інтелект, лідерство, командна робота. Саме тому, сучасні викладачі все частіше стають не просто лекторами, а наставниками та фасилітаторами.
6. Орієнтація на розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти та викладачів стає фундаментом сучасної вищої школи [4].
7. Участь у науково-дослідній роботі додає експертності, а також дозволяє застосувати сучасні наукові розробки на практиці.
8. Постійна рефлексія та аналіз власної викладацької практики дозволяє знаходити слабкі місця та допомагає прагнути до постійного покращення.
9. Використання педагогічного портфоліо та зворотнього зв'язку зі студентами та колегами сприяє оцінці та моніторингу професійного розвитку.
10. Обмін досвідом з іноземними колегами та участь у міжнародних проєктах сприяють розширенню горизонтів навичок та впровадженню нових навчальних методик в освітній процес.
11. Викладач повинен дотримуватись етичних стандартів, бути професійно відповідальним та турбуватися про створення безпечної та натхненної навчальної діяльності.

Отже, розгляд психолого-педагогічних засад професійного розвитку викладача вищої школи виявляє ключові аспекти, необхідні для вдосконалення

якості освіти та успішної адаптації до викликів сучасного світу. Визначений перелік критеріїв становить важливий орієнтир для викладачів, які прагнуть до постійного самовдосконалення та професійного становлення. Застосування цих принципів сприятиме не лише особистому росту викладача, але й формуванню нового покоління професіоналів, готових відповідати вимогам сучасного суспільства та вносити вагомий внесок у розвиток освітнього простору.

Список використаних джерел:

1. Дегтярьова Г. та інші. Психолого-педагогічні засади діяльності педагога сучасної професійної школи : навч.-метод. посіб. / ред. Л. Руденко. Київ : Дедагог. думка, 2013. 144 с.

2. Колос К. Психолого-педагогічні передумови розвитку професійних компетентностей учителів в умовах дистанційного навчання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011. № 55. С. 112–115.

3. Лунячек В. Е., Рубан Н. П. Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в сфері інтелектуальної власності: закономірності, принципи, педагогічні умови та основи технології. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2020. № 49. С. 145–168. URL: <https://doi.org/10.34142/23128046.2020.49.13> (дата звернення: 15.12.2023).

4. Чертов В. І. Неперервна педагогічна освіта: розвиток педагогічної компетентності викладачів. *Вісімдесяти економіко-правові дискусії* : Зб. матеріалів Міжнар. мультидисциплінар. наук. інтернет конф., м. Ополе, 23 листоп. – 24 груд. 2023 р. Тернопіль, 2023. С. 123–126.

РИЗВИТОК САМОДОСТАТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ

Чиж О.Ф., аспірантка кафедри теоретичної та консультативної психології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Сучасне суспільство вимагає від людей постійного розвитку та самовдосконалення. Навчання дорослих є одним з ключових засобів досягнення цієї мети. Воно сприяє розширенню знань та навичок, підвищенню професійного рівня та особистісному зростанню. Однією з найважливіших складових такого навчання є розвиток самодостатності особистості.

Абрахам Маслоу, стверджував, що самодостатність - це здатність людини до самостійності у прийнятті рішень, розв'язанні проблем та досягненні поставлених цілей. Цей компонент особистісного розвитку особливо важливий для дорослих людей, оскільки вони вже мають власний досвід, знання та життєві навички [2, с. 82].

Малкольм Ноулс розглядав навчання дорослих, як навчання, що спрямоване на розвиток самодостатності та базується на активній взаємодії між викладачем та студентом. У таких навчальних програмах акцент робиться на стимулюванні саморефлексії, самооцінки та самоконтролю. Дорослий студент має можливість досліджувати, аналізувати та синтезувати інформацію, а також виробляти власні стратегії навчання [3, с.42].

Такий підхід до навчання сприяє формуванню навичок самостійного вивчення нових матеріалів, постійного самоосвіти та саморозвитку. Дорослий студент стає активним учасником навчального процесу, володіє навичками критичного мислення та проблемного аналізу. Це допомагає йому ефективно впроваджувати отримані знання в практичну діяльність.

Навчання дорослих, що сприяє розвитку самодостатності особистості, Джон

Дьюї, вважав покликане розвивати такі важливі навички, як уміння працювати в команді, спілкуватися та виконувати завдання в умовах невизначеності. Це особливо важливо в сучасному світі, де зміни в технологіях та ринку праці відбуваються швидко та непередбачуване [3, с.192].

Важливо також зазначити, що навчання дорослих має бути орієнтоване на реальні потреби та інтереси учасників. Це означає, що навчальні програми повинні бути розроблені з урахуванням індивідуальних цілей та цілей учасників.

Ось кілька конкретних прикладів того, як навчання дорослих може сприяти розвитку самодостатності особистості:

Пауло Фрейре, вважав, що навчання спрямоване на розвиток критичного мислення, допомагає дорослим студентам навчитися самостійно оцінювати інформацію та приймати рішення [1, с.74];

Меріан С. Хорвіц, вважав, що навчання передбачає спільну роботу над проектами, допомагає дорослим студентам розвивати навички командної роботи та ефективного спілкування [5, с.98];

Олена Миколаївна Білоус, стверджує, що навчання дає можливість студентам самостійно досліджувати та експериментувати, допомагає їм розвивати навички самостійного навчання та саморозвитку [4, с.60].

Розвиток самодостатності особистості є важливим завданням, яке сприяє успішному функціонуванню дорослих у суспільстві. Навчання дорослих може відігравати важливу роль у цьому процесі.

Розвиток самодостатності особистості є надзвичайно важливим у контексті навчання дорослих. Цей процес допомагає індивідуумам стати активними учасниками свого власного навчання, розвивати навички самостійного пошуку, аналізу та оцінки інформації. Здатність до самостійного навчання дорослих сприяє їх професійному зростанню, розширенню знань і вмінь, а також підтримує їхнє відчуття задоволеності та мати адекватну самооцінку. Важливо, щоб навчальні програми для дорослих підтримували і сприяли розвитку самостійності, надавали

можливості для власного визначення навчальних цілей, обміну думками та дослідженням, та забезпечували доступ до інформаційних ресурсів, які допомагають створити навчальне середовище, що і сприяє розвитку самодостатності.

Список використаних джерел:

1. Білецький Г. М., Крилова Н. В. Самоосвіта особистості: теоретичні та методичні аспекти. Донецьк: ДонНТУ. 2009. с. 184.
2. Ващенко Г. С. Розвиток особистості. Київ : Либідь, 1993. С. 192.
3. Гончар О. І. Самоосвіта як фактор розвитку особистості. Київ : Вид-во НУБіП України, 2008. С.200.
4. Дубровський Д. С. Самоосвіта особистості. Київ : Вид-во НУХТ, 2009. С. 128.
5. Маслюк Н. В. Самоосвіта особистості: технології, методики, досвід. Київ : Центр учбової літератури, 2009. С. 288.

ЦІННІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ АКТИВНОСТІ ПЕДАГОГА В СИТУАЦІЯХ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ

Шахова Л.С., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
Кучеренко І.А., докторка пед. наук, професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
 ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Зростання темпів життя, соціально-економічні протиріччя і кризові явища у суспільстві є суттєвими чинниками виникнення складних питань навчання й виховання підростаючого покоління. Сучасна українська освіта переживає складний період розвитку та модернізації. Це зумовлено, по-перше, не визначеністю сталого соціального ідеалу, а по-друге, зміною цінностей освіти та

усвідомленням різноманіття підходів до неї. Змінюється світогляд нових поколінь, їх ставлення до дійсності, змінюються ціннісні орієнтири, що зумовлює виникнення принципово нових, інших, порівняно з минулими етапами розвитку нашого суспільства, проблемних ситуацій взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. В сучасному освітньому середовищі відбувається переосмислення роль і функцій педагога у навчально-виховному процесі. Одним із окремих аспектів професійного розвитку сучасного педагога є вміння приймати ефективні рішення в різноманітних ситуаціях.

Детермінанти діяльності вчителя в ситуації прийняття рішень є важливими і суттєвими для забезпечення успішності учнів, продуктивності і результативності навчання. Прийняття рішення як поведінковий акт педагога – це процес формування дій у проблемних педагогічних ситуаціях, детермінований особливостями зовнішньої ситуаційної стимуляції, яка порушує почуття цілісності Я-педагога та актуалізує його захисну активність, що супроводжується тимчасовим відходом від реалізації педагогічної мети.

Поведінковий рівень прийняття рішення базується на механізмах причинної детермінації психічних дій (зовнішні подразники, минулий досвід тощо). Якщо ж домінує спрямованість суб'єкта на досягнення мети діяльності, то незадоволення потреби стає другорядним фактором; суб'єкт долає перешкоди або труднощі, що мають місце при операційній напруженості. Цей рівень активності детермінується діяльнісно-цільовими чинниками. Активність цього рівня є кардинально відмінною за своїми механізмами від поведінкової активності.

Діяльнісний рівень прийняття педагогічних рішень розгортається під керуванням усвідомлюваних психічних процесів, найважливішими серед яких є цілевизначення і цілереалізація. У механізмі прийняття рішень на діяльнісному рівні важливу роль відіграє актуалізація й утримання у свідомості педагога загальних цілей його діяльності, але скорегованих особливостями конкретної педагогічної ситуації. Зовсім по-іншому, ніж на поведінковому рівні, тут

відбуваються й когнітивно-інформаційні процеси. Розгортання (проробка) проблемної педагогічної ситуації як діяльнісної вимагає від учителя адекватної оцінки ймовірності досягнення оптимального педагогічного результату (мети) у конкретних умовах, для чого необхідно правильно оцінити тенденції їх розвитку та власні можливості й ресурси.

Процес прийняття рішення на ціннісно-смысловому рівні активності визначається не тільки педагогічними цілями й орієнтирами педагога, але і його життєвими цінностями та принципами, моральними переконаннями й настановами. Тут активність педагога виступає як антитеза поведінковим механізмам, які забезпечуються функціонуванням неусвідомлюваних афективних патернів (моделей) захисної спрямованості. Дії педагога на цьому рівні не спонукаються і не «підштовхуються» егоцентричними мотивами враженого Я, а «тягнуться» до цінностей.

Поняття «педагог» містить зміст, який визначається ідеями гуманістичної психології і педагогіки. Педагогічна діяльність (як один із складників освіти) є відкритою системою, яка має культурну, соціальну та технологічну детермінацію. Стратегія і тактика педагогічної діяльності багато в чому залежить від перших двох чинників. Крім цього, є ще й самодетермінація викладача – «здатність переборювати протиріччя між вимогами професійної діяльності та особливостями власною «Я» [3, с 288].

Для формування детермінантної діяльності вчителя в ситуації прийняття рішень необхідно приділяти увагу таким аспектам:

1. *Професійний розвиток.* Програми безперервного професійного розвитку є життєво важливими для підвищення здатності вчителів приймати рішення. Беручи участь у семінарах, конференціях та інших формах підвищення кваліфікації, педагоги зможуть отримати нові знання, розширити свої вміння та навички і бути обізнаним з новітніми педагогічними тенденціями.

2. *Співпраця та комунікація.* Ефективна співпраця та комунікація між

педагогами та іншими суб'єктами навчального процесу, такими як адміністрація та студенти, може значно вплинути процес прийняття рішень. Обмінюючись досвідом, ідеями та труднощами, викладачі можуть покращити свою здатність приймати рішення та розвинути колективне розуміння передового досвіду.

3. *Рефлексія та самооцінка.* Рефлексивна практика дає змогу вчителю оцінювати свої процеси прийнятих рішень і визначати галузі, аспекти, напрями, зміст для вдосконалення. Залучаючись до регулярної самооцінки, педагоги можуть усвідомити своє розуміння власних сильних і слабких сторінок, що дозволяє їм прийняти більш обґрунтоване рішення в майбутньому.

4. *Емоційний інтелект.* Емоційний інтелект є життєво важливим компонентом ефективного рішення. Вчителі з високим емоційним інтелектом можуть орієнтуватися в складних ситуаціях, управляти стресом і приймати зважені рішення, які приносять розвиток як їм самим, так і їх учням.

5. *Навчально-методичне забезпечення.* Комплексний навчально-методичний комплекс, посібник, електронний курс має важливе значення для розвитку вмінь та навичок прийняття рішень вчителями. Посібник із вивчення конкретного курсу, узгоджений з навчальною програмою, забезпечує чітку основу для прийняття вчителями зважених рішень у певній педагогічній практиці, конкретній педагогічній ситуації.

На основі власного педагогічного досвіду і спостережень можемо фіксувати, що вчитель, котрий розвиває та впроваджує інноваційні ідеї та підходи, набуває і виявляє високий рівень професійної компетентності, досвіду, яким може ділитися з іншими педагогами, організовувати продуктивний і результативний навчально-виховний процес, реалізовувати активне учіння учнів, втілюючи у процесі навчання свою здатність приймати рішення.

Коли педагог має міцну основу педагогічної творчості, він може адаптуватися до різних ситуацій навчання та генерувати рішення для проблем, які можуть виникнути. Усвідомлення особистістю власних нових цінностей в

контексті унікальності та неповторності свого існування визначає індивідуальну траєкторію особистісного розвитку «і тоді людина йде тією дорогою, хвалить її, не ухиляється від неї, легше проходить її та знає, чого хоче» [2, с 32]. У зв'язку з цим проблема вдосконалення індивідуальних стилів педагогічного спілкування набуває особливої актуальності як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Удосконалення і корекція стильових особливостей педагогічного спілкування вчителя та учня відкриває широкі перспективи для зростання професійної майстерності вчителів, підвищення виховного потенціалу педагогічної діяльності загалом.

Але «одного лише знання ефективних способів спілкування та оволодіння відповідними вміннями і навичками далеко не завжди достатньо для формування продуктивних і корекції неадекватних стилів педагогічного спілкування» [1, с. 99]. Тому сьогодні пріоритетом розвитку суспільства повинно стати духовне вдосконалення людини задля переходу людства на новий виток еволюційного розвитку: від людини розумної (*Homo Sapiens*) до людини моральної, духовної (*Homo Moralis*). Важливу роль у цьому відіграє система професійної підготовки педагогічних кадрів. Вища школа повинна не лише формувати у майбутніх фахівців ґрунтовні професійні знання, уміння і навички, а й розвивати їхню висококультурну, гуманну і моральну особистість, удосконалювати громадські якості. У педагогічному процесі вищої школи потрібно посилити увагу на розвитку не тільки інтелектуального, а й морального та культурного потенціалу особистості, допомогти здобувачеві освіти зрозуміти самого себе, мотиви його поведінки, правильно визначити свої життєві позиції, реалізувати творчі можливості у своєму житті та майбутній педагогічній професії.

Отже, значення детермінанта діяльності вчителя в ситуації прийняття рішень є важливим і цінним. Заохочуючи педагогічну творчість, дотримуючись навчальної програми, підручника, навчально-методичного посібника, залучаючись до професійного розвитку, сприяючи співпраці та спілкуванню, практикуючи

рефлексію та самооцінку, вчителі можуть розвивати та зміцнювати свої вміння та навички прийняття рішень. Це, своєю чергою, створює більш інноваційне, привабливе та успішне навчальне середовище для здобувачів освіти у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел:

1. Галузьяк В. Мотиваційно-ціннісні детермінанти індивідуального стилю педагогічного спілкування *Вісник психології і соціальної педагогіки*. Вінниця, 2018. URL: <https://www.psyh.kiev.ua>
2. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Харків : Фоліо. 2019. 253 с.
3. Подоляк Л., Юрченко В. Психологія вищої школи: Підручник. Київ : Каравела. 2008. 352 с.
4. Яланська С., Пільгук Т. Психологія розвитку педагогічної творчості : навч. посіб. Полтава : ПП Шевченко. 2015. 114 с.

ТРЕНІНГ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ЯК ПРЕДИКТОР ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ

Шевченко С.В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
*Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана
 Хмельницького*

Початок студентського життя - серйозне випробування для більшості здобувачів. Їм необхідно прийняти нову соціальну роль, звикнути до нового колективу, до нових вимог та до повсякденних обов'язків, прилучитися до професії. У процесі адаптації відбуваються зміни у внутрішньому світі особистості. Змінюються, насамперед, звичні подання про зміст майбутньої провідної й іншої діяльності, про особливості нової соціальної ситуації й т.д. Виникає, таким чином, нова, що відбиває реалії умов, що змінилися, інформаційна

основа адекватності психічної й предметно-практичної діяльності. У ЗВО адаптація пов'язана із включенням здобувачів у нові умови, що виходять за межі їхнього звичного способу життя. Причому поняття «адаптація здобувачів» носить конкретний характер і означає в першу чергу саме пристосування особистості, особистісних властивостей і якостей до нових умов конкретного вузу.

Таким чином, адаптація - це процес, по-перше, безперервний, тому що не припиняється ні на один день, а по-друге, коливальний, оскільки навіть протягом одного дня відбувається перемикання в самі різні сфери: діяльність, спілкування, самосвідомість [1, с.77-78].

У перший рік навчання здобувачі одночасно здійснюють три види адаптації в комплексі. У процесі *фізіологічної адаптації* організм звикає до нових фізичних і розумових навантажень. *Професійна адаптація* — це пристосування до характеру, режиму й умовам праці, розвиток позитивного відношення до професії. *Соціально-психологічна* адаптація пов'язана із входженням особистості в соціальне оточення. Сутність проблеми соціально-психологічної адаптації - успішному освоєнні нових умов діяльності й входження, входження у систему інших офіційних і неофіційних взаємин, знаходження, заняття в якості нового певного статусу, самоствердження в емоційно-комфортної, перспективно-підбадьорюючої позиції [2, с. 66-69].

Для психологічного супроводу здобувачів у період адаптації до вузу, враховуючи вже існуючі програми в цьому напрямку [3, с.21-23], [4, с.5-8], [5, с.27-31], нами була розроблена *програма адаптаційного тренінгу*, що спрямована на оптимізацію процесу адаптації здобувачів. Під програмою ми розуміємо сукупність, систему соціально-психологічних заходів, спрямованих на рішення проблеми адаптації студентів до вузівських умов навчання, життя, дозвілля, прийняттям установок, норм, цінностей нового колективу.

Основна мета програми — психологічна й соціальна адаптація до навчання, у результаті якої здобувач почне самостійно вишиковувати перспективу власного

майбутнього, формулювати особистісні, у тому числі професійні плани. Програма адаптаційних занять містить у собі кілька взаємозалежних блоків: підготовчий, інформаційно-мотиваційний, діагностичний. Тренінг розрахований на три дні й організований по типу «занурення». Тривалість кожного дня занять - 6 годин. Заняття побудовані відповідно до основних вимог, пропонованими до соціально-психологічного тренінгу, із застосуванням різних психотехнічних вправ. Наприкінці кожного дня й за підсумками тренінгу в цілому тренеріві необхідно організувати «зворотний зв'язок». Перш ніж приступити до проведення тренінгових занять, необхідно провести спеціальну підготовку навчальної команди, створити оптимальні умови для розкриття можливостей кожного здобувача, нейтралізувати, пом'якшити психологічні бар'єри під час професійного спілкування, організувати спільну діяльність по підборі психологічних вправ. Здобувачі й тренер обговорюють можливі утруднення й психологічні проблеми, які можуть виникнути в процесі занять. Підготовчий етап дозволяє встановити довірчі, партнерські відносини між тренером й здобувачами, що позитивно позначається на подальшій роботі. У результаті спільних обговорень виробляється загальна стратегія поведження, установки й плани, розробляється програма адаптаційних занять.

День перший. Мета: Знайомство з учасниками, вивчення очікувань, проведення первинної діагностики. Програма першого дня містить у собі два блоки. Перший блок - інформаційний (знайомство з особливостями організації вузівського процесу навчання, специфікою навчання на факультеті; зі структурними підрозділами вузу й факультету, кафедрами; історією факультету й т.д.), що дозволяє студентам увійти в нове соціальне середовище. Другий блок - діагностичний (він містить у собі визначення мотиваційної структури особистості, виявлення ціннісних орієнтації, емоційних особливостей особистості). Ми пропонуємо включати методики експрес-діагностики, які дозволяють здобувачам одержати дані про себе, усвідомити й проробити отримані результати. У перший

день робота проводиться в підгрупах по 12-14 чоловік. Учасники знайомляться з основними правилами роботи групи. Для встановлення довіри в групі й створення позитивного емоційного середовища використовуються різноманітні вправи, ігри-жарти, психогімнастичні елементи й т.д. Важливо в процесі обговорення дати учасникам можливість усвідомити й висловити свої очікування, побоювання, тривогу, пов'язані з початком нового періоду в житті, новими умовами діяльності й спілкування.

Для більше повного прийняття нової соціальної ролі й усвідомлення обраної спеціальності, здобувачам можна запропонувати виконання наступних завдань: «Я - студент», «Я - професіонал» із втіленням свого образу на аркуші паперу. Після виконання необхідно провести обговорення малюнків. Це дає можливість конкретизувати подання здобувачам про себе й інших членів групи, а також більш чітко представити особливості своєї професії. Для поглиблення знань про себе здобувачі одержують домашнє завдання: заповнення відомого проєктивного тесту «Хто Я?», відповіді на який дозволять розібратися в собі й у другий день презентувати себе в групі. Наприкінці першого дня обробляються результати тестування, які враховуються в роботі з рішенням одного із завдань другого дня, а саме - формуванню навчальної мотивації

День другий. Мета: Формування навчальної мотивації, виявлення професійно важливих якостей, необхідних для успішного навчання й наступної професійної діяльності. Для цього важливо усвідомлення своїх інтересів, здібностей, участь у різних видах практичної діяльності, зімкнення групи. У перший день здобувачі вже виконували вправу «Я - професіонал», що допомогло виявити професійно важливі якості. Виконуючи вправу «Ідеальний професіонал», здобувачі виділяють і обговорюють якості, якими, на їхню думку необхідно володіти представникові обраної професії, а також звертають увагу на відповідність власних виділених якостей ідеальної моделі. По закінченні вправи здобувачам можна запропонувати спільно скласти колаж. З однієї сторони це дозволяє зняти можливу виниклу

напругу, а з іншого боку - сприяє зімкненню колективу.

Вправа «Розмова зі зміною позицій» допомагає визначити особливості себе як особистості, студента й майбутнього професіонала. Групова дискусія на тему «Навчання у ЗВО» допомагає усвідомити, якими загальними навичками й знаннями студентам необхідно опанувати. Для зняття емоційної напруги й бар'єрів у спілкуванні між учасниками в програму дня можна включити елементи тренінгу сенситивності, що поглиблює розуміння самого себе й інших здобувачам у групі.

Вправа «Я та група» дозволяє розглянути фундаментальні емоції, ідентифікувати емоційні стани, прогнозувати стан, відносини й властивості людини й групи.

Для зімкнення групи можна застосовувати різноманітні вправи. Наприклад, вправа «Долоньки» дозволяє учасникам зрозуміти, чи легко працювати в парах і яку інформацію можна одержувати від партнера.

Інформаційний блок може містити в собі знайомство з особливостями організації позаучбової роботи у вузі й на факультеті. Для самовизначення здобувачам можна запропонувати скласти «Список важливих справ». Це дозволить здобувачам розібратися, визначити напрямок роботи, у якому вони можуть реалізувати свої здібності, бажання й можливості. З метою зімкнення колективу, виявлення офіційних і неофіційних лідерів і вироблення спільної стратегії поведження загальної групи необхідно об'єднати навчальні підгрупи.

У програму доцільно включити різні рольові ігри: «Факультет», вправи «Малюємо дерева», «Молекула». Ведучим необхідно організувати обговорення таким чином, щоб учасники змогли усвідомити стилі поведження, що сприяють ефективній взаємодії й конструктивному рішенню конфліктів, а група в цілому переборолла стадію «конфлікту й протесту» і перейшла до активної робочої фази. Домашнє завдання другого дня - написати особистий план на п'ять років побудови індивідуальної й професійної траєкторії розвитку.

День третій. Мета: Визначення перспектив розвитку групи, поглиблення процесів саморозкриття; визначення життєвих планів і стратегій їхньої реалізації; вибір т'ютора. День починається із традиційного вітання, що допомагає учасникам настроїтися на робочу обстановку. Потім йде подання особистісних професійних планів, визначення стратегії їхньої реалізації й необхідних для цього ресурсів та умов. Інформаційний блок містить теоретичні подання про поняття життєвої стратегії. Після обговорення й рефлексії необхідно провести вправу, спрямована на зняття емоційної й фізичної напруги й підвищувальну групову згуртованість, наприклад «Автомийка».

Другий день занять дозволив учасникам не тільки навчитися довіряти один одному, але й придбати впевненість у собі. Під час третього дня занять ці якості можна перевірити й закріпити за допомогою спеціально підібраних вправ: «Свіча», «Пари». Емоційним і логічним завершенням роботи в групі може стати підсумкова вправа «Фотографія», за допомогою якого можна діагностувати якість реалізації цілей зімкнення й саморозкриття учасників. Протягом трьох днів здобувачі-т'ютори є активними учасниками тренінгу; це дозволяє першокурсникам по закінченні адаптаційного тренінгу зробити усвідомлений вибір т'ютора. Рекомендується в план заняття включати самопрезентацію т'юторів. Наприкінці дня відбувається підведення підсумків всієї роботи в цілому, визначається план роботи групи на найближчий час, учасники можуть поділитися враженням про групу, роботу тренера. По закінченні адаптаційних занять у багатьох здобувачів виникає бажання спілкування, але вже в неформальній обстановці, що може свідчити про досягнення й реалізацію поставленої мети й завдань. Це може бути спільний вихід на природу, проведення групового свята й т.д.

Таким чином, програма адаптаційних занять із елементами соціально-психологічного тренінгу дозволяє здобувачам усвідомити нову якість своєї соціальної позиції; опанувати способами й прийомами організації навчальної й

позаучбової діяльності та усвідомити необхідні професійні й особистісні якості, скорегувати власні плани на період навчання у ЗВО. Додатковий ефект полягає в запуску механізмів групоутворення, створенні сприятливого психологічного клімату як в окремих навчальних групах, так і на факультеті в цілому.

Список використаних джерел:

1. Казміренко В. М. Програма дослідження психо-соціальних факторів адаптації студента до навчання у ВНЗ і майбутній професії. *Практична психологія й соціальна робота*. 2004. № 6. С. 76-78.

2. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурок В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти: навчальний посібник. Київ : 2001. 128 с.

3. Научитель Е. Д. Адаптація студентів у вузі. *Практична психологія й соціальна робота*. 2001. № 7. С. 21-23.

4. Хазратова Н. В. Включення студента до соціально-психологічного простору ВНЗ. *Практична психологія й соціальна робота*. 2000. №2. С. 5-8.

5. Хазратова Н. В. Тренінг адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ. *Практична психологія й соціальна робота*. 2000. №5. С. 27-31.

СПІВПРАЦЯ ФАХІВЦІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАННІ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Шендрик Н.П., *практичний психолог ДПТНЗ «Козятинське міжрегіональне вище професійне училище залізничного транспорту»*

Однією з найважливіших умов впровадження інклюзивної моделі в навчальному закладі є організація співпраці фахівців, результатом якої має стати

освітнє середовище, максимально сприятливе для різнобічного розвитку всіх учнів, у тому числі й учнів з особливими потребами [3, с. 110].

Успішна інклюзія неможлива без спеціального дефектологічного супроводу. Тому однією з нагальних проблем інклюзивної освіти, яка потребує вирішення на даному етапі, є кадрове забезпечення інклюзивних навчальних закладів. До штатного розпису їх додатково мають вводитися такі посади, як педагог-дефектолог, реабілітолог, логопед, асистент педагога (вихователя) інклюзивного класу (групи).

Особливістю навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є його корекційна спрямованість [2]. Корекційно-розвивальну роботу в умовах інклюзивного навчання здійснюють спеціальні фахівці: дефектолог (логопед, олігофренопедагог, тифлопедагог, сурдопедагог), спеціальний психолог, соціальний працівник. Однак, не стоять осторонь корекційної допомоги й інші учасники навчальної команди, а саме: вчителі, асистенти вчителів, музичні керівники, фахівці з ЛФК та ін. Спеціалісти з проблем розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку можуть багато в чому допомогти педагогам. Дефектологи, фізіотерапевти, психологи, невропатологи, фахівці з фізкультури, працетерапії, терапії поведінки, соціальні працівники – всі вони можуть закласти свої цеглинки в підвалини успішного інклюзивного класу.

Система комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими потребами в умовах інклюзії передбачає:

- медичну допомогу (лікування основного захворювання, підтримуюча терапія, лікувальна фізкультура, масаж та ін.). Наприклад, дитина із загальними соматичними захворюваннями у медичному блоці навчального закладу може отримати (ввести) необхідний препарат (інсулін); відвідувати групу оздоровчої, лікувальної фізкультури замість основної групи з фізичного виховання; дитина із церебральним паралічем – реабілітаційну підтримку у вигляді стимулюючого чи розслаблюючого масажу та ін.;

- педагогічну допомогу (навчання, виховання та розвиток). Наприклад, педагогом добираються відповідні до потреб учня технології подачі матеріалу або його відтворення; проводиться додаткова індивідуальна робота; створюються умови для соціальної адаптації учня;

- психологічну допомогу (психологічна корекція, оптимізація сімейного клімату). Психолог навчального закладу проводить сімейне консультивання; організовує спільні заходи у класі; подолання конфліктів, а також проводить індивідуальну психокорекційну роботу з учнями;

- соціальну допомогу (надання можливості соціалізуватися та ін.). Наприклад, соціальний педагог сприяє адаптації учня; проводить заняття з учнівським, батьківським колективом; працює над усвідомленням вибору професії; дбає про сімейний мікроклімат.

Загальновідомо, що ефективність навчально-виховної, корекційно-розвивальної та лікувально-профілактичної роботи в інклюзивному класі значною мірою залежить від скоординованості дій педагога та різнопрофільних фахівців (соціального працівника, дефектолога, медичного працівника, психолога, асистента вчителя, реабілітолога, батьків), які входять до складу навчальної команди. Фаховий супровід дитини з особливостями психофізичного розвитку забезпечує формування необхідних навичок і вмінь, мінімізацію впливу фізичних та психічних обмежень дитини з особливими потребами у процесі здобуття освіти.

Склад команди залежить від особистості дитини та її психолого-педагогічних особливостей. Члени команди спільно оцінюють стан розвитку кожної дитини, розробляють перспективні та короткочасні індивідуальні плани роботи з дитиною, реалізують їх разом і дитиною, вирішують питання залучення команди фахівців, планують додаткові послуги, аналізують результати спільної діяльності, оцінюють її, а також різнобічно підвищують свою кваліфікацію.

Фахівці спеціальної освіти в межах організації роботи навчальної команди загальноосвітнього закладу здійснюють наступне:

- надають консультативно-методичну допомогу педагогам, які працюють з дітьми з особливими потребами, а також батькам;

- беруть участь у оцінюванні психофізичного стану розвитку дитини; визначенні та погодженні аспектів навчання, що потребують застосування спеціальних методик, певної адаптації завдань, модифікацій класного доквілля, створення особливого графіка навчального навантаження тощо; визначенні довгострокової мети та короткострокових завдань, критеріїв оцінювання, планів роботи для кожного попередньо погодженого аспекту;

- на основі спостережень та узагальнення результатів роботи на кожному етапі реалізації індивідуальної програми розвитку (ІПР) розробляють рекомендації, беруть участь у чергових і позачергових засіданнях навчальної команди закладу.

У процесі організації корекційно-розвивальної роботи з дитиною з порушеннями психофізичного розвитку необхідно врахувати компенсаторні можливості організму, тобто ті позитивні зміни, що відбуваються у розвитку учня загалом під впливом цілеспрямованого, організованого навчання. Тому цей вид роботи у педагогічній діяльності – основна й невід’ємна умова успішного «залучення» дитини до інклюзивного навчання. Корекційно-розвивальна робота розглядається як підґрунтя організації навчально-виховної роботи, зокрема в інклюзивній школі: без цілеспрямованого подолання чи послаблення недоліків знижується ефективність навчання й виховання дітей; ускладнюється процес оволодіння необхідними для них знаннями, вміннями, навичками, становлення поведінки, соціалізації особистості.

Задля досягнення позитивних якісних змін у процесі організації корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі фахівцям необхідно дотримуватися визначених наукою принципів: 1) системності корекційних, профілактичних і розвивальних задач; 2) єдності діагностики та корекції; 3) діяльнісного принципу корекції; 4) врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини; 5)

комплексності методів психологічного впливу; б) активного залучення найближчого соціального оточення.

Ефективність корекційної роботи значною мірою залежить від оптимального вирішення організаційних питань усіма членами команди: складання корекційно-розвивальної програми, вибору форми проведення занять; підбору й комплектації корекційних груп; визначення тривалості та режиму занять.

Висновки. Робота всіх фахівців навчального закладу спрямовується на досягнення головної мети – підготовка дитини до самостійного життя. При цьому значну увагу сконцентровують на тому, щоб допомога і підтримка у процесі навчання не перевищувала необхідну, інакше дитина стане занадто залежною від цієї підтримки.

Сучасні дослідження свідчать, що інклюзивна школа не може обійтися без такого виду діяльності як професійне педагогічне співробітництво. Діти з особливими потребами часто мають багато специфічних потреб, над задоволенням яких працює група фахівців різного профілю. Одна людина не може займатися питаннями когнітивного, моторного, соціального та комунікативного розвитку дитини. Це може зробити лише команда відповідних фахівців, які активно співпрацюють та обмінюються знаннями й інформацією.

Таким чином, співробітництво фахівців загальної та спеціальної освіти – суттєвий чинник у структурі професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі. Розуміння того, як найкраще встановлювати взаємовідносини співпраці, допомагає педагогам загальноосвітніх закладів оптимально організувати навчання учнів з особливими потребами, сприяти їх соціальній адаптації. Завдяки співпраці учителі та фахівці спеціальної освіти отримують нові навички створення команд, здійснення освітньої та розвивальної роботи.

Однак, прийняття відповідальності за навчання учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі не означає працювати сам на сам,

беручи на себе усю відповідальність. Насамперед це означає бути членом команди, співпрацювати з колегами, бути порадником та партнером у батьків [5].

Список використаних джерел:

1. Організація інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : Інструктивно-методичний лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.05. 2012 р. № 1/9-384.
2. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.
3. Мастроп'єрі та ін. Побудова взаємин співробітництва заради виконання потреб інклюзії. *Карра Delta Pi Res* 44. №4. 2008.
4. Становіч П., Джордан Е. Інклюзія як професійний розвиток. URL: <http://www.canada-ukraine.org>
5. Лорман Т. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?». *Міжнародний журнал цілісної освіти*. Том 3. № 2. 2007.

ТАКТИКА І МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ В МІСЦЯХ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Шипула Д.О., здобувач вищої освіти ФПФППД Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Плахотний А.П.**, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного Університету внутрішніх справ

Велика концентрація людей під час проведення масових заходів є чинником підвищеної небезпеки, що підкреслюється численними дослідженнями в області

психології натовпу. Велика група людей утворює особливий психосоціальний організм, здатний виявляти непередбачувану поведінку та становити загрозу для учасників, організаторів та сторонніх осіб, які можуть випадково опинитися в місці проведення заходу. Правильно використана комунікаційна тактика забезпечує зменшення конфліктних ситуацій і сприяє побудові довіри між поліцейськими та громадою. Особливо під час воєнного стану, важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України в умовах дії воєнного стану [5].

Масове скупчення людей підвищує ймовірність вчинення протиправних дій, тому особливо важливо, щоб організатори концертів, мітингів, фестивалів, спортивних матчів, ярмарків та інших подій забезпечували високий рівень безпеки. Відповідно, робота поліцейського Національної поліції України зобов'язує діяти завжди відповідно до чинного законодавства. При цьому в таких умовах особливого значення набуло регулювання діяльності Національної поліції, зокрема щодо застосування вогнепальної зброї [4]. Розв'язанням цього завдання може бути професійний підхід поліції та досвідчених працівників приватних охоронних підприємств і організацій [1, с. 186]. За місцем проведення всі масові заходи можна розділити на дві великі категорії: ті, що відбуваються в закритому приміщенні, та ті, що проходять на відкритій місцевості.

Перший тип подій створює особливі ризики через обмежений простір, що вимагає дотримання жорстких пожежних норм та повний контроль над переміщенням учасників в межах закритої локації. Формат open air також має свою специфіку, оскільки часто включає велику кількість учасників, а їхню поведінку може впливати метеорологічні умови. Перед проведенням будь-якого масового заходу, чи то концерту, спортивного заходу чи корпоративної зустрічі, важливо завчасно вирішити наступні питання [2, с. 160].

Збори представляють собою зібрання громадян в спеціально відведеному

або призначеному для колективних обговорень місці з питань громадського інтересу. Мітинг - це масовий збір громадян у певному місці для висловлення громадської думки щодо актуальних суспільно-політичних проблем. Демонстрація - це вираження громадських поглядів групою людей, які рухаються та використовують плакати, транспаранти та інші засоби агітації. Хода - це масовий рух громадян вздовж певного маршруту з метою привертання уваги до різних проблем. Пікетування - це публічне висловлення думок, яке здійснюється без переміщення, використовуючи плакати та інші засоби агітації.

Форс-мажорні обставини можуть включати не лише хуліганські акції, пожежу чи терористичний акт, але і контроль за кількістю учасників масової події, що повинен дотримуватися чітко визначених норм. Поліція має обмежити доступ людей до охороненої локації, якщо досягнута максимально можлива кількість учасників, забезпечуючи тим самим безпеку події.

У першу чергу, ефективні дії поліцейських під час масових заходів мають бути націлені на забезпечення безпеки всіх учасників події та навколишніх людей. Це передбачає необхідність належних знань і вмінь управління масовими натовпами, виявлення потенційно небезпечних ситуацій та застосування відповідних заходів для їх уникнення чи ліквідації.

Учасники поліцейських загонів повинні діяти відповідно до законодавства України, однак в той же час вони повинні дотримуватися розуміння та поваги до прав та свобод громадян. Забезпечення публічної безпеки не повинно суперечити принципам демократії та громадянських свобод. У своїх діях поліцейські мають виявляти обережність у використанні сили, строго дотримуватися законодавства та міжнародних стандартів з прав людини, уникаючи необгрунтованих обмежень свободи мирних громадян.

Важливо, щоб поліцейські використовували свої повноваження відповідально та з підвищеною увагою до дотримання прав людини та громадянських свобод. Такий підхід сприяє підтримці гармонії між забезпеченням

громадської безпеки та захистом основних цінностей та прав громадян [3, с. 600].

Аналіз діяльності правоохоронних органів у забезпеченні публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів визначає низку необхідних заходів для ефективного забезпечення безпеки громадян та нормального перебігу подій. Перед проведенням масового заходу чітко визначаються межі території, на якій буде здійснюватися охорона публічного порядку. Це допомагає керівникам заходу та правоохоронцям чітко розуміти обсяг відповідальності за безпеку на конкретній території.

Зона проведення масового заходу оточується, і особи, які не є його учасниками, випроводжуються. Це сприяє забезпеченню безпеки учасників та попередженню непередбачених ситуацій. Для забезпечення публічної безпеки обмежується доступ громадян на територію, що охороняється, з метою уникнення непередбачених ситуацій та збереження гармонії під час заходу.

Введення пропускового режиму в зону проведення масового заходу дозволяє контролювати рух осіб та забезпечує ефективний вхід-вихід на територію події. Встановлюється особливий режим пересування в середині зони проведення масового заходу, що сприяє уникненню тиску та забезпеченню безпеки учасників та відвідувачів. У більшості випадків припиняється повністю або частково рух транспорту та пішоходів. Це сприяє впорядкуванню руху та запобіганню непередбаченим ситуаціям.

Введення змін у маршрути руху транспорту, перенесення зупинок громадського транспорту та обмеження руху особистого транспорту сприяють оптимізації транспортного потоку та забезпеченню безпеки. При необхідності можуть вводитися інші обмеження, такі як припинення проведення ремонтно-будівельних, монтажних робіт, відключення контактної мережі міського електротранспорту тощо. Всі ці заходи мають на меті забезпечити ефективну та безпечну організацію масових заходів, мінімізувати ризики і зберегти публічний порядок та безпеку громадян.

Список використаних джерел:

1. Лиса, М. О. Тактика дій поліції при плануванні та організації заходів із забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів (скандинавська модель). *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, 2022, 32, 186-193.
2. Моргунов, О. А., Власенко, І. В. Дослідження тактики дій і заходів особистої безпеки поліції діалогу під час охорони публічного порядку на масових заходах. *Право і безпека*. 2022. № 4 (87). С. 159-170
3. Плахотний, А. П., Зікрач, Д. О. Дії поліцейських під час масових заходів і в особливих умовах діяльності поліції. In *The 6 th International scientific and practical conference «Modern problems of science, education and society»(August 14-16, 2023) SPC «Sci-conf. com. ua», Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.*
4. Хода О.С., Плахотний А.П. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. In *The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p. 2023. p. 874.*
5. Зіркач Д.О., Плахотний А.П. Роль ефективності комунікаційної тактики в поліцейській роботі: вплив та переваги. In: *The 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023. p. 597.*

ЗАСТОСУВАННЯ ВІКІ-ТЕХНОЛОГІЙ У САМОСТІЙНОМУ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Шумський О.Л., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Вікі-технологія – це один з видів сервісів Веб 2.0, що являє собою гіпертекстову систему зберігання та багаторазового редагування інформації, своєрідну базу даних, авторами яких потенційно є всі користувачі, що надає можливість працювати над одним документом, знаходячись у будь-якій точці Земної кулі. Зміст і структура сайту може змінюватися користувачами із використанням інструментів, передбачених безпосередньо на цьому сайті, зокрема: вікі пропонує всім користувачам на власний розсуд редагувати будь-яку сторінку або створювати нові сторінки на вікі-сайті, використовуючи звичайний веб-браузер. Таким чином, створюючи, доповнюючи, корегуючи та видаляючи контент силами користувачів, за допомогою вікі-технологій створюються умови для розробки сервісу єдиного документу. Основними дидактичними властивостями вікі-технології є публічність (відкритість доступу до розміщених користувачами на сайтах матеріалів), нелінійність (можливість швидкого звернення до будь-якого документу з метою внесення корегувань або доповнень, на відміну від Інтернет-форуму або блогу, в яких кожний наступний запис фіксується виключно в хронологічному порядку), доступ до історії створення документу (можливість для кожного користувача постійного доступу до архівних матеріалів веб-ресурсу), мультимедійність (при розробці контенту вікі-сайтів можна використовувати документи в текстовому, графічному, фото-, відео-, аудіо- та анімаційному форматах), гіпертекстова структура (можливість створення розгалуженої інформаційної системи на основі гіперпосилань).

Особливістю вікі-технології є те, що вона передбачає лише два письмові

режими. Перший з них – коли учасники створюють спільний документ, використовуючи думку третього експерта. Другий – потоковий режим, коли співавтори одночасно обговорюють певну тему. Істотною перевагою соціального сервісу вікі в плані вдосконалення рівня володіння іноземними мовами є можливість використовувати іноземні мови в реальному спілкуванні (на громадському форумі). В результаті здобувачі освіти можуть використовувати знання, вміння та навички, одержані та сформовані в процесі навчання та самонавчання на практиці, тим самим набуваючи досвіду живого іншомовного спілкування.

У процесі лінгвосамоосвіти доцільно використовувати такі формати вікі-технології, як:

- вікіпедія (загальнодоступна, багатомовна універсальна енциклопедія, що вільно розповсюджується), у самонавчанні іноземних мов вікіпедія може ефективно використовуватися в якості інформаційного ресурсу як для культурознавчої іншомовної практики здобувачів освіти, так і для розвитку вмінь читання мовами, що вивчаються;

- вікісловник (універсальний, багатофункціональний, багатомовний словник і тезаурус з можливістю вільного доступу для внесення доповнень кожним користувачем мережі Інтернет);

- вікітека (бібліотека текстів на всіх існуючих мовах, фонди якої постійно поповнюються, що надає можливість відпрацьовувати навички читання літератури в оригіналі);

- вікіпідручник (веб-сайт, створений для колективної розробки навчальної літератури);

- вікісховище (спільне централізоване сховище для зображень, звукозаписів, відеороликів та інших мультимедійних файлів, які можна безперешкодно розповсюджувати, змінювати та використовувати для задоволення особистих потреб);

- вікіновини (відкрита міжнародна інформаційна агенція новин);
- віківерситет (міжнародна освітня площадка, що являє собою нову форму інтерактивної освіти і розробки відкритих наукових проєктів).

Вікі-технології також можуть застосовуватися для вивчення іноземних мов у співпраці – як засіб для набуття знань, комунікативних умінь та досвіду міжкультурної взаємодії. Крім того, простота орієнтації та оперування даною системою робить технологію вікі ефективним інструментом для створення колективних проєктів, наприклад, спільної письмової роботи зі складання активного словникового мінімуму з певної тематики або предметної галузі; підготовки доповідей, презентацій тощо. Таким чином, будучи ефективним засобом обміну інформацією, вікі-технології сприяють побудові відповідної бази іншомовних знань кожного здобувача освіти.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо виокремити такі переваги використання вікі-технології у процесі самостійного вивчення іноземних мов:

- забезпечення можливості вільної дискусії іноземними мовами;
- формування вмінь здобувачів освіти аналізувати та контролювати зміст повідомлень, правильно вибирати мовні, стилістичні засоби;
- можливість для здобувачів освіти виступати в ролі експертів у певних, раніше вивчених питаннях, ануючи та рецензуючи переглянуте або прочитане;
- забезпечення можливості представлення власних іншомовних матеріалів широкому загалу користувачів Всесвітньої павутини;
- відкритість представлених робіт для зворотного зв'язку з іншими користувачами мережі Інтернет, що дозволяють таким чином формувати вміння вести діалог, правильно використовувати етикетні формули, наводити аргументи та докази;
- можливість використовувати міжсайтові вікі, посилатися на інші сайти, блоги тощо, об'єднуючи і розширюючи таким чином Інтернет-ресурси та за рахунок цього збагачувати власні іншомовні знання;

Таким чином, завдяки легкості й доступності використання формату вікі, поряд із інтерактивністю даного сервісу, що забезпечує як внутрішню, так і зовнішню рефлексію, формуються вміння самостійного пошуку та аналізу інформації; а автоматичне архівування даних дозволяє використовувати вікі як засіб самоконтролю та саморозвитку.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ДЛЯ САМОНАВЧАННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО ДОСТУПУ ДО ТРАДИЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Шупік Б.В., здобувач вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Зростання обмежень на доступ до традиційної освіти в умовах спочатку пандемії Covid-19, а потім воєнного стану, вимагає активного впровадження електронних ресурсів для самонавчання і саморозвитку. Сучасний світ змінюється надто швидко, щоб вивчене в школі чи університеті залишалося актуальним надовго. Зараз треба постійно вчитися, для постійного зростання як особистості. Розвиток цифрових технологій відкриває для України нові можливості для збільшення національної економіки, підвищення якості життя громадян та саморозвитку.

Цифровий розвиток передбачає виконання комплексу завдань, що позитивно вплинуть на економіку, бізнес, суспільство та життєдіяльність країни загалом. Одним із найбільших ресурсів для самонавчання і саморозвитку є Дія.Освіта. За даними дослідження 2021 року, після запуску Дія.Цифрова освіта понад 2,5 млн людей з початковими цифровими навичками або їх відсутністю покращили свій рівень. Тепер велика мета Дія.Освіта – зробити прорив не тільки у цифрових знаннях, а й загалом у навичках та вміннях, актуальних у сучасному

світі [1].

Prometheus – найбільша платформа онлайн-освіти в Україні. В партнерстві з найкращими лекторами, а також провідними компаніями та міжнародними організаціями, створює онлайн-курси з найбільш популярних тем. На платформі можна вивчати матеріали курсів за своїм індивідуальним графіком, завантажувати мобільні застосунки, щоб продовжити навчатися дорогою на роботу чи під час подорожі [2].

Крім того, багато українських університетів і інших університетів світу, міжнародних навчальних платформ з різних галузей науки і знань, відкрили свої програми для безкоштовного навчання українців, щоб підтримати нашу країну у надскладні часи. Це і безоплатний доступ до вивчення англійської мови на відомих мовних платформах для громадян України. Що є дуже актуальним в сучасних умовах, адже Верховна Рада прийняла за основу проект Закону про застосування англійської мови в Україні (№ 9432) [3]. Проект передбачає офіційне закріплення статусу англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні, визначення категорії посад, кандидати на зайняття яких зобов'язані володіти англійською мовою, унормування особливостей застосування англійської мови в роботі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підрозділів екстреної допомоги населенню, під час перетину державного кордону, у сферах освіти, транспорту, охорони здоров'я.

Таким чином, громадяни України, де б вони не знаходилися та маючи доступ до інтернету, можуть отримувати сучасні знання, всебічно розвиватися і вдосконалювати свої навички, використовуючи найкращі електронні ресурси не тільки України а й усього світу.

Список використаних джерел:

1. Дія.Освіта — національна освітня платформа актуальних знань та навичок. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/about>

2. Prometheus – найбільша платформа онлайн-освіти в Україні. URL: <https://prometheus.org.ua/>
3. Проект Закону про застосування англійської мови в Україні. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42201>

ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Юденкова О.П. кандидат пед. наук, доцент кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України

У 2022 р. розпочався новий етап з просування України на європейському шляху розвитку, що сприяло подальшим реформам, стало стимулом для влади і громадян країни до подальшої адаптації національного законодавства до європейського правового простору, поглиблення інтеграції українського бізнесу до ринків ЄС, подальша секторальна інтеграція тощо. Євроінтеграція України відбувається в умовах широкомасштабної російської інтервенції. Набуття статусу кандидата на вступ в ЄС важливий, але не завершальний етап євроінтеграції. Тому, навіть в умовах війни, необхідно не збавляти темпів на шляху до ЄС, використовувати переваги нового статусу, здійснювати реформи, необхідні для набуття членства в ЄС і забезпечувати умови для повоєнного відновлення України за європейськими нормами і стандартами. Отже, дане питання є надзвичайно важливим у контексті як зовнішньо-економічних так і внутрішніх чинників розвитку економіки України через ринки праці.

Першим актуальним питанням наразі є зв'язок між кваліфікаціями з України та держав-членів ЄС не лише для українців в ЄС. Щоб країна могла почати

відбудову, ринку праці України терміново потрібні вмілі та кваліфіковані професіонали. Багато переміщених українців, які нині працюють або навчаються в ЄС, повернуться додому, щойно це стане можливо та безпечно. «Встановлення зв'язку між нашими системами кваліфікацій ніколи не було таким важливим, як зараз, і це потребуватиме подальшої роботи. Забезпечення якості є засадничим принципом Європейської Рамки Кваліфікацій (ЄРК). Воно вважається основою взаємної довіри між країнами та системами, що, своєю чергою, є визначальним чинником успіху в процесі зіставлення з ЄРК. Згідно з критеріями зіставлення, країни, які здійснюють зіставлення своїх національних рамок кваліфікацій із ЄРК, повинні зв'язати свої механізми забезпечення якості з НРК і забезпечити їх відповідність із загальними принципами ЄРК щодо забезпечення якості, хоча підходи можуть відрізнятися, залежно від національних особливостей і з огляду на галузеві відмінності. У процесі порівняння ЄРК та української НРК брали активну участь багато українських зацікавлених сторін, серед яких представники таких установ і організацій: Міністерство освіти і науки, Національне агентство кваліфікацій, Національний інформаційний центр академічної мобільності (ENIC), Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, Державна служба якості освіти, соціальні партнери, громадські організації, університети, обласні навчально-методичні центри, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, заклади загальної та вищої освіти»[1]. За таких обставин кваліфікації мають значення, адже вони можуть відкрити людям доступ до кращих можливостей розвитку та кар'єрного зростання у будь-яких кризових обставинах. Системно працювати над розробкою професійних стандартів, акредитацією кваліфікаційних центрів, запровадженням технологій Індустрії 4.0 можуть об'єднані за кластерним принципом галузеві підприємства.

Другим напрямом, на який ми хочемо звернути більше уваги є питання кадрового забезпечення функціонування економіки країни загалом і діяльності практично кожного суб'єкта господарювання, що сьогодні набуває в Україні

також набуває яскравих ознак загрози для її національної безпеки. Бо окрім військових дій, внаслідок неефективно проведеної реформи децентралізації найбільш кризового становища набуває підготовка кадрів у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Попри все це, тягар накопичених десятиріччями проблем не дозволяє успішно проводити модернізацію системи професійної (професійно-технічної) освіти без ефективного залучення соціальних партнерів (роботодавців) на основі інноваційних виробничих систем.

У контексті нашого дослідження робимо **припущення**, що розвиток промислових кластерів в Україні може стати важливим механізмом інноваційного розвитку не тільки економіки, а й всього українського суспільства, впливовим інструментом в процесі формування людського капіталу відповідно до регіональних, загальнодержавних та глобальних трендів ринку праці. Також кластери можуть слугувати драйверами у процесі реформи професійної освіти. Відповідно мета дослідження - інноваційні підходи до формування кваліфікованих кадрів в умовах кластеризації національної економіки: виклики та можливості.

Кластерні мережні структури є невід'ємною складовою інноваційної інфраструктури економіки. Кластеризація економічних процесів визначає на перспективу конкурентоздатність і в кінцевому разі — життєздатність української економіки. А тому саме кластеризація має стати сьогодні стержнем стратегічного планування соціально-економічного розвитку України на довгострокову перспективу. Незважаючи на те, що концепція кластерів існує вже чималий історичний період, поняття «кластер» має різні значення в різних країнах Європи.

Вивчення питань кластеризації, наукового обґрунтування кластерних механізмів та ініціатив знайшло відображення в працях таких вчених, як М. Портер - відомий американський економіст, який активно досліджував концепцію кластерів, А. Брувер, К. Дудкіна, Г. Іванченко, Е. Карепетян, В. Капустин, О. Ніколюк, А. Шаститко та інші. Проте, питання впливу кластерів на підготовку кваліфікованих робітників майже не розглядалося науковцями.

Найбільш успішні інноваційні кластери формуються там, де здійснюється або очікується прорив у галузі техніки та технології виробництва з подальшим виходом на нові ринкові ніші. Тому, багато країн все активніше використовують кластерний підхід у формуванні та регулюванні своїх національних інноваційних програм. Наприклад, завдання формування і зміцнення регіональних інноваційних кластерів в США (як приклад, Кремнієва долина) була поставлена в число найважливіших національних пріоритетів. Особлива увага приділяється визначенню та підтримці тих інновацій, які забезпечують довгостроковий розвиток. Практика розвинених країн в області кластеризації регіональних економік довела, що кластери виконують роль точок зростання внутрішнього ринку, в результаті відбувається підвищення конкурентоспроможності регіону.

Більшість науковців та експертів визначають кластер як географічну концентрацію подібних, суміжних та додаткових підприємств та організацій з активними каналами для бізнес-транзакцій, комунікацій та діалогу, які спільно використовують спеціалізовану інфраструктуру, робочі ринки та послуги, і зі спільними можливостями чи загрозами. Кластер має включати певну мінімальну кількість складових, і якщо відповідна мережа не включає їх, то таке утворення неможливо віднести до кластеру, або можна віднести до кластеру, який тільки формується. Наприклад, відсутність в структурі формування хоча б одного із видів інноваційної складової (інноваційних центрів, центрів трансферу технологій, венчурних фондів, закладів вищої чи професійної освіти, науково-дослідних організацій) свідчить, що це не кластер, бо він не має інноваційної складової, а значить не відповідає вимогам конкурентозданості і не потребує державної підтримки як конкурентоздатне формування в стратегічній перспективі [2, С.146].

У контексті нашого дослідження можемо стверджувати, що виробничі кластери грають важливу роль у підготовці кваліфікованих робітників через різноманітні механізми та взаємодії, які вони створюють в межах спільного

інноваційно-промислового середовища. Пропонуємо розглянути такі можливості впливу виробничих кластерів на процес підготовки майбутніх кваліфікованих робітників:

- Синергія та взаємодія підприємств з закладами професійної та вищої освіти. Кластери об'єднують галузеві підприємства, які працюють у схожих або взаємопов'язаних сегментах галузі в одному регіоні (територіальній громаді). Це створює унікальне сприятливе середовище для обміну ідеями, найкращими практиками та інноваціями. Кластери можуть сприяти створенню партнерств з університетами та закладами професійної освіти, щоб адаптувати навчальні програми до потреб промисловості та забезпечити високий рівень відповідності освітнього процесу реальним вимогам ринку праці. Ця взаємодія відіграє важливу роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх працівників галузі відповідно до вимог саме роботодавців.

- Забезпечення доступу до навчальних ресурсів (сучасної виробничо-практичної бази). Виробничі кластери можуть сприяти встановленню партнерських відносин з закладами освіти для реалізації дуальної форми здобуття професійної освіти, для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної та вищої освіти, і це може полегшити доступ до спеціалізованих програм навчання, оволодіння інноваційними виробничими технологіями та розвитку сучасних навичок у майбутніх працівників.

- Сприяння створенню галузевого інноваційного середовища. Кластери часто стають інноваційними центрами, або створюють такі центри для трансферу технологій на базі закладів освіти, де нові технології і підходи випробовуються та впроваджуються. Це створює підґрунтя для появи нових видів робіт, апробовуються нові трудові функції персоналу а, отже, і нових вимог до професійних кваліфікацій робітників.

- Створення мереж для розвитку навичок персоналу. Це забезпечується через проведення галузевих конкурсів професійної майстерності за прикладом

WorldSkills, що спрямовані на підвищення престижу робітничих професій. У кластерах підприємства можуть об'єднувати свої зусилля для спільного навчання та розвитку персоналу не тільки за переліком професійних компетентностей, а й в цілому задля формування цінностей роботи в певних секторах економіки, формування позитивного ставлення до галузевих професій, розв'язання проблем різноманітності на робочому місці, формування мета навичок. Такі кластерні можливості сприяють зміцненню корпоративної культури, створюються умови для відкриття корпоративних університетів з підготовки лідерів, створюються умови для обміну досвідом та збагачення професійних навичок працівників, що так важливо в умовах переходу до сингулярного світу.

- Забезпечення сталого розвитку. Виробничі кластери, спрямовані на підготовку кваліфікованих робітників, можуть спільно розробляти заходи щодо переробки промислових відходів та враховувати виклики сталого розвитку. Це означає, що вони можуть спільно об'єднавши ресурси розробляти та впроваджувати програми, спрямовані на розвиток екологічно чистих технологій та стандартів.

Саме для вивчення зазначених питань у межах діяльності «Кластера поліграфічної індустрії, видавництва та цифрових технологій: логістика, сервіс, якість» із оновлення відповідно до техніко-технологічного розвитку галузі процесу підготовки кадрів було ініційоване фокус-групове дослідження «Шляхи підвищення інвестиційної привабливості та інноваційної діяльності видавничо-поліграфічної галузі м. Дніпро. Логістичні пріоритети для впровадження експертних політик», у якому сфокусовано увагу на проблемах у роботі поліграфістів після року війни, у тому числі труднощах із забезпечення висококваліфікованими працівниками та шляхах вирішення проблем [3].

Учасникам дослідження організатори запропонували взяти участь в опитуванні, яке включало 15 запитань. На окремі з них передбачався один варіант відповіді, в інших випадках можна було обрати декілька варіантів. Фокус-групове

дослідження проводилося впродовж березня-квітня 2023 р., фактично за рік після початку відкритої агресії росії. За цей час більшість друкарень Центральної та Східної України пережили декілька стадій: шок, спроби відновити виробництво, переформатування роботи (в багатьох компаній), повернення до планової роботи. Але, звісно, казати про відновлення повноцінної роботи зарано. Втім напрацювання провідних друкарень Дніпропетровщини та інших регіонів України під час першого року війни дадуть їм змогу відновити обсяги виробництва, щойно з'явиться така можливість.

Результати дослідження свідчать, що всі поліграфічні компанії-учасники Кластеру частково змогли вирішити кадрові питання та наразі майже не відчують брак фахівців, бо відбулися процеси оптимізації виробництва, прийнято до компаній внутрішньо-переміщених осіб. Поряд з цим, технологічно компетентних фахівців бракує, а відповідно з цим, потребує оновлення зміст підготовки майбутніх поліграфістів у кризовий період та у повоєнний час відновлення економіки України.

Очікування в учасників Видавничо-поліграфічного кластеру пов'язані з розвитком ситуації на фронті. Дехто вважає, що Дніпро й досі перебуває у великій небезпеці. Всі одностайні в думці, що попри складнощі треба працювати і не лише тримати підприємства на плаву, але й дбати про розвиток: йдеться про технічне переоснащення, яке вже триває, великі інвестиційні проекти, відновлення чи розвиток експортної складової тощо.

Після Перемоги більшість учасників Видавничо-поліграфічного кластеру Дніпропетровщини очікують на покращення інвестиційного клімату та привабливості поліграфічної індустрії. Кластер вже довів свою ефективність, об'єднавши інтереси державних структур, науковців та виробників, заклади професійної освіти. Методику підготовки кваліфікованих робітників для галузі у сучасних умовах забезпечує Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти через науково-дослідну роботу над темою «Трендвотчінг ринку праці в

системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в умовах повоєнного відновлення України». Маючи певні пріоритети діяльності (проведення регіональної поліграфічної виставки, конференцій, воркшопів, спільна інноваційна діяльність з закладами професійної та вищої освіти, залучення нових учасників тощо), Правління Кластеру швидко переорієнтувало його роботу на зовнішньо-економічну діяльність. Ця діяльність має декілька складових: популяризація можливостей друкарень регіону у Європі; участь у провідних міжнародних виставках друкарської індустрії та пакування спільним стендом Кластеру; пошук інвесторів, готових вкладати у розвиток друкарських підприємств регіону; покращення матеріально-технічної бази, рівня автоматизації друкарських компаній Дніпра та навчально-виробничих майстерень закладів професійної та вищої освіти; утворення спільних підприємств різних напрямків діяльності; навчання виробничників, керівників підприємств та науковців за кордоном та на базі новоствореного Центру інноваційних витрат кластеру; обмін досвідом з провідними закладами поліграфічного та пакувального профілю Західної Європи; застосування технології симуляторів для навчання майбутніх поліграфістів у закладах професійної освіти; створення міжрегіональних стратегічних альянсів; залучення додаткових грантів на розвиток видавничо-поліграфічних підприємств та профільних закладів освіти.

На основі проведеного дослідження приходимо до кількох ключових висновків, які сприятимуть удосконаленню системи підготовки фахівців в умовах формування виробничих кластерів та повоєнного відновлення економіки України.

У першу чергу, проведене дослідження підтверджує, що існуючі виробничі кластери можуть ефективно стимулювати обмін знаннями та передовими технологіями як між підприємствами так і закладами освіти, що сприяє формуванню нових навичок та компетенцій у майбутніх працівників галузі. Це визначено як ключовий механізм для впровадження інновацій та високотехнологічних рішень у виробництво.

Другий висновок стосується важливості партнерства між кластерними підприємствами та закладами освіти, неурядовими організаціями, Національним агентством кваліфікацій, Міністерством освіти і науки України щодо розроблення професійних стандартів, переопрацювання освітніх професійних стандартів на компетентнісній основі тощо. Взаємодія із закладами вищої освіти дозволяє створювати спеціалізовані програми (програми для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної освіти), які відповідатимуть реальним вимогам ринку праці, забезпечуючи випускникам необхідні навички та знання для успішної кар'єри в обраній галузі.

Третій висновок стосується необхідності сприяння сталому розвитку через вдосконалення екосистеми підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Враховуючи сучасні виклики, такі як екологічні аспекти та соціальна відповідальність, кластеризація національної економіки може служити платформою для розвитку екологічно чистих технологій та підвищення стандартів у сфері корпоративної відповідальності.

У підсумку, наше дослідження вказує на те, що реформування системи підготовки кваліфікованих робітників у контексті кластеризації національної економіки є стратегічно важливою для підтримки конкурентоспроможності регіонів держави, України в цілому і в контексті євроінтеграційних процесів. Наші висновки можуть слугувати основою для розробки ефективних політик у сфері освіти і навчання, працевлаштування, що спрямовані на створення висококваліфікованої робочої сили, адаптованої до вимог сучасного виробництва та економіки.

Список використаних джерел:

1. Звіт про порівняння європейської рамки кваліфікацій і української національної рамки кваліфікацій. URL: <http://surl.li/fcпыr>

2. Наумов О. Б. Інституційні детермінанти й стратегічні напрями економічного розвитку національного господарства. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 5. С. 89-95.

3. Ніколюк О. В. Теоретико-методологічні засади кластеризації національної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 16. С. 143 – 146.

4. Юденкова О. П., Ісаєва Н. Ю. Презентація фокус-групового дослідження «Шляхи підвищення інвестиційної привабливості та інноваційної діяльності видавничо-поліграфічної галузі м. Дніпро. Логістичні пріоритети для впровадження експертних політик». *Сучасні моделі професійної освіти і навчання як джерело інноваційних трансформацій та механізм інтеграції до європейського та світового економічного простору: електронний зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 21 – 23 вересня 2023 р. . С. 52 – 83. URL: <https://bit.ly/3G9zleL>*

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА ДІЮЧИХ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОБЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ ВСЕРЕДИНИ ДЕРЖАВИ

Юдіна А.О., здобувачка вищої освіти *Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Леонова Н.В., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін *Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Функціонування правоохоронної системи в державі відіграє ключову роль в процесі забезпечення безпекової ситуації всередині суспільства. Забезпечення

публічного порядку і громадської безпеки, протидія злочинності, охорона прав і свобод людини – це ті невід’ємні елементи діяльності підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ), які формують загальні засади її діяльності як центрального органу виконавчої влади, що відноситься до сил безпеки й оборони нашої держави. Виконання вищеперерахованих завдань неможливе без врахування людського фактору, рівню спеціалізації та фаховості працівників поліції незалежно від підрозділу в якому вони виконують свої завдання. Одним з ключових елементів формування фахових спеціалістів у галузі правової охорони, які здійснюють свої повноваження в лавах Національної поліції є – актуалізації та підвищення кваліфікації працівників поліції, а тому тематика нашої роботи буде присвячена дослідженню питання підвищення кваліфікації діючих працівників Національної поліції як запорука забезпечення внутрішньобезпекової ситуації всередині держави.

Від професійної компетентності кадрів, їх прогресивних орієнтацій і моралі, активності, здорового прогнозування до самовдосконалення й службового зростання значною мірою залежать динамізм та результати здійснюваних перетворень. Це особливо необхідно підкреслити зараз, коли кадрова ситуація у відповідних поліцейських підрозділах характеризується як кризова. Саме тому актуальним є питання підготовки кадрів з новим мисленням, які не були б виховані на негативних пережитках, володіли новим світоглядом. Сприяти цьому в тому числі може позитивний зарубіжний досвід, враховуючи, що кожна європейська країна має свою унікальну систему підготовки поліцейських кадрів, але всі вони формувалися під впливом багатьох чинників [1, с.42]. Відповідна система професійної освіти поліцейських існує і в нашій державі, переважно такі освітні курси викладаються в центрах спеціалізації та підвищенні кваліфікації поліцейських, які є структурними підрозділами вищих навчальних закладів системи Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС), що здійснюють професійну підготовку поліцейських, також такі центри функціонують в ряді

центрів первинної професійної підготовки поліцейських, які забезпечують надання освітніх програм для тих майбутніх поліцейських, які призначаються на відповідні посади маючи цивільну освіту.

Нормативно система післядипломної освіти поліцейських визначена у статті 75 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до якого післядипломна освіта поліцейських здійснюється на загальних засадах, визначених Законом України "Про вищу освіту", з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, і складається з:

- 1) спеціалізації;
- 2) перепідготовки;
- 3) підвищення кваліфікації;
- 4) стажування [2].

Щодо характеристики кожної з форм післядипломної освіти поліцейських, відмітимо, що законодавцем визначено чотири вищеперераховані види такої освіти. Спеціалізацією поліцейських є набуття поліцейським певних навичок щодо певного напрямку професійної діяльності, який обмежується опанування певних специфічних дисциплін, що притаманні для діяльності певного підрозділу Національної поліції.

Перепідготовка являє собою отримання поліцейським знань, вмінь та навичок, щодо діяльності певного підрозділу Національної поліції, який має характеризуватися окремою спеціалізацією, що не притаманна попередньому місцю несення служби поліцейського, до прикладу, у випадку потреби призначення на посаду слідчого особою, що наразі перебуває на посаді оперуповноваженого – проходження перепідготовки обов'язковий елемент призначення на вказану посаду з метою опанування тих необхідних знань, які потрібні слідчому для виконання своїх службових повноважень.

Серед основних завдань підвищення кваліфікації: навчання необхідним знанням і спеціальним навичкам для успішного виконання обов'язків з протидії

злочинності; упровадження в практичну діяльність досягнень науки; формування професійної самосвідомості працівників поліції, почуття відповідальності за свої дії, розуміння необхідності постійного вдосконалення своєї професійної майстерності з урахуванням специфіки діяльності в конкретних підрозділах поліції [3]. Щодо стажування як форми післядипломної освіти можемо відмітити, що вказана форма віднаходить свій вияв у проходженні поліцейським так званого пробного періоду на певній посаді з метою отримання необхідних знань та навичок, якими йому необхідно оволодіти для належного виконання завдань, що ставляться перед ним.

Враховуючи вищевикладене, зауважимо, що проходження поліцейськими післядипломної освіти в процесі терміну несення своєї служби в лавах НПУ – є невід’ємним елементом забезпечення високого рівня професіоналізму та фаховості, які у свою чергу забезпечують належне та ефективно здійснення поліцейським своїх повноважень, наслідком чого є високий рівень безпеки на відповідних територіях оперативного обслуговування.

Список використаних джерел:

1. Собакарь А. О. Зарубіжні моделі професійної підготовки поліцейських кадрів та можливості їх адаптації в Україні. *Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 травня 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. С. 42-45.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 07.12.2023).
3. Підвищення кваліфікації працівників кримінальної поліції. Одеський державний університет внутрішніх справ. URL: <https://oduvs.edu.ua/news/pidvishhennya-kvalifikatsiyi-pratsivnikov-kriminalnoyi-politsiyi/> (дата звернення: 07.12.2023).

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Юрова С.А., здобувач вищої освіти Горлівського інституту іноземних мов

Державного вищого навчального закладу «ДДПУ»

Науковий керівник - **Єфімов Д.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри

педагогіки та методики викладання Горлівського інституту іноземних мов

Державного вищого навчального закладу «ДДПУ»

Розвиток музейної педагогіки в останнє десятиліття визначається активним обговоренням у наукових колах, проведенням конференцій, семінарів і нарад. Поява нових публікацій та тематичних видань свідчать про зростаючий інтерес до цієї інноваційної галузі педагогіки, яка, безумовно, вносить важливий внесок у розвиток освіти та культурного простору [3].

Особливу увагу слід приділити ролі музеїв у дошкільній освіті. Музей – це простір, де ви зможете отримати більше інформації, ніж в інших освітніх установах. Музеї - соціокультурні інститути, які виступають не лише місцем збереження культурної та історичної спадщини, але і важливим ресурсом для виховання та розвитку дітей. Створення музеїв в дошкільних закладах сприяє становленню нової галузі педагогічної діяльності - музейної педагогіки. Ця інноваційна галузь фокусується на творчому облаштуванні простору та оновленні освітнього процесу. Здійснення системного і програмованого підходу до взаємодії музеїв і дошкільних навчальних закладів визначається необхідністю ефективного формування освітнього середовища та підтримки інтеграції музейної педагогіки в процес дошкільної освіти [1].

Музейна педагогіка є синтезом педагогіки, психології та музеології. Вивчаючи історію та особливості культурно-освітньої діяльності музеїв, способи впливу музеїв на відвідувачів, особливості їхньої взаємодії з навчальними

закладами, вона є науково-суспільною та прикладною дисципліною.

Р. Фройденталь - відомий німецький вчений, який розробив методику використання музеїв у шкільній освіті, підкреслював важливість наявності кваліфікованого педагога, педагогічного фахівця для організації навчально-виховного процесу в музейному середовищі. Він пропонував цю фігуру педагога для музейного середовища та називав її «музейним педагогом»[1].

Як засіб реалізації освітньо-виховної функції музею, музейна педагогіка має такі основні завдання, як:

- виховувати у дітей позитивне та ціннісне ставлення до культурно-історичної спадщини;
- розвивати інтерес до історії країни;
- надавати важливу та цікаву інформацію;
- створювати уявлення про музей як місце, що зберігає та відтворює об'єкти з культурно-історичною цінністю;
- стимулювати розвиток творчих здібностей відвідувачів, зокрема дітей [4].

Одним із центральних аспектів музейної педагогіки є взаємодія музею з навчальними закладами. Для отримання практичних навичок та вмінь в музейній сфері, дана дисципліна звертає увагу на необхідність та важливість розширення знань відвідувачів за допомогою збору матеріалів та створення можливостей для більш глибокого та конкретного осмислення отриманої інформації.

Музейна педагогіка визначається як сфера, яка впливає на зміни в педагогічних технологіях, впроваджуючи оригінальні методики та моделі в навчальний процес. У контексті інновацій у освіті музейну педагогіку розглядається як цілеспрямоване, систематичне та послідовне впровадження в практику роботи закладів дошкільної освіти оригінальної організації освітнього середовища та використання новаторських педагогічних методик, охоплюючи весь освітній процес від визначення його мети до досягнення очікуваних результатів.

Важливо відзначити, що особливістю музейної педагогіки в дошкільній освіті є не лише її інноваційний характер, але й територіальне наближення музею до дитини та обмеження впливу сторонніх відвідувачів музею, що створює можливість організації міні-музеїв в окремих групах дошкільних закладів.

Україна, визнаючи цей потенціал, вже у 1995 році прийняла Закон "Про музеї та музейну справу". Державна та громадська підтримка, спрямована на розвиток музейної справи, включає добротинні фонди, міжнародні культурні програми та інші ініціативи [2].

Музейна педагогіка в дошкільній освіті не тільки передає культурний досвід, але і сприяє формуванню творчих, етичних та естетичних аспектів особистості дитини.

Отже, музейна педагогіка виконує ключові завдання в розвитку освіти, сприяючи формуванню цінностей та творчих здібностей учнів. Активність у наукових колах та зростання інтересу свідчать про актуальність цієї галузі. Важливість партнерства між музеями та навчальними закладами визначається як ключовий аспект для ефективного впливу на навчальний процес.

Методика Р. Фройденталя вказує на потребу кваліфікованого педагога у впровадженні музейної педагогіки. Ми висвітлили важливість інноваційних підходів у сфері освіти та педагогіки для розуміння та усвідомлення цінностей минулого в сучасному світі. Враховуючи це, можна визначити, що музейна педагогіка грає значущу роль у педагогічних технологіях, сприяючи розвитку освіти та вихованню нового покоління.

Список використаних джерел:

1. Удовиченко І.В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. Київ : Логос. Національний музей історії України, 2017. 72 с. ISBN 978-617-7442-40-9

2. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Kudykina, N., & Savchenko, Y. (2022). Special features of museum pedagogy as an innovation activity in preschool education institutions. *Scientific Notes of Junior Academy of Sciences of Ukraine*, 1(23), 47–54. URL: <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-23-06>

4. Музейна педагогіка. 3 досвіду роботи. URL: http://dnz193.edu.kh.ua/informaciya_pro_zaklad/muzejna_pedagogika/

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Юрович С.М., *практичний психолог КЗО «Нікопольський професійний ліцей» ДОР»*

Вибір професії та самовизначення на соціальному та особистісному рівнях є основним соціальним завданням особистості на початковому етапі юності. До завершення навчання в школі молоді люди мають бути психологічно готовими до вступу в доросле життя. Це передбачає розвиток конкретних рис психіки, здібностей та потреб, що дозволять їм повністю реалізувати себе у праці, суспільному житті та майбутній сім'ї. Розвиток потреби у спілкуванні та освоєння різних способів його здійснення, формування теоретичного мислення та вміння орієнтуватися в різних його аспектах, виявляється в основах наукового та громадянського світогляду, який забезпечує усвідомлене та критичне ставлення до себе і готовність до трудової діяльності.

Коли ці характеристики вже сформовані, то молода людина здобула необхідну психологічну базу для самовизначення, що є ключовим етапом в

розвитку раннього юнацького віку. Основним компонентом особистості є бажання зайняти внутрішню позицію дорослого, усвідомити свою роль у суспільстві, визначити себе, зрозуміти свої можливості, місце та призначення в житті. На цьому етапі ключовим стає навчально-професійна діяльність.

Термін "юність" охоплює вікову групу від 18 до 23 років, яку часто називають "початком дорослості", тому що процес самовизначення на даному етапі залишається неповним та не завершеним, оскільки він ще не пройшов перевірку реальним життям.

Підлітки намагаються переосмислити відносини з дорослими, позбутися надмірного контролю від батьків та вчителів. Бажають обирати самостійно власні норми і цінності. Це легше отримати у сфері розваг. Тому молодь частіше проводять вільний час поза межами дому та школи - спільні розваги з однолітками.

Складний інтелектуальний процес сприйняття юнацтва визначається попереднім досвідом, наявними знаннями та інтелектуальним потенціалом.

У процесі розвитку уваги на цьому етапі виникає суперечлива динаміка. З одного боку, спостерігається зростання обсягу уваги, збільшення здатності утримувати її інтенсивність та легкість переключення з одного об'єкта на інший. З іншого боку, відзначається збільшення вибіркової уваги та її залежність від конкретних спрямовань інтересів. Це призводить до типової для багатьох юнаків та дівчат ситуації, коли сконцентруватися на одному завданні стає важким, а увага майже постійно розбігається.

Важливо відзначити, що особливості уваги, такі як невміння зосереджуватися, легкість переключення та вразливість до відволікання від зовнішніх стимулів і подразників, є однією з ключових причин низької успішності та появи різноманітних емоційних проблем учнів старших класів. Ці труднощі в управлінні увагою можуть впливати на різні аспекти їхнього життя, включаючи тенденції до споживання алкоголю, залежність від наркотиків та нахил до

гедонізму.

Розвивається здатність ефективно переключати увагу при переходах від одних навчальних або практичних завдань до інших, а також внаслідок потреби підпорядковувати близькі цілі віддаленим. Також відбувається розширення здатності розподіляти увагу, що дозволяє виконувати різні завдання одночасно. Основна тенденція в розвитку пам'яті на цьому етапі полягає в подальшому зростанні та зміцненні її довільності. Наприклад, довільне запам'ятовування стає відзначено більш продуктивним, ніж мимовільне, і відбувається спеціалізація пам'яті, яка зумовлена ведучими інтересами. Покращуються прийоми запам'ятовування завдяки свідомому удосконаленню раціональних методів.

Успішна реалізація мимовільної пам'яті у підлітків також залежить від організації їхньої розумової діяльності, причому важливо враховувати, що роль мимовільної пам'яті не зменшується, але успішно виявляється за певних умов. Ті обставини, що викликають сильний емоційний відгук і пов'язані з інтересами юнаків та дівчат, а також їхніми потребами і майбутніми планами, мимовільно запам'ятовуються в першу чергу.

У підлітків навчальна діяльність сприяє переходу до вищих рівнів абстрактного та узагальнюючого мислення. На цьому етапі наукові поняття не лише є об'єктом вивчення, але й стають інструментом для пізнання об'єктивної дійсності в її закономірних зв'язках і взаємовідносинах.

Відзначається те, що мислення набуває більшої системності, оскільки знання формують конкретну систему, яка поступово перетворюється у когнітивну модель світу, виступаючи основою для формування світогляду. Збільшується потреба в теоретичному обґрунтуванні явищ дійсності, виведенні часткових зв'язків із загального закону або підведенні його під певну закономірність та інші аспекти.

Властивою особливістю когнітивних функцій та інтелекту на початковому етапі юності є виражена схильність до теоретизації, формування абстрактних теорій та зацікавленість філософськими роздумами.

У ранньому юнацькому періоду є більш виражена серед юнаків схильність до абстрактних роздумів на світоглядні та філософські теми, порівняно з дівчатами. Пізнавальні інтереси дівчат менше виражені та менш чітко диференційовані, і вони виявляють кращу здатність до розв'язання практичних завдань. У юнаків гуманітарні та художні напрями виходять вперед перед природничими.

У підлітків із різноманітними інтелектуальними інтересами часто спостерігається відсутність системності та методичності. Варто відзначити, що серед учнів поширена тенденція завищувати свій рівень знань та розумових можливостей.

Важливо відзначити, що розвиток інтелекту в особистості на етапі ранньої юності передбачає не лише набуття нових навичок та трансформації окремих аспектів інтелекту. Відзначено, що основним аспектом є формування індивідуального стилю розумової діяльності. Це включає стійку конфігурацію індивідуальних варіацій у сприйманні, запам'ятовуванні та мисленні, які визначають різні шляхи здобуття, зберігання, обробки та використання інформації. Велика увага приділяється мріям, які набувають конкретної та дієвої форми на даному етапі психічного розвитку. В порівнянні з підлітковим періодом, ставлення до творів власної уяви стає більш критичним, а самоконтроль зміцнюється.

Список використаних джерел:

1. Максименко С.Д. Психологія особистості : підручник. Київ : ТОВ «КММ», 2007. 296 с.
2. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Кондор, 2011. 469 с.
3. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. 608 с.

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОСНОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Яремко Р.Я., кандидат психологічних наук, викладач кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Соломія С.Т., здобувачка вищої освіти Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Сталий розвиток України як суспільства, що має на меті інтегруватися до європейського співтовариства неможливий без надання рівних можливостей індивідам, незалежно від їх статі, для реалізації потенціалу особистості у будь-якій сфері життєдіяльності. У контексті суспільних перетворень українська держава воліє створити громадянське суспільство на нових гуманітарних засадах, що, у свою чергу, є передумовою творення нового демократичного ладу. Лише за умов формування в суспільстві демократичної культури, невід'ємною частиною якої є саме розвиток гендерної культури може існувати громадянське суспільство, адже “будь-яка демократична держава не має оминати проблеми, окреслені відносинами статей” [1, с. 74].

Варто зазначити, що підвищення рівня гендерної культури серед майбутніх психологів неможливе без “розширення життєвого простору для розвитку індивідуальних здібностей і задатків кожного студента незалежно від статі, вивільнення мислення студентської молоді від усталених гендерних стереотипів” [2, с. 1].

Щодо майбутніх фахівців у сфері психічного здоров'я, яким доведеться щоденно супроводжувати клієнтів, допомагаючи вирішувати життєво важливі проблеми, здійснювати постійний аналіз своєї професійної діяльності, й загалом формувати психологічну культуру населення, як важливу складову психічного здоров'я кожного індивіда окремо слід враховувати гендерний аспект. Саме з

гендерними характеристиками є пов'язані проблеми, що виникають як і під час спілкування між особистостями, так і процесі життєдіяльності в цілому. До прикладу, для чималої кількості людей є неабиякою життєвою проблемою є наявність внутрішньоособистісного гендерного конфлікту, який є “станом нервової напруги, що виникає, коли індивіду важко підтримувати стандарт традиційної гендерної ролі, або він змушений проявляти поведінку, що характерна для протилежної гендерної ролі” [4, с. 145]. Як-от у ситуації, коли жінка прагне до самореалізації у професійній діяльності, замість того, щоб піддаватися стереотипним уявленням справжньої жінки, що повинна бути із дітьми та чоловіком в цей час, чи навпаки, коли чоловік прагне декретної відпустки. Наприклад, у патріархальному суспільстві тиск гендерних стереотипів та упереджень може бути занадто сильним, що може слугувати причиною внутрішньоособистісного конфлікту, адже особистість прагне жити тим життям, яке очікують від неї інші, в результаті постійний негативний психо-емоційний стан та часті міжособистісні конфлікти. Кожному з нас відомі численні випадки обставин, де чітко можна простежити приклади порушення гендерної культури: дискримінація, гендерно-зумовлене насильство чи обмеження прав та свобод особистостей. У таких випадках якраз варто звернутися про допомогу до психолога, аби розуміти себе, свою гендерну ідентичність, протистояти порушенням гендерної політики та зберігати власну гідність і ментальне здоров'я. Все ж, якщо Україна обрала бути частиною європейської родини, то необхідно, аби кожен громадянин нашої держави сформував у собі навички гендерно коректної поведінки, тобто розуміння важливості гендерної політики та відсутність вчинків, результатом яких є гендерна дискримінація. Саме здійснення психологічної просвіти психологами має вагоме значення на шляху до формування високого рівня гендерної культури серед наших співгромадян.

Фахівці з психічного здоров'я, провівши аналіз, пропонують “структуру гендерної компетентності майбутніх психологів, яка містить мотиваційно-

ціннісний, когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти (рис. 1)»[3, с. 4].
 Науковці переконані, що для психолога найважливішою є “мотивація до надання психологічної допомоги на основі сформованих ціннісних уявлень про рівність всіх людей незалежно від їхніх гендерних ролей, неприпустимість дискримінації та насильства в будь-якій сфері людського життя”[3, с. 4]. Вони переконані, що “другим важливим компонентом є знання про психологічні механізми створення гендеру та його вияву в суспільній та приватній сферах”[3, с. 4]. Третій компонент включає “практичну здатність психолога організувати та надавати психологічну просвіту й допомогу (індивідуальну та групову) різним верствам населення з метою підвищення рівня гендерної культури й толерантності”[3, с. 5].

Рис. 1. Структура гендерної компетентності майбутніх психологів

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що формування гендерної культури населення нашої країни є одним із важливих факторів духовного наближення до європейської свідомості. Тому формування гендерних компетенцій майбутніх психологів для надання кваліфікованої психологічної допомоги особам із гендерними проблемами є важливим завданням сучасної психологічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук О. І., Нежинська О. О. Психологічні умови формування гендерної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів : монографія. Київ : ТОВ “НВП “Інтерсервіс”, 2014. 180 с.
2. Кілько І. Особливості реалізації гендерного підходу в навчально-виховний процес вищої школи. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1691>
3. Кошелева, Н. Г. Формування гендерної компетентності майбутніх психологів в європейському вимірі вищої психологічної освіти. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/39098>
4. Шевченко З. В. До поняття внутрішньоособистісного гендерного конфлікту. *Гендер. Екологія. Здоров'я*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 22–23 квіт. 2021 р. Харків: ХНМУ, 2021. С. 145 – 147.
5. Vavryniv, O. S., Yaremko, R. Ya. Empathy as a factor in the development of personal components of future rescuers' professional self-realization. *Insight: the psychological dimensions of society*, 2022, 8, 56-69. DOI: 10.32999/2663-970X/2022-8-5

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти

Матеріали

ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

(14 грудня 2023 року, м. Біла Церква)

Частина 2

Упорядкування, макетування та дизайн

Кулішов Володимир Сергійович

Герасименко Юлія Сергіївна

Кучеренко Ірина Анатоліївна